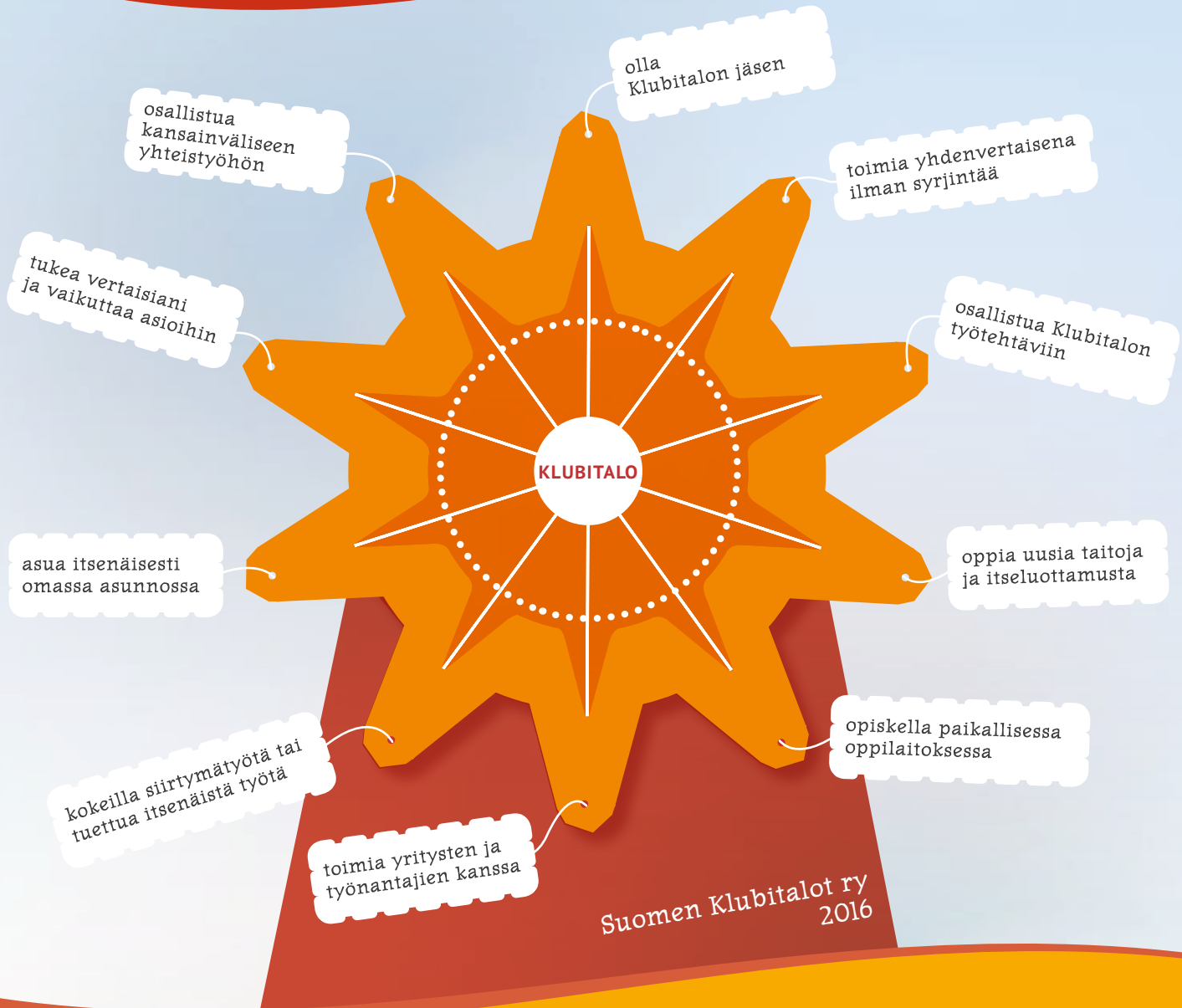

Mieleni minun tekevi

Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot 20 vuotta Suomessa

Esko Hänninen (Toim.)

Copyright: Kirjoittajat ja Suomen Klubitalot ry

Toimittaja: Esko Hänninen

Valokuvat: Suomen Klubitalot ry

Taitto: Tiina Kuoppala, Graforma

Paino: Lönnberg Oy, 2016

4041 0017
Painotuote

ISBN: 978-952-93-7122-8 (nid.)
ISBN: 978-952-93-7123-5 (PDF)

Mieleni minun tekevi

Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot 20 vuotta Suomessa

Esko Hänninen (Toim.)

Suomen Klubitalot ry
2016

”Mitä avoimemmin kukin ihminen uskaltaa puhua omista haasteista elämässään, sitä vähemmän meillä on pelkoja ja ennakkoluuloja.”

Kristian Wahlbeck

”Tulee vielä päivä, jolloin mielenterveyden järkkyminen on kuin sulka hatussa. Ansioluetteloon voi kirjoittaa, että takana on sairausjakso ja siitä kuntoutuminen.”

Olavi Sydänmaanlakka

”Klubitalo on minulle tärkeä paikka, jonne voin aina tulla omana itsenäni. Olen saanut tukea, ystäviä ja vertaisia. Klubitalolla on yhteisen olemisen ja tekemisen meininki, tunnelma jollaista en ole muualta löytänyt.”

Suvmäen Klubitalon jäsen

”Klubitalolla minulla on mielekästä työtä melkein joka päivälle. En ole tarvinnut psykiatrisia terveystalouksia kolmeen vuoteen. Nykyään minulla on ystäviä ympäri maailmaa. Ja ennen kaikkea paikka mihin voi mennä, melkein milloin vaan, missä sinua autetaan, kuunnellaan, tuetaan ja ymmärretään.”

Markku Törnblom, Hämeen Klubitalon jäsen

”Käyn Klubitalolla kahdesta syystä: saan ystäviä, hyvän päivärytmin, opin uusia asioita ja taitoja ja osallistun kaikenlaisiin koulutuksiin. Toisaalta työpanokseni on tärkeä Klubitalolle ja pystyn auttamaan muita kaltaisiani kuntoutujia.”

Tapsa, Lahden Klubitalon jäsen

”Unelmamme on, että jokainen mielenterveyskuntoutuja voisi toteuttaa itseään kykyjensä mukaisesti ja olisi arvostettu ja tasa-vertainen kansalainen, ystävä, naapuri, työkaveri tai opiskelutoveri.”

Klubitalojen tunnuslause

LUKIJALLE

Mielenterveyskuntoutujien psykososiaalista klubitalomenetelmää on sovellettu Suomessa syksystä 1995 lähtien, jolloin Sopimusvuori ry avasi Näsinkulman Klubitalon Tampereella. Toiminta laajeni siten että vuoden 2000 alussa toimi jo 10 Klubitaloa. Ensimmäisen 10-vuotiskauden päättyessä vuonna 2005 oli toiminnassa yhteensä 18 Klubitaloa ja niiden jäsenmäärä oli noussut lähes 3000 jäseneen. Klubitalohistorian 20-vuotisjuhlavuotena 2015 Klubitalojen verkossa oli 25 Klubitaloa, joiden kokonaisjäsenmäärä oli jo runsaat 6000 jäsentä. Heistä lähes 3000 osallistuivat vähintään kerran kuukaudessa Klubitalojen toimintoihin.

Nopean kehityksen mahdollistivat kaksi tekijää: (a) vuonna 1995 maamme liittyttyä Euroopan unioniin suomalaisille avautuivat EU:n rakennerahasto-ohjelmien sekä kansainvälisten yhteishankkeiden rahoituslähteet, sekä (b) sosiaali- ja terveysministeriön, silloisen työministeriön sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (STAKES) ja Raha-automaattiyhdistyksen myönteinen suhtautuminen klubitaloinnovaation käyttöönottoon.

Ensimmäiset *Stakes-konsortion* hankkeet ECHO (edunsaajina mielenterveyskuntoutujat) ja STEPS (muita kuntoutujaryhmiä varten), joissa oli yhteensä 43 kotimaista kumppania, saivat vuosiksi 1996–1998 EU-rahoituksen kansainvälisiä yhteisprojekteja varten. Lisäksi sen jatkoksi toteutui myös *Stakes-konsortio II* – jatkohanke vuosina 1998–2000.

Yhteistyön kautta saatiin monista maista tietoa ja kokemuksia tuolloin Suomessa vähemmän tunnetuista menetelmistä, kuten sosiaalisista yrityksistä ja osuuskunnista (social firms & cooperatives), tuetun työllistymisen eri muodoista (supported employment) sekä klubitalomallista osana yksilöllisiä kuntoutumispolkuja opiskelun piiriin ja kohti työelämää yleisillä työmarkkinoilla.

Klubitalomenetelmän toiminta on määritelty kansainvälisissä laatusuosituksissa. Ne ovat lähtökohtana myös Klubitalojen laadun arvioinnissa. Kansainvälinen Klubitalojen järjestö (Clubhouse International) koordinoi toiminnan kehittämistä maailmanlaajuisesti, sekä Euroopan Klubitalojen järjestö (Clubhouse Europe) vastaavasti Euroopassa. Mikäli Klubitalon toiminta järjestetään laatusuosituksia soveltaen, sen vaikutukset hyödyttävät kuntoutujajäseniä, heidän läheisiään, rahoittajatahoja ja sosiaaliturvarahastoja muun muassa vähentämällä perinteisen psykiatrisen sairaalahoidon tarvetta, käyttöä ja kustannuksia.

Käsillä olevassa kirjassa esitellään 20-vuotista klubitalotoimintaa jäsenkokemusten ja muiden sidosryhmien näkökulmasta sekä lukuisten arviointitutkimusten valossa. Tutkimustulokset osoittavat, että säännöllinen osallistuminen vähentää jäsenten sairaalahoidon tarvetta ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä, sekä parantaa heidän elämänlaatuaan. Klubitaloissa noudatetaan yleismaailmallisia ihmisoikeuksia ja kunnioitetaan ihmisarvoa. Toiminta perustuu vertaistukeen, tasa-arvoisuuteen, yhteisöllisyyteen ja jäsenten elämänhallinnan ja itsemääräämisen vahvistumiseen, mikä vapauttaa kuntoutujat psykiatrisen potilaan roolista.

Edelliset Klubitalojen toimintaa esittelevät kirjat on julkaistu 1995 (Vatesäätiö) ja 2003 (STAKES yhdessä Suomen FH-Klubitalojen verkostoyhdistys ry:n kanssa). Tämän kirjan tarkoitus on tutkimustietoa ja käytännön kokemuksia yhdistelemällä kuvata (a) klubitalomallin kehitystä 20 vuoden aikana Suomessa psykososiaalisten palvelujen täydentäjäksi, sekä (b) Klubitalojen integroitumista osaksi alueellisia mielenterveyspalveluja, joihin klubitalomalli on jo joissakin sairaanhoito- ja sosiaali- ja terveydenhuolto-alueissa juurtunut.

Tämän käsikirjan kokoaminen ja toimittaminen on ollut osa Suomen Klubitalot ry:n arvioinnin, laadun, tavoitteellisuuden, kehittämisen ja vertaisoppimisen ARTO-hankkeen toimintaa. Painetun version lisäksi se julkaistaan verkko-versiona Suomen Klubitalot ry:n internet-sivustolla, jossa sen tietosisältöä on tarkoitus päivittää muuttuvien olosuhteiden mukaan. Lisäksi käsikirja on tarkoitus julkaista e-versiona useilla yhteistyökumppaneiden sekä useimpien Suomen Klubitalojen internet-sivustoilla mahdollisimman laajan näkyvyyden aikaansaamiseksi.

Suomen Klubitalot ry kiittää Sosiaali- ja terveysministeriötä ja Raha-automaattiyhdistystä ARTO-hankkeen rahoituksesta, mikä on mahdollistanut myös tämän kirjan julkaisemisen.

Suomen Klubitalot ry kiittää ARTO-hankkeen projektipäällikkö Päivi Lepistöä siitä monipuolisesta tiedonhankinnasta ja taulukoiden toimittamisesta, mitä ilman tämän kirjan julkaiseminen ei olisi ollut mahdollista. Suuret kiitokset on osoitettava myös ARTO-hankkeen ohjausryhmän aktiivisille jäsenille, jotka ovat omilla kommentteillaan ja tiedoillaan tarkentaneet lukuisia kirjassa esiteltyjä Klubitalojen toimintoja. Erytiskiitokset osoitamme myös käsikirjoituksen oikoluennassa ja viimeistelyssä avustaneille Päivi Lepistölle ja Pauli Löijälle Helsingin Klubitalosta, sekä myös Miia Oijennukselle, joka Päivi Lepistön siirryttyä äitiyslomalle, jatkoi tämän kirjan valmistelua julkaisukuntoon.

Suuret kiitokset osoitamme kaikille Suomen Klubitaloille ja niiden jäsenille, jotka ovat omilla henkilökohtaisilla kokemuksillaan ja tarinoillaan avanneet sitä mielen sairauksien maailmaa, josta valtaväestön ja päättäjien on saatava jatkuvasti todennettua tietoa. Mielen sairaudet ovat kuten muutkin sairaudet: niitä voidaan hoitaa, niistä kuntoudutaan, ne voivat uusiutua, ja henkilöillä on samat ihmisoikeudet kuin kaikilla muilla kansalaisilla.

Mielenterveyskuntoutujien ihmisoikeuksien turvaaminen palvelujärjestelmässä sekä kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen hyödyntäminen ovat tämän kirjan perusviestejä erityisesti niille viranomaisille ja muille toimijoille, joiden toiminnassa on havaittavissa näiltä osin puutteita.

Helsingissä 30.4.2016

Markku Törnblom
Puheenjohtaja
Suomen Klubitalot ry

Esko Hänninen
Kirjan toimittaja
Suomen Klubitalot ry

TIIVISTELMÄ

Suomen Klubitalot ry:n julkaisema kirja ”Mieleni minun tekevi” esittelee mielenterveyspalvelujen käyttäjien ja heidän läheistensä kokemuksia ja näkemyksiä palvelujen kehittämiseksi. Kirja juhlistaa myös psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmän 20 vuotta jatkunutta kehitystä Suomessa.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n mukaan psykiatrasta sairaalahoitoa tulisi Suomessa edelleen vähentää. Tilalle on kehitettävä monipuolisia koti- ja avohoidon palveluja sekä laajennettava yhteisöllisten kuntoutumismuotojen käyttöä kaikissa maakunnissa. Sellaisia ovat esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien Klubitalot, vertaistukihenkilöiden ja kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen ja mielen sairauksien itsehallintaa valmentava kurssitoiminta.

Pari vuotta sitten Euroopan Terveysfoorumi esiteltiin mielenterveyskuntoutujien ja heidän läheistensä kokemuksia ja parannusehdotuksia psykiatristen palvelujen osalta. Molemmat vastaajatahot kokivat saaneensa psykiatrista terveydenhuollosta lähinnä lääkehoitoa ja terapiapalveluja. Heidän koulutukseen, itsenäiseen asumiseen, työllistymiseen, toimeentulohuoliin ja edunvalvontaan liittyvät tarpeensa ovat jääneet lähes kokonaan huomiotta.

Klubitalot tukevat näitä kuntoutujien ja heidän läheistensä ilmaisemia tarpeita. Klubitalot täydentävät psykiatrista terveydenhuoltoa ja edistävät kuntoutujajäsenten toipumista ja osallistumista arkielämän toimintoihin.

MIELI 2009–2015 ohjelman tavoitteena oli laajentaa Klubitalojen verkosto yhdessä eräiden muiden avohoidon menetelmien kanssa koko maan kattavaksi. Tavoitteen toteutuminen jäi puolitiehen. Siksi tarvitsemme uuden rakennemuutosohjelman MIELI 2025.

Voimavarat uusien Klubitalojen perustamiselle ja muiden avohoidon menetelmien käyttöönotolle saadaan vähentämällä psykiatristen sairaalahoidon käyttöä eräiden muiden maiden kuten Italian ja Tanskan tasolle. Kuntalaskutustietojen mukaan 1½–2 psykiatristen sairaalapaikan vuotuisilla kustannuksilla voidaan kattaa esimerkiksi uuden 30–35 päivittäiselle kuntoutujalle tarkoitetun Klubitalon koko vuoden menot. Kehitystä tuetaan lisäksi rahapelienvoittovaroista, mikä jatkunee myös SOTE-uudistuksen tultua voimaan. Tavoitteena on nykyisen 25 Klubitalon verkoston lähes kaksinkertaistaminen vuoteen 2025 mennessä.

Klubitalojen on myös uudistuttava eri ”jäsensegmenttien” tarpeiden pohjalta. Useilla Klubitaloilla on jo käynnissä nuorille aikuisille suunnattuja toimintoja. Vastaavia kehitystarpeita on myös jäsenenioreilla ja toiminnasta erkaantumassa olevilla jäsenillä. Yhteiskunnan muutokset avaavat myös uusia mahdollisuuksia jäsenten kuntoutumisen tukemiselle. Yhteisöllisten avopalvelujen rinnakkaisen käyttöönoton yhteisvaikutukset tuottavat yli sektorirajojen ulottuvia yhteistyö-, koordinointi- ja integrointityötyjä. Samalla toteutuisi psykiatristen palvelujen rakennemuutos.

AVAINSANAT:

Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot, mielenterveyspalvelujen yhteensovitus, kokemusasiantuntijuus, vertaistuki, elämänhallinta, itsemäärääminen, ihmisoikeudet.

SAMMANFATTNING

Boken "Mieleni minun tekevi", som är publicerad av Finlands Klubbhus r.f., lyfter fram mentalvårdsserviceklienters och deras anhörigas erfarenheter av och uppfattningar om mentalvårdsservicen och hur den kunde utvecklas. Boken uppmärksammar även att utvecklingen av klubbhusmodellen som psykosocial rehabilitering pågått i Finland i 20 år.

Enligt organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), borde psykiatrisk sjukhusvård i Finland minska på ytterligare. I stället skulle man utveckla mångsidig service inom hem- och öppenvården, och utvidga användningen av samfundsrehabiliteringsformerna i alla landskap. Sådana är till exempel Klubbhusen för rehabiliteringsklienter inom mentalvården, utbildning av stödpersoner och erfarenhetsexperter, och kursverksamhet för träning av självkontroll av mentala sjukdomar.

I Europas hälsoforum presenterades för några år sedan mentalvårdens rehabiliteringsklienters och deras anhörigas erfarenheter och förbättringsförslag gällande psykiatriska tjänster. Båda grupperna upplevde att de fått närmast läkemedelsbehandling och terapitjänster av den psykiatriska hälsovården. Deras behov gällande utbildning, självständigt boende, arbete, försörjningsbekymmer och intressebevakning hade lämnats så gott som ouppmärksammade.

Klubbhusen stöder dessa rehabiliteringsklienters och deras anhörigas uttryckta behov. Klubbhusen kompletterar den psykiatriska hälsovården och befrämjar rehabiliteringsmedlemmarnas tillfrisknande och deltagande i vardagslivets verksamhet. Målsättningen med programmet MIELI 2009–2015 var att utvidga

Klubbhusens nätverk tillsammans med vissa andra modeller inom öppenvården, så att de omfattar hela landet. Förverkligandet av målsättningen avstannade halvvägs. Därför behöver vi det nya strukturförändringsprogrammet MIELI 2025.

Resurser för grundande av nya Klubbhus och för ibruktagande av övriga modeller inom öppenvården uppnås genom att minska på användningen av den psykiatriska sjukvården, till en nivå som motsvarar den i vissa andra länder, såsom Italien och Danmark. Enligt kommunala faktureringsuppgifter kan man med de årliga utgifterna för 1½-2 psykiatriska sjukhusplatser täcka t.ex. ett helt års kostnader för ett nytt Klubbhus med plats för 30–35 dagliga rehabiliteringsklienter. Utvecklingen stöds därutöver med vinstmedel från pengaspel, och stödet förväntas fortsätta även efter att den nya SOTE-reformen har trätt i kraft. Målsättningen är en knapp fördubbling av nätverket på de nuvarande 25 Klubbhusen, före år 2025.

Klubbhusen bör också förnyas utgående från de olika "medlemssegmentens" behov. Många Klubbhus har nu redan igångsatt verksamhet riktad till unga vuxna. Motsvarande utvecklingsbehov har också seniormedlemmarna och personer som håller på att åtskiljas från verksamheten. Förändringar som sker i samhället öppnar också nya möjligheter för att stöda medlemmarnas rehabilitering. Den *parallella ibruktagningens samverkan* hos samfundsöppentjänsterna gagnar samarbete, koordinering och integrering över sektorsgränserna. På samma gång genomförs en strukturförändring hos de psykiatriska tjänsterna.

NYCKELORD:

Klubbhus för rehabiliteringsklienter inom mentalvården, samordning av mentalvårdstjänster, erfarenhetsexpertis, kamratstöd, livskontroll, självbestämmande, mänskliga rättigheter.

ABSTRACT

The book 'Mieleni minun tekevi' published by the Finnish Clubhouse Coalition presents the user experiences of mental health services' clients and their loved ones and their views on how to develop these services. The book also celebrates the 20-year continuous development of psychosocial rehabilitation's clubhouse model in Finland. The book presents the results of evaluation studies concerning clubhouse operations and gives recommendations related to mental health policies expressed by international organisations.

According to OECD, the Organisation for Economic Co-operation and Development, psychiatric in-patient care should be further reduced in Finland. It should be replaced with diverse home care and non-institutional treatment services, and the utilisation of community-based forms of rehabilitation should be increased in all regions. Such methods include, for example, the Clubhouses for mental health rehabilitees, training of peer support persons and experience experts and coaching courses for self-management of mental illnesses.

A few years ago, the European Health Forum Gastein presented some experiences of mental health patients and their loved ones about psychiatric services and their suggestions for improving these services. Both the patients and their loved ones felt that psychiatric health care had mostly provided them with medical care and therapy services. The needs concerning their education, independent living, employment, livelihood issues and advocacy had mostly been ignored.

The Clubhouses offer support for these needs reported by the patients and their loved ones. The Clubhouses complement psychiatric health care and promote the rehabilitation of

the members and their participation in day-to-day activities. The objective of the MIELI 2009–2015 programme was to expand the network of Clubhouses to cover the whole country, in cooperation with some other methods of non-institutional care. This objective was achieved only partly. This is why we need a new structural change programme, MIELI 2025.

The resources for founding new Clubhouses and introducing other methods of non-institutional care can be accumulated by decreasing the psychiatric hospital treatment to the level of other countries such as Italy or Denmark. According to municipal invoicing data, the annual costs of 1½–2 psychiatric hospital treatment places could cover, for example, the entire annual costs of a Clubhouse intended for 30–35 daily clients. The development work also receives funding from the proceeds of not-for-profit gambling organisations, which should continue even after the reform of social and health care services comes into force. The goal in Finland is to nearly double the current number of the 25 Clubhouses by 2025.

The Clubhouses must also be reformed based on the needs of their different 'member segments'. Several Clubhouses have already launched activities targeted at young adults. Also older members and members leaving the operations have similar development needs. The changes in society also bring new opportunities for supporting the members' rehabilitation process. *The shared impacts of parallel introduction of non-institutional care's community-based forms will produce cooperation, coordination and integration advantages that reach beyond the sector borders. At the same time, also the structural change of psychiatric services will be implemented.*

KEY WORDS:

Clubhouses for mental health rehabilitees, integration of mental health services, experience expertise, peer support, life management, self-determination, human rights.

CONRAD N. HILTON
HUMANITARIAN PRIZE

Klubitalomenetelmä on palkittu kuntoutumismalli

Klubitalomenetelmä on saavutustensa vuoksi palkittu kuntoutusmalli: Conrad N. Hilton -säätiö USA:sta jakoi vuoden 2014 tunnustuspalkintonsa yhteisesti alkuperäiselle *Fountain House Klubitalolle* New Yorkissa sekä *Clubhouse International –Klubitalojen kansainväliselle kehittämisjärjestölle*. Tämä 1,5 miljoonan dollarin huomionosoitus on maailman suurin humanitaarinen palkinto.

HILTON-säätiön tunnuspalkinto jaetaan vuosittain ansioituneelle yleishyödylliselle järjestölle joka tekee poikkeuksellisen arvokasta työtä inhimillisten kärsimysten lievittämiseksi. Perusteluina vuoden 2014 palkinnon myöntämiselle todettiin mm, että molemmat palkitut organisaatiot ovat pioneereja mielenterveyskuntoutujien toimimista ja yhteiskunnallista osallisuutta tukevan kuntoutumismenetelmän kehittäjinä ja tunnetuksi tekijöinä maailmanlaajuisesti.

Vuosittain klubitalotoimintaan osallistuu noin 100 000 henkilöä Clubhouse International järjestön 330 jäsenklubitalossa 34 maassa. Euroopassa toimii runsaat 80 Klubitaloa 20 maassa. Suomi on 25 Klubitalon verkostollaan suhteessa väkilukuun Euroopan johtava klubitalomaa.

Tulisielu-kunniakirja Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry:lle

ESKOT ry on palkittu *Vates-säätiön Tulisielu-kunniakirjalla* 18.5.2015 Heurekassa Suomen Klubitalojen kevätseminaarissa. Kunniakirja myönnetään arvokkaasta työstä mielenterveyskuntoutujien työelämäpolkujen ja opintojen tukemisessa ja vertaistuen uusien muotojen kehittämisessä myös nuorten tilanteisiin. – Kunniakirjan ottivat vastaan Helsingin, Itä-Helsingin ja Tikkurilan Klubitalojen kuntoutujajäsenten ja henkilökunnan edustajat.

Kunniakirjan luovuttivat Suomen Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja *Marita Ruohonen* sekä Vates-säätiön toimitusjohtaja *Marjatta Varanka*. – Klubitalotoiminnan avulla vaikeastikin sairastuneet ihmiset voivat, itselleen tarpeellisen avun ja tuen saamaan, opiskella ja työllistyä. Siksi Klubitaloja tarvitaan lisää kattamaan koko maan kuntoutujien yksilölliset tarpeet, vastasi ESKOT ry:n toiminnanjohtaja *Kaiju Yrttiaho*.

Lisätietoja klubitalomenetelmän käytännön toiminnoista on runsaasti tässä käsikirjassa.

Työministeri valitsi Klubitalot ja Ystävän tuvan Toivo-palkittaviksi 2015

Sininauhaliiton perinteinen *Toivon tuoja -palkinto* myönnettiin huhtikuussa 2015 Helsingin Klubitaloille. Liiton jäsenjärjestöjen parista valittava *Toivon teko -palkinnon* on saanut puolestaan Suolahden Ystävän tupa.

Toivo-palkintojen saantiperusteena oli sosiaalinen työllistäminen. Työministeri *Lauri Ihalainen* valitsi Toivo-palkintojen saajat. Toivon tuoja -palkinto jaetaan vuosittain valtakunnallisesti tai muutoin merkittävistä ansioista. Helsingin Klubitalot auttavat osatyökykyisiä mielenterveyskuntoutujia työllistymään.

Olemme iloisia siitä, että sitkeä työmme mielenterveyskuntoutujien työllistämiseksi on huomattu, kommentoi palkintoa toiminnanjohtaja *Kaiju Yrttiaho* Helsingin Klubitalolta.

Tämä on hieno tunnustus. Meidän kauttamme on ihmisiä työllistynyt pysyvästi esimerkiksi vanhusten auttajiksi, kertoo puolestaan *Marita Pulkkinen* Ystävän tuvalta.

Klubitalolta tukea mielenterveyskuntoutujien työllistymiseen

Helsingin Klubitalon *siirtymätyöohjelmassa* on vuosittain noin 25 henkilöä. He työllistyvät osa- ja määräaikaisiksi yritysten ja yhteisöjen palvelukseen. Helsingin Klubitalot takaavat työnantajalle työn ohjauksen ja työn tekemisen, sillä työvalmentaja sijais- ta työntekijää tarvittaessa. Moni siirtymätyössä ollut onkin työllistynyt pysyvästi. Työllistyneitä on työskennellyt mm. kaupassa, kirjastossa, puutarhassa tai kahvilassa.

Lisäksi Helsingin Klubitaloilla oli huhtikuussa 2014 käynnistynyt työllisyyspoliittisella avustuksella toimiva ja kolmivuotiseksi suunniteltu *Tuetut työelämäpolut ja yritysyritys* -hanke. Sen tavoitteena oli löytää Klubitalojen jäsenille jatkopolkuja työllistymiseen esim. sijoittamalla avoimille työmarkkinoille koko- tai osa-aikatyöhön, oppisopimuskoulutukseen tai työllistymiseen tähtäävään koulutukseen. Hankkeen määrällisenä tavoitteena oli, että 60 Klubitalojen kuntoutujajäsentä osallistuu hankkeen toimintaan sen toteutuksen aikana ja että heistä puolet sijoittuu hankkeen tavoitteiden mukaisesti.

Hanketta rahoitti alussa Uudenmaan ELY-keskus ja kesäkuusta 2015 lähtien Uudenmaan TE-toimisto. Hankkeessa oli mukana huhtikuusta 2014 vuoden 2015 loppuun saakka yhteensä 36 Klubitalojen jäsentä, joista 23 sijoittui tavoitteiden mukaisesti. Hanke jouduttiin päättämään kesken, koska TE-toimisto ei myöntänyt hankkeelle enää rahoitusta, vaikka hankkeen tulokset vastasivat etukäteen asetettuja tavoitteita ja jopa ylittivät ne.

SISÄLLYS

LUKIJALLE	5
TIIVISTELMÄ • SAMMANFATTNING • ABSTRACT	8
KIRJAN ARTIKKELEIDEN KIRJOITTAJIEN ESITTELY	16
KLUBITALOT KARTALLA	19
1. JOHDANTO	21
1.1 Sosiaali- ja terveysministeriön tervehdys	21
1.2 Miksi Klubitalojen monitahoista esittelyä tarvitaan juuri nyt?	23
1.3 Klubitalotoiminnan kansainvälinen kehityshistoria	32
1.4 Klubitalotoimintaa ohjaavat arvot ja periaatteet	35
1.5 Suomen Klubitalot ry – historia ja kehitys.....	39
1.6 Klubitalojen tiedonkeruuta kehittävä ARTO-hanke 2013–2016.....	47
1.7 Klubitalon jäsenyys, henkilösuhteet ja talon toiminta.....	51
1.8 Miten uusi Klubitalo käynnistetään?	59
1.9 Jäsenten ja omaisten kokemuksia Suomen Klubitaloista.....	63
2. KLUBITALOT MIELENTERVEYSPOLITIIKAN UUDISTAJINA	75
2.1 Kansainväliset mielenterveyspolitiikan suositukset	75
2.2 Oikeudet koulutukseen, työhön ja osallisuuteen kuuluvat kaikille	88
2.3 Suomen mielenterveyspolitiikka kansainvälisten suositusten valossa.....	96
2.3.1 OECD:n maa-arviointi 2014	96
2.3.2 Millaista mielenterveyspolitiikkaa Suomessa tarvitaan vuoteen 2025 mennessä?	98
2.4 Klubitalotoiminta tänään ja huomenna – Suomessa ja muualla	108
2.5 Kunnallishallinnon kokemuksia yhteistyöstä Klubitalojen kanssa	113
2.5.1 Tampereen kaupungin kokemuksia	113
2.5.2 EKSOTE: Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin innovaatiot ja kokemukset	116
2.5.3 Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin tavoitteita ja kokemuksia	119
2.5.4 Vantaan kaupungin tavoitteita ja kokemuksia.....	121
2.6 Klubitalot mielenterveysalan järjestöyhteistyössä.....	122
2.6.1 Osallistuminen mielenterveyspoolin toimintaan.....	122
2.6.2 MPNet – mielenterveys- ja päihdetyön yhteistyöverkosto.....	124
2.7 Klubitalotoiminta Pohjois-Suomessa	126

3. KLUBITALOTOIMINTA KUNTOUTUJAJÄSENTEN YHTEISKUNNALLISEN OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ	133
3.1 Klubitalojen organisoituminen, hallinto ja käytännön toiminta	133
3.1.1 Klubitalon organisoituminen yksiköihin, esimerkkinä Näsinkulman ja Suvimäen Klubitalot	133
3.1.2 Esimerkkinä Helsingin Klubitalon viikko-ohjelma syksyllä 2015	138
3.2 Työpainotteinen päiväohjelma.....	138
3.2.1 Laatusuositusten kuvaus työpainotteisesta päivästä	138
3.2.2 Jäsenten kokemuksia.....	141
3.3 Työllistymistä tukevat ohjelmat ja yhteistyö työnantajien kanssa.....	146
3.3.1 Siirtymätyöohjelma	147
3.3.2 Tuetun työllistymisen ohjelma ja itsenäinen työllistyminen.....	148
3.3.3 Jäsenten kokemuksia siirtymätyöpaikoista.....	151
3.3.4 Tuetun työllistymisen jäsenkokemuksia.....	157
3.3.5 Työkokeilun kautta patkätöyläiseksi – Suomen työelämän erikoisuuksia.....	158
3.4 Sisäinen ja ulkoinen jäsenten koulutus ja yhteistyö oppilaitosten kanssa.....	160
3.4.1 Opiskelijan tukeminen	160
3.4.2 Opintoihin innostaminen	161
3.4.3 Oppilaitosyhteistyö.....	162
3.4.4 Jäsenten ja oppilaitosten kokemuksia.....	164
3.5 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen – jäsenten kokemuksia.....	173
3.5.1 Mielikki Jyväskylässä	173
3.5.2 Joogaa	174
3.5.3 Kokemuksiani Klubitalon eväistä parempaan hyvinvointiin	177
3.6 Liikunta ja muu vapaa-ajan toiminta Klubitaloissa.....	179
3.7 Klubitalojen hallinto, johtaminen ja rahoitus	183
4. KULTTUURI, TAITEET JA MUU LUOVA TOIMINTA OSALLISUUDEN TUKENA	189
4.1 Luova toiminta on Klubitalojen kasvualue	189
4.1.1 Itseilmaisun ja luovan toiminnan kehittämisajatuksia	189
4.2 Kulttuuripajatoiminta on jo saatu liikkeelle.....	192
4.2.1 Klubitalotoiminnan ja kulttuuripajamallin yhdistäminen.....	192
4.2.2 Ensimmäisiä kokemuksia Kulttuuripajan ja Klubitalon yhteiselosta	194
4.3 Kuvataiteet ja valokuvaus ovat nousussa	197
4.3.1 Taiteet ja luova tekeminen ovat mielenterveyskuntoutumisen välineitä	197
4.3.2 Kirjavaa kulttuuria Oulun seudulla syksyllä 2015	200
4.4 Nuorten jäsenten erityistoiveiden huomioon ottaminen.....	203
4.4.1 Nuoret Aikuiset puhuttavat.....	203
4.4.2 Klubitalotoiminta ja nuoret aikuiset.....	205
4.4.3 Heijastuksia nuorten aikuisten teemapäivistä Helsinkiin	208
4.4.4 Nuorten aikuisten jäsenten koulutuskokemuksia Yhdysvalloissa	209
4.5 Eurooppalaiset Nuoris- ja Europassit ja Klubitalojen Poweripassi	211
4.5.1 Eurooppalainen Nuorisopassi ja Europassi	211
4.5.2 Näsinkulman Klubitalon Poweripassi-ohjelma	213

5. KLUBITALOT OPPIVAT TOISILTAAN SUOMESSA JA MAAILMALLA	215
5.1 Klubitalotoiminnan kansainväliset tukiorganisaatiot.....	215
5.2 Helsingin Klubitalon koulutuskeskuksen toiminta.....	217
5.2.1 Klubitalojen kansainväliset koulutuskeskukset	217
5.2.2 Kolmen viikon klubitalokoulutus	218
5.2.3 Muu Klubitalojen järjestämä koulutus	220
5.3 Kansainväliset laatusuosituksien ja laadunvarmistusprosessi	222
5.3.1 Laadunarviointi ja laatutodistus Klubitalojen tulosten takaajana.....	222
5.3.2 Klubitalojen laadunarviointi merkitsee sitoutumista laatuun	223
5.4 Kansainväliset kehittämissuunnitelmat ja Klubitalojen keskinäinen yhteistyö.....	224
5.4.1 Mielenterveyskuntoutuja tarvitsevat tuettua koulutusta	224
5.4.2 ELECT-projektin yhteisöllistä ja tuettua koulutusta 2007–2009.....	226
5.4.3 EMPAD-projekti 2010–2012	227
5.4.4 Jäsenkokemus EMPAD-kouluttajana Helsingin Klubitalolla.....	229
5.4.5 Suvimäen Klubitalon seniorivaihto Münchenin Klubitalon kanssa.....	230
5.4.6 Kansainvälinen PUZZLE-projekti.....	234
5.4.7 Klubitalojen 17. kansainvälinen seminaari oli huolissaan nuorista jäsenistä	234
6. KLUBITALOT OVAT TUTKITUSTI TULOKSELLISIA	237
6.1 Klubitalojen päivittäisen työohjelman merkitys jäsenille Yhdysvalloissa ja Suomessa ..	237
6.2 Klubitalotoiminnasta hyötyvät sekä kuntoutuja että yhteiskunta	243
6.3 Muita ajankohtaisia tutkimustuloksia.....	249
7. UUSIA AVAUKSIA JA KEHITYSNÄKYMÄÄ	253
7.1 Toimintojen uudistaminen varmistaa Klubitalojen tulevaisuuden	253
7.2 Kokemusasiantuntijuus Klubitaloilla.....	255
7.3 Veturi–vertaistukea Klubitaloilta.....	261
7.4 Työhyvinvointi mielenterveyskuntoutujien Klubitaloilla	263
7.5 Klubitaloistako mallia myös muille ryhmille?	269
7.6 Seniorijäsenten odotuksia Klubitalojen kehittämiseksi	270
7.7 Työtä jäsenille osuuskunnista ja yrityksistä – osallisuutta taidegalleriasta.....	272
8. TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA KLUBITALOJEN TOIMINNAN JA TALOUDEN TURVAAMISEKSI ...	277
8.1 Suomen mielenterveyspolitiikan kehittäminen vaatii tehostamista	277
8.2 Klubitalotoiminnan kehittämistavoitteet vuoteen 2025	279
LIITE 1. Kansainväliset Klubitalojen laatusuosituksien 2015.....	282

KIRJAN ARTIKKELEIDEN KIRJOITTAJIEN ESITTELY

Corcoran Joel: Kasvatustieteiden maisteri (USA) ja hän toimii vuodesta 1998 lähtien kansainvälisen klubitalojärjestön *Clubhouse Internationalin* toimitusjohtajana, pääpaikkana New York, Yhdysvallat.

Davidson Larry: Psykologian professori Yalen yliopistossa, Connecticutin osavaltion New Havenissa Yhdysvalloissa. Yhteisartikkeli **Kimiko Tanakan** kanssa; hän on filosofian tohtori ja sosiaalityön apulaisprofessori Marywoodin yliopistossa Pennsylvanian Scrantonissa Yhdysvalloissa. Hän tuntee hyvin Suomen Klubitaloja.

Eloranta Pentti: Filosofian lisensiaatti ja OTK, Karvetin Klubitalon johtaja vuodesta 1999. Sitä ennen hän on toiminut Aseistakieltäytyjäliiton toiminnanjohtajana ja lakimiehenä, sekä Third World Consultants Oy:n lakimiehenä, ja Turun mielenterveysyhdistys ITU ry:n järjestösihteerinä.

Friman-Reinikka Marjukka: Psykiatrinen sairaanhoitaja, ja on päivittänyt osaamistaan erilaisilla täydennyskoulutuskursseilla. Vuodesta 2013 alkaen toiminut Helsingin Klubitalon johtajana. Klubitalotyöstä kokemusta on kertynyt vuosina 2007–2013 Porvoon Klubitalon johtajana.

Gauffin Tuula: Luokanopettaja ja erityisopettaja; hän on tehnyt opettajan työtä koko työelämänsä. Lisäksi hän on hoitanut omia lapsiaan, joita on neljä, kotona reilut 10 vuotta. Hän on tutustunut klubitalotoimintaan läheisenä. Hänen poikansa on käynyt klubitalolla lähes 10 vuotta.

Huotari Jari: Kuntoutuksen ohjaaja ja on toiminut ohjaajana Suvimäen Klubitalolla Jyväskylässä seitsemän vuotta. Lisäksi hän on toiminut muun muassa työhön valmentajana, nuorisokodin ohjaajana sekä vapaa-ajan ohjaajana, ja tutkinut Suomen Klubitalojen työntekijöiden työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Huttunen Mikko: Valtiotieteen yo ja merkonomi. Hän on johtanut 1977–2002 omaa henkilöstövalmennusalan yritystä. Vuodesta 2004 hän on ollut Helsingin Klubitalon jäsen.

Hämäläinen Tuija: Liikuntatieteen maisteri ja insinööri, joka toimii Suvimäen Klubitalon JOSKO-hankkeen hankevastaavana.

Hänninen Esko: Yhteiskuntatieteiden maisteri, jatko-opintoja Belgiassa ja Saksassa. Toimi sosiaali- ja terveysalan johtajana ja asiantuntijana lääninhallituksissa ja THL:ssä (1973–2012), kuuluu Clubhouse International- ja Clubhouse Europe -järjestöjen hallitukseen sekä toimii Suomen Klubitalot ry:n vapaaehtoistyöntekijänä. Hän on kokemusasiantuntija mielenterveysongelmista perheessä ja suvussa.

Hänninen Jyri: Hän on ylioppilas ja Imatran Klubitalon aktiivijäsen, opiskelijoiden ohjaaja ja uusien jäsenten perehdyttäjä. Hän on osallistunut Suomen ensimmäiseen *kokemustutkijakoulutukseen* ja koulututtanut myös *vertaistuen vetäjäksi*. Osallistunut 11 kertaa kansainvälisiin kokouksiin ja koulutukseen.

Joona Maria: Koulutukseltaan hän on sosiologi ja toimii Nuorten Ystävät ry:n klubitalohankkeen projektipäällikkönä syyskuusta 2014 alkaen. Sitä ennen hän toimi Nuorten Ystävät ry:ssä palveluesimiehenä.

Jäppinen Tiina: Toimittaja, Vates-säätiö, Helsinki.

Kettle Vilma: Hän aloitti Helsingin ja Itä-Helsingin klubitaloilla opintovalmentajana syksyllä 2013. Koulutukseltaan hän on VTMT, pääaineena kehityspsykologia. Aikaisemmin hän on toiminut ammattikorkeakoulussa ura- ja ohjauspalveluiden johtajana ja Australiassa eri oppilaitosten opiskelijoiden neuvonantajana.

Koivumäki Lasse: Heikintalo–Lappeenrannan Klubitalo ry:n toiminnanjohtaja. Koulutus LTO, ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen ADHD-valmentaja. Työkokemusta kasvatusta ja sosiaalialalta 26 vuotta erityisluokanopettajana, lastensuojeluyksikön johtajana sekä viimeiset kuusi vuotta Heikintalon toiminnanjohtajana.

Kokkonen Jussi: Sairaanhoidtaja AMK ja johtamisen erikoisammattitutkinto, neljä vuotta Lahden Klubitalon johtajana ja 10 vuotta aikuisten ja nuorten psykiatrian palveluissa. Suomen Klubitalot ry:n hallituksen ja sen Arto-hankkeen ohjausryhmän jäsen.

Kujantola-Noronen Heidi: Koulutukseltaan hän on lähihoitaja, mkt, työskennellyt Näsinkulman Klubitalolla yli 16 vuotta. Klubitalokoulutuksen hän on käynyt vuonna 2000 New Yorkin Fountain Housessa ja nuorten aikuisten koulutuksen vuonna 2014 Worcesterin Clubhouse Genesiksessä. Hän on kuullut Suomen klubitaloverkoston hallitukseen sihteerinä useita vuosia ja tällä hetkellä varajäsenenä.

Lehtinen Ulla: Kasvatustieteen maisteri, vuodesta 2001 Suvimäen Klubitalossa ensin ohjaajana ja sittemmin johtajana. Hän on toiminut vv 2007–2008 klubitaloverkoston puheenjohtajana ja ollut mukana kaikissa verkoston kehittämisprojekteissa.

Lepistö Päivi: Yhteiskuntatieteiden maisteri YTM ja KTK, ARTO-hankkeen projektipäällikkö, Suomen Klubitalot ry 2013–2016; Kansalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmaan (KASTE) kuuluneen Mielen avain -hankkeen hankesuunnittelija ja hankekoordinaattori 2010–2013.

Löija Pauli: Teologian maisteri, joka on ollut Helsingin Klubitalon jäsen vuodesta 2007 ja toiminut sen taustayhteisön hallituksessa. Hän on myös Suomen Klubitalot ry:n ja Clubhouse Europe -järjestön hallitusten jäsen sekä Clubhouse Internationalin kouluttama Klubitalojen toiminnan laadunarvioija.

Mäkisalo Kai: Sosiaaliohjaaja, ollut klubitalokoulutuksessa v 1996 Malmössä. Näsinkulman Klubitalon johtajana hän oli 17 vuotta, josta siirtyi Itä-Helsingin Klubitalon johtoon. Vuodesta 2014 lähtien hän on Tikkurilan Klubitalon johtaja. Kuului Suomen klubitaloverkoston perustajiin 1990-luvulla ja ollut sen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja hallituksen jäsen.

Nikula Lea: Hän on fysioterapeutti, ja toiminut Nuorten Ystävät ry:n kehittämisspällikkönä sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistymisen toimialueella. Hän on suunnitellut Pohjois-Suomen klubitalohankkeen ja käynnistänyt kolme klubitaloa Ouluun, Kajaaniin ja Rovaniemelle.

Oijennus Miia: Hän on sosionomi ja työskennellyt 11 vuotta sosiaalipsykiatrisessa kuntoutustyössä, viimeiset kuusi vuotta Näsinkulman Klubitalon työvalmentajana. Hän on ollut muun muassa Suomen Klubitalot ry:n hallituksen jäsen. Maaliskuusta 2016 alkaen hän on ARTO-hankkeen projektipäällikön sijainen.

Rantanen Liina: Sosionomi ja VTM. Hän työskentelee sosiaalityöntekijänä Espoon kaupungin aikuissosiaalityössä nuorten alle 29-vuotiaiden tiimissä. Hän on tutkinut klubitalomallia eri näkökulmista Helsingin ja Salon Klubitaloissa.

Törnblom Markku: Hän on 48-vuotias mielenterveyskuntoutuja Hämeenlinnasta, koulutukseltaan Matruusi YT. Ennen sairastumistaan hän oli töissä eri kauppalaivoilla noin kymmenen vuotta. Vuonna 2004 hän liittyi Klubitalo Fontanaan. Vuodesta 2009 lähtien hän on toiminut Suomen Klubitalot ry:n hallituksen puheenjohtajana. Hänen kotiklubitalonsa on nykyisin Hämeen Klubitalo.

Wahlbeck Kristian: Psykiatrian dosentti ja toiminut Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n tutkimusprofessorina vuosina 2003–2011. Hän toimii vuodesta 2012 Suomen Mielenterveysseuran kehitysjohtajana. Hän on johtanut useita mielenterveyspalvelujen kansallisia ja kansainvälisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Yatsko Jack: Sosiaalityöiden maisteri (USA); hän toimii kansainvälisen Clubhouse International – järjestön varatoimitusjohtajana ja operaatiojohtajana.

Yrttiaho Kaiju: Toimintaterapeutti AMK, toiminut helmikuusta 2010 lähtien Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry:n toiminnanjohtajana. Tätä ennen hän toimi mielenterveyskuntoutuksen kehittäjänä Sininauhaliitossa ja Mielenterveyden keskusliitossa sekä toimintaterapeutina Helsingin kaupungin palveluksessa.

LISÄKSI hankkeen ohjausryhmä kiittää lukuisia Klubitalojen jäseniä, jotka ovat kirjoittaneet omaan mielen sairauteensa ja kuntoutumiseensa liittyvistä kokemuksista, mutta ovat halunneet pysyä tunnistamattomina. Ohjausryhmä kunnioittaa tätä jäsenten henkilökohtaista valintaa.

KLUBITALOT KARTALLA

KLUBITALOT SUOMESSA VUONNA 2016

1. Espoon Klubitalo, ESPOO
2. Klubitalo Fontana, KARJAA
3. Haminan Klubitalo, HAMINA
4. Heikintalo, LAPPEENRANTA
5. Helsingin Klubitalo, HELSINKI
6. Hämeen Klubitalo, HÄMEENLINNA
7. Imatran Klubitalo, IMATRA
8. Itä-Helsingin Klubitalo, HELSINKI
9. Karhulan Klubitalo, KOTKA
10. Karvetin Klubitalo, NAANTALI
11. Keski-Uudenmaan Klubitalo, JÄRVENPÄÄ
12. Klubbhuset Pelaren, MAAARIANHAMINA
13. Klubitalo Pönnkä, OULU
14. Klubitalo Roihula, ROVANIEMI
15. Klubitalo Tönäri, KAJAANI
16. Kuopion Klubitalo, KUOPIO
17. Lahden Klubitalo, LAHTI
18. LinnaKlubi, SAVONLINNA
19. Lohjan Klubitalo, LOHJA
20. Näsinkulman Klubitalo, TAMPERE
21. Porin Klubitalo Sarastus, PORI
22. Porvoon Klubitalo, PORVOO
23. Salon Klubitalo, SALO
24. Suvimäen Klubitalo, JYVÄSKYLÄ
25. Tikkurilan Klubitalo, VANTAA

Suomen ensimmäisen klubitalon Näsinkulman Klubitalon onnistuneet 20-vuotisjuhlat lokakuussa 2015.

1. JOHDANTO

1.1 SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN TERVEHDYS

© Valtioneuvosto, Sakari Piippo.

JUHA REHULA

Sosiaali- ja terveysministeriön myötävaikutuksella myönnettiin vuonna 1995 Raha-automaattiyhdistyksen voittovaroista rahoitus kahdelle ensimmäiselle mielenterveyskuntoutujille tarkoitetulle psykososiaalisen kuntoutumisen Klubitalolle. Vuonna 2015 Suomessa toimi jo 25 Klubitalon verkosto ja niihin on liittynyt yli 6000 kuntoutujajäsentä. Klubitalotoiminnan on todettu useissa tutkimuksissa tuottavan odotettuja tuloksia kuntoutujille, heidän perheilleen ja kunnille. Osallistuminen Klubitalon toimintaan vähentää sairaalahoidon tarvetta ja myös avopalvelujen käytön on todettu vähenevän.

Riittävän monipuoliset avohoitoa ja arjen hyvinvointia tukevat palvelut mahdollistavat vaikuttavan psykiatrisen hoidon ja kuntoutuksen. Myös sairaalahoidon tarve saadaan vähenemään. Elinikäinen oppiminen, työ ja toiminta erilaisissa yhteisöissä ovat osa mielekkään elämän edellytyksiä. Myös mielenterveyskuntoutujilla on oltava niihin mahdollisuus. Klubitalojen siirtymätyössä ja tuetussa työllistymisessä kysymys on myös työvoimapoliittisesti tehokkaasta osatyökykyisten työllistämisestä.

Kuntoutuksen piirissä on jo kauan puhuttu yleisajattelun muutoksesta, jossa olennaista on asiakkaan roolin vahvistuminen: muuttuminen objektista subjektiksi. Siihen kuuluu myös näkemys, että osatyökykyisyys ei ole yksilön ominaisuus, vaan keskeisesti riippuvainen ihmisen toimintaympäristöstä. Osatyökykyinen voi olla täysin työkykyinen hänelle sopivassa työssä ja työympäristössä. Kuntoutus voi toki olla myös ”vikojen korjaamista”, mutta lisäksi sen pitäisi auttaa kuntoutujaa löytämään uusia voimavaroja ja mahdollisuuksia, joiden varassa hän voi jatkaa elämäänsä.

Tähän muutokseen kuuluu ajatus siitä, että kuntoutuksen pitäisi toteutua niin pitkälle kuin mahdollista kuntoutujan omassa ympäristössä, osana arkielämää. Mielensterveyskuntoutuja tulisikin tarvittaessa noutaa kotoa esimerkiksi klubitalotoimintaan sen sijaan, että odotetaan seuraavaa sairaalajaksoa. Näin ollen kuntoutuksen piirissä tarvitaan pitkälle erikoistuneiden asiantuntijoiden lisäksi sekä lähityöntekijöitä että moniosaajia, jotka hallitsevat palvelujärjestelmän ja voivat ohjata lähityöntekijöitä heidän vaativassa työssään.

Kuntien työ julkisten, kolmannen sektorin ja yksityissektorin palvelujen koordinoimisessa on viime aikoina edennyt, mutta palvelujen saatavuudessa ja kattavuudessa on yhä merkittäviä alueellisia eroja. SOTE-uudistuksen yhtenä tavoitteena on, että asukkaiden tarvitsemat palvelut ovat eri puolilla maata yhdenvertaisesti saatavilla.

Kuntien toimijoita varten tietoa mielensterveyskuntoutujien klubitalotoiminnasta on koottu Innokylään. Se on SOSTE ry:n, Suomen Kuntaliiton ja THL:n ylläpitämä sähköinen alusta käytäntöjen ideointiin, kehittämiseen, arviointiin ja levittämiseen. Innokylässä tieto hankkeista tai vaikuttaviksi ja toimiviksi tiedetyistä käytännöistä, kuten klubitalomallista, on helposti saavutettavissa, päivitettävissä ja täydennettävissä.

Nyt julkaistava klubitalokirja 2016 on toistaiseksi laajin ja monipuolisin ”läpivalaisu” mielensterveyskuntoutujien klubitalomenetelmästä, sellaisena kuin sen suomalaistettu versio on 20 vuoden kokemusten ja arviointitutkimusten myötä kehittynyt. Kirjassa julkaistavat tutkimustiedot tuovat lisänäyttöä klubitalotoiminnan ja muun avohuollon kokonaiskustannuksia alentaviin merkittäviin yhteisvaikutuksiin, mikä avaa uusia näkökulmia mielensterveyspalvelujen rakenteellisten uudistusten toteuttamiselle.

Erityisesti julkaisun arvoa kuitenkin lisää se, että siinä esitellään monipuolisesti Klubitalojen kuntoutujajäsenten, heidän omaistensa ja läheisten henkilökohtaisia kokemuksia ja talojen toimintoihin osallistumisen myönteisiä vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa ja elämänlaatuun.

Toivotan maamme kaikille jo toimiville sekä tuleville mielensterveyskuntoutujien Klubitaloille sosiaali- ja terveysministeriön ja omasta puolestani mitä parhainta menestystä!

Juha Rehula
Perhe- ja peruspalveluministeri

1.2 MIKSI KLUBITALOJEN MONITAHOISTA ESITTELYÄ TARVITAAN JUURI NYT?

ESKO HÄNNINEN

Vuosi 2015 oli tärkeä merkkivuosi: Suomen ensimmäinen mielenterveyskuntoutujien Klubitalo – Näsinkulman Klubitalo – avattiin Tampereella 2.10.1995, joten lokakuussa 2015 vietettiin klubitalotoiminnan 20-vuotisjuhlaa. Tästä Sopimusvuori ry:n käynnistämästä alusta, sekä toisesta, tammikuussa 1996 avatusta Raisio-Naantalinnon alueen Karvetin Klubitalosta on kasvanut 25 toimivan Klubitalon ja yli 6000 kuntoutujajäsenen yhteisö. Heistä noin puolet eli 3000 jäsentä osallistui vähintään kerran kuukaudessa Klubitalojen erilaisiin kuntoutumistoimintoihin.

Euroopan Terveysfoorumissa lokakuussa 2013 julkaistujen tutkimustulosten mukaan mielenterveyskuntoutajat ja heidän läheisensä kokivat saavansa psykiatrisesta terveydenhuollosta ensisijaisesti lääkehoitoihin ja terapiaihin keskittyviä palveluja. Heidän koulutukseen, asumiseen, työllistymiseen, toimeentuloon ja edunvalvontaan liittyvät tarpeensa jäävät lähes kokonaan huomiotta (Kroezen 2013).

Klubitalomenetelmä tukee juuri näitä kuntoutujien ja heidän läheistensä ilmaisemia tarpeita. Klubitalot täydentävät psykiatrista terveydenhuoltoa edistämällä kuntoutujajäsenten toipumista ja osallistumista asuinyhteisöjensä toimintoihin. MIELI 2009–2015 ohjelman tavoitteena oli laajentaa Klubitalojen verkosto yhdessä eräiden muiden näyttöön perustuvien avohoidon menetelmien kanssa koko maan kattaviksi. Tavoitteen toteutuminen jäi puolitehen.

Tarvittavat henkilöstö- ja muut voimavarat uusien Klubitalojen perustamiselle ja muiden avohoidon menetelmien käyttöönotolle saadaan vähentämällä edelleen psykiatrisen sairaalahoidon käyttöä ja tehostamalla hoitokäytäntöjä muiden maiden kuten Italian ja Tanskan tasolle. Tämä haaste on Suomessa toteutettava vuoteen 2025 mennessä.

Sairaanhoitopiirien vuoden 2016 kuntalaskutustietojen mukaan 1½–2 psykiatrisen sairaalapaikan vuotuisilla kustannuksilla voidaan kattaa esimerkiksi uuden 30–35 päivittäiselle kuntoutujalle tarkoitetun Klubitalon vuotuiset kustannukset, vuokrata toimitilat ja hankkia tarvittava välineistö, palkata johtaja ja 4–5 työntekijää. Suuntaamalla uudelleen psykiatriseen sairaalahoitoon sidottuja voimavaroja voidaan kehittää ja laajentaa myös muiden tuloksellisten avohoitopalvelujen käyttöä Suomessa kaikkien maakuntien alueilla.

Mielenterveysalan avohoito- ja yhteisökeskeisten palveluinnovaatioiden *rinnakkaisen käyttönoton yhteisvaikutukset* tuottavat yli sektorirajojen ulottuvia yhteistyö-, koordinointi- ja integrointihyötyjä. Samalla edistetään psykiatristen palvelujen rakennemuutosta.

YK:n vammaisten oikeuksien sopimus tulee voimaan Suomessa

Vuoden 2015 keväällä eduskunta hyväksyi Suomen osalta (HE 284/2014) vuonna 2008 voimaan tulleen Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden ihmisoikeuksien turvaamista koskevan yleissopimuksen sen ratifiointiprosessin loppuun saattamiseksi.

Sopimus kattaa myös mielen sairauksia potevien henkilöiden ihmisoikeuksien toteuttamisen, mitä mielenterveysalalla ei vielä yleisesti tiedosteta. Yleissopimuksen määräykset muodostavat myös Suomen mielenterveyspalvelujen kehittämislle tähänastista vaativimmat laatukriteerit, joita on ryhdyttävä noudattamaan kaikissa palveluyksiköissä. Kansallisten viranomaisten on valvottava yleissopimuksen määräysten toteutumista. Valvonnan tehostaminen on välttämätöntä myös kansainvälisen ITHACA-hankkeen Suomen arviointiraportin tulosten perusteella (Salo 2010: 8).

Mielenterveyskuntoutujien klubitalomenetelmän käytäntöjä määrittävät kansainväliset laatusuositukset ovat noudattaneet kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaatimuksia 1990-luvun alusta lähtien, jolloin nämä suositukset hyväksyttiin ensimmäisen kerran. Kahden vuoden välein maailmanlaajuinen Klubitalojen konferenssi on käynyt läpi laatusuositukset ja muuttanut niitä tarpeen mukaan. Klubitalomenetelmä tukee YK:n vammaisten oikeuksia koskevan sopimuksen toteuttamista (Clubhouse International 2015).

MIELI 2009–2015 ohjelma päättyi

Vuosi 2015 oli myös vuonna 2009 hyväksytyin mielenterveys- ja päihdepalvelujen valtakunnallisen kehittämisohjelman päätösvuosi (MIELI 2009–2015). Tavoitteina olivat muun ohessa mielenterveyskuntoutujien *klubitalotoiminnan, tuetun työllistymisen menetelmien, kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen* käyttöönotto koko maassa. Tavoite toteutui vain osittain.

Tässä kirjassa osoitetaan myös miten kansainvälisten järjestöjen mielenterveyspolitiikan kehittämistä koskevat sopimukset ja suositukset pitäisi ottaa huomioon Suomessa valmisteltaessa seuraavaa valtakunnallista mielenterveyspalvelujen kehittämissuositusta ja miten klubitalotoiminta tulisi ottaa siinä huomioon. MIELI 2009–2015 -ohjelma jäi tältä osin puutteelliseksi, erityisesti jos tuloksia verrataan Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) kesällä 2014 julkaisemaan Suomen mielenterveyspolitiikan arviointiraporttiin. OECD:n mukaan Suomessa alan palvelut keskittyvät yhä liiaksi sairaaloihin. Lisäksi psykiatriset sairaalahoitajaksot ovat huomattavan pitkiä verrattuna muihin pohjoismaihin, mikä on johtanut alan voimavarojen liialliseen keskittymiseen sairaaloiden ylläpitämiseen (Patana 2014: 40–46).

Päättäneen ohjelman jatkoksi tarvitaan uusi kokonaisvaltainen Suomen mielenterveys- ja päihdepolitiikan uudistamissuositus, jossa otetaan huomioon SOTE-uudistuksen tavoitteiden ohella myös edellä kuvatun YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen velvoitteet, Maailman terveysjärjestön ns. pyramidimallin mukaisen palvelurakenteen toteuttaminen (WHO 2007) ja sen Euroopan aluetoimiston vuoteen 2020 ulottuvan toimintaohjelman tavoitteet (WHO-Euro 2014).

Lisäksi on otettava huomioon vuonna 2010 julkistetut Maailman terveysjärjestön, Maailman työjärjestön (ILO) ja Opetus-, tiede- ja kulttuurijärjestön (UNESCO) yhteiset suuntaviivat paikallisia voimavaroja hyödyntävän yhteisölähtöisen kuntoutumisen (community based rehabilitation, CBR) kehittämiseksi (WHO 2010). CBR -suuntaviitoissa on oma luku yhteisölähtöistä mielenterveyspolitiikkaa varten. Suomen mielenterveyspalvelujen kehittämisessä olisi otettava huomioon klubitalotoiminnan laajentaminen kaikkiin maakuntiin ja sosiaali- ja terveyspalvelualueet kattavaksi.

Tammikuussa 2016 päättynyt Euroopan komission ja jäsenvaltioiden mielenterveys- ja hyvinvointipolitiikan yhteishanke tuotti mielen sairauksien ennalta ehkäisyä ja palvelujärjestelmän kehittämistä koskevan Euroopan toimintaohjelman. Siihen sisältyvät mielenterveyspalvelujen avohoito- ja yhteisökeskeiset kehittämissuositukset ovat samansuuntaiset edellä mainittujen kansainvälisten järjestöjen esittämien tavoitteiden kanssa. Yhteiskunnallista osallisuutta ja ihmisoikeussopimusten toteuttamista edistävät mielenterveyspalvelut tulee olla tavoitteena kaikissa maissa (Euroopan komissio 2016: 19–20).

Uusi hallitus linjasi tavoitteensa

Vuosi 2015 oli myös pääministeri Juha Sipilän hallituksen aloitusvuosi. Hallituksen ohjelmaan kirjattiin linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollon integroitujen palvelujen eli SOTE-uudistuksen toteuttamiseksi. Tässä yhteydessä erityinen haaste on, miten kolmannen sektorin palvelut ja kansalaisjärjestöjen toiminta ja rahoitus – kuten Klubitalot – nivelletään SOTE-kokonaisuuteen. Lisäksi hallitusohjelmassa luvataan selkeyttää sosiaaliturvajärjestelmää osatyökykyisten työllistymistä kannustavaksi, edistää vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja poistaa työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulon kannustinloukkuja.

Hallitusohjelman linjauksien toteuttamista on valmisteltu syksystä 2015 alkaen useissa eri tahojen edustajista koottuissa työryhmissä. Nämä muutokset luovat uusia mahdollisuuksia myös Klubitalojen jäsenten kuntoutumiselle ja osallistumiselle opintoihin ja työelämään. Uhkatekijöitä ovat osaltaan ne mittavat kansantalouden säästöt ja rakennemuutokset, jotka hallitus on myös asettanut tavoitteekseen.

Toisaalta psykiatristen palvelujen määrätietoisesti toteutettava avohoito- ja yhteisökeskeinen hallittu rakennemuutos avaa *sekä* rahoitusmahdollisuudet tutkimustietoon perustuvien avopalvelujen käytön laajentamiselle *että* säästötavoitteiden toteutumiselle.

Klubitalomenetelmän vahvuudet

Klubitalojen laatusuositukset määrittelevät jäsenten oikeudet Klubitalossa ja toimivat eettisenä ohjesääntönä henkilökunnalle, hallitukselle ja muille hallintoon osallistuville henkilöille. Suositusten toteutuksen arviointiin perustuu myös kansainvälinen Klubitalojen laadunvarmistusprosessi, akkreditointi, sekä kansainvälinen koulutus ja tieteellinen tutkimusohjelma. Klubitalojen välinen kansainvälinen ja kansallinen monimuotoinen yhteistoiminta on tärkeä vertaistukehittämisen, vuorovaikutuksen ja oppimisen areena. Klubitalot ja kuntoutujajäsenet oppivat toisiltaan.

Jäsenkokemusten mukaan yhteisöllisyyden tunne ja osallisuus, vapaaehtoisuus, tasavertaisuus ja vertaistuki, uusien taitojen oppiminen ja erilaisissa työtehtävissä tarvittavien taitojen harjoittelu erottavat Klubitalot muista päivätoimintayksiköistä ja jäsentaloista. Klubitalomenetelmän erityisiä vahvuuksia käsitellään tässä käsikirjassa myöhemmissä luvuissa yksityiskohtaisesti.

Klubitalomalli on suomalaistettu – huolen aiheitakin on

20 vuotta on merkinnyt Suomen Klubitaloille toiminnan sisältöjen ja käytäntöjen muotoutumisen aikaa. Kansainvälisten laatusuosittelujen viitekehyksessä klubitalomalli on juurrutettu ja muokattu Suomen lainsäädäntöön, koulutusjärjestelmään, osittain myös sosiaaliturvaan ja työmarkkinaoloihin soveltuvaksi. Maamme sosiaali- ja eläketurvajärjestelmä sisältää yhä ”kannustinloukkuja”, jotka haittaavat kuntoutujien osallisuutta yhteiskunnan normaalitoimintoihin.

Mallin suomalaistaminen tarkoittaa myös sitä, että eräät kansainvälisissä laatusuosituksissa odotetut käytännöt eivät sovi yhteen suomalaisen lainsäädännön kanssa. Muun muassa ajatus, että kaikki Klubitalon henkilökuntaan kuuluvat ovat ”generalisteja” (kaikki tekevät kaikkea), ei toimi Suomessa. Meillä osa Klubitalojen rahoituksesta saadaan projektirahoituksena, jolloin projektityöntekijän on toteutettava rahoittajan hyväksymää hankesuunnitelmaa eikä hän siten voi toimia ”yleistyöntekijänä”. Sama koskee esimerkiksi myös jäsenten opintojen ohjausta, työllistämishjelmaa ja vaativia yleis- ja taloushallinnon tehtäviä. Näihin tehtäviin tarvitaan erityisosaajia, joilta kuitenkin edellytetään Klubitalon perusarvojen ja toimintaperiaatteiden noudattamista.

Monissa maamme Klubitaloissa huolta aiheuttavat mm. liian vähäinen henkilöstön lukumäärä, mikä ylläpitää toiminnan epävakautta. Työntekijöitä tulisi olla johtajan lisäksi vähintään 4–5, jotta kaikki laatusuosituksiin sisältyvät toiminta-alueet voitaisiin järjestää asianmukaisesti. Myös määrärahojen niukkuus sekä kuntien rajallinen tuki estävät monien Klubitalojen toiminnan järjestämistä täydessä laajuudessaan. Kokemus on myös osoittanut että menestyvä Klubitalo tarvitsee noin 30 000 – 40 000 asukkaan väestöpohjan jäsenten riittävyyden turvaamiseksi.

Esimerkiksi yksipuolinen työpainotteinen päiväohjelma ja vähäiset yhteistyösuhteet sidosryhmien kanssa vähentävät jäsenten osallistumista. Edellä mainitut huolen aiheet nousivat esille jo vuonna 2009 valmistuneessa RAY:n tilaamassa tutkimuksessa, mikä kattoi 18 Klubitaloa (Hietala-Paalamaa ym 2009: 63–65). Rahoittajien tulisi ottaa nämä huolenaiheet huomioon päätöksissään. Kaikkien Klubitalojen tulisi voida kehittyä tuloksiltaan yhteisten tavoitteiden edellyttämälle tasolle.

Lähivuosien epävarmuutta lisäävät edellä viitattu SOTE-uudistus ja hallitusohjelman muut tavoitteet, jotka tulevat muuttamaan Suomen Klubitalojen toimintaympäristöä ja toiminnan ehtoja merkittävästi.

Klubitalotoiminnan arviointitutkimusten keskeisiä tuloksia

Suomessa Raha-automaattiyhdistys (RAY) on rahoittanut neljä klubitalotoiminnan arviointia, joiden raportit on julkaistu vuosina 2000, 2004, 2006 ja 2009. Lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat tehneet yli 20 oppinäytetutkimusta Suomen Klubitaloista. Muissa pohjoismaissa klubitalotoiminnan tutkimuksia on tehty jonkin verran. Muualla Euroopassa Klubitalojen määrät ovat maakohtaisesti sen verran vähäisiä, ettei myöskään tutkimustoimintaa ole juuri ollut.

Clubhouse International – Kansainvälisen Klubitalojen järjestön verkkosivuilla on jatkuvasti täydentyvä tutkimustietokanta (http://www.clubhouse-intl.org/recent_research.html). Eri maissa tehtyjen tutkimusten tulokset osoittavat, että osallistuminen Klubitalojen toimintaan:

- Edistää Klubitalon jäsenten toipumista;
- Edistää jäsenten hyvinvointia ja yleistä terveydentilaa;
- Vähentää merkittävästi psykiatristen sairaalapaikkojen ja muiden terveystalvelujen käyttöä ja kustannuksia;
- Tukee menestyksellä jäsenten motivaatiota opiskeluun ja työllistymiseen; sekä
- Klubitalot ovat kustannustehokkaita rahoittajille verrattuna muihin avopalveluihin.

Yhdysvalloissa on julkaistu 1980-luvulta lähtien useita arviointeja, jotka koskevat klubitalotoimintaan osallistumisen vaikutusta jäsenten sairaalahoidon käytön alenemiseen. Väheneminen on vaihdellut osavalttiosta toiseen 45 ja 80 prosentin välillä Klubitalon jäsenyyttä edeltäneeseen vertailuajankohtaan verrattuna.

Suomessa vuonna 2009 julkaistun monimetodisen ja monitieteisen tutkimuksen mukaan psykiatrissa vuodeosastohoitoa käyttäneiden uusien kuntoutujajäsenten hoitopäivät vähenivät alkutilanteesta seurantahetkeen keskimäärin 75 prosentilla ja samalla heidän avohoidon suoritteidensa määrä väheni hieman. Keskimääräisten kustannusten suhteellinen alenema oli vielä jonkin verran suurempi. Pelkästään avopalveluja käyttäneiden uusien jäsenten kaikki palvelusuoritteet vähenivät seurannan aikana 25 prosenttia, keskimääräisten kustannusten osalta alenema oli 38 prosenttia. Erot alkutilanteen ja seurannan välillä sekä suoritteiden käytön että kustannusten osalta olivat molempien ryhmien osalta tilastollisesti merkitseviä (Hietala-Paalasmaa ym. 2009: 123–126.)

Esitetyt tulokset osoittavat samankaltaisia vaikutuksia Klubitalojen jäsenten perinteisten palvelujen käyttöön, vaikka tutkimukset on suoritettu eri puolilla maapalloa. Jäljempänä tässä kirjassa esitellään lisää klubitalomallin käyttöä tukevia tutkimustuloksia.

Klubitalojen merkitys kasvaa

Klubitalojen on osoitettu ottavan huomioon kuntoutujajäsentensä yksilölliset kehitystarpeet ja toiveet laajemmin kuin mihin nykyiset psykiatriset terveydenhuollon palvelut pystyvät. Useat viime vuosien tutkimukset osoittavat, että mielenterveyskuntoutujat ja heidän perheensä kokevat saavansa lähinnä psykiatrisia lääke- ja terapiahoitoja ja muut kehitystarpeet useimmiten sivuutetaan. Erityisesti odotetaan enemmän tukea opintoihin, työllistymiseen, sosiaaliturvaan ja asumistarpeisiin sekä syrjäntäkokemusten hallintaan liittyvissä asioissa. Klubitaloissa ei järjestä kliinisiä palveluja, vaan keskitytään kokonaan tukemaan kuntoutujajäsenten yhteiskunnallista osallisuutta koskevia toiveita ja odotuksia (Hänninen 2015: 148–149).

Suomessa on tehostettava mielenterveysalan avopalvelujen kehittämistä

Heinäkuussa 2014 kansainvälinen talous- ja kehitysjärjestö OECD julkisti arviointiraportin Suomen mielenterveyspolitiikasta, jossa keskeisiä huomioita olivat mm. yhä korkea sairaalapalvelujen käyttöaste sekä palvelujen saataavuudessa vallitsevat alueelliset erot sekä avopalvelujen riittämättömyys.

Myönteisinä kehityspolkuina mainittiin pitkäkestoiset ennaltaehkäisyohjelmat ja laajenevat Internet-palvelut (Patana 2014).

Suomen kuntien ja sosiaali- ja terveystieteiden sekä tulevien SOTE-alueiden psykiatrisia voimavaroja tulisi uudelleen kohdentaa seudullisten ja paikallisten mielenterveyspalvelujen kehittämiseen. Klubitalomenetelmä tulee sisällyttää näihin kehityssuunnitelmiin, kuten vuonna 2009 hyväksytyssä valtakunnallisessa MIELI-ohjelmassa suositeltiin. Tietoisuus tästä tavoitteesta ei kuitenkaan levinnyt odotetulla tavalla mielenterveysalan ammattilaisten eikä päättäjien keskuuteen. Vuonna 2016 toimivat 25 Klubitaloa eivät riitä toteuttamaan asetettua tavoitetta. Suomeen tarvitaan koko maan kattava seudullisten Klubitalojen verkosto, mikä edellyttää nykyisen klubitalomäärän kaksinkertaistamista vuoteen 2025 mennessä.

Jäljempänä luvussa 2.3 esitellään käytännön esimerkki kuinka käyttämällä noin 70 % sairaalahoidon käytön vähentämisestä koituvista säästöistä yli sektorirajojen koordinoitujen avohoitopalvelujen lisäämiseen, riittänee Suomessa yhteisökeskeisen mielenterveyspalvelujen rakennemuutoksen toteuttamiseen.

Päättäjät tarvitsevat ajan tasalla olevaa luotettavaa tietoa

Klubitalotoimintaa esittelevää ja arvioivaa kirjaa tarvitsevat sekä tulevien uusien organisaatorakenteiden kuten itsehallinnollisten maakuntien ja SOTE-alueiden päätöksentekijät ja viranhaltijat, keskus- ja aluehallinnon asiantuntijat sekä mielenterveysjärjestöjen piirissä toimivat luottamus- ja toimihenkilöt. Tämä kirja tarjoaa monille lukijoille myös yllättävää tietoa: niukoista voimavaroista huolimatta Klubitalojen jäsenet ja henkilöstö ovat yhdessä kyenneet kehittämään vaatimattomista lähtökohdista yllättävän monimuotoisia ja ainutlaatuisia klubitaloyhteisöjä jäsentensä voimaantumisen ja heidän yhteiskunnallisen osallisuutensa edistämiseksi.

Tietoa kuntoutujajäsenten kannalta tuloksellisen klubitalotoiminnan reunaehdoista, tarvittavista vähimmäisvoimavaroista ja laatusuosittelun periaatteista sekä Klubitalojen arviointitutkimusten tuloksista ei ole koskaan tarjolla liikaa, siksi tätä kirjaa tarvitaan juuri nyt. Toivottavasti myös lukijat kokevat tämän tietopakettin hyödylliseksi.

LÄHTEITÄ

Clubhouse International: Directory and resource guide. New York 2015.

European Commission (2016): European Framework for Action on Mental Health and Wellbeing. Raportti verkossa: http://www.mentalhealthandwellbeing.eu/assets/docs/publications/Framework%20for%20action_19jan%20%281%29-20160119192639.pdf

Hietala-Paalasmaa Outi, Hujanen Timo, Härkäpää Kristiina & Reuter Anni: Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot. Yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Kuntoutussäätiö ja CHESS/Stakes. Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) avustustoiminnan raportteja 20/2009. Yliopistopaino Helsinki 2009.

Hänninen Esko: Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien työllistyminen ja sen edistäminen. Artikkeliteoksessa: Partanen Airi, Moring Juha ym. (toim.): Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Miten tästä eteenpäin? Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja 20/2015. Juvenes Print–Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere 2015: 142–157.

Kroezen Marieke: Schizophrenia and social inclusion. Artikkeliteoksessa: Boyle Louise ja Kahr-Gottlieb Dorli: Resilient and Innovative Health Systems for Europe. Conference report of the 16th European Health Forum Gastein. October 2013: 92-94.

Laki 373/2015 (Annettu Helsingissä 10.4.2015): Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. HE 284/2014 vp.

MIELI 2009: Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli 2009 – työryhmän ehdotukset Mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Sosi- ja terveysministeriön selvityksiä 2009: 3.

Patana Pauliina: Mental health analysis profiles (MhAPs) – Finland. OECD Health Working Papers, No 72, OECD Publishing 2014.

Salo Markku: Ihmisoikeudet mielenterveys- ja päihdeyksiköissä kokemusrvioinnin kohteina. ITHACA-hankkeen Suomen raportti. THL 22/2010. Yliopistopaino Helsinki. 2010: 8.

WHO-Euro (Regional Office for Europe): The European mental health action plan 2013-2020. Copenhagen. WHO 2014.

World Health Organization: Psychosocial rehabilitation. A consensus statement. Division of mental health and prevention of substance abuse. WHO/MNH/MND/96.2 Geneva 1996. Online: http://www.ispraisrael.org.il/Items/00634/WHO_WAPR_ConsensusStatement_96.pdf

World Health Organization (2007): The optimal mix of services – WHO Pyramid Framework. Mental health policy, planning and service development information sheet, sheet 2. The WHO MIND Project.

World Health Organization (2010): Towards Community-based Inclusive Development - Community-based rehabilitation (CBR) guidelines. Introductory booklet for the series of sectorial and crosscutting booklets, published in October 2010. Online: <http://www.who.int/disabilities/cbr/guidelines/en/index.html>

World Health Organization: Towards Community-based Inclusive Development – Community-based rehabilitation (CBR) guidelines. Supplementary booklet, published in October 2010. (2010d). Available online: <http://www.who.int/disabilities/cbr/guidelines/en/index.html>

1.3 KLUBITALOTOIMINNAN KANSAINVÄLINEN KEHITYSHISTORIA

ESKO HÄNNINEN

Juuret 1940-luvulla

Kansainvälinen klubitaloliike sai alkunsa New Yorkissa vuonna 1944 mielisairaalaista kotiutettujen potilaiden toimesta, jotka päättivät pitää yhteyttä toisiinsa. Ryhmä, joka kutsui itseään nimellä WANA (We Are Not Alone) pyrki välttämään mielenterveysongelmallisille tyypillistä eristäytymistä sekä yksinäisyyttä järjestämällä yhteisiä tapaamisia yleisillä paikoilla kuten kirjastoissa ja kahviloissa. Vuonna 1948 WANA-ryhmä sai rahoituksen, jolla se hankki itselleen virallisen kokoontumispaikan, ensimmäisen Fountain House Klubitalon keskeltä Manhattania. Rakennuksen pihalla oli suihkulähde (fountain), josta koko toimintamalli sai nimensä.

Vuonna 1955 Fountain Housen johtajaksi palkattiin John Beard, joka uskoi, että jokaisella mielenterveyskuntoutujalla on oikeus mielekkääseen toimintaan ja työhön sekä kunnioitukseen ja itsekunnioitukseen. Beard uskoi myös, että mielenterveyskuntoutujat pystyvät kuntoutumaan takaisin yhteiskunnan jäseniksi ja palaamaan tuettuina takaisin työelämään.

Beard kehitti Klubitalojen toimintamallin peruseriaatteet, joiden pohjalta klubitalomenetelmä on kehittynyt nykyiseksi kansainvälisten laatusuosituksen ohjaamaksi psykososiaalisen kuntoutumisen toimintamalliksi. Hänen ajatuksensa mielenterveyskuntoutujien oikeudesta mielekkääseen työhön, toimintaan, arvostukseen ja kunnioitukseen levisivät nopeasti. Fountain House Klubitaloja alkoi syntyä 1970-luvun lopusta lähtien eri puolille maailmaa.

Toimintamallin leviämisvaihe

Varsinainen innostuksen aalto käynnistyi Yhdysvalloissa vuodesta 1978 lähtien, jolloin kansallinen mielenterveysinstituutti myönsi Fountain Houselle monivuotisen avustuksen mallin levittämiseksi. Fountain House ja sen klubitalomalli sai tunnustusta toteuttaessaan kansallista klubitaloverkoston laajentamisprojektia. Kymmenen vuoden aikana 220 Klubitaloa eri Yhdysvaltojen osavaltioissa aloitti toimintansa, ja klubitalomalli levisi myös Skandinaviaan ja

muihin Länsi-Euroopan maihin sekä Japaniin, Etelä-Koreaan, Kaakkois-Aasiaan ja Australiaan. (Propst 2003).

New Yorkin alkuperäinen Fountain House huolehti Klubitalojen kansainvälisen kehityksen tukemisesta aina vuoteen 1994 saakka, jonka jälkeen Klubitalojen kansainvälinen kehittämiskeskus ICCD (International Centre for Clubhouse Development) on koordinoinut maailmanlaajuisesti Klubitalojen kehittämistä ja tutkimusta. Vuodesta 2013 alkaen järjestö tunnetaan nimellä *Clubhouse International*.

Vuosittain klubitalotoimintaan osallistuu noin 100 000 henkilöä Clubhouse International järjestön 330 jäsenklubitalossa 35 maassa (<http://www.clubhouse-intl.org/about.html>).

Kehitys Euroopassa

Euroopassa toimii 21 maassa lähes 90 Klubitaloa, joista ensimmäiset perustettiin 1980-luvulla Tukholmaan, Müncheniin, Amsterdamiin ja Kööpenhaminaan sekä Iso-Britanniaan. 1990-luku oli laajenemisen vuosikymmen, silloin käynnistyi klubitaloverkoston laajeneminen kaikissa Pohjoismaissa, Irlannissa ja Itä-vallassa. Joissakin Itä-Euroopan maissa avattiin ensimmäisiä Klubitaloja, mutta niiden rahoitus ei ollut kestävällä pohjalla ja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ne lopettivat toimintansa. (ICCD 1994 ja 2000; Clubhouse International 2015).

2000- ja 2010-luvuilla on päädytty tilanteeseen, jossa Euroopan Klubitaloista yli puolet sijaitsee Pohjoismaissa. Suomi on 25 Klubitalon verkostollaan suhteessa väkilukuun Euroopan johtava klubitalomaa. Uusia klubitalohankkeita on vireillä mm. Belgiassa, Kreikassa, Puolassa, Italiassa ja Espanjassa. Vuosina 2011–2015 uusia Klubitaloja on avattu Hollannissa, Romaniassa ja Suomessa.

Euroopan klubitalotoiminnan kehitystä tukemaan perustettiin vuonna 2007 Euroopan Klubitalojen kehittämiskumppanuus (European Partnership for Clubhouse Development, EPCD), jonka tehtävä oli tukea Klubitalojen toimintamallin käyttöönottoa Euroopassa. Se toimi vuosina 2007–2009 ELECT/EU-projektin tukiverkostona (<http://www.elect-project.eu/index.html>). ELECT tarkoitti Mielenterveyskuntoutuksen eurooppalaisia oppimisyhteisöjä eli Klubitaloja (European Learning Communities for Training of People with Mental Illness). Projektisuunnitelmaan sisältyi EPCD:n perustaminen. (Grönberg ym. 2007.)

Vuonna 2010 käynnistettiin EPCD-verkoston virallinen rekisteröinti Tanskan lakien mukaiseksi eurooppalaiseksi ei-voittoa-tuottavaksi järjestöksi. Virallinen rekisteröintipäätös saatiin kesällä 2011, jonka jälkeen EPCD järjestäytyi ja aloitti toimintansa. Ensimmäinen järjestön vuosikokous järjestettiin vuonna 2012 Euroopan Klubitalojen konferenssin yhteydessä Reykjavikissa Islannissa, jossa väliaikainen rekisteröintiä valmistellut hallitus korvattiin sääntöjen mukaisella uudella hallituksella. Clubhouse Internationalin esimerkkiä seuraavan EPCD:n nimi muutettiin vuodesta 2013 alkaen Clubhouse Europe -järjestöksi (<http://clubhouse-europe.org/>).

Clubhouse International -järjestön muuttuneet jäsenyyisperusteet

Vuoden 2015 alusta Clubhouse International -järjestön hallitus on saattanut voimaan uudet järjestön jäsenyyden perusteet, joiden mukaan uusien äskettäin perustettujen Klubitalojen tulee käynnistää toimintansa laadunarviointiprosessi, akkreditointi, kolmen vuoden sisällä toiminnan aloittamisesta. ”Vanhojen” toiminnassa olevien Klubitalojen tulee käynnistää akkreditointiin johtava itsearviointi viimeistään vuonna 2016. Klubitalot jotka eivät noudata näitä sääntöjä menettävät jäsenyytensä Clubhouse Internationalissa. Tämä saattaa johtaa myös Suomessa joidenkin Klubitalojen vetäytymiseen yhteistyöstä Clubhouse International -järjestön kanssa.

LÄHTEITÄ

Clubhouse International: <http://www.clubhouse-intl.org/about.html>

Clubhouse International: Directory and Resource Guide. New York 2015.

Clubhouse Europe: <http://clubhouse-europe.org/>

Fountain House New York:
<http://www.fountainhouse.org/>

Grönberg Ville & Hänninen Esko: ELECT project plan and funding application to the European Commission. Document of the National Institute for Health and Welfare. Helsinki 2007.

ICCD: Directory of Clubhouses. New York 1994 and 2000.

Propst Rudyard: Klubitalojen historia – pienestä ryhmästä maailmanlaajuiseksi liikkeeksi (suomentanut Eveliina Pöyhönen). Artikkeliteoksessa: Pöyhönen Eveliina (toim.): Mielenterveyskuntoutujien Klubitalo – Yhdessä kohti työelämää. Suomen Fountain House - Klubitalojen verkosto ry:n ja STAKESin yhteisjulkaisu. Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman hankkeen tuote. Art-Print Oy, Helsinki 2003: 29–32.

Lisätietoja suomenkielellä:
<http://www.suomenklubitalot.fi/>

1.4 KLUBITALOTOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT JA PERIAATTEET

ESKO HÄNNINEN

Klubitalojen yhteisiä nimittäjiä ovat kuntoutujien ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen, yhtäläiset mahdollisuudet osallisuuteen, palvelujen käyttäjien oikeus osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon, yhteisö- ja avopalvelujen ensisijaisuus, mahdollisuus luoda uusia ihmissuhteita sekä voimaantumisen edistäminen. Kaikilla näillä on keskeinen merkitys klubitalotoimintaa ohjaavissa kansainvälisissä laatusuosituksissa. Klubitalomenetelmän erityisvahvuus on lähes 30 vuoden kokemus Klubitalojen kansainvälisen laadunhallinnan, koulutuksen ja akkreditoinnin kehittämisessä.

Klubitalotoiminta on määritelty psykososiaaliseksi kuntoutukseksi, joka perustuu kuntoutujien eli klubitalon jäsenten omiin taipumuksiin, vahvuuksiin ja kehitystarpeisiin. Klubitalo muodostaa jäsenyhteisön, joka tarjoaa jäsenilleen mahdollisuuden monipuoliseen osallistumiseen, oppimiseen ja vertaistukeen. Jäsenyys muodostaa klubitalotoiminnan perustan: se merkitsee, että jäsenellä on sekä jaettu omistajuus että jaettu vastuu toiminnan onnistumisesta. Klubitalo pyrkii takaamaan jäsenilleen neljä perusoikeutta (Propst 2003):

- Oikeus paikkaan, johon voi tulla ja jossa on mahdollisuus tuntea itsensä tervetulleeksi, tarpeelliseksi ja arvostetuksi;
- Oikeus mielekkäaseen toimintaan, työhön ja uusien taitojen oppimiseen;
- Oikeus mielekkäisiin ja tasavertaisiin ihmissuhteisiin;
- Oikeus paikkaan, johon voi myös aina palata
 - Klubitalon jäsenyydelle ei määritellä aikarajaa.

Näiden oikeuksien lisäksi Klubitalon jäsenillä on myös velvollisuuksia. Jäsenten edellytetään osallistuvan omien voimavarojensa mukaan Klubitalon työpainotteisiin päiviin, yhteisiin töihin, kuten ruoanlaittoon, siivoukseen, hallinnollisiin tehtäviin, uusien jäsenten perehdyttämiseen jne. Henkilökuntaan kuuluvat toimivat usein toiminnan virittäjinä mutta osallistuvat myös kaikkiin tehtäviin, ja yhdessä tekeminen perustuu henkilökunnan ja jäsenten tasavertaisuuteen.

Terapia ei sisälly Klubitalon toimintaan, ei myöskään perinteinen suojatyö eikä ulkopuolisille tehtävä alihankintatyö. Työpainotteisen päivän tarkoituksena on tarjota mielekästä ja tarpeellista työtä ja oppimista, joka on välttämätöntä Klubitalon toiminnan kannalta ja jonka mielekkyyden ja merkityksen voi kokea välittömästi työhön ja toimintaan osallistumisen tulosten kautta.

Klubitaloilla tulee olla yhteistyötä jäsenten tarpeiden kannalta tärkeiden tahojen kanssa

Klubitalotoimintaa ohjaavat kansainväliset laatusuositukset sisältävät peruseriaatteiden lisäksi myös ne jäsenten tarvealueet ja yhteistyösuunnat, joiden vaaliminen on jokaisen Klubitalon perustehtävä. Tähän kuuluu Klubitalon velvollisuus rakentaa toimivat yhteistyösuhteet yritysten ja muiden työnantajien, oppilaitosten, työ- ja elinkeinoviranomaisten, asuntoviranomaisten, sosiaaliturva- ja eläkeviranomaisten, terveydenhuollon ja mielenterveyspalvelujen ym. tahojen kanssa jäsenten yksilöllisten osallistumistarpeiden ja etujen turvaamiseksi.

Klubitalotoiminta on kansainvälisesti koordinoitu kuntoutumista ja yhteiskunnallista osallisuutta tukeva menetelmä, jonka toimintaperiaatteet ja arvot on määritelty Klubitalojen kansainvälisissä laatusuosituksissa. Suosituksia kehitetään jäsenkokemusten ja henkilöstöaloitteiden pohjalta joka toinen vuosi järjestettävissä kansainvälisissä klubitaloseminaareissa. Kansainvälinen koulutus on toinen Klubitalojen toiminnan ohjaustapa. Laadunvarmistusjärjestelmä eli akkreditointi on kolmas keskeinen Klubitalojen kehittämisen keino. Lisäksi kaikkea Klubitalojen toimintaa seurataan ja arvioidaan kansainvälisen tutkimusohjelman avulla.

Parhaisiin tuloksiin yltävät seurantatutkimusten mukaan sellaiset Klubitalot, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan laatusuosituksia ja jotka toteuttavat säännöllisesti, 3–4 vuoden välein, toimintansa laadunarviointiprosessin. Suomessakin Klubitalon laatuodistus merkitsee kuntoutujille, rahoittajille, Raha-automaattiyhdistykselle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja muille tahoille takuuta Klubitalon tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta.

Toimintaa ohjaavat arvot voidaan kiteyttää seuraavasti:

■ IHMISARVO JA -OIKEUDET

Kaikkia jäseniä kohdellaan yksilöinä heidän ihmisarvoaan ja ihmisoi-
keuksiaan kunnioittaen yhtäläisin perustein henkilöstön ja hallinnon
edustajien kanssa.

■ VAPAAEHTOISUUS

Jäsen päättää miten hän hyödyntää Klubitalon tarjoamia mahdollisuuksia, milloin ja miten usein käy talolla ja mihin osallistuu. Jäsen voi käydä Klubitalolla joka päivä, pari kertaa viikossa, kerran kuukaudessa, tulla pelkästään syömään tai peli-iltaan, omien tarpeiden ja muun elämänrytmin mukaan. Talolla voi viipyä tunnin tai koko päivän. Jäsen itse päättää, mihin tarvitsee ja miten käyttää Klubitaloa.

■ TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Klubitalolla jäsenet ja työntekijät työskentelevät yhdessä, mahdollistaen Klubitalon toiminnan. Kaikki tilat ja kokoukset ovat kaikille avoimia. Jäseniä on myös Klubitalon taustayhdistyksen hallituksessa päättämässä asioista.

■ YHTEISÖLLISYYS

Klubitalolla asiat päätetään yhdessä. Päivittäiset, juoksevat asiat päätetään aamun tai iltapäivän työnjakopalaverissa ja isommat 1–2 viikon välein pidettävässä klubitalokokouksessa. Isot linjat päättää yhdistyksen hallitus. Yhdessä oleminen ei ole pakollista, mutta siihen annetaan mahdollisuuksia.

LÄHTEITÄ

Propst Rudyard: Klubitalojen historia – pienestä ryhmästä maailmanlaajuiseksi liikkeeksi (suomentanut Eveliina Pöyhönen). Artikkelit teoksessa: Pöyhönen Eveliina (toim.): Mielenterveyskuntoutujien Klubitalo – Yhdessä kohti työelämää. Suomen Fountain House - Klubitalojen verkosto ry:n ja STAKESin yhteisjulkaisu. Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman hankkeen tuote. Art-Print Oy, Helsinki 2003: 29–32.

Kansainväliset Klubitalojen laatusuositukset. Suomentanut Reijo Ruponen Itä-Helsingin Klubitalo. Helsinki 2015.

Asiat päätetään yhdessä konsensusperiaatetta noudattaen. Kokoukset ovat kaikille avoimia.

1.5 SUOMEN KLUBITALOT RY – HISTORIA JA KEHITYS

MARKKU TÖRNBLOM & PÄIVI LEPISTÖ

Suomen Klubitalot ry tukee suomalaisten mielenterveyskuntoutujien Klubitalojen toimintaa ja edistää mielenterveyskuntoutujien sosiaalista asemaa yhteiskunnassa. Suomessa toimii 25 Klubitaloa, jotka kaikki ovat tätä kirjaa viimeisteltäessä Suomen Klubitalot ry:n jäseniä.

Suomen ensimmäinen Klubitalo, Näsinkulman Klubitalo, perustettiin Tampereelle vuonna 1995. Seuraavana vuonna perustettiin Karvetin Klubitalo Naantaliiin ja seuraavien kolmen vuoden kuluessa perustettiin Kyykerin, Helsingin, Karhulan ja Äänekosken Klubitalot. Tänä päivänä näistä kuudesta ensimmäisestä Klubitalosta on enää toiminnassa Näsinkulman, Karvetin, Helsingin ja Karhulan Klubitalot, mutta ne ovat saaneet seuraansa 20 uutta Klubitaloa lisää ja syksyllä 2014 tuli yksi lisää, kun Vantaan Tikkurilan Klubitalo avasi ovensa.

Ensimmäinen Suomen Klubitalojen verkostokokous pidettiin 12.4.1996 Karvetin Klubitalossa Naantalissa. Kokouksessa suunniteltiin Klubitaloverkoston tulevia tehtäviä, verkoston merkitystä sekä kokoonpanoa. Klubitalojen klubikokouksissa valittiin Klubitalojen verkostoon edustus jäsenistä ja henkilökuntajäsenistä. Verkostotyön alkuperäisenä tarkoituksena oli Klubitalojen toiminta-periaatteiden vaaliminen, Klubitalojen laatusuositusten eli standardien suomalaisen käännökseen sanamuodoista päättäminen, tiedottaminen, jo toimivien ja tulevaisuudessa perustettavien Klubitalojen tukeminen, suomalaisten Klubitalojen toimintaedellytysten kehittäminen sekä kansainvälinen yhteistyö.

Tässä ensimmäisessä Klubitalojen verkostokokouksessa alkoi toden teolla kahden ensimmäisen suomalaisen Klubitalon, Näsinkulman ja Karvetin, yhteistyö ja Suomen Fountain House Klubitalojen verkostoyhdistyksen siemenet kylvettiin maahan. Kaksi vuotta myöhemmin 1998 Naantalissa järjestettiin Suomessa ensi kertaa Euroopan Klubitalojen konferenssi, jolloin päätettiin perustaa Suomen Fountain House -Klubitalojen verkostoyhdistys. Yhdistyksen tehtäväksi päätettiin antaa Fountain House -mallin mukaisen klubitalotoiminnan puolesta puhuminen, klubitalomallin laadun kehittäminen ja sen valvominen sekä tiedottaminen. Kaikki tuolloin toiminnassa olleet kuusi Klubitaloa liittyivät Suomen Fountain House -Klubitalojen verkostoyhdistykseen. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin tuolloin Näsinkulman

Klubitalon johtaja Kai Mäkisalo ja ensimmäiseksi sihteeriksi Karvetin Klubitalon jäsen Hannu Heikkilä.

Vuonna 2014 Suomen Fountain House -Klubitalojen verkostoyhdistys vaihtoi nimensä Suomen Klubitalot ry:ksi ja yhdistykselle suunniteltiin uusi logo. Suomen Klubitalot ry:n jäsenenä voi toimia Klubitalon oikeustoimikelpoinen taustaorganisaatio. Käytännössä taustaorganisaatiota edustavat Suomen Klubitalot ry:n toiminnassa Klubitalon jäsenet ja henkilökuntajäsenet. Päätökset yhdistyksessä tekee hallitus, jonka jäsenet valitaan vuosittain vuosikokouksessa.

Suomen Klubitalot ry:n sisällä toimii kaksi työryhmää: työkomitea ja laatu työryhmä. Työkomitea etsii uusia yhteistyökanavia työnantajiin siirtymätyöpaikkojen löytämiseksi. Laatu työryhmä toimii myös Suomen Klubitalot ry:n ARTO-hankkeen¹ ohjausryhmänä.

Vuosittain järjestetään Klubitalojen verkoston kevätseminaari, jonka järjestämisvastuu on joka vuosi eri Klubitalolla. Kevätseminaari on kolmepäiväinen tapahtuma, jossa käsitellään tärkeitä, ajankohtaisia aiheita, pidetään työpajoja, kuunnellaan luentoja, verkostoidutaan ja kehitetään uusia yhteistyön tekemisen muotoja. Vuonna 2014 kevätseminaari oli Tampereella ja vuoden 2015 vastaava seminaari järjestettiin Vantaan tiedekeskus HEUREKA:ssa ja järjestäjinä toimivat Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry:n Klubitalot.

Suomen Klubitalot ry:n toiminta on olla parhaimmillaan Klubitalojen yhteenliittymä, joka jakaa ja välittää tietoa sekä toimii edunvalvojana ja tukijana. Suomen Klubitalot ry:n tehtävänä on:

- Pitää yhteyttä suomalaisiin ja ulkomailla toimiviin Klubitaloihin;
- Tukee perustettavien ja uusien Klubitalojen laadunhallintaa;
- Tiedottaa klubitalotoiminnasta ja sen vaikuttavuudesta yhteiskunnallisille päättäjille;
- Toimii yhteistyössä muiden mielenterveystyötä tekevien tahojen kanssa;
- Harjoittaa Fountain House -klubitalomalliin liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä;
- Toimii yhteistyössä muiden maiden Klubitaloverkostojen sekä Clubhouse International - ja Clubhouse Europe -järjestöjen kanssa.

¹ Klubitalotoiminnan vertaisoppimiseen perustuvan seuranta- ja arviointimallin kehittäminen (ARTO 2013–2016)

Suomen Klubitalot ry:n tärkeänä tehtävänä on koordinoida Suomen Klubitalojen toimintaa ja toiminnan kehittämistä, olla Klubitalojen tukena ja apuna, välittää tietoa eri Klubitalojen välillä ja tiedottaa klubitalotoiminnasta myös ulospäin.

Suomen Klubitalot ry:llä on sen toiminta-aikana ollut kaksi projektia: klubitaloverkoston laatuprojekti vuosina 2006–2009 sekä ARTO-hanke vuosina 2013–2016. Klubitaloverkoston laatuprojektin tavoitteena oli Klubitalojen toiminnan laadun, toimintaedellytysten ja tunnettavuuden parantaminen. Laatuprojektin tehtävänä oli kehittää tuetun koulutuksen ja tuetun työllistymisen toimintatapoja sekä toiminnan mittareita. Klubitaloverkoston laatuprojektin aikana yhteydenpito eri Klubitalojen välillä kasvoi merkittävästi ja toiminnasta tuli yhtenäisempää. Klubitaloverkoston laatuprojektissa työskenteli osa-aikainen projektipäällikkö.

Vuoden 2016 lopussa päättyvän Suomen Klubitalot ry:n 3-vuotisen ARTO-hankkeen päätavoitteena on yhteisen ja yhtenäisen seuranta- ja arviointimallin kehittäminen kaikille Suomen Klubitaloille. Tämä tehdään käytännössä siten, että kaikkien Suomen Klubitalojen tilastointikäytännöt yhtenäistetään ja kaikilla Klubitaloilla otetaan käyttöön Salesforce – asiakashallinta-järjestelmä tilastoinnin tueksi, kaikille Klubitaloille tehdään yhtenäiset jäsenkyselyt, ja kaikille Suomen Klubitaloille perustetaan yhteinen tietopankki. ARTO-hankkeessa on ollut palkattu kokoaikainen projektipäällikkö.

Tulevaisuudessa Suomen Klubitalot ry jatkaa toimintaansa kuten tähänkin asti, mutta toki jatkuvasti kehittyen. Työtä tullaan tekemään kiinteässä yhteistyössä Klubitalojen sekä muiden toimijoiden kanssa Klubitalojen tarpeita kuunnellen. Klubitalojen tiedottamista tullaan lisäämään, vaikuttamistyötä kehittämään ja Klubitalojen toimintaa yhtenäistämään.

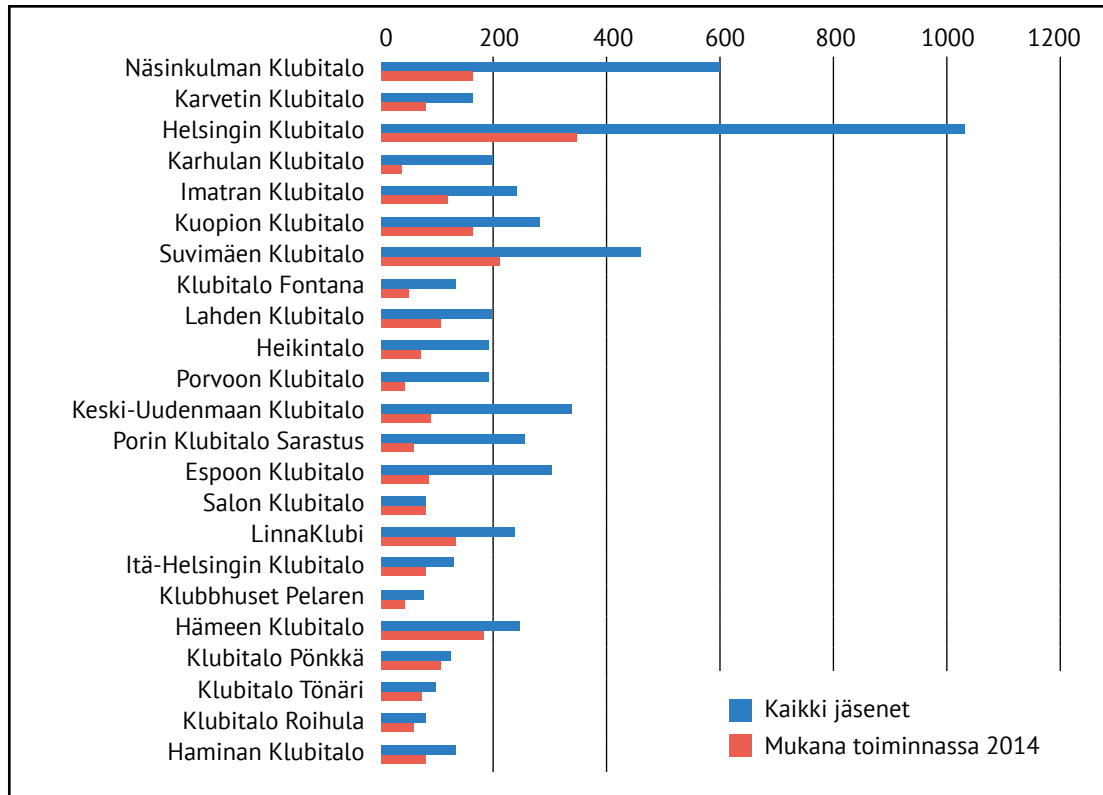
Tilastotietoja ja keskeisiä havaintoja

Taulukko 1. Suomen Klubitalojen perustamis- ja toimintavuodet vuonna 2016 sekä viimeisimmän laatutodistuksen päättymisajankohta.

KLUBITALO	Perustamisvuosi	Toimintavuodet	Viimeisin laatutodistus (→ asti)
Näsinkulman Klubitalo	02/10/1995	21	5/31/2016
Karvetin Klubitalo	02/01/1996	20	1/31/2014
Helsingin Klubitalo	11/02/1997	19	6/30/2016
Karhulan Klubitalo	01/04/1998	18	2002
Imatran Klubitalo	01/01/1999	17	7/31/2015
Kuopion Klubitalo	02/06/1999	17	6/1/2005
Suvmäen Klubitalo	09/08/1999	17	11/30/2017
Klubitalo Fontana	04/10/1999	16	8/30/2017
Lahden Klubitalo	09/05/2001	15	2/28/2012
Heikintalo	08/04/2002	14	–
Porvoon Klubitalo	01/07/2002	14	2016
Keski-Uudenmaan Klubitalo	01/08/2002	14	–
Porin Klubitalo Sarastus	02/09/2002	14	4/30/2007
Espoon Klubitalo	01/11/2002	13	2011
Haminan Klubitalo	01/09/2003	13	–
Lohjan Klubitalo	05/06/2006	10	–
Salon Klubitalo	01/08/2008	8	–
LinnaKlubi	06/04/2009	7	–
Itä-Helsingin Klubitalo	04/05/2009	7	18/11/2018
Klubbhuset Pelaren	18/03/2010	6	11/30/2015
Hämeen Klubitalo	01/01/2012	4	–
Klubitalo Pönkkä	06/08/2012	4	–
Klubitalo Tönäri	06/08/2012	4	–
Klubitalo Roihula	06/08/2012	4	–
Tikkurilan Klubitalo	01/09/2014	2	Aloitus 2017

HUOM:

25. Klubitalo on Lohjan Hiiden alueen Klubitalo, joka on aloittanut toimintansa v. 2006. Jäseniä Lohjan Klubitalolla oli v. 2015 kesäkuussa 165 ja v. 2014 toimintaan osallistuneita oli 127.
- Lopettaneet talot: Vaasan KT Sateenkaari v. 2001, KT Kyykeri v. 2009, Äänekosken KT v. 2012, ja Anjalankosken KT v. 2013.

Kuvio 1. Klubitalojen kokonaisjäsenmäärät ja toiminnassa vuonna 2014 mukana olleet jäsenet.

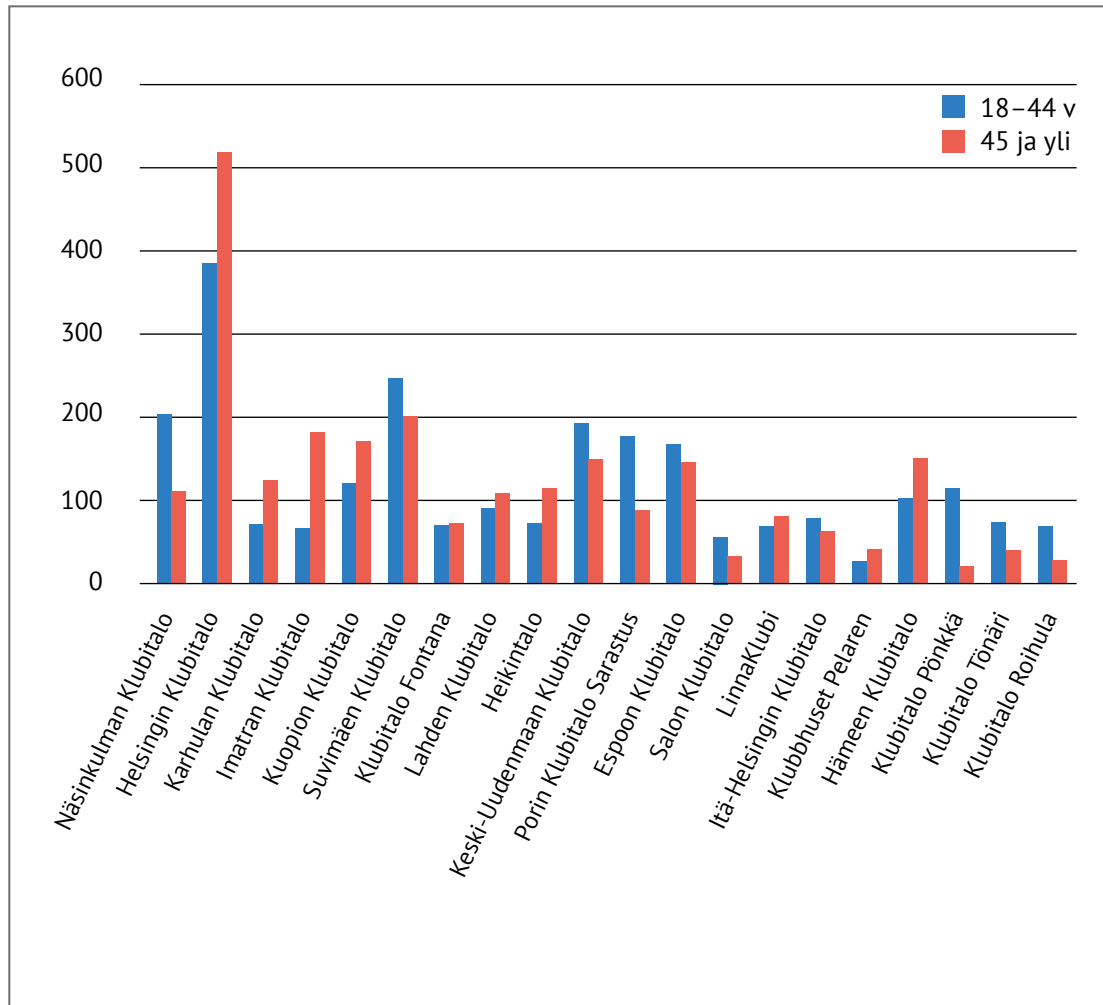
Yllä olevan kuvion perusteella voi tehdä joitakin havaintoja. Esimerkiksi pisimpään toimineissa Klubitaloissa vuoden 2014 aikana toimintaan osallistuneita jäseniä oli noin 35–40 % kaikista jäsenistä. Nuoremmissa noin 5–6 vuotta toimineissa taloissa toimintaan osallistuneiden osuus on huomattavasti korkeampi noin 80–90 % kaikista jäsenistä. Yhdessä Klubitaloissa lähes kaikki jäsenet osallistuivat vuoden 2014 aikana talon toimintoihin.

Klubitalotoiminnan 10-vuotisjuhlan aikaan vuonna 2005 toiminnassa oli 18 Klubitaloa ja niiden yhteenlaskettu jäsenmäärä oli noin 2900. Vuoden 2012 lopussa toimi 24 taloa ja niiden kokonaisjäsenmäärä oli noin 4600. Vuoden 2016 alkaessa oli toiminnassa 25 Klubitaloa joiden jäsenmäärä oli kaikkiaan vähän yli 6000. Vuosina 2012–2014 Klubitaloihin on liittynyt vuosittain 400–500 uutta jäsentä ja virallisesti jäsenyydestä eronneita on vuosittain vaihdellen ollut 50–100. (Hietala-Paalamaa ym 2009: 36; Suomen Klubitalo ry:n vuositilastot 2012–2014.)

Kuten ikärakennekuviosta (Kuvio 2.) havaitaan, useissa pisimpään toimineissa Klubitaloissa jäsenten ikä painottuu yli 45-vuotiaiden ryhmään, mikä viestii siitä, että talojen vanhetessa perusjäsenistö ikääntyy samalla. Nuoremmissa taloissa vallitsevana ikäryhmänä ovat 18–44 -vuotiaat.

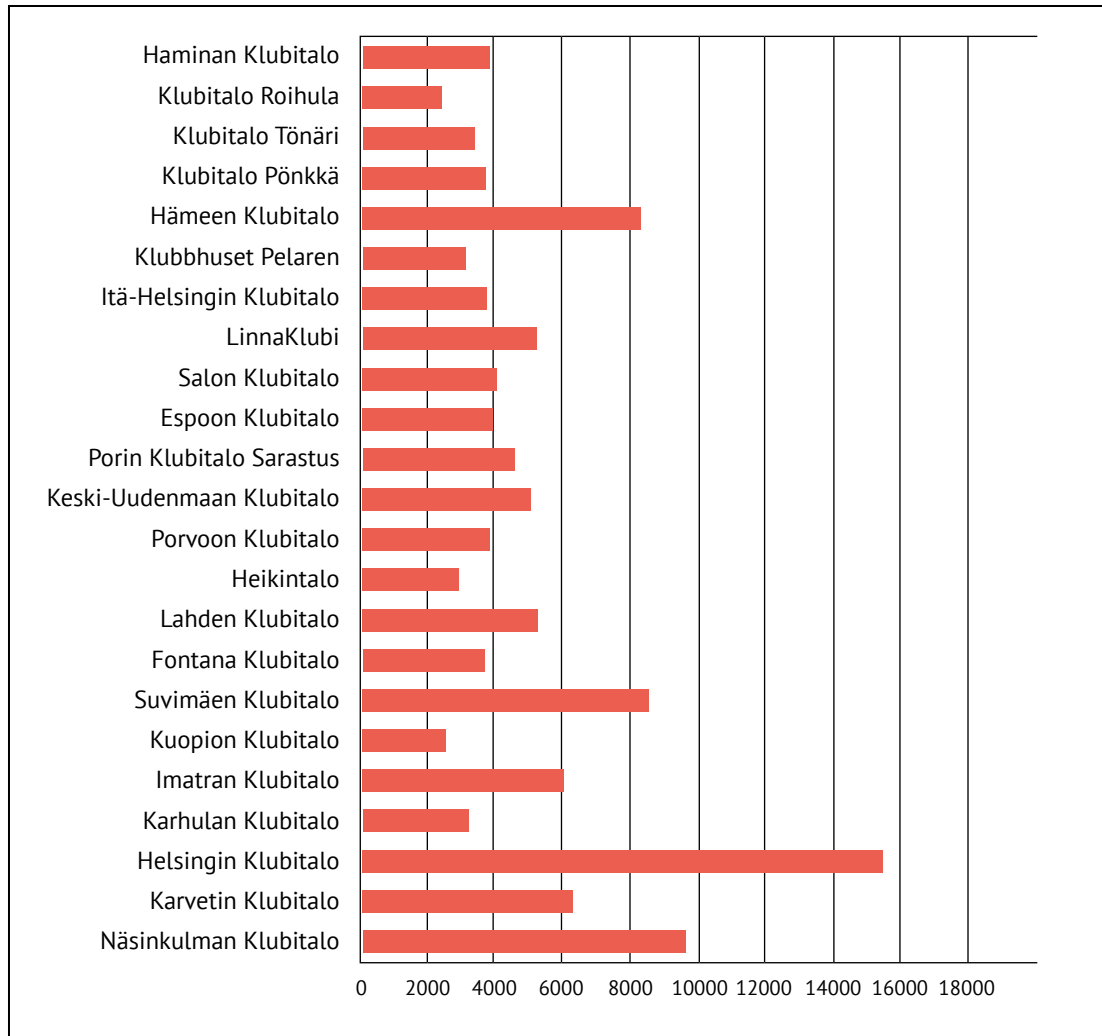
Merkittävä poikkeus näyttää olevan Näsinkulma, jossa 20-vuotisesta toiminnasta huolimatta 18–44 -vuotiaiden ikäryhmä on lähes kaksinkertainen tätä iäkkäämpiin jäseniin verrattuna. Lisäksi myös yli 10 vuotta toimineista taloista Suvimäen Klubitalo, Keski-Uudenmaan, Porin ja Espoon Klubitalot ovat onnistuneet säilyttämään jäsentensä ikärakenteen nuoriin aikuisiin eli 18–44 -vuotiaisiin painottuneena.

Klubitalojen kuntoutujajäsenten ikärakennejakaumista voi tehdä sen johdopäätöksen, että ainakin jäsenistöltään ikääntyvien Klubitalojen tulisi kiinnittää erityistä huomiota työttömien ja opiskelupaikkaa vaille jääneiden psykososiaalisesti oirehtivien nuorten erityistarpeisiin. Useat Klubitalot ovatkin jo olleet aktiivisia tässä suhteessa, kuten myöhemmin tässä kirjassa luvussa 4. kerrotaan. Jotkut Klubitalot ovat hakeneet ja saaneet lisärahoitusta sosiaali- ja terveysministeriön ja Raha-automaattiyhdistyksen yhteisestä ”Paikka auki” -ohjelmasta. Myös paikallisesti Klubitalot voisivat olla aloitteellisia ja koota nuorisotoimijoiden yhteistyönä erilaisia ”uusia avauksia” paikallisten tarpeiden pohjalta psykososiaalista tukea tarvitseville nuorille aikuisille.

Kuvio 2. Jäsenten ikäjakaumat 2014 (tietoja ei ole saatavissa kolmesta Klubitalosta).

Vastaavalla tavalla Klubitalojen ikäjakaumista nousee esille ikääntyvien kuntoutujajäsenten erityistarpeiden huomioon ottaminen. Se voisi olla toinen vuosien 2016–2020 aikavälille sijoittuva klubitalotoimintojen kehittämisen erityisalue.

Kuvio 3. Työpainotteiseen päivään osallistuneiden käyntikerrat yhteensä vuonna 2014.

LÄHTEITÄ

Hietala-Paalasmaa Outi, Hujanen Timo, Härkäpää Kristiina & Reuter Anni: Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot. Yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Kuntoutussäätiö ja CHESS/Stakes. Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) avustustoiminnan raportteja 20/2009. Yliopistopaino Helsinki 2009:36.

Suomen Klubitalot ry:n kokoamat vuositilastot vuosilta 2012–2014.

1.6 KLUBITALOJEN TIEDONKERUUTA KEHITTÄVÄ ARTO-HANKE 2013–2016

PÄIVI LEPISTÖ

Suomen Klubitaloissa on kerätty niiden toiminnan alusta asti monenlaista määrällistä tietoa jäsenten osallistumisesta Klubitalojen toimintaan (esimerkiksi jäsenmäärän kehitys, siirtymätyöpaikkojen määrä, työpainotteisten päivien pituus ym.) Näitä tietoja on käytetty lähinnä kunkin talon oman toiminnan seurantaan, raportointiin ja kehittämiseen. Suomen Klubitalot ry:n (entinen Suomen FH-Klubitalojen verkostoyhdistys ry) perustamisesta lähtien yksittäisten Klubitalojen määrällisiä tietoja on koottu yhteen, mutta kullakin Klubitalolla on omanlaisensa laskentaperusteet ja tiedot eivät ole olleet keskenään vertailukelpoisia. Tilastointi on ollut myös hidasta ja virheherkkää. Suomen Klubitalot ry:n laatutyöryhmä on todennut, että tilastoinnin yhtenäistämiseksi tarvitaan jokin yhteinen tapa tilastoida Klubitalojen toimintaa koskevia lukuja, jotta saataisiin oikeasti vertailukelpoisia lukuja Klubitalojen toiminnasta.

Määrällisen tiedon keräämisen lisäksi suurimmassa osassa Klubitaloja on tehty jäsenyytyväisyyskyselyitä sen selvittämiseksi mikä on jäsenten kokemus merkitys klubitalotoiminnasta. Ongelmana on, että Klubitaloilla kyllä tiedetään, että jäsenet kokevat klubitalotoiminnan merkityksellisenä ja klubitalotoiminta on edesauttanut kuntoutumista, luonut merkityksellisiä sosiaalisia suhteita sekä vähentänyt sairaalajaksoja, mutta tätä tietoa on ollut vaikea todentaa. Yhtenä ARTO-hankkeen tavoitteena on luoda sellaisia laadullisen tiedon keräämisen välineitä, joilla jäsenten elämänlaadun ja toimintakyvyn parantumista on mahdollista mitata.

Suomen Klubitaloissa jäsenyytyväisyyskyselyitä on tehty erilaisilla kyselylomakkeilla ja satunnaisilla frekvensseillä eivätkä niiden tulokset ole olleet keskenään vertailukelpoisia. On tärkeää, että Klubitalojen jäsenyytyväisyyskyselyt tehtäisiin keskenään samanlaisia kyselylomakkeita käyttäen sekä suunnilleen yhtä usein. Joissakin Klubitaloissa sidosryhmille sekä henkilöstölle on tehty kyselyjä klubitalotoiminnasta, mutta pidemmän seuranta-ajan kattavaa palautetta ei ole. Sidosryhmäkyselyt ovat tärkeitä, koska on merkityksellistä selvittää minkälaista tietoa erityisesti rahoittajat (kunnat ja RAY) sekä mahdollisesti klubitalotoimintaa aloittavat toimijat klubitalotoiminnasta kaipaisivat. Suomen Klubitalojen laatutyöryhmä on todennut, että Klubitalot tarvitsevat

toiminnan seurantaan ja arviointiin yhdessä kehitetyn mallin, jonka avulla voidaan mitata ja kuvata muun muassa klubitalotoimintaan osallistumiseen liittyviä vaikutuksia ja jäsenten tyytyväisyyttä ja saada yhtenäisiä vertailukelpoisia lukuja Klubitalojen toiminnasta. Lisäksi on tärkeää kartoittaa yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien näkemystä Klubitalojen toiminnasta ja kuulla näiden tulevaisuuden toiveita. Siten voidaan vahvistaa yhteistyösuhteita sekä kohdentaa ja toteuttaa klubitalotoimintaa paikallisesti, alueellisesti sekä kansallisesti järkevällä tavalla.

Tietojen keräämistä varten tarvitaan yhdessä määritellyt indikaattorit ja niiden yhtenäiset laskenta- ja kuvauserusteet. Yhtenäisten menetelmien avulla voidaan kerätä tietoja säännöllisesti ja kerätyt tulokset ovat keskenään vertailukelpoisia.

Näiden haasteiden ratkaisemiseksi Suomen Klubitalot ry haki Raha-automaattiyhdistykseltä rahoitusta vuonna 2012 ARTO-hankkeelle ja sai kolmivuotisen hankerahoituksen. Vuonna 2015 Suomen Klubitalot ry haki ARTO-hankkeelle jatkorahoitusta ja saikin jatkorahoituksen vuodelle 2016. Jatkorahoituksella on tarkoitus viedä hankkeessa kehitetyt menetelmät loppuun saakka ja juurruttaa erityisesti uuden tilastointijärjestelmän käyttö Klubitaloilla.

ARTO-hankkeen tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena on luoda ja kehittää vertaisoppimiseen pohjautuva, yhtenäinen, pysyvästi käyttöön otettava, tavoitteellisuutta kehittävä seuranta- ja arviointimalli. Hankkeen osatavoitteet ovat:

- Kehittää ja yhdenmukaistaa toiminnasta kerättävän määrällisen ja laadullisen tiedon indikaattorit ja niiden laskentaperusteet;
- Helpottaa ja sujuvoittaa tietojen keräämistä, parantaa kerättyjen tietojen hallinnoinnin laatua sekä lisätä klubitalotoiminnan läpinäkyvyyttä;
- Lisätä jäsenkuntoutujien arviointiosaamista ja vahvistaa toiminnan jäsenlähtöisyyttä;
- Auttaa uusia ja jo toiminnassa olevia Klubitaloja toteuttamaan oman toiminnan seuranta- ja arviointia sekä kannustaa niitä valmentautumaan kohti kansainvälistä akkreditointia;

- Lisätä Klubitalojen verkoston voimavaroja ja vertaistukea;
- Tehostaa ja vahvistaa yhteistyötä sekä paikallisten että valtakunnallisten sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

ARTO-hankkeen käytännön toteutus

Hanke aloitettiin projektipäällikön tekemillä alkukartoitushaastatteluilla. Projektipäällikkö kävi tutustumassa kaikkiin Suomen Klubitaloihin ja keskustelemassa Klubitalojen silloisista tiedonkeruun menetelmistä ja toiveista ARTO-hankkeelle. Alkukartoitushaastatteluissa selvisi, että laskentaperusteet eri Klubitaloilla ovat hyvin erilaisia, jäsenyytyväisyyskyselyt ovat hyvin erilaisia ja sidosryhmäkyselyitä olivat tehneet vain harvat.

Määrällisen tiedon keräämistä varten kaikille Suomen Klubitaloille hankittiin mahdollisuus saada ilmaiseksi Salesforce – jäsenrekisterijärjestelmä, jonka avulla kaikki Klubitalon tilastointi voidaan tehdä. Salesforceen ohjelmoidaan valmiiksi sellaiset raporttipohjat Klubitaloille, joilla on helppo saada yhtenäiset luvut kaikesta toiminnasta. Yhtenäiset laskentaperusteet ohjelmoidaan valmiisiin raporttipohjiin, joten kaikki Salesforcesta saatava tieto on eri Klubitalojen kesken vertailtavaa tietoa. Klubitalojen vastaanottoon hankitaan tabletti, jonka avulla jäsen kirjaa itsensä sisään Klubitalolle yksinkertaisella sovelluksella.

Klubitalojen henkilökunta ja jäsenet ovat suhtautuneet uuteen järjestelmään positiivisesti ja ennakkoluulottomasti. Aiemmin vastaanotossa jäsen kirjoitti nimensä ja lähtö- ja tuloaikansa paperille, josta joku jäsenistä siirsi tiedot Exceliin. Nyt tieto jäsenten käynneistä siirtyy automaattisesti tablettilta selkeäksi raportiksi. Salesforce-lisenssi on haettu 17:lle eri Klubitalolle.

Laadullisen tiedon keräämistä varten hankkeessa on tehty yhteiset jäsenyytyväisyys- ja sidosryhmäkyselypohjat, joiden avulla saadaan kaikista Klubitaloista samanlaista tietoa. Yhtenäisten kyselyjen avulla laadullisen tiedon vertailtavuus paranee ja kyselyjen tekemisestä tulee systemaattista. Kyselyt on tehty Google Formsilla.

Yhtenä tärkeänä asiana ARTO-hankkeessa kehitetään Klubitalojen viestintää. Klubitalojen sisäistä viestintää on tehostettu hankkimalla yhteinen pilvitalennustila Google Drive kaikkien Klubitalojen käyttöön. Yhteiseen pilveen on viety Klubitalojen omia lehtiä, ohjeita, yhteistä materiaalia, Klubitaloista

tehtyjä opinnäytetöitä ym. Suomen Klubitalot ry:n Internet-sivut on myös uusittu. Suomen Klubitalot ry tekee yhteistyötä VATES-säätiön Tiedolla vaikuttaminen -hankkeen kanssa. ARTO-hanke ja Tiedolla vaikuttaminen -hanke järjestivät syyskuussa 2015 yhteisen Klubitalojen viestintäpäivän, jossa harjoiteltiin konkreettisia tiedottamisen tapoja ja keskusteltiin systemaattisen viestinnän ja vaikuttamistyön merkityksestä. ARTO-hankkeen materiaalina valmistuu myös tämä Klubitalokirja, joka on tärkeää viestintä- ja koulutusmateriaalia Klubitaloista.

ARTO-hankkeen jälkeen

Hankkeen jälkeen tieto on Klubitaloilla luotettavampaa, vertailtavampaa, läpinäkyvämpää ja helpommin saatavissa. Tiedon keruu on systemaattista, helppoa ja tarkkaa. Kolmevuotinen ARTO-hanke sai jatkorahoitusta osaksi vuotta 2016. Erityisesti Salesforcen käyttöönotto on suuri muutos, jossa Klubitalot tulevat tarvitsemaan tukea ja apua, jotta menetelmän käyttö juurtuu osaksi toimintaa ja siitä saadaan paras mahdollinen hyöty. Klubitalot tarvitsevat myös lisää koulutusta ja mahdollisuuksia kehittää järjestelmää niiden käyttöön sopivaksi ja tähän tarvitaan lisää aikaa. Salesforcen tämän hetkiset positiiviset käyttökemukset mahdollistavat järjestelmän käyttöönottoa myös muille kolmannen sektorin toimijoille ja Klubitalot voisivat olla tässä tukena ja apuna.

Kuitenkin tärkeintä mitä Suomen Klubitalot ry ARTO-hankkeen jatkoksi tarvitsee on vakituisen kokopäiväisen kehittämistoimia koordinoivan asiantuntevan työntekijän palkkaaminen. Klubitalot tulevat tarvitsemaan tukea ja apua, jotta hankittujen uusien työvälineiden käyttö ja tilastointikäytäntöjen yhtenäistyminen saadaan juurtumaan kaikkien Klubitalojen arkeen. Silloin ARTO-hankeeseen sijoitetusta rahoituksesta saadaan myös paras mahdollinen hyöty.

1.7 KLUBITALON JÄSENYYS, HENKILÖSUHTEET JA TALON TOIMINTA

LIINA RANTANEN

Jäsenyys

Klubitalojen laatusuositukset edellyttävät Klubitalon toimivan paikkana, joka kunnioittaa jäseniään ja luo heille mahdollisuuksia tulla toimeen ilman sairaalahoitoa ja samalla saavuttaa heidän omille tarpeilleen perustuvia sosiaalisia, taloudellisia, koulutuksellisia ja ammatillisia tavoitteita. Suositusten mukaan jäsenyys on vapaaehtoinen ja aikarajoitteeton.

Klubitalo päättää uusien jäsenien hyväksymisestä. Jäseneksi pääsee kuka tahansa psyykkisesti sairastunut henkilö, ellei hän sillä hetkellä merkittävästi uhkaa klubitaloyhteisön yleistä turvallisuutta. Jäsenet valitsevat itse ja päättävät, kuinka he hyödyntävät Klubitaloa ja keiden henkilökuntaan kuuluvien kanssa he työskentelevät. Jäseniä ei velvoiteta osallistumiseen sopimusten, aikataulujen tai sääntöjen avulla.

Kaikilla jäsenillä on tasavertainen oikeus käyttää kaikkia Klubitalon tarjoamia mahdollisuuksia riippumatta diagnoosistaan tai toimintakyvystään. Jäsenet voivat halutessaan olla mukana kirjoittamassa kaikkia asiakirjoja, jotka koskevat heidän osallistumisestaan Klubitalon toimintaan. Kaikki tällaiset asiakirjat allekirjoittaa sekä jäsen että henkilökuntaan kuuluva.

Jäsenillä on oikeus palata milloin tahansa klubitaloyhteisöön poissaolon pituudesta riippumatta, mikäli heidän paluunsa ei aiheuta uhkaa klubitaloyhteisölle. Klubitalolla on tehokas järjestelmä yhteyden pitämiseksi niihin jäseniin, jotka eivät käy Klubitalolla, alkavat eristäytyä yhteiskunnasta tai ovat sairaalahoidossa.

Henkilösuhteet

Kaikki Klubitalon kokoukset ovat avoimia sekä jäsenille että henkilökunnalle. Klubitalolla ei ole sellaisia muodollisia, pelkästään jäsenille tai pelkästään henkilökunnalle tarkoitettuja kokouksia, joissa keskusteltaisiin toimintaan liittyvistä päätöksistä ja jäseniin liittyvistä asioista.

Klubitalossa on henkilökuntaa riittävästi tukemaan jäsenten sitoutumista mutta niin vähän, ettei henkilökunta selviydy velvollisuuksistaan ilman jäsenten

aktiivista osallistumista. Klubitalon henkilökunnalla on yleisluonteinen työnkuva. Koko henkilökunnalla on yhteinen vastuu työllistymisestä, asumisesta, ilta-,viikonloppu- ja juhlapäivätoiminnasta ja yksiköiden toiminnasta. Klubitalon henkilökunnalla ei ole muita suuria velvoitteita kuin klubitalotyö.

(Toimittajan huomautus: Henkilöstön yleisluontoisesta ”kaikki tekevät kaikkea” työnkuvasta on Suomen Klubitaloissa käyty paljon keskustelua, koska monet laatusuosistusten mukaiset toiminta-alueet vaativat erityisosaamista esimerkiksi työllistymiseen ja työelämään tai opintojen tukemiseen ja koulutusjärjestelmään liittyvissä asioissa).

Vastuu Klubitalon toiminnasta on jäsenillä ja henkilökunnalla ja viime kädessä Klubitalon johtajalla. Keskeistä tässä vastuussa on jäsenten ja henkilökunnan sitoutuminen kaikkeen Klubitalon toimintaan. Klubitalo on erillinen toimija, jolla on oma nimi, osoite ja puhelinnumero.

Klubitalolla on omat toimitilat. Se on erillään mielenterveyskeskuksista ja laitoksista, eikä sen tiloja käytetä muuhun toimintaan. Klubitalon tilat on suunniteltu niin, että ne mahdollistavat työpainotteisen päivän ja ovat samalla viihdyttävät ja kooltaan tarkoituksenmukaiset sekä viestittävät arvostusta ja kunnioitusta. Jäsenet ja henkilökunta pääsevät kaikkiin Klubitalon tiloihin. Pelkästään henkilökunnalle tai pelkästään jäsenille tarkoitettuja tiloja ei ole.

Klubitalon toimintamuodot, erityisesti työpainotteinen päivä, sitouttaa jäsenet ja henkilöstön yhdessä, rinta rinnan huolehtimaan talon toiminnasta. Klubitalo kiinnittää päähuomion jäsenen vahvuuksiin, taipumuksiin ja kykyihin ja tukee niiden vahvistumista ja kehittymistä.

Talon toiminta

Klubitalo sijaitsee alueella, jonne pääsee paikallisliikenteen kulkuneuvoilla niin, että sekä toimintaan osallistuminen että siirtymätyössä käyminen on mahdollista. Klubitalo tarjoaa tai järjestää toimivia vaihtoehtoja silloin, kun julkiset kulkuyhteydet ovat puutteelliset.

Klubitalon jäsenet ja henkilökunta tarjoavat yhteiskunnallisia tukipalveluja. Yhteiskunnalliset tukipalvelut on sijoitettu Klubitalon työyksiköihin. Niihin kuuluu oikeuksiin ja etuuksiin liittyvä apu, asuminen ja terveiden elämäntapojen edistäminen sekä tarvittaessa apu laadukkaiden terveydenhoidon, mielenterveyden, lääkinnän ja päihdehuollon palvelujen hankkimiseksi jäsenelle. Klubitalo arvioi vaikuttavuuttaan objektiivisesti ja säännöllisesti. Klubitalon

johtaja, jäsenet, henkilökunta ja muut asianosaiset osallistuvat klubitalomallia käsittelevään kolmen viikon koulutukseen laatuvarmistetussa koulutuskeskuksessa Helsingissä, Lontoossa tai muualla Kansainvälisen Klubitalojärjestön hyväksymässä koulutuskeskuksessa.

Klubitalolla on virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa iltaisin ja viikonloppuisin. Juhlapäiviä vietetään niiden varsinaisina kalenteripäivinä.

Klubitalolla on avoimia keskustelutilaisuuksia ja toimintatapoja, jotka tekevät mahdolliseksi jäsenten ja henkilökunnan aktiivisen osallistumisen päätöksentekoon, yleensä konsensuksessa, asioissa, jotka koskevat hallintoa, toimintaperiaatteista sopimista sekä Klubitalon tulevaisuuden suuntalinjoja ja kehittämistä.

Jäsenyyteen ja henkilösuhteisiin liittyviä tutkimustuloksia

Kvalitatiivisessa haastatteluaineistoon perustuvassa tutkimuksessa selvitettiin Klubitalon jäsenten jäseneksi tulemiseen, klubitaloperiaatteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja jäsenten rooleihin sekä jäsenten kuntoutumiseen liittyviä kysymyksiä yhteiskuntatieteellisen rooliteorian viitekehyksessä.

Ennen Salon Klubitalon jäsenyyttä kuntoutuja sopii tutustumisajan Klubitaloon ja osallistuu toimintaan neljänä valitsemanaan päivänä, jonka jälkeen kuntoutuja päättää hakeeko talon jäsenyyttä vai ei. Jos hän hakee jäsenyyttä, hänelle järjestetään vielä haastattelu työntekijöiden ja mahdollisen kokeneen jäsenen kanssa, jonka jälkeen hän saa jäsennumeron ja voi aloittaa osallistumisen Klubitalon toimintaan.

(Toimittajan huomautus: Klubitalon jäseneksi tuloa koskeva prosessi vaihtelee jossain määrin Klubitalojen kesken. Joissakin Klubitaloissa prosessia on yksinkertaistettu).

Jäseneksi tulemiseen liittyy useimmiten kuntoutujan aikaisempien hoitokokemusten ”painolasti”. Haastateltavien kokemukset laitoshoidosta kertoivat asiakkaiden ja työntekijöiden välisestä hierarkiasta ja siitä, että asiakkaat tiettyissä hoitopaikoissa ajetaan täysin potilaan rooliin. Vakavan sairastumisen myötä kuntoutujalle on jäänyt vahva kuva siitä, että hän on potilas ja työntekijä on häntä ylempänä auktoriteettina. On siis todennäköistä, että erityisesti laitoshoidossa olleiden kokemus potilaan roolista kulkee heidän mukanaan myös laitoshoidon loputtua. Kuntoutuja saattaa pitää itseään edelleen muita

alemmassa asemassa, vaikka hän pystyisi toimimaan itsenäisesti yhteiskunnassa. Kaikista haastatteluista välittyi sellainen kuva, että Klubitalolle tultaessa vastaanotto oli ollut hyvä. Perehdytys talon toimintaan oli useimmille tehty henkilökunnan toimesta, mikä voi olla hämmentävää tuleville jäsenille.

Mikäli perehdytys toimintaan tapahtuu pääasiassa henkilökunnan toimesta, potilaan rooli ja siinä oleminen jatkuu myös matalan kynnyksen klubitalomallissa. Vahvasti potilaan roolissa olevalle henkilölle perehdytys on todennäköisesti Klubitalon jäsenenä olemisen kriittisin kohta. Joillakin oli alkuun tarvetta verrata klubitalomallia johonkin vanhaan ja tuttuun eli erilaisista vanhoista palveluista haettiin turvallisuutta. Klubitalomalli on idealtaan oppimista potilaan roolista poispäin, minkä osa haastateltavista koki haastavana. Vahvassa potilaan roolissa oleva henkilö saattaa tarvita siirtymävaiheessa paljon tukea ja ohjausta, jotta hän pääsee mukaan malliin ja yhteisön toimintaan. Seuraavassa on parin tutustujan kokemuksia.

...ensimmäinen [tutustumis] kerta oli ihan sillä tavalla että mikä ihmeen paikka tämä oikein on että tämä ei ole minun paikka. Toinen kerta, ei tämä onnistu ja kolmannella kerralla mietin että ei pahus tässä on kyllä jotain ideaa tässä meiningissä ja sitten neljännellä kerralla olin myyty koko idealle. (H5.)

...niin ensin se kun menee sinne niin oppii siihen ettei talo olekaan hoitopaikka. Esimerkiksi sinua ei kohdella täällä kuin potilasta... Nyt kun siellä on käynyt niin sen on niinkuin menisi töihin. (H6.)

...No ainakin nyt näitä tuoreempia jäseniä on myöskin hämmentänyt se ajatus, että täällä ei käsitelläkään sairauksia ja täällä ei puhuta sairauksista ja täällä olen oma itseni ja minulla on ne omat kyvyt ja taidot ja olen tervetullut ja vastaanotettu hyvin. Se on käsittämätöntä. (H5.)

Haastateltavat olivat päässeet pääosin Klubitalon toimintaan hyvin mukaan, vaikka joillekin oman kiinnostuksen kohteen löytäminen Klubitalon töistä oli kestänyt jonkin aikaa. Monet olivat kokeilleet eri töitä ja pikkuhiljaa löytäneet oman työtehtävänsä. Pääosin kuntoutujat tekivät saman yksikön töitä löydettyään niin sanotusti oman paikkansa. Se, että kuntoutuja pääsee tekemään

itselleen mieluisia tehtäviä ja mahdollisesti pystyy käyttämään vanhoja opittuja taitoja uudelleen, luo kuntoutujalle positiivisia mielikuvia omasta itsestään ja valmiuksistaan. Haastatteluista esiin nousseet onnistumisen tunteet ja itsevarmuuden lisääntyminen vaikuttavat todennäköisesti vahvasti kuntoutujien omaan käsitykseen itsestään eli monille Klubitalo on saattanut olla ensimmäinen paikka pitkään aikaan, missä on päässyt kokeilemaan omaa jaksamistaan ja taitojaan sekä saamaan sellaisia kokemuksia.

Haastateltavien mielestä Klubitalolla käymisen *vapaaehtoisuus* on äärimmäisen tärkeää. Laitoshoito ja monet muut mielenterveyspalvelut ovat pakonomaista eli kuntoutujilla ei juuri ole itsellään mahdollisuuksia vaikuttaa omaan osallisuuteensa. Vapaaehtoisuus edesauttaa kuntoutujien itsenäisyyttä ja matkaa kohti täysivaltaista kansalaista. Jäsenet saavat itse valita, kuinka useasti ja kuinka kauan kerralla he Klubitalolla viettävät aikaa. Vapaaehtoisuus luo kuntoutujalle ajatuksen vastuusta eli jokainen itse vastaa siitä, että Klubitalolla käydään riittävästi kuntoutumisen eteenpäin menemiseksi tai tämänhetkisen kunnon ylläpitämiseksi eli se on osa kuntoutusprosessia. Vapaaehtoisuus voidaan nähdä kuntoutujien keskuudessa yhtenä ulottuvuutena pois sairaan ja potilaan roolista. Vapaaehtoisuus antaa kuntoutujille myös liikkumatilaa. Haastateltavilla oli pääosin jo ennen Klubitalolle tuloa jonkinlainen käsitys myös klubitalomallissa olevasta *tasavertaisuudesta*. Monille tasavertainen malli on tullut täysin uutena, eli kuntoutujat ovat pääosin tottuneet hierarkiakeskeisiin mielenterveyspalveluihin. Tasavertaisuus luo eroa perinteisiin kuntoutusmalleihin ja vähentää kuntoutujien leimaamista. Jokaisella Klubitalolla kävijällä on siis paremmat mahdollisuudet saada oma äänensä kuuluviin ja jokaisella jäsenellä on toiminnassa yhtäläiset oikeudet. Myös jäsenten ja työntekijöiden suhde on tasavertainen.

Ajatus yhteisöllisyydestä ja yhteisöstä vaihteli hieman haastateltavien vastauksissa. Pääasiallisesti jäsenet kokivat olevansa osa Klubitalon yhteisöä, mutta esimerkiksi jäsenten suuri vaihtuvuus vaikutti vahvasti yhteisöllisyyden rakentumiseen ja sen kokemiseen. Kokemus yhteisöllisyydestä liittyi työn tekemiseen ja osallistumiseen Klubitalon toimintaan. Osallistuminen tietyn yhteisön toimintaan on omalla tavallaan terapeutista ja toimii myös tärkeänä päivärytmin selkeyttäjänä.

Järvikosken ja Härkäpään (2011: 151–152) mukaan sosiaalinen kanssakäyminen nähdään tärkeänä, koska yhteisöllisyyden myötä ihmiset kokevat olevansa osa suurempaa kokonaisuutta. Klubitalolla käyminen ja osallistuminen sen toimintaan luovat erilaisia sosiaalisia suhteita, jotka auttavat jäseniä saamaan ajatuksiaan pois sairaudesta ja tuovat helpotusta yleisesti myös elettyyn arkeen. Ihminen on sosiaalinen olento ja kaikille yhteiskunnan jäsenille esimerkiksi työ, opiskelu tai jonkinlainen osallistuminen on elämänhallinnan kannalta tärkeää. Osalle jäsenistä oli helpottavaa, että Klubitalolla on tarjolla sosiaalista tukea, mikä ymmärtää hänen tilannettaan ja sairauttaan.

Yhteenveto tutkijan suosituksista

Klubitalomalli on monelle kuntoutujalle opettelu takaisin osaksi yhteiskuntaa ja vaikka kyseessä on matalan kynnyksen kuntoutusmalli, on toimintaan mukaan pääseminen monelle suuren kynnyksen ylittämistä ja oppimista itsestään. Joillekin sopeutuminen tasavertaiseen ja voimavaralähtöiseen kuntoutusmalliin vaatii suuria ponnisteluja. Kaikki on hänelle klubitalomallissa uutta. Pehdytys on kriittinen vaihe toimintaan mukaan pääsemiseksi eli tämä tulisi ottaa huomioon uusien jäsenten pehdytyksessä ja vielä alkuun jäsenyyden alettua. Vahvasti potilaan roolissa olevan henkilön voi olla hyvin vaikeaa sopeutua malliin, mikäli alkuvaiheen tukea ei ole riittävästi. Koska klubitalomalli pyrkii tasavertaisuuteen, olisi ehdottoman tärkeää, että alkuvaiheen tuki tulisi Klubitalon pitkäaikaisilta jäseniltä eikä pelkästään työntekijöiltä.

Tutkimuksen yksi keskeinen tulos liittyy tasavertaisuuteen, mikä ilmenee Klubitalon toiminnassa etenkin työnjaon kautta. Työnjaossa olisi hyvä aina kun uusi jäsen on siinä mukana, antaa hänelle ennen muita mahdollisuus valita mieleisistään tehtävistä ja tukea häntä ottamaan kontaktia vanhempiin jäseniin päästäkseen mahdollisimman hyvin itse osallistumaan. Pitkäaikaisten jäsenten olisi hyvä toimia opettajina uusille jäsenille ja käyttää osaamistaan opetusmielessä oman suorittamisen sijasta. Mahdollisuuksien mukaan myös työntekijöiden olisi hyvä huomioida se, etteivät mahdollisesti vahvan potilaan roolin omaavat jäsenet jää muiden varjoon ja vetäydy osallistumisesta tämän takia.

Klubitalolla käymisellä oli ollut jäsenten elämään ja sairauteen positiivisia vaikutuksia. Haastateltavien puheesta nousi esille toivo, lämpö ja eteenpäin meneminen omassa elämässä. Haastateltavat kertoivat, että ilman Klubitaloa

heidän oma kuntonsa olisi todennäköisesti paljon huonompi. Klubitalo oli antanut kokemuksia yhteisöllisyydestä, työn kuntouttavuudesta ja vertaistuen merkityksestä omaan kuntoutumiseen. Se, että jäsenet ovat saaneet toiminnasta positiivisia merkityksiä omaan elämäänsä vahvistaa sitä ajatusta, että ihminen tarvitsee kanssakäymistä ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia päästäkseen pois potilaan roolista.

LÄHTEITÄ

Eskola Jarkko: Mielenterveystyö ja yhteiskunnan muutos. Teoksessa: Jarkko Eskola ja Antti Karila (toim.) Mielekäs Suomi. Näkökulmia mielenterveystyöhön. Helsinki: Edita (2007: 14–44).

Goffman Erving: Arkielämän roolit. Porvoo: WSOY (2007).

Hietala, Outi, Martikka, Nina & Valjakka, Sari: Täällä tehdään töitä itseä varten. Klubitalot ja jäsentalot mielenterveyskuntoutuksen jättyölistymisenuusinvaihtoehtoina. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 65/2000. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Hietala-Paalasmaa Outi, Hujanen Timo, Härkäpää Kristiina & Reuter Anni: Mielenterveyskuntoutujien klubitalot. Yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Avustustoiminnan raportteja 20/2009. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.

Hänninen Esko: Choices for Recovery: Community-Based Rehabilitation and the Clubhouse Model as Means to Mental Health Reforms. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Reports 50/2012. Juvenes Print – Tampere University Print Oy. Tampere 2012.

Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina (2011): Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro.

Rantanen Liina (2013): Roolit mielenterveyskuntoutuksessa. Klubitalon jäsenten näkemyksiä. Pro gradu -tutkielma, 88 sivua, 11 liitesivua. Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalipolitiikan oppiaine.

TUTKIMUSHAVAINTO ARJEN TODELLISUUDESTA: ESIMERKKI LAINSÄÄDÄNNÖN SYRJIVÄSTÄ SOVELTAMISESTA SUOMESSA

”Eläkeläinen hakee osa-aikatöitä”

Erään mielenterveyskuntoutujien Klubitalon haastateltavan kertomus herätti tutkijan miettimään sitä, millä tavalla yhteiskunta toivoo ja millä keinoin se yrittää kuntouttaa ihmisiä erilaisten palvelujen avulla. Yleisesti puhutaan, että kuntoutuksen tavoitteena on palauttaa yksilön toimintakyky ja edesauttaa hänen paluutaan ansiotyöhön tai vastaavaan. Se, onko teoreettinen ajatus kuitenkaan käytännön tasolla mahdollistamassa kokonaisvaltaista toimintakyvyn palautumista, on hyvin ristiriitaista. Mikäli yksilö on saanut yhteiskunnan toimesta jonkun tietyn roolin, saattaa se vaikuttaa häneen leimaamisen lisäksi myös syrjintään käytännön tasolla:

Sain ahaa-elämyksen, että alan tehdä osa-aikatöitä, kun olen myös perushoitaja koulutukseltani. Sitten voi hitsi ne viisaammat minulle kertoivat, että kuule voivoi sinulle itsellesi vaan, mutta se on ihan hyödytöntä. Olin että miten voit noin sanoa. Mutta että ei, kun sinä menetät asumistuen...elikäs se on plus miinus nolla teenkö minä töitä. Ainoastaan sen oman itseni takia, taloudellisesti en hyödy siitä, itse asiassa varmaan menisi miinukselle. Ei ole kannustavaa [...] Ja työkkärissähän ne nauraisivat minut pihalle, kun eläkeläinen menee hakemaan osa-aikatöitä. Ei mitään järkeä [...] Se [osa-aikatyö] olisi todella hyvä ja elämää rytmittävä ja näin.

Olin sitten jo suunnitellut, kun olin syksystä ja alkuvuodesta selvinnyt, että ”jes” keksin vihdoin ratkaisun tähän taloudelliseen ongelmaan ja tilanteeseen ja olin, että ihanaa kyllä minä pystyn ja omahoitaja ja psykiatri näyttivät vihreää valoa että olet oikeassa ja lähdet menemään vaan. Sitten kun otin näistä byrokraattisista sosiaalipolitiikan syistä selvää, niin kyllä siinä raivo pääsi päälle että hitto.

Me olemme ihan ö-luokan kansalaisia, meillä ei ole mitään ei yhtään mitään oikeutta ja muuta, ei oikeutta tehdä osa-aikatöitä...niin minulla ei ole muita vaihtoehtoja, kuin olla nyt Klubitalossa ja odottaa, että saisin jonkun siirtymätyöpaikan [...] Olin niin katkera, olin niin raivoissani kun tämän ymmärsin, että käteni ovat sidotut.

Olen mielenterveyskuntoutuja ja eläkeläinen ja sillä siisti. Vielä rumemmin sanottuna olen loppuikäni hullu ja minulla ei ole mitään arvoa. Yhteiskunta lyttää niin henkisesti ihmisen ahtaalle. Siis se sosiaalipolitiikka on ihan p...stä. (H4.)

LÄHDE: Rantanen Liina (2013: 72)

Roolit mielenterveyskuntoutuksessa. Klubitalon jäsenten näkemyksiä. Pro gradu -tutkielma. Tutkija esittää parhaat kiitokset haastatteluihin osallistuneille jäsenille, Salon Klubitalolle sekä Salon Mielenterveysseuralle.

1.8 MITEN UUSI KLUBITALO KÄYNNISTETÄÄN?

KAI MÄKISALO

Uuden Klubitalon käynnistämässä on ensiarvoisen tärkeää, että rahoitusneuvottelut käydään kunnissa sosiaali- ja terveystoimen rahoituspäätöksistä vastaavien henkilöiden kanssa ennen kuin laaditaan projektisuunnitelma toiminnan aloittamisesta Raha-automaattiyhdistykselle (RAY). Uuden Klubitalon aloittamisen edellytys on, että kunta ja/tai alueen kunnat sitoutuu/sitoutuvat tukemaan Klubitaloa taloudellisesti. RAY on lakisääteinen sosiaali- ja terveystoiminnan tulosohjauksessa toimiva julkisoikeudellinen asiantuntijaorganisaatio.

Sosiaali- ja terveystoiminnan ministeriö ja Raha-automaattiyhdistys edellyttävät, että noin puolet Klubitalon rahoituksesta tulee kunnilta (toiminta- tai järjestöavustuksena) ja puolet Raha-automaattiyhdistyksen avustuksena. Klubitalotoiminta on käyttäjä- ja kansalaislähtöistä talon jäsenten yksilöllisistä tarpeista lähtevää toimintaa, vaikuttamista ja palveluohjausta heidän yhteiskunnallisen osallisuutensa tukemiseksi.

Mielenterveyskuntoutujien Klubitalojen toiminta – laatusuositusten mukaisesti järjestettynä – ulottuu usean valtion hallinnonalan ja kuntien monen hallintosektorin alueille. Klubitalotoiminta on julkista toimintaa täydentävää kansalaislähtöistä toimintaa, eikä osa lakisääteistä kuntien palvelutoimintaa. Siksi Klubitalojen rahoituskin on rakennettu jo 20 vuotta valtio/RAY ja kuntien yhteiselle kumppanuusrahoitukselle.

Klubitalon perusidea rakentuu kuntoutujajäsenten yksilöllisten kehitystarpeiden ja tavoitteiden tukemiselle, riippumatta siitä, minkä hallintosektorin palvelutarpeista kulloinkin on kysymys. Kuntien ja valtio/RAY:n rahoitus on klubitalotoiminnan ”kivijalka”, mikä pitäisi vakiinnuttaa SOTE-uudistuksen yhteydessä arviointitutkimusten vahvaan näyttöön perustuen.

Lisäksi Klubitalot voivat hakea rajattuihin kehityshankkeisiinsa määräaikaista projektirahoitusta myös valtion eri hallinnonalojen tiettyihin tarkoituksiin rajoituksista kehittämissuunnitelmista sekä EU:n rahoituslähteistä.

Uuden Klubitalon rahoituksen käytännön asioihin ja suunnitteluun saa apua Suomen Klubitalot ry:n jäsentaloilta, joilla on jo kokemusta toiminnan käynnistämisestä.

Toimitilat ja resurssit

Toimitilojen etsimisen voi aloittaa heti sen jälkeen kun kuntien sitoutuminen klubitalotoimintaan on neuvoteltu valmiiksi, sitoutumispäätös tai -päätökset saatu ja rahoitushakemus RAY:lle on jätetty. Toimitilan pitäisi sijaita keskeisellä paikalla hyvien julkisten liikenneyhteyksien varrella ja teknisiltä ominaisuuksiltaan mahdollistaa esimerkiksi Klubitalon ravintolayksikön perustamisen. Valmiita tiloja joissa voidaan Klubitalon ravintolatoimintaa ylläpitää saattaa olla haastavaa löytää, siksi tilojen etsimiseen tarvitaan tarpeeksi aikaa. Klubitalon tiloista pitäisi löytyä myös tarpeeksi toimistotyöskentelyyn tarvittavia huoneita, kodinhoitotilat, tarpeeksi saniteettitiloja sekä vastaanottoaula naulakkoineen. Neliöitä olisi aluksi hyvä olla vähintään noin 300 m² ja tilojen ulkoiset puitteet tulee kaikilta osin olla rakennus- ja terveysviranomaisten hyväksymässä kunnossa.

Henkilöstöresursseja aloittavassa Klubitalossa pitää olla minimissään johtaja ja neljä työntekijää, mikä mahdollistaa Klubitalon arjen ylläpitämisen ja tuettujen opiskelu- ja työllistymisohjelmien käynnistämisen. Talon johtajan rekrytoiminen tulisi aloittaa mahdollisimman pian klubitalosuunnitelman käynnistymisen jälkeen, tässäkin apua kannattaa pyytää jo toimivilta Klubitaloilta. Johtaja tulisi voida palkata viimeistään sen jälkeen kun RAY on esittänyt myönnettäväksi rahoituksen uuden Klubitalon käynnistämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö tekee rahoituspäätökset RAY:n hallituksen esityksen pohjalta, mutta ei ole sidottu siihen.

Johtajan rekrytointi on järkevää hoitaa ”monivaiheisesti”, esimerkiksi alkuvaiheessa sopia jo toimivalta Klubitalolta konsultointiapua. Suunnittelu- ja neuvotteluvaiheessa voi jo tehdä määräaikaisen rajatun sopimuksen esimerkiksi sopivaksi arvioidun henkilön kanssa, mikäli joku osapuoli on valmis rahoittamaan määräaikaisen sopimuksen. Kun rahoituspäätökset on saatu johtajan ja koko muun henkilöstön rekrytointi voidaan suorittaa loppuun.

Työntekijöiden rekrytoinnissa olisi suotavaa, että valintaprosesseihin osallistuvat uuden Klubitalon taustaorganisaation johdon edustaja, aloittavan Klubitalon johtaja, sekä uuden talon tulevia jäseniä. Klubitalojen työntekijöiden rekrytoinnin

tueksi löytyy valmista materiaalia jo olemassa olevilta Klubitaloilta. Työntekijät toteuttavat Klubitalon työpainotteista päivää yhdessä jäsenten kanssa, järjestävät jäsenille mahdollisuuksia erilaisten työelämässä tarvittavien taitojen opiskeluun ja harjoitteluun Klubitalossa sekä valmentavat ja tukevat jäseniä Klubitalon ulkopuolella olevia siirtymätyöpaikkoja varten. He myös järjestävät yhdessä jäsenten kanssa monimuotoista vapaa-ajan ohjelmaa. Klubitalojen kansainväliset laatusuosituksot ovat henkilöstön ”työohjesääntö” ja sen noudattamista on Klubitaloissa valvottava ja työntekijöille on järjestettävä myös työnohjausta.

Työntekijöiltä odotetaan joko sosiaali- tai terveysalan tai muuta soveltuva koulutusta sekä kokemusta työskentelystä mielenterveyskuntoutujien tai muiden erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kanssa. Tarpeellisia ominaisuuksia ovat hyvät vuorovaikutustaidot, kyky tasavertaiseen työskentelyyn, hyvät tiimityön valmiudet ja yhteisöllisyyttä tukeva joustava työote. Eduksi luetaan myös kokemus järjestötyöstä, klubitalotoiminnan tuntemus ja/tai osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen tukemisesta. Hyvä englanninkielen taito on edellytys Klubitalon kansainväliselle yhteistyölle.

Jäsenten opinto- ja työvalmentajilta on tarpeen vaatia myös näiden alojen erityisosaamista. Pitkään Klubitalolla työskennelleen eläkkeelle jääneen Näsinkulman Klubitalon kollega kiteytti työvalmentajan roolin osuvasti: ”Työntekijöiden pitää uskoa jäseneen enemmän kuin jäsen itse”.

Markkinointi ja tiedottaminen

Heti rahoituspäätösten jälkeen on aloitettava klubitalotoiminnan markkinointi tuleville yhteistyökumppaneille ja mahdollisille Klubitalon jäsenille. Hyviä markkinointi- ja tiedotuskanavia ovat Klubitalon Facebook-sivut, Internetkotsisivut, tiedotteet, esitteet, tulevan toiminnan esittelyt Klubitalolla jäsenten kanssa sekä lehtiartikkelit paikallisiin sanomalehtiin. Käynnistävän Klubitalon on luotava hyvät suhteet myös toiminta-alueensa mielenterveyspalvelujen toimintayksiköiden kanssa.

Tiedotustoiminta kannattaa aloittaa mahdollisimman aikaisin ja heti, jotta toimintaan saadaan mukaan jäseniä suunnittelemaan ja toteuttamaan alkavan Klubitalon toimintaa. Tikkurilan Klubitalon motto oli ”Klubitalon keittiö edellä”. Se oli ensimmäinen yksikkö, joka haluttiin saada toimimaan jo ensimmäisellä viikolla uusissa remontoituissa toimitiloissa.

Hämeenlinnan kaupungin täydentäviä ajatuksia uuden Klubitalon perustamisesta

LIISA LEPOLA, MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUIDEN TILAAJAPÄÄLLIKKÖ

Seuraavia asioita on otettava huomioon kun kunnat käynnistävät uutta Klubitaloa yhteistyössä toimivan järjestön kanssa: Kokemukseni mukaan tärkeää on jo neuvotteluvaiheessa luoda vahva yhteinen tahto esimerkiksi Klubitalon perustamiseen eri tahojen kanssa (alan järjestöt, kunnan eri hallintosektorit, poliittiset päättäjät). Tiedottaminen on kaikissa vaiheissa erityisen tärkeää. Päättäjien ja asiaa valmistelevien virkamiesten tulee olla selvillä mistä uuden Klubitalon perustamisesta on kysymys ja siitä missä milloinkin mennään.

Koska Klubitaloissa on kysymys valtion- ja kunnallishallinnon eri sektoreiden rajat ylittävistä uudesta ihmisten useita tarvealueita ylittävän monialaisen yhteistyön kehittämisestä, säännöllinen yhteydenpito kunnan (ja valtionhallinnon) päättäjien ja muiden vastuuhenkilöiden kanssa on välttämätöntä. Järjestöjen osalta odotamme hyvää yhteistyötä jo RAY-rahoitushakemusten suunnitteluvaiheessa. ”Vanhaa” toimintaa muutettaessa klubitalotoiminnaksi on olemassa riski, ettei mikään muutukaan. Entisten työtapojen ja hoivakulttuurin poisoppiminen ja uusien tasa-arvoisten roolien omaksuminen vaativat aikansa.

Uuden Klubitalon on kerättävä ympärilleen vahva tukiverkosto eri sidosryhmien, kuntien sosiaali- ja terveystoimen, opetus- ja kulttuurihallinnon, valtion työhallinnon ja muiden yhteistyökumppaneiden edustajista. Erityisen tärkeää on luoda hyvät yhteistyösuhteet sairaanhoitopiirin psykiatristen palvelujen johtoon sekä alueella toimiviin muihin mielenterveys- ja päihdepalvelujen tuottajiin. Klubitalon työllistymisohjelmien kehittäminen edellyttää hyvää yhteistyötä myös yritysten ja muiden työnantajien kanssa.

Klubitalon toiminnan vaikuttavuudesta eli kuntoutujajäsenille ja muille sidosryhmille tuotetuista hyödyistä on koottava systemaattista tietoa vuodesta toiseen, jotta muun muassa rahoituksesta päättävät luottamus- ja virkahenkilöt saavat konkreettista tietoa päätöksenteon pohjaksi.

Hämeenlinnaan suunniteltiin Klubitaloa noin 10 vuoden ajan ennen sen perustamista vuonna 2011. Klubitalotoiminnan tarpeellisuus seutukunnalle ilmeni myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n mielenterveyspalvelujen arvioinnin loppuraportista vuonna 2010. Käynnistettäessä klubitalotoimintaa tärkeimpiä asioita oli, mikä yhdistys alkaisi ylläpitää Klubitaloa.

Toimivia mielenterveysjärjestöjä Hämeenlinnassa oli Hämeenlinnan mielenterveysseura ry, Omaiset mielenterveystyön tukena ry ja Hämeenlinnan mielenterveysyhdistys HÄMI ry. Päädyimme näistä vaihtoehdoista Hämeenlinnan mielenterveysyhdistys HÄMI ry:hyn, joka haki ja sai Klubitalon perustamiselle rahoituksen. Klubitalotoiminta saatiin lopulta käyntiin yhteistyössä Asuntopolku Oy:n, HÄMI ry:n, Hämeenlinnan kaupungin ja Hattulan kunnan kesken. Nyt toiminta on jo vakiintumisvaiheessa, joskin kehittämistyötä tarvitaan jatkossakin.

1.9 JÄSENTEN JA OMAISTEN KOKEMUKSIA SUOMEN KLUBITALOISTA

Luku sisältää Suomen Klubitalojen toimittamaa aineistoa kuntoutujajäsenten ja heidän läheistensä näkökulmista. Osa kirjoittajista haluaa suojella omia henkilötietojaan ja siksi esiintyvät vain etunimellään.

Toimivatko Klubitalojen jäsenyyttä ja henkilösuhteita koskevat periaatteet käytännössä?

RAIJA & ELINA, SUVIMÄEN KLUBITALOSTA:

Suvimäen Klubitalon merkityskysely toteutettiin toista kertaa syksyllä 2013. Vastauksia kerättiin viikolla 45 verkkopohjaisella kyselyllä sekä paperiversiona Suvimäen Klubitalolla. Tänäkin vuonna pyrittiin valitsemaan sellainen ajankohta, jolloin toiminta olisi mahdollisimman tavallista. Viikossa ei ollut mitään tapahtumia, jotka olisivat vaikuttaneet vastausten määrään. Vastauksia saatiin kaiken kaikkiaan 65, mikä oli lähes sama kuin edellisvuonnakin. Kyselyssä kerättiin perustietojen lisäksi jäsenten kokemuksia kuudella aihealueella. Niitä kartoitettiin väittämien avulla. Vastaajat pystyivät valitsemaan kuinka samaa mieltä he väittämien kanssa olivat. Yhdeksän henkilöä kieltäytyi vastaamasta.

Aihealueita joilla jäsenten kokemuksia kartoitettiin olivat *toimintakyky, sosiaaliset suhteet, terveys, itsetunto ja voimaantuminen, työllisyys ja opiskelu sekä mahdollisuudet*. Vastauksien perusteella merkityksellisiksi koettiin varsinkin toimintakyvyn ja sosiaalisten suhteiden alueet.

Kyselyn perusteella Klubitalo auttaa jäseniään kokemaan elämänsä mielekkääksi ja saavuttamaan tasapainon tavoitteiden ja mahdollisuuksien välillä. Klubitalolla käynti helpottaa myös säännöllisen päivä- ja viikkorytmin ylläpitämisessä, vastuunkantamisessa ja kyvyssä liikkua kodin ulkopuolella. Yksinäisyyden kokemukset vähentyvät Klubitalolla käynnin seurauksena, ja se näyttäisi lisäävän vuorovaikutustaitoja sekä antavan tunteen kuulumisesta osaksi suurempaa yhteisöä. Klubitalo lisää psyykkisen terveyden kohenemistä sekä auttaa tulemaan toimeen oman psyykkisen sairauden kanssa. Itsetunnon ja voimaantumisen osalta eniten vaikutusta koettiin onnistumisen kokemisessa, itsensä arvostamisessa ja tärkeäksi kokemisessa. Tärkeäksi nähtiin myös se, että on paikka johon tulla. Suurin osa vastaajista koki, että Klubitalo on auttanut siinä, että kokee olevansa tarpeellinen ja arvostettu.

Merkitystä kartoitettiin niillä alueilla, joiden joko kuviteltiin tai toivottaisiin toteutuvan klubitalomaailmassa. Kaikilla alueilla toivottuja vaikutuksia ei kuitenkaan koettu. Klubitalo ei vaikuta kovinkaan paljon kykyyn huolehtia perheenjäsenistä, itsestä tai kodista. Siihen, saako uusia ystäviä ja uskaltaako esiintyä julkisesti, Klubitalolla oli yllättävän pieni vaikutus. Myöskään päihteidenkäytön vähenemiseen Klubitalolla ei näyttänyt olevan suurta merkitystä. Vähäistä merkitystä koettiin olleen työllisyyden ja opiskelun osalta. Nämä alueet vaativat siten jatkossa lisää huomiota.

LÄHDE: Suvimäen Sanomat no 2/2014.

Kuntoutujajäsenten kokemuksia

JÄSEN, SUVIMÄEN KLUBITALOSTA:

Klubitalo on muodostunut minulle tärkeäksi omaksi yhteisöksi, jonne voin aina tulla omana itsenäni. Olen saanut tukea, ystäviä ja vertaisia. Klubitalolla on yhteisen olemisen ja tekemisen meininki, tunnelma jollaista en ole muualta löytänyt.

MARKKU TÖRNBLOM, TARINA PÄÄTYMISESTÄNI KLUBITALON AKTIIVIJÄSENEKSI:

Ensimmäisen rääkäisyä ilmoille, päästin kaksi kuukautta ennen Meksikon Olympialaisia, Helsingin Naistenklinikalla. Jo muutaman vuoden päästä jalankäijät alkoivat olla levottomat. Viiden vanhana aloitin yksin matkustelun Helsingin joukkoliikenteessä. Seitsemän vanhana minua kutsuttiin jo Bussineuvokseksi, koska tunsin kaikki Helsingin bussilinjat. Muistin myös ulkoa, melkein kaikkien bussilinjojen aikataulut. Olin siis hieman erilainen lapsi. Olin melkein aina yksikseni, toki olihan minulla muutama kaverikin. Koska naapuritalossani pidettiin partiokokouksia, niin oli loogista aloittaa seitsemän vanhana partiossa käyminen. Peruskoulun yläasteella opinto-ohjaajan tunneilla olin melkein ainoa lapsi, jolla oli selkeät suunnitelmat, että mitä haluaa tehdä. Koska bussit ja junat olivat jo minulle tuttuja, valintani oli helppo: päätin pyrkiä Merimiesammattikouluun.

Valmistuin skönariksi vuoden 1987 keväällä. Työt puolimatruusina alkoivat heti saman tien Nesteen tankkilaivassa. Seuraavana talvena astuin puolustusvoimien palvelukseen, tarkemmin Helsingin laivastoasemalle, suorittamaan pakollisen asevelvollisuuden. Heti armeijan käytyäni, jatkoin työskentelyä pönttöpaatissa. Työt öljytuotteiden parissa alkoivat kuitenkin jo kyllästyttää, joten vaihdoin laivaa ja laivatyyppiä. Heti pääsiäisen jälkeen vuonna 1989 aloitin työt Suomen suurimmassa kuivalastialuksessa m/s Arkadiassa. Työtehtäviini kuuluivat laivan kannella olevien koneiden korjaus- ja huoltotyöt. Työ merellä oli äärimmäisen rankkaa ja stressaavaa. Työpäiväni pituus oli keskimäärin noin 12 tuntia, seitsemänä päivänä viikossa. Töissä olin yhtäjaksoisesti neljä kuukautta ja lomalla kaksi kuukautta.

Ensimmäiset merkit mielenterveysongelmista tulivat joulukuussa 1991, jolloin sain ensimmäisen paniikkikohtauksen. Uniongelmat alkoivat kaksi vuotta myöhemmin, jolloin jäin ensimmäisen kerran pitkälle sairauslomalle. Töihin palasin puolitoista vuotta myöhemmin. Vuoden 1997 keväällä, tasan kymmenen vuotta siitä kun aloitin työt merellä, jouduin lopettamaan merityöt. Työ oli käynyt minulle liian raskaaksi.

Saman vuoden syksyllä, olin hoidettavana mielisairaalassa. Tämän jälkeen jäin kuntoutustuelle. Vuonna 2000 muutin Helsingistä Tammisaareen. Tammissaaren kaupunki sijaitsee 95 kilometriä Helsingistä lounaaseen päin.

Ensimmäisen kerran, kun kuulin puhuttavan Klubitalosta, oli vuosi 2002. Silloinen lääkäriini Seija Elfving kertoi minulle siitä. Saman vuoden syksyllä aloitin käynnit terapiassa kahdesti viikossa. Syksyllä 2003 kävin tutustumassa Klubitalo Fontanaan yhdessä terapeutini kanssa. Silloin se ei ottanut tuulta purjeisiinsa. Säännölliset käynnit Klubitalo Fontanassa aloitin marraskuussa vuonna 2004. Silloinen tilanteeni oli tosi huono. Olin elänyt monta vuotta eristäytyneenä neljän seinän sisälle. Makasin sohvallani odottaen päiviä parempia. Sosiaalisia suhteita ystäviin tai tuttuihin ei ollut. Ulkona kävin vain pakosta, esimerkiksi silloin kun jääkaapissa ei ollut enää kuin valot.

Klubitalo Fontanassa ensimmäiseksi työpaikaksi valitsin keittiön, jossa työskentelin aluksi tiistaisin ja torstaisin. Minut otettiin todella hienosti vastaan keittiössä. Sopeuduin hyvin keittiöön. Minun vastuulleni annettiin heti lounaan valmistus.

Käytyäni Klubitalossa muutaman kuukauden ajan, huomasin muutoksia itsessäni. Oli kiva lähteä aamulla Klubitalolle, jossa saa itse valita, mitä talossa tekee ja kuinka pitkään. Olin myös saanut jo monta uutta ystävää. Jouduin ulos asunnostani maaliskuussa vuonna 2005, asunnon myynnin takia. Klubitalo Fontanan porukka auttoi minua uuden asunnon haussa ja muutossa. Olin töissä Klubitalon keittiössä ensimmäiset puolitoista vuotta, minkä jälkeen vaihdoin työtehtäviä. Siirryin tekemään Klubitalo Fontanan lehteä ”Veturia”.

Vuoden 2006 kesällä, kokeilin yhden viikon ajan työskentelemistä leipomossa Tammisaaressa. Olin kesällä 2007 siirtymätöissä Karjaan kaupungilla, remontoimassa kaupungin nuorisotaloa. Oli tosi kiva tehdä työtä, josta sai oikeata palkkaa. Keväällä 2007 minut valittiin Suomen Fountain House -Klubitalojen Verkostoyhdistyksen (nykyisin Suomen Klubitalot ry:n) hallitukseen. Vuonna 2009 aloitin työskentelyn yhdistyksen puheenjohtajana. Tässä toimessa olen edelleen (2016).

Olen osallistunut moneen eri kansainväliseen klubitaloseminaariin. Olen hyvin iloinen siitä, että olen tavannut näissä seminaareissa hyvin monta mielenkiintoista henkilöä. Vuoden 2014 alussa, kävin läpi kolmen viikon Fountain House -koulutuksen New Yorkissa. Kurssikaverini olivat USA:sta, Intiasta ja Englannista. Oli todella mielenkiintoista nähdä, miten maailman vanhimmassa Klubitalossa toimitaan.

Tänä päivänä tilanteeni on hyvä. Olen toki vieläkin työkyvyttömyyseläkkeellä, koska kärsin edelleen uniongelmista. Minulla on kuitenkin mielekästä

työtä melkein joka päivälle. En ole tarvinnut psykiatrisia terveystalvuuja kolmeen vuoteen. Nykyään minulla on ystäviä ympäri maailmaa. Ja ennen kaikkea paikka mihin voi mennä, melkein milloin vaan, missä sinua autetaan, kuunnellaan, tuetaan ja ymmärretään.

Jos en olisi 10 vuotta sitten tullut Klubitalolle, minun terveydentilani olisi varmasti aivan toinen, mitä se on tänä päivänä. Olin varmasti vieläkin asuntoni sohvalla, ihmettelemässä maailman menoa ja odottaen aikoja parempia.

RISTO, LAHDEN KLUBITALOSTA:

Olin töissä ammattikoulun ja armeijan jälkeen siinä 21-vuotiaana. Aloin kuulla omituisia ääniä ja kuvittelin juttelevani telepaattisesti pomon kanssa. Lopulta irtisanouduin töistä. Olin etsivinäni töitä, kunnes jouduin sairaanhoitajan vastaanotolle. Hän oli sitä mieltä, että tarvitsen hoitoa. Niinpä päädyinkin ambulanssin kyyditsemänä suoraan sairaalan osastolle. Lääkäri määräsi minulle ensimmäiset psykelääkkeet. Pääsin kotiin kahdeksan viikon sairaalajakson jälkeen. Kävin aluksi kahdesti viikossa vastaanotolla, jossa tarkkailtiin vointiani. Ollessani 28-vuotias ystäväni houkutteli minut käymään Klubitalolla.

Aluksi kävin joka päivä pari tuntia kerrallaan. Tein toimistoyksikössä puhtaaksikirjoitustehtäviä ja lisäksi myin ruokailijoille ruokalippuja. Muitakin talon pieniä tehtäviä tein omien voimavarojeni mukaan. Tunsin sisälläni, että olin löytänyt paikkani maailmassa. Lääkitystä on sittemmin hieman purettu. Ensin jätettiin päivälääke pois, ja sen jälkeen vuoden päästä aamulääke.

Minut hyväksyttiin jäseneksi, kun olin käynyt aktiivisesti Klubitalolla kaksi kuukautta. Muutaman vuoden kuluttua hain siirtymätyöpaikkaa. Peruin sen kuitenkin silloin. Kun olin harkinnut asiaa enemmän, menin vuoden päästä tutustumaan kaupunginkirjaston siirtymätyöpaikkaan. Ihastuin heti työpaikan hiljaiseen ilmapiiriin. Tällä kertaa otin työn vastaan. Perehdytys sujui hyvin, ja työ rutinoitui. Työnkuvaani kuului lajitella eri lähikirjastoista tulleet kirjat omiin laatikoihin ja pääkirjaston kirjat vein lainausrobotille, jossa työkaverini hoiti loppuun lajittelun. Rupesin nauttimaan työpaikan hiljaisuudesta yhä enemmän. Tuntui mahtavalta työskennellä kirjastossa.

Kun siirtymätyöni päättyi, vuorokausirytmieni oli taas kohdallaan ja minulle oli muodostunut tietty työrytmi. Oma kuntoutuminen oli edennyt valtavasti parempaan suuntaan. Pidin viikon loman, minkä jälkeen aloin opiskella englantia. Tarkoitukseni oli nostaa peruskoulun numeroita. Tällä hetkellä opiskelen yhä englantia ja tarkoituksena on aloittaa matematiikka. Jatkosuunnitelmani on mennä opiskelemaan painotekniikkaa. Olen kiitollinen että Klubitalo on nostanut elämäni nykyiselle tasolle.

JERE POHJONEN, LAHDEN KLUBITALOSTA:

Olen Lahden Klubitalon aktiivijäsen ja haluan kertoa miten päädyin talomme jäseneksi, sekä mitä olen saanut irti kyseisestä yhteisöstä. En ole ollut aina mielen-terveyskuntoutuja, vaan asiat ovat johtaneet siihen, että aikoinani merillä ollessani sairastuin ja pääsin lopulta sairaalakokemuksen jälkeen eläkkeelle. Sairaus joka minulla oli, kerrottiin 25-vuotissyntymäpäivilläni saatesanoilla että isälläni oli sama eli skitsofrenia. Sairauteeni liittyi tuolloin erilaisia harhaluuloja mutta ei kaikkia klassisia oireita kuten äänien kuulemista tai vaikka pelkoa liikkua öisin. Pihalla olin kyllä muuten, kävellen metsässä öisin, kolmen aikaan, pää sivuttain 100 km viikossa, lumihangessa. Olin sitä mieltä että olen lihava, ja ihmettelin miksi punttitreeneiden edetessä lihasvoima heikkenee viikko viikolta. Olin aliravitussa tilassa kun pääsin sairaalaan. Haaveenani oli saada yhtä lommot posket kuin Nicholas Cagella, mutta todellisuudessa takapuoleni oli yhtä kaita kuin Pradan mallilla uimapukukierroksella.

Aluksi olin sairaalasta päästyäni laitostunut sekä ylilääkitty. Sitten minulle alettiin ehdotella hoitajien taholta liittymistä johonkin kuntoutujien eri lahojen toimintaan, jota vastustin jyrkästi: ”Eihän henkisesti kuollut sekä maineensa diagnoosin myötä menettänyt mies kuulu muuhun kuin odottelemaan fyysistä kuolemaa.” – Näin ajattelin tuolloin.

Sitten vuodet vierivät, enkä ollut vielä löytänyt itseäni Klubitalolta, kunnes 40 kiloa painavampana sain välillä kuulla Klubitalosta sieltä sun täältä. Liityin yhdessä ystäväni kanssa jäseneksi. Arki Klubitalolla tuokin minulle sisältöä ja onnea elämäni.

NAINEN (57 V), SALON KLUBITALOSTA:

Klubitalolla on mukavaa, kun on jotain tekemistä. Eniten pidän kahviosta, leipomisesta, ATK:sta ja valokuvauksesta. Jos Klubitaloa ei olisi, olisin yksin. Tulee parempi mieli kun on jotain itseä kiinnostavaa tekemistä. Ruokailu on täällä myös hyvä juttu. Klubitalolla oloaikani vointini on yleisesti sekä huonontunut, että parantunut. Vaikka sairauteni olisi huonossa vaiheessa, kun tulen Klubitalolle ja saan tehtyä jotain, oloni paranee. Silloin kun en osaa, enkä jaksakaan tehdä mitään oloni huononee. Mielestäni Klubitaloissa vapaaehtoisuus ja tasa-arvoisuus toteutuvat ja minut hyväksytään sellaisena kuin olen. Minua kuunnellaan ja saan tukea.

MIKON MATKA JÄSENYYTEEN:

Asioidessani Malmin psykiatrian poliklinikalla lääkäri ja sosiaaliohjaaja kertoivat Klubitalosta. Sen jälkeen soitin Helsingin Klubitalolle ja varasin ajan tutustumiskäynnille maaliskuussa 2012. Tutustumisen aluksi olin tosi hermostunut ja jännittynyt. Ihmettelin paikkaa ja esimerkiksi seinillä olevia lippulappusia ja muita papereita. Lisäksi hermostuneisuuteen vaikutti se, etten tuntenut muita ihmisiä tai tiennyt toiminnasta oikeastaan yhtään mitään.

Aluksi menin kokeilemaan töitä ravintolayksikköön ja se jännitti todella paljon. Sain kuitenkin salaatin tehtyä, vaikka kädet vähän tärisivät. Ravintolassa oli tuolloin pienessä tilassa paljon porukkaa, mikä lisäsi jännitystä. Tämän jälkeen oli vuorossa hallintoyksikkö ja viimeisenä työ- ja opintoyksikön (TOY) perehdytys. Pohdiskelin rauhassa mikä voisi olla minun kotiyksikkö ja tulinkin siihen tulokseen, että TOY voisi olla sopiva. Jäsenyyden sain 2.5.2012.

Omaisten näkökulmia ja kokemuksia

TUULA GAUFFIN

Poikani sairastui skitsofreniaan parikymppisenä. Noin vuoden kuluttua skitsofreniadiagnoosista hoitava psykiatri suositteli hänelle klubitalotoimintaa. En tiennyt mitään Klubitaloista. Poikani kävi tutustumassa ja jäi. Alkuun käyminen oli epäsäännöllistä, kun sairaus vaati veronsa, mutta heti alkuvaiheessa me omaiset ilahduimme, kun Klubitalolta soitettiin, jos poikaa ei näkynyt sovituina aikoina.

Keittiöyksiköstä löytyi mieleinen työ ja yhteisö tuli hänelle pikkuhiljaa tutuksi. Me omaiset arvostimme sitä, että pojalla oli paikka, johon mennä, oma yhteisö sekä säännöllisyyttä ja aikataulut arjessa. Iso ilo meille oli se, että Klubitalossa asioita hoidettiin pojan kanssa, ei meidän välityksellämme. Toki alkuun olimme mukana neuvotteluissa ja kävimme avoimien ovien päivinä tutustumassa toimintaan.

Meidän omaisten näkökulmasta on ollut arvokasta, että Klubitalo on järjestänyt sosiaalista toimintaa, retkiä, juhlapäivät on huomioitu jne. Todella hienoa on se, että ainakin Näsinkulman Klubitalossa on lisätty tukea opiskeleville. Siirtymätyö on tarjonnut mahdollisuuksia saada työkokemusta sekä tuntumaa omaan jaksamiseen työelämässä. Omaiset ovat kiitollisia kaikesta tuesta, jota myös meidän läheisemme saa eikä kaikki ole jäänyt omaisten jaksamisen varaan.

Huonoina aikoina Klubitalon ohjaajat ovat myös olleet mukana lääkärin vastaanotolla sopimassa Klubitalon osuudesta hoitoprosessissa. Varsinaista hoitoahan Klubitalo ei tarjoa, mutta ainakin minun poikani on saanut vahvistusta hoitoon sitoutumiseen.

Poikani on käynyt Klubitalolla pian seitsemän vuotta ja me omaiset olemme oppineet arvostamaan Klubitalojen toimintaa todella paljon. Klubitalo kuuluu meidänkin elämäämme perheenjäsenemme kautta. Klubitalo on keventänyt meidän omaisten osaa monella tapaa, mistä olemme kiitollisia ja toivomme, että klubitaloja voitaisiin perustaa lisää ympäri Suomea, jotta kaikki omaisetkin pääsisivät osallisiksi tästä hienosta toiminnasta!

Huhtikuussa 2013 tehdyn omaisten sähköpostikyselyn tuloksia

Tämän kirjan toimittaja suoritti sähköpostikyselyn muutamille erikokoisille Klubitaloille Suomessa, ja lukuisia vastauksia saatiinkin. Tietoja tarvittiin Euroopan mielenterveyskuntoujien omaisjärjestö EUFAMI:n konferenssissa Dublinissa pidetyn klubitalomallin esittelyn valmistelua varten. Vastaavia tietoja koottiin Gibraltarin Klubitalolta ja Lontoon Mosaic Klubitalolta. Vastausten mukaan kokemukset omaisten kanssa tehdystä yhteistyöstä ovat positiivisia. Yhteistyö on helpottanut omaisten taakkaa ja olivat samansuuntaisia kaikilla kolmella taholla. Suomessa saatuja keskeisiä vastauksia on referoitu seuraavassa:

- Klubitaloon on helpompi olla yhteydessä kuin hoitotahoon, kun omat voimat ovat vähissä ja tarvitaan kuuntelijaa. Omaisille aiheuttaa usein huolta ajatus siitä, että läheinen on yksinäinen, ottaako hän lääkkeensä ja miten hän selviytyy.
- Monet Klubitalot järjestävät yhdessä Omaiset mielenterveystyön tukena yhdistysten kanssa omaistenpäiviä, jolloin jokainen jäsen voi halutessaan tuoda omaisiaan ja läheisiään tutustumaan klubitalotoimintaan. Jotkut Klubitalot järjestävät myös yleisiä ”avointen ovien” päiviä, joihin toivotaan myös jäsenten omaisia ja muita läheisiä.
- Viimeisten vuosien aikana myös omaiset ovat aktiivisemmin olleet yhteyksissä Klubitaloon päin, johtuen ihan siitä, että Klubitalosta on tullut heille osa heidän omaa jaksamistaan.
- Omaisille on helpotus, kun tietää, että kuntoutumisvaiheessa oleva läheinen on osa klubitaloyhteisöä, hänellä on sosiaalisia suhteita, paikka jossa hän voi olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.
- Monet huolet lähiomaisen tulevaisuudesta helpottuvat, kun vanhemmat pohtivat tilannetta heidän itsensä kuoleman jälkeen suhteessa Klubitalolla käyvään omaiseensa.
- Klubitalo tarjoaa mahdollisuuden tehdä oikeita tehtäviä, olla osallisena ja hyödyksi. Omaisat kokevat toiminnan tuovan sisältöä ja merkitystä kuntoutujan elämään, joten omaisten ei tarvitse yrittää patistella muuta tekemistä, mikä kiristää helposti omaisten ja kuntoutujan suhteita.

Klubitalon jäsenet saavat tukea arjen sujumiseen niin henkilökunnalta kuin toisilta jäseniltä.

- Klubitalon jäsenten kommentteja oman perheen ajatuksista: Äiti on onnellinen, kun tietää, että tytär on syönyt kunnolla, Klubitalon toiminta on turvallista ja se tuo vaihtelua päiviin. On helpotus, että läheisellä on monipuolista tekemistä.
- Omaisilla on myös paljon toiveita Klubitalojen siirtymätyölle. Sen kautta toivotaan läheisen pääsevän takaisin työhön, kevennetyn ja tuetun reitin kautta.
- Toisinaan omaiset osallistuvat vapaaehtoisina klubitalotoimintaan, eli käyvät paikan päällä auttelemassa jos jokin käytännön asia tarvitsee tekijää: esimerkiksi lamppujen kiinnittely ja pienet korjaukset kiinteistössä.
- Klubitalon jäsenen vanhempina saamme henkistä tukea Klubitalon kautta. Jaksamisemme on parantunut, kun tiedämme missä hän käy ja että on muitakin, jotka ovat selvillä hänen asioistaan. Klubitalo on tullut hänelle tärkeäksi ja hän arvostaa sitä. Niin teemme mekin.

- Äidin näkökulmasta on tärkeää että tytär on saanut Klubitalolta sisältöä päiviinsä, aktivoitunut ja saanut itseluottamusta. Hän on ollut tulkkamassa vapaaehtoisena kirkossa suomesta englanniksi ja ollut mukana paikallisissa lehtijutuissa tuomalla esiin omia näkemyksiään. Aiemmin oli huoli siitä että hän oli vain neljän seinän sisällä, eikä paikkaa minne mennä. Käynnit Klubitalolla ovat tuoneet uusia ystäviä ja vaikuttanut positiivisella tavalla mielialaan. Hän on tullut myös hyvin rohkeaksi ja antanut kaikille tiedoksi ettei häpeä olla esillä itsenään ja sitä että käy Klubitalolla.
- Isän näkökulma: Onhan se hyvä että tytöllä on toimintaa, ettei paikallaan polje, se auttaa unohtamaan huolia ja saa ajatukset tuulettumaan. Klubitalolla on hyvä jakaa kokemuksia ja saada uusia ihmissuhteita. Masentuneen ihmisen lähtemisen vaikeutta on vaikea poistaa, mutta sen kanssa pitää oppia elämään.
- Kun oma puoliso käy Klubitalolla hänellä on mielekästä tekemistä, verrattuna siihen jos olisi koko ajan kotona. Nyt hänellä on omaa menoa ja sisältöä päivässä. Päästyään Klubitalon jäseneksi, hän on pirteämpi ja voi paremmin. Toinen sosiaalinen ympäristö tuo ilmavuutta parisuhteeseen; ei tarvitse ripustautua toiseen niin voimakkaasti.
- Erään Klubitalon johtaja pitää omaistyötä tärkeänä ja on mukana Omaiset mielenterveystyön tukena yhdistyksen hallituksessa. Hänellä oli myös selkeä viesti: ”Minulla on paikallisella tasolla hieman samat intressit kuin Euroopan tasolla, toivoisin voivani edistää Klubitalojen ja omaisyhdistysten yhteistyötä”.

Viitaten viimeisimpään viestiin Klubitalojen tulisi tiivistää yhteistyötään omaisjärjestöjen sekä Mielenterveyden keskusliiton ja Suomen Mielenterveysseuran paikallisyhdistysten kanssa, ehkä myös joidenkin muidenkin paikallisten ja seudullisten tai alueellisten järjestöjen kanssa. Itsehallintomaakunnat ja SOTE-alueet käynnistävät toimintaansa vuodesta 2019 alkaen. SOTE-uudistuksen tavoitteisiin viitaten, eteen saattaa tulla myös taloudellishallinnollisia odotuksia siitä, että samankaltaisten mielenterveyskuntoutujien sosiaalista osallisuutta edistävien toimintojen tulisi tiivistää keskinäistä yhteistyötään.

DIAGNOOSIVAPAA ALUE - leimautumisen vastainen kampanja

JUSSI KOKKONEN

Lahden Klubitalo on yhdessä Suomen Klubitallot ry:n ja yhteistyökumppaneiden kanssa käynnistänyt Diagnoosivapaa alue - leimautumisen vastaisen kampanjan (Diagnosis Free Zone), jonka tavoitteena on antaa kasvot mielenterveyden ongelmille ja vähentää ennakkoluuloja, syrjintää ja leimautumista.

Vuoden 2015 Mielenterveysbarometrin mukaan 40 prosenttia mielenterveyskuntoutujista kokee, että on leimautunut ja syrjitty sairautensa vuoksi. Omaisista ja ammattilaisista jopa kaksi kolmasosaa ajattelee näin. Melkein neljännes suomalaisista ei halua olla tekemisissä mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden kanssa.

Leimautuminen, ennakkoluulot ja syrjintä aiheuttavat häpeää, kärsimystä ja itsearvostuksen vähenemistä heikentäen mahdollisuuksia päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja. Nämä hidastavat ja pahimmillaan estävät oikea-aikaisen hoitoon hakeutumisen ja avun saamisen. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia.

2. KLUBITALOT MIELENTERVEYSPOLITIIKAN UUDISTAJINA

2.1 KANSAINVÄLISET MIELENTERVEYSPOLITIIKAN SUOSITUKSET

ESKO HÄNNINEN

Aluksi

Artikkelissa tarkastellaan mielenterveyspolitiikan uudistumista, yhteisölähtöistä kuntoutumista, klubitalomenetelmää yhtenä sen sovelluksena sekä eräitä muita yhteisöllisiä tukimuotoja. Se perustuu pääosin vuosina 2010–2012 toteutetussa EMPAD-projektissa kirjoittajan laatimaan julkaisuun ”Choices for Recovery”. Hankkeen tavoitteena oli edistää aikuisten mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnallista osallisuutta. Hanketta koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Suomesta. Muut kumppanit olivat Alankomaista, Espanjasta, Romaniasta, Ruotsista, Saksasta, Sloveniasta ja Yhdysvalloista. Hanke sai rahoitusta EU:n elinikäisen oppimisen ohjelmasta.

Selvitystyön aineistona oli noin 30 kansainvälistä mielenterveyspolitiikan kehittämissuosituksia 1990-luvulta alkaen ja mielenterveysalaa koskevat vertailevat selvitykset. Aineisto analysoitiin tunnistamalla suositusten yhteisiä nimittäjiä. Raportin tärkein johtopäätös on, että mielenterveyspolitiikan tulisi perustua Maailman terveysjärjestön pyramidimallin suositusten sekä yhteisölähtöisen kuntoutuksen suuntaviittojen yhdistelmälle, jossa kuntoutumista vahvistetaan vertaistuellalla, kokemusasiantuntijuudella sekä monialaisella yhteistyöllä. Klubitalotoiminnalle ja muille vastaaville yhteisölähtöisille tukipalveluille tulisi määritellä selkeä rooli alueellisessa mielenterveyspolitiikassa.

Suomen päihde- ja mielenterveyspalvelujen MIELI-ohjelmassa (2009–2015) klubitalomenetelmä suositeltiin otettavaksi käyttöön koko maassa. Ohjelman päätyttyä voidaan todeta, että tämä tavoite toteutui vain osittain.

Tätä kirjaa varten artikkelin aineistoa on päivitetty uusilla tuloksilla, jotta artikkelin johtopäätökset tukisivat mielenterveyspolitiikan uudistamista. Psykiatrisen terveydenhuollon nykykäytännöt keskittyvät liiaksi psykiatriisiin hoitoihin, lääkehoitoihin ja erilaisiin terapiaihin ja jättävät liian vähäiselle huomiolle palvelunkäyttäjien muut yhteiskunnalliset ja sosiaaliset tarpeet. (Patientview 2013; Suomen mielenterveysbarometrit 2008–2015).

Yhteisöllisen mielenterveyspolitiikan kehittyminen

Mielenterveyspolitiikan suunnanmuutos käynnistyi toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen Pohjois-Amerikassa. Myöhemmin uusi suunta käynnistyi myös Euroopassa. Laitos- ja sairaalahoidon rinnalle ryhdyttiin kehittämään erilaisia yhteisö- ja avopalveluja. 1960-luvulta lähtien muutokset johtivat laitosten ja sairaalahoidon vähentämiseen käynnistämällä reformeja, tosin eri aikoina eri maissa ja mantereilla. Ensimmäiset avohoidon mielenterveyskeskukset ja yleissairaaloitten psykiatriset osastot avautuivat USA:ssa 1963.

1970-luvulla Italiassa (Trieste) käynnistynyt mielenterveysalan reformi on esimerkki uuden politiikan rantautumisesta Eurooppaan. Triestessä psykiatriset sairaalat lakkautettiin ja niitä korvaamaan kehitettiin erilaisia avopalveluja, tuettua asumista ja sosiaalista yritystoimintaa (WHO 2003). Muutokset tapahtuivat hitaasti, ja yhä 2010-luvulla sairaalakeskeinen psykiatrinen toimintamalli on vallitseva lukuisissa Euroopan maissa, myös Suomessa. Maailman terveysjärjestön uusimman Mielenterveys-Atlas -selvityksen mukaan sairaalat sitovat edelleen valtaosan eli noin 80 % maanosamme psykiatrian palvelujen voimavaroista (WHO 2015).

Kehitystä kuvaava piirre oli myös lääketieteellisten toimintamallien (medical model) määräävä asema 1990-luvulle saakka, jolloin sen rinnalla alkoi vahvistua laajempi yhteiskunnallinen näkemys (social paradigm). 1990-luvulta alkaen myös yleisiin ihmisoikeuksiin perustuva näkökulma sekä YK:n vuoden 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus alkoivat ohjata vammaisuuteen ja pitkäaikaissairauksiin liittyviä kansainvälisiä suosituksia, mukaan luettuna mielenterveysalan palvelujen kehittämistä koskevat suositukset. (WHO 2010a: 15).

Mielenterveyspolitiikan reformien rinnalla ns. Fountain House -klubitalotointa yhteisöllisenä psykososiaalisen kuntoutuksen menetelmänä alkoi kehittyä 1940-luvun loppupuolelta alkaen New Yorkissa USA:ssa. Tätä kehitystä on tarkemmin kuvattu tämän kirjan johdantoluvussa 1.3.

Hallitusten välisten kansainvälisten organisaatioiden politiikkasuositukset

Vuosien 1990–2015 aikana hallitusten väliset kansainväliset järjestöt, kuten YK ja sen asiantuntijaorganisaatiot WHO, ILO ja UNESCO, Euroopan neuvosto ja Euroopan unioni julkistivat yhteensä noin 30 politiikkasuositusta, suunta- viittoja tai asiantuntijaraporttia nopeuttaakseen mielenterveysalan rakenteellista uudistumista. Euroopan unioni on ratifioinut vuonna 2010 yllämainitun YK:n yleiskokouksen hyväksymän uuden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden ihmisoikeuksia koskevan sopimuksen, joka kattaa myös mielenterveyskuntoutujat. *Sopimus kehottaa jäsenvaltioita toteuttamaan kokonaisvaltaista hallinnonala- ja sektorirajat ylittävää moniammatillista ja osallistavaa politiikkaa.* Vastaava laaja-alaisuus on johtavana ajatuksena muun muassa seuraavissa mielenterveysalaa koskevissa politiikkasuosituksissa:

- YK:n päätöslauselma mielisairaiden henkilöiden suojelun ja kohtelun periaatteista ja mielenterveyspalvelujen kehittämistä (UN 1991);
- YK:n yleisohjeet vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien tasa-arvon turvaamisesta (YK 1993);
- Maailman terveysjärjestön suositus mielenterveyspalvelujen ns. pyramidimallin mukaisesta järjestämisestä (WHO 2003 ja 2007);
- Euroopan mielenterveyspolitiikan Helsingin julistus ja toimintasuunnitelma (WHO 2005a);
- WHO:n, ILO:n ja UNESCO:n yhdessä valmistelemat yhteisölähtöisen kuntoutuksen suuntaviitat (WHO 2010);
- Maailman terveysjärjestön mielenterveyspolitiikan maailmanlaajuinen toimintaohjelma 2013–2020 (WHO 2013), sekä siihen perustuva uudistettu Euroopan mielenterveyspolitiikan toimintaohjelma 2013–2020 (WHO-Europe 2013).
- Euroopan uusi toimintaohjelma mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Euroopan komission ja jäsenvaltioiden yhteishankkeen loppuraportti. (Euroopan komissio 2016).

Tärkeimmät kansainvälisten mielenterveysalan politiikkasuositusten yhteiset nimittäjät mielenterveyskuntoutujien näkökulmasta ovat seuraavat:

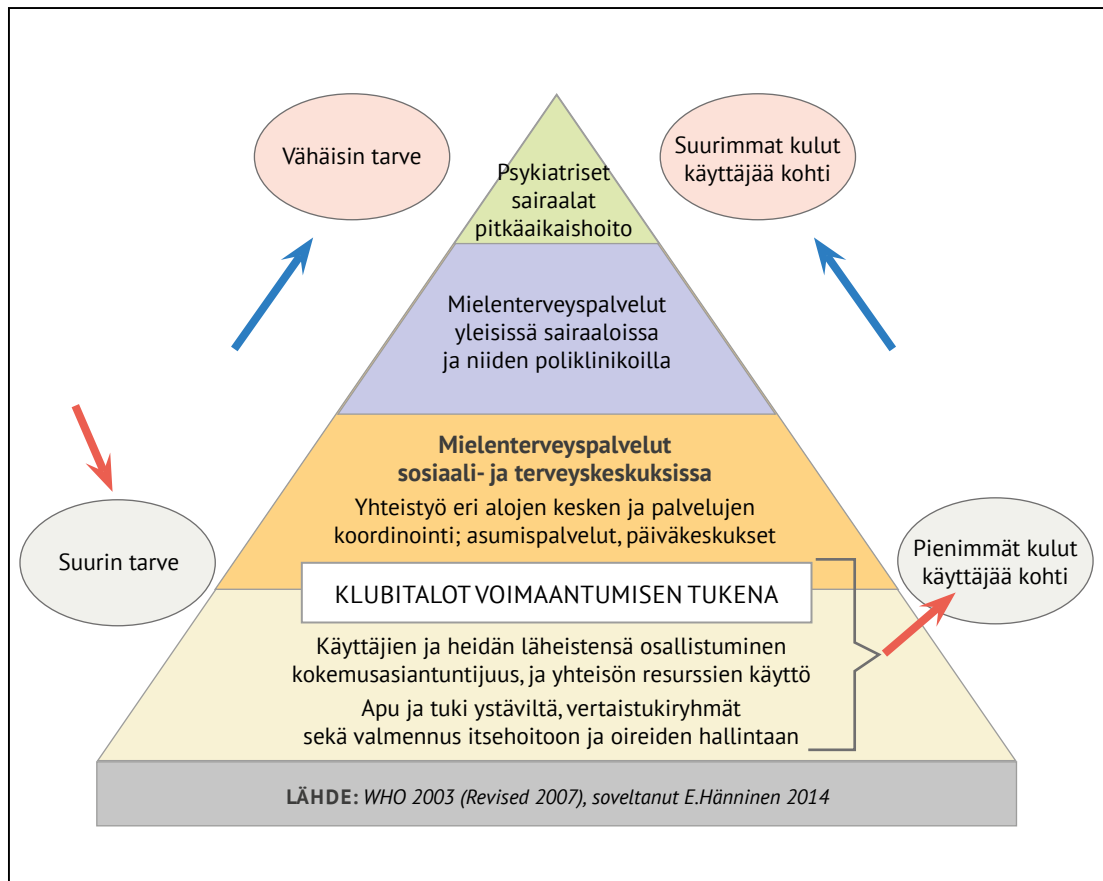
- Yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa ihmisoikeuksia ja vapauksia kaikissa toimintaympäristöissä;
- Mielenterveyskuntoutujille on järjestettävä mahdollisuus osallistua kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon, palvelujen kehittäminen mukaan lukien;
- Kaikki diskriminointi- ja leimaamiskäytännöt on eliminoitava;
- Täysi osallistuminen asuinyhteisön eri toimintoihin sekä yhteiskunnallisen osallisuuden turvaaminen yhtäläisin perustein muiden kanssa;
- Oikeus tarpeenmukaisiin yleisiin palveluihin, kuten sosiaaliturvaetuuksiin, asumispalveluihin, terveydenhuoltoon, ammatilliseen valmennukseen ja koulutukseen sekä työllistymispalveluihin;
- Itsemääräämisoikeuden ja omatoimisen elämän turvaaminen.

Näihin saakka vallinnut tiukka biolääketieteellinen tulkinta mielen sairauksista on korvautumassa laaja-alaisemmalla näyttöön perustuvalla näkemyksellä. Sen mukaan mielenterveyden häiriöt ovat seuraus monitahoisesta biologisten, psykologisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Siksi psykososiaalisen ja yhteisöllisen kuntoutumisen erilaisille toimintamalleille, joihin klubitalomenetelmä kuuluu, tulisi varata mielenterveyspolitiikassa nykyistä keskeisempi asema.

Kansainvälisten järjestöjen (YK, WHO, ILO, Council of Europe, EU) suositusten mukaan paikallisen ja alueellisen mielenterveyspolitiikan tulisi perustua Maailman terveysjärjestön ns. pyramidimallin sekä yhteisölähtöisen kuntoutuksen suuntaviittojen yhdistelmälle (CBR-Guidelines). Niiden mukaan kuntoutujien voimaantumista vahvistetaan ensisijaisesti sairaaloiden ulkopuolisessa avohoidossa vertaistuellalla, yksilöllisellä ohjauksella sekä monialaisella yhteistyöllä yli sektorirajojen. Klubitalotoiminnalle ja muille vastaaville yhteisöllisille palveluille tulisi määritellä selkeä rooli kuntien ja alueiden mielenterveyspolitiikassa.

YK:n asiantuntijajärjestöjen suosittama pyramidimalli

Maailman terveysjärjestö julkisti vuonna 2003 ensimmäisen version mielen-terveyspalvelujen optimaaliksi yhdistelmäksi. Vuonna 2007 se nimettiin *WHO:n pyramidimalliksi*. Pääviesti on, että suurin osa mielisairaaloiden hoitokäytännöistä on korvattavissa kehittämällä erilaisia yhteisöllisiä avopalveluja kuntoutujien omassa elinympäristössä (WHO 2007). Tosiasia on, ettei mainittu pyramidimalli ole vielä toteutunut yhdessäkään maassa (WHO 2001: 86; WHO 2011: 44). Ei myöskään Suomessa – suurin osa voimavaroistamme on yhä keskittynyt psykiatriseen sairaalahoitoon.

Kuvio 4. Maailman terveysjärjestön suosittama rakenne mielen-terveyspalveluille – pyramidimalli.

Pyramidimalli tiivistää mielenterveyspolitiikan suositukset, joiden mukaan pääosa voimavaroista tulisi kohdentaa pyramidin alimpien ja keskikerrosten yhteisölähtöisten toimintamallien kehittämiseen ja käyttöönoton laajentamiseen. Pyramidimalli on itse asiassa kaksiulotteinen ”kolmiomalli”. Jotta se voisi kehittyä monitahoiseksi pyramidiksi, malli vaatii tuekseen WHO:n, ILO:n, UNESCO:n ja muiden kansainvälisten toimijoiden kehittämien yhteisölähtöisen kuntoutumisen CBR-toimintaohjeiden noudattamista (WHO 2010a).

Mielenterveyspalvelujen uudelleen strukturointi ”kolmiomallin” eri tasojen kesken vaatii rinnalleen yhteyksien luomisen ja yhteistyötä yleisen terveydenhuollon, koulutuksen ja elinikäisen oppimisen, toimeentulon, työn ja sosiaaliturvan, asumisen sekä osallistumismahdollisuuksien, oikeusturvan ja voimaantumista tukevien toimintojen kanssa. Mainitut tahot kattava yhteistoiminta ja koordinointi luovat ”kolmiomallista” aidon pyramidin.

Seuraavassa kuvassa esitetään yhteisölähtöisen kuntoutumisen yleinen rakenne, jonka pohjalta mainitut YK:n asiantuntijajärjestöt ovat yhdessä valmistelleet CBR:n pääkomponentteja selvittävät erilliset julkaisut. Pääkomponentit ovat (1) terveydenhuolto (ml. mielenterveyspalvelut), (2) oppiminen ja koulutus, (3) toimeentulo, työ ja asuminen, (4) muut yhteiskunnalliset palvelut ja oikeudet sekä (5) voimaantuminen (empowerment), joista viime mainittu on myös kaikki muut komponentit läpäisevä ja yhdistävä näkökulma. Mielenterveyskuntoutujilla on sairaudestaan huolimatta samanlaiset perustarpeet kuin kaikilla muilla ihmisillä. Voimaantuminen tapahtuu kunkin komponentin alueella ihmisen kykyjen, taitojen ja yksilöllisen kehittymisen myötä.

YHTEISÖLÄHTÖISEN KUNTOUTUMISEN CBR-MATRIISI:

KOMPONENTIT JA NIIDEN ELEMENTIT

TERVEYDEN-HUOLTO	OPPIMINEN JA KOULUTUS	TOIMEENTULO, TYÖ JA ASUNTO	YHTEISKUNNALLISET PALVELUT	VOIMAANTUMINEN
Terveyden edistäminen	Varhaiskasvatus	Elämänhallinta-taitojen oppiminen	Yksilöllinen tuki ja avustaminen	Viestintä- ja edunvalvontataitojen oppiminen
Ennalta ehkäisevät toimenpiteet	Peruskoulu	Itsensä työllistäminen	Ihmissuhteet, parisuhde ja perhe: sosiaalisen tuen lähde	Yhteisön palvelujen ja voimavarojen hyödyntäminen
Terveyspalvelut, ml. mielenterveyspalvelut	Toisen ja korkea-asteen koulutus	Työllistyminen palkkatyöhön	Kulttuuri ja eri taiteen lajit	Osallistuminen poliittiseen toimintaan
Lääkinnällinen kuntoutus	Muu opiskelu, mm. kansalaisopistoissa ja klubitaloissa	Rahoituspalvelujen saatavuus	Virkistys, vapaa-aika ja urheilu	Oma-apu- ja vertaisryhmiin osallistuminen
Tekniset apuvälineet	Elinikäinen oppiminen	Sosiaaliturva-etuudet, ml. asuminen	Oikeuksien turvaaminen ja edunvalvonta	Osallistuminen järjestötoimintaan

LÄHDE: YK:n Maailman Terveysjärjestön, Työjärjestön sekä Kasvatus-, tiede ja kulttuurijärjestön yhteiset CBR-toimintalinjaukset. Julkaistu lokakuussa 2010. Suomentanut ja muokannut yllä olevaan muotoon Esko Hänninen 2015.

Kuvio 5. Yhteisölähtöisen kuntoutumisen komponenttien jakautuminen elementteihin CBR-matriisin mukaan.

CBR-matriisin keskeisin viesti on, että eri komponenttien alueella järjestettävät kuntoutumisen tukitoimenpiteet on yhteen sovitettava ja koordinoitava yli hallinnollisten ja organisaatioiden välisten rajojen kuntoutujan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Voimaantumiseen liittyvät keskeiset käsitteet

Voimaantuminen (empowerment): Perinteisesti mielenterveyskuntoutujia ei ole kuultu eikä heille ole annettu mahdollisuutta osallistua heitä koskeviin ratkaisuihin, vaan alistettu potilaan rooliin. He eivät ole päässeet vaikuttamaan myöskään palvelujen kehittämistä koskevien päätösten valmisteluun. Useimmissa maissa kuntoutujat ovat yhä syrjäytymisvaarassa ja heitä syrjitään monissa yhteyksissä. Voimaantumisenäkökulma yhdistää yksilöiden hyvinvoinnin edellytykset yhteiskunnalliseen todellisuuteen, eikä rajoitu yksinomaan

lääketieteellisiin hoitosuhteisiin (WHO 2010b). Voimaantumiskäsitteellä on erilaisia merkityksiä riippuen asiayhteydestä, missä sitä käytetään. Yksilötasolla sillä viitataan positiivisesti henkilön valinnanvapauteen, vaikutusvaltaan oman elämän tapahtumiin eli itsemääräämisoikeuteen ja omatoimiseen elämään. Siitosen (1999) mukaan voimaantumisen synonyymi on sisäinen voiman tunne.

Voimaantumista tai sen puutetta voidaan analysoida myös asuinyhteisöjen, organisaatioiden ja palvelujärjestelmien tasolla, esimerkiksi voimaantumisen ja voimattomuuden ulottuvuuden avulla. Elisheva Sadan (2004: 13–14) erittelee *kolme tasoa*: henkilökohtaisen voimaantumisen, yhteisön voimaantumisen sekä organisaatioissa tapahtuvan käytäntöjen kehittymisen, jolloin tavoitteena on asiakkaille tuotetun hyödyn parantaminen. Kaikilla näillä tasoilla tapahtuvalla voimaantumisella tai voimattomuudella hän näkee myönteisiä ja/tai kielteisiä vaikutuksia koko paikallisyhteisön kehittymiseen.

Hyvinvoinnin alueella voimaantumistutkimus liittyy mielenterveyden käsitteen ihmisten keskinäiseen auttamiseen, empatiaan, luotettavuuteen, itseluottamukseen, ihmissuhteiden laatuun ja osallistumiseen arjen toimintoihin. Tämä yhteiskunnallinen näkökulma ohjaa ajattelemaan ensisijaisesti ihmisten hyvinvointia, eikä sairautta, toimintakykyä eikä vajavuuksia, sekä ihmisen vahvuuksia eikä heikkouksia. Voimaantumistutkimus on keskittynyt tunnistamaan ihmisten kykyjä, taitoja ja kehityspotentiaalia. (Perkins & Zimmerman 1995: 569). Voimaantunut mielenterveyskuntoutuja kykenee tekemään itsenäisiä ratkaisuja ja päättämään omista asioistaan, hänellä on mielipiteitä ja kyky vuorovaikutukseen muiden osapuolten kanssa (WHO 2004; WHO 2010c). Yksilöinä meillä kaikilla on *voimaantumisen tai elämönhallinnan profiili*, joka muuttuu henkilön kokemuksiin ja koettelemuksiin perustuen elämänkaaren ja eliniän eri vaiheissa.

Yhteisölähtöinen kuntoutus (community-based rehabilitation, CBR) parantaa niiden ihmisten elämänlaatua, joilla on yksilöllisiä tai yhteisön voimavaroihin liittyviä erityisiä tarpeita. Sen avulla pyritään kehittämään yhteiskunnallisia palveluja ja muita voimavaroja, joita tarvitaan erityisten tarpeiden täyttämiseksi. Tähän pyritään kehittämällä tasa-arvoisia toimintamahdollisuuksia kaikille erityistä tukea tarvitseville sekä suojelemalla heidän ihmisoikeuksiaan. Yhteisölähtöisen kuntoutumisen peruserä on palvelun käyttäjien ja heidän perheidensä osallistaminen kaikkeen kehittämiseen (Helander 1993: 8). YK:n erityisjärjestöt ILO, WHO ja UNESCO ovat kehittäneet yhteisölähtöistä kuntoutusta 1980-luvulta lähtien. CBR-ohjeet ja -käsikirjat julkaistiin lokakuussa 2010.

Ne ovat sovellettavissa erilaisiin olosuhteisiin sekä kehittyneissä että kehittyvissä maissa. Erityiset mielenterveyskuntoutujien tarpeita varten suunnitellut ohjeet sisältyvät käsikirjojen täydennysosaan. (WHO 2010b: 3–20). CBR-ohjeet noudattavat YK:n yleiskokouksen vuonna 2006 hyväksymää uutta vammaisten oikeuksien sopimusta, joka tuli voimaan vuonna 2008.

Toipumista tukevat mallit (recovery approaches): Palvelujen käyttäjien oman päätösvalan ja yksilöllisten toipumisprosessien tukeminen ovat tulleet 2010-luvulla mielenterveyspalvelujen kehittämispolitiikan keskiöön. Toipumisnäkökulma perustuu eri yhteyksissä todennettuihin havaintoihin, joiden mukaan mielenterveyskuntoutujilla on samanlaiset tarpeet, toiveet ja odotukset kuin kaikilla muilla ihmisillä (esimerkiksi koulutus- ja työllistymismahdollisuuksien, asumisen, ihmissuhteiden vaalimisen ja vapaa-ajan osalta).

Toipumista tukevissa palveluissa käyttäjät ja heidän läheisensä otetaan mukaan kaikkeen päätöksentekoon *täysivaltaisina kumppaneina* (full partners), mukaan lukien heitä itseään koskevista palveluista päättäminen.

Sosiaalinen pääoma (social capital): Lukuisissa tutkimuksissa on tunnistettu positiivinen riippuvuussuhde sosiaalisen pääoman ja mielenterveyden välillä. Sosiaalisella pääomalla on vastaava myönteinen riippuvuus monien muiden mielenterveyteen liittyvien tekijöiden kanssa. Yhteisöissä joissa sosiaalinen pääoma vahvistuu, sosiaalisen turvallisuuden taso paranee, yksinäisyys ja eristyneisyys vähenevät, rikollisuutta esiintyy vähemmän, koulusuoritukset ja koulutustaso ovat paremmat ja myös työsuoritukset ovat parempia kuin alhaisen pääoman yhteisöissä.

Sosiaalisen pääoman tärkeimmät tunnusmerkit ovat: ihmisten välinen verkostoituminen, vapaaehtoistoiminnan runsaus, kansalaisaktiivisuus, ihmisten osallistumisaktiivisuus, paikallisen identiteetin muodostuminen, yhteenkuuluvuuden tunne, solidaarisuus, tasa-arvoiset mahdollisuudet ja yleinen luottamus ja luotettavuus toisiaan kohtaan. Sosiaalinen pääoma ilmenee yhteisöissä *kolmella tavalla*: yhteydet ihmisten välisten heikkojen siteiden avulla (tuttavuudet ja pinnalliset suhteet), yhteydet vahvojen siteiden avulla (ystävyydet, perhe, uskonyhteisöt, urheilujoukkue) sekä yhteydenpito vahvojen ulkoisten suhteiden avulla tahoihin, jotka voivat myötävaikuttaa yhteisön kehitykseen ja tavoitteiden toteutumiseen (Lehtinen 2008; Putnam 1995). Klubitalojen toiminnassa käytetään hyväksi kaikkia kolmea sosiaalisen pääoman muotoa, jotka yhdessä tukevat jäsenten toipumista ja kuntoutumista.

Yhteiskunnallinen koheesio eli yhteisöjä koossapitävä voima (social cohesion) perustuu ryhmään, yhteisöön, organisaatioon tai yhteiskuntaan kuuluvien ihmisten haluun ja motivaatioon työskennellä yhdessä saavuttaakseen yhteisiä tavoitteita. Mitä enemmän yhteisössä on havaittavissa yhteiskunnallista koheesiota, sitä monimuotoisempaa ja runsaampaa on myös ihmisten välinen yhteistointa. Koheesiota voidaan lisätä tai heikentää monin tavoin: ihmisten aktiivisuus yhteistyösuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä vahvistaa sosiaalista pääomaa ja yhteisön kulttuurista arvoperustaa. Eripuran vallitessa myös päinvastainen kehitys on mahdollinen. Kansalaisjärjestöissä ja kunnallishallinnossa noudatettavat toimintapoliittiset päätökset voivat parhaimmillaan vahvistaa koheesiota tai pahimmillaan tuhota sitä. Koko yhteiskunnan tasolla toteutettavat yhteiskuntapoliittiset ratkaisut vaikuttavat joko myönteisesti, neutraalisti tai kielteisesti eri tasoilla toimivien yhteisöjen ja ryhmien koheesiokehittymiseen. *Riittävä koheesio, koossapitävä vetovoima on välttämätön myös tuloksellisille kuntoutusyhteisöille kuten mielenterveyskuntoutujien Klubitaloille.*

Yhteiskunnallinen osallisuus (social inclusion) – syrjäytyminen (social exclusion): Osallisuudella kuten sen vastakohtalla syrjäytymisellä eli osattomuudella on monta ulottuvuutta kuten esteettömyys, yhteisyyssuhteet ja voimaantuminen. Esteettömyys sisältää pääsyn julkisiin ja yksityisiin tiloihin sekä etäisyydet niihin. Yhteisyyssuhteet muodostuvat tunnesiteistä, ihmisten huomioon ottamisesta ja yhteisvastuusta. Osallisuus on eräs yhteiskunnallisen koheesio-
komponentti ja se on tasa-arvoa edistävän politiikan tuotos (Jeannotte 2008: 2–3). Malcolm Shookner (2002) on kehittänyt käsitteen *osallisuuslinssi (inclusion lens)*. Hänen mukaansa ihmiset voivat kokea osallisuutta tai syrjäytymistä muun muassa perheessä, naapurustossa, kouluyhteisössä, työmarkkinoilla ja muissa yhteisöissä. Osallisuutta ja syrjäytymistä voidaan tarkastella suhteessa kulttuurisiin, taloudellisiin ja toiminnallisiin tekijöihin, sekä osallistumisaktiivisuuteen, fyysisiin ominaisuuksiin, poliittisiin ja rakenteellisiin tekijöihin ja ihmissuhteisiin. Kaikki ulottuvuudet tai tekijät koostuvat useista elementeistä. Osallistumislinssin ”läpivalaisun” avulla jokaisen henkilön *osallisuusprofiili* voidaan kuvata arvioimalla henkilön asemoituminen kunkin ulottuvuuden suhteen. Osallisuusprofiilin ymmärtäminen ja hyödyntäminen on tarpeen kaikissa yhteisöllisen kuntoutumisen menetelmissä, Klubitalot mukaan lukien. Niiden tavoitteena on kuntoutujien yhteiskunnallisen osallisuuden edistäminen.

Yhteiskunnallinen integraatio (social integration) on Jeannotten (2008: 6–7) mukaan prosessi, jossa kehitetään vakaita, turvallisia ja oikeudenmukaisia yhteiskuntia ja yhteisöjä, jotka perustavat toimintansa ihmisoikeuksien edistämiseen ja suojeluun sekä syrjimättömyyteen, erilaisuuden kunnioittamiseen, mahdollisuuksien tasa-arvoon, yhteisvastuuseen, turvallisuuteen ja kaikkien ihmisten osallisuuteen. Erityisesti tämä koskee muita heikommassa ja haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä ja yhteisöjä. Tutkimustulokset ovat toistuvasti osoittaneet, että yhteiskunnallinen huono-osaisuus liittyy kasvavaan riskiin sairastua erilaisiin mielen sairauksiin.

Klubitalomenetelmä osallisuuden edistäjänä

Klubitalomalli on kehitetty ensisijaisesti mielenterveyskuntoutujien tukijärjestelmäksi, joka täydentää mielenterveysalan muita palveluja. Klubitalot tarjoavat kuntoutujajäsenilleen toivoa, vertaistukea ja itseluottamusta kehittävää toimintaa, joka tukee jäseniä saavuttamaan heidän omat yksilölliset kehitysmahdollisuutensa. Klubitalot ovat osoittaneet, että mielisairauksista voi toipua ja että Klubitalojen jäsenet voivat viettää normaalia elämää.

Klubitalojen kansainväliset laatusuositukset, kansainvälinen koulutus ja vertaisarviointi ovat klubitalomenetelmän laadunhallinnan kulmakiviä. Klubitalojen laadunhallinnalla on jo lähes 30 vuoden kokemus. Klubitalomenetelmä on laadunhallintajärjestelmän ansiosta yksi mielenterveysalan edelläkävijöistä.

Keskeinen piirre Klubitalojen kansainvälisissä laatusuosituksissa on, että niiden klubitalotoimintaa ohjaavat periaatteet noudattavat varsin laajasti yhteisölähtöisen kuntoutumisen ohjeita (WHO 2010a). Klubitalojen toiminta on monipuolista: työpainotteinen päivöohjelma siihen sisältyvine työtehtävineen on toiminnan ”selkäranka”, vertaistukea on käytettävissä kaikessa toiminnassa, opiskeluun liittyvää tukea ja yhteistyötä oppilaitosten kanssa on tarjolla niitä haluaville, jäsenillä on mahdollisuus osallistua esimerkiksi hygieniapassi-koulutukseen, ATK-valmennukseen ja kielikursseille. Lisäksi Klubitalon jokainen tehtävä ja työpiste tarjoavat jäsenille mahdollisuuden uusien asioiden oppimiseen ja harjoitteluun.

Työelämäyhteyksiä Klubitalot pitävät yllä siirtymätyöohjelman, tuetun työllistymisen ohjelman ja itsenäisen työllistymisen tukemisen avulla. Tarvittaessa jäseniä tuetaan asuntopulmien ratkaisemisessa ja muussa

viranomaisasioinnissa. Klubitaloilla on myös ilta-, viikonloppu- ja muuta virkistystoimintaa. Kaiken muun ohella järjestetään myös yleistä terveyttä edistävää ja syrjinnän vastaista toimintaa.

Klubitalot soveltuvat jäsentensä palvelujen koordinaattoreiksi

Klubitalot eivät ole erillisiä saarekkeitä vaan ne täydentävät mielenterveyspalvelujen kokonaisuutta. Klubitalomenetelmä tulisi integroida osaksi paikallista, seudullista tai alueellista mielenterveyspalvelujen palveluketjua. Klubitalot toimivat kuntoutujien toipumista ja itsehallintaa tukevana oppimis- ja vertais-tukiyhteisöinä sekä siltana terveydenhuollon palvelujärjestelmästä yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja arkielämään.

Klubitaloilla on monipuolista yhteistoimintaa muun muassa koulutustahojen, asuntoviranomaisten, sosiaalitoimen ja työllisyysviranomaisten sekä yritysten ja työnantajien kanssa. Tällöin Klubitalojen toimintamalli toteuttaa samoja tavoitteita, joita ovat asettaneet WHO, Euroopan unioni ja WHO:n Euroopan alueen toimisto vuosiksi 2013–2020.

Vaikka mielenterveyspalvelujen yhteen sovitettujen kokonaisuuksien kehittäminen on asetettu keskeiseksi kehittämisalueeksi, näin monen edellä mainittujen hallintosektoreiden organisaatioita ei voida yhdistää yhdeksi ”monipalvelukeskukseksi”. Siksi tarvitaan toisenlaisia ratkaisuja kuten *koordinointiyksiköitä* kuntoutujien tarvitsemien eri sektoreiden palvelujen yhteen sovittamista ja palvelutarpeiden toteuttamista varten. Klubitalomalli soveltuu erinomaisesti tällaiseksi eri palveluja ja tarvealueita asiakaslähtöisesti koordinoivaksi palveluohjausorganisaatioksi.

LÄHTEITÄ

European Commission (2010): Communication from the commission on European disability strategy 2010 – 2020. Brussels 15.11.2010.

European Commission (2016): European framework for Action on mental health and wellbeing. Brussels, January 2016.

Hietala-Paalamaa, O., Hujanen, T., Härkäpää, K. & Reuter, A. (2009): Mielenterveyskuntoutujien klubitalot – yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Avustustoiminnan raportteja 20. Raha-automaattiyhdistys, Helsinki.

Hänninen E: Choices for Recovery: Community-Based Rehabilitation and the Clubhouse Model as Means to Mental Health Reforms. THL report 50/2012. Juvenes Print – Tampere University Print Oy. Tampere. Verkko-osoitteessa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80493/URN_ISBN_978-952-245-694-6.pdf?sequence=1

Jeannotte, M. S. (2008): Promoting social integration – a brief examination of concepts and issues. Presentation in an expert meeting in July 8-10, Helsinki, Finland. Verkko-osoitteessa: http://www.un.org/esa/socdev/social/meetings/egm6_social_integration/documents/Jeannotte_Concepts.pdf

Perkins, D.D. & Zimmerman, M.A. (1995): Empowerment theory, research and application. *American Journal of Community Psychology*, 23(5), 569-579.

Sadan, E. (2004): Empowerment and community planning. E-book: http://www.mpow.org/elisheva_sadan

SAMHSA (2005): National Consensus Statement on Mental Health Recovery [Brochure]. Substance Abuse and Mental Health Services Administration. Washington DC. USA.

Shookner, M. (2002): An inclusion lens: workbook for looking at social and economic exclusion and inclusion. Available: http://www.phac-aspc.gc.ca/canada/regions/atlantic/Publications/Inclusion_lens/

Siitonen, J. (1999): Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Abstract and summary in English. Oulu University Library.

United Nations (UN) (1991): Principles for the protection of persons with mental illness and for the improvement of mental health care. Resolution 46/119 adopted by the UN general assembly, U.N. Doc. A/46/49.

World Health Organization (2003): Organisation of services for mental health. Publication of mental health policy and service guidance package.

World Health Organization (2005a): Declaration on mental health for Europe. WHO European ministerial conference on mental health. Facing the challenges, building solutions. Helsinki 12–15 January 2005. Helsinki Declaration.

World Health Organization (2005b): Mental health action plan for Europe. WHO European ministerial conference on mental health. Facing the challenges, building solutions. Helsinki 12–15 January 2005.

World Health Organization (2007): The optimal mix of services – WHO Pyramid Framework. Mental health policy, planning and service development information sheet, sheet 2. The WHO MIND project. Online: http://www.who.int/mental_health/policy/services/2_Optimal%20Mix%20of%20Services_Infosheet.pdf

WHO–Europe (2008): Policies and practices for mental health in Europe – meeting the challenges. WHO-Europe and European Commission. Baseline report on the 2005 Helsinki Declaration Assessment.

WHO – Europe (2010): User empowerment in mental health – a statement by the WHO Regional Office for Europe. Available: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/113834/E93430.pdf

WHO – Europe (2013): The European mental health action plan 2013-2020. Copenhagen 2013. Saata- vissa vain verkossa: <http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/european-mental-health-action-plan-20132020-the>

World Health Organization (2010a): Towards Community-based Inclusive Development - Community-based rehabilitation (CBR) guidelines. Introductory booklet for the series of sectorial and crosscutting booklets, published in October 2010. Available: <http://www.who.int/disabilities/cbr/guidelines/en/index.html>

World Health Organization (2010b): Towards Community-based Inclusive Development –Community-based rehabilitation (CBR) guidelines. Supplementary booklet, published in October 2010. Available: <http://www.who.int/disabilities/cbr/guidelines/en/index.html>

World Health Organization (2013): Comprehensive mental health action plan 2013-2020. Geneva 2013. Saata- vissa verkossa: http://www.who.int/mental_health/publications/action_plan/en/

2.2 OIKEUDET KOULUTUKSEEN, TYÖHÖN JA OSALLISUUTEEN KUULUVAT KAIKILLE

KRISTIAN WAHLBECK

Artikkelin perustana ovat ihmisoikeudet

Artikkeli perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) mielenterveyspolitiikkaa viitoittaviin päätöslauselmiin ja jäsenvaltioita sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Erityisesti arvioidaan mitä velvoitteita vuonna 2006 YK:ssa hyväksytty vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (CRPD) toimeenpano edellyttää Suomessa.

YK:n yleissopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet kaikilla elämän alueilla: lapsuudessa, koulutuksessa, työelämässä, asumisessa ja yhteiskunnassa yleensä. Syrjintäkielto sekä esteettömyys ja saavutettavuus ovat yleissopimuksen johtavia periaatteita. Yleissopimus kattaa yhdenvertaisesti sekä psyykkisesti että fyysisesti pitkäaikaisesti toimintarajoitteisia henkilöitä, myös mielenterveyskuntoutujat.

YK:n yleissopimus velvoittaa Suomea ryhtymään toimenpiteisiin, jotta vammaisten henkilöiden oikeudet voivat toteutua. Keskeisiä haasteita Suomessa on mielenterveyskuntoutujien kokemaa syrjintää työ- ja asuntomarkkinoilla sekä pakon käyttö palveluissa, jota Suomessa on enemmän kuin monessa muussa Euroopan maassa.

Psykiatrisen terveydenhuollon johdon ja muiden ammattilaisten keskuudessa ei vielä yleisesti tiedosteta, että Suomen eduskunta hyväksyi vuoden 2015 keväällä lain, jolla hallitus velvoitettiin käynnistämään tarvittavat toimenpiteet YK:n vammaisten ihmisoikeussopimuksen ratifioinnin saattamiseksi loppuun. Sopimuksesta tulee osa Suomen lainsäädäntöä. Sen toimeenpano edellyttää lainsäädännön uudistamista laitoshoidon käyttöä paljon käyttäneillä toimialoilla kuten psykiatrisessa terveydenhuollossa, vanhustenhuollossa, kehitysvammahuollossa ja lastensuojelutyössä. Muun muassa nykyinen mielenterveyslaki on uudistettava.

Siitä lähtien kun edellä mainittu yleissopimus tulee voimaan Suomessa, sen määräykset ovat samalla entistä sitovampia laatuvaatimuksia, joita on ryhdyttävä noudattamaan myös kaikissa mielenterveyspalveluja tuottavissa yksiköissä. Jatkossa vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia loukkaavat yksiköt ja henkilöt joutuvat tiukempaan oikeudelliseen vastuuseen kuin aikaisemmin.

Viime aikoina julkisuuteen nousseet ikävät esimerkit Suomen psykiatrisen hoidon ja vanhustenhuollon eettisten periaatteiden ja ihmisoikeuksien laiminlyönneistä osoittavat, että mielenterveysalan johtamisessa kaikilla tasoilla, hoitotyön ohjauksessa, työyhteisötason valvonnassa ja henkilöstön täydennyskoulutuksessa on merkittäviä puutteita. Nämä puutteet eivät ainakaan pääsääntöisesti johdu henkilöstövoimavarojen puutteesta, koska kansainvälisten vertailujen mukaan Suomen mielenterveyspalvelujärjestelmä on kohtalaisen hyvin resurssoitu (OECD 2014). Valtaosa eli noin 60–80 % kaikista mielenterveyspalvelujen voimavaroista käytetään Suomessa psykiatriseen sairaalahoittoon. Alueiden väliset erot ovat tältä osin suuria.

Ongelman ydin on siinä, että suomalaiset sairaala- ja asumispalvelut ovat ”laitoshoitokulttuurin” arvojen ohjaamia. Potilaille (asiakkaille) osoitetaan usein yhä edelleen ihmistä alistava ”potilaan rooli”. Joissakin laitoksissa käytetään tahdonvastaisia hoitotoimenpiteitä runsaasti ja enemmän kuin muualla. Henkilöstön asenteista tai vallitsevasta hoitokulttuurista johtuvaa pakon käyttöä ei enää pitäisi hyväksyä 2010-luvun Suomessa.

Psykiatrisen sairaala- ja laitoshoidon ja asumispalveluyksiköiden henkilöstön on omaksuttava ihmisoikeuksia kunnioittavan ja yhteisökeskeisen työtteen käyttö. Jo huomion kiinnittäminen pakon käyttöön ja sen seuranta ja valvonta on omiaan vähentämään pakon käyttöä.

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oikeudet

Hallituksen esityksessä (284/2014 vp) eduskunnalle mainittua vammaisuuden käsitettä on sovellettava laajasti. YK:n yleissopimuksen mukaan vammaisuus ja pitkäaikaissairaus vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yleissopimuksen periaatteita ja ohjaavia arvoja ovat:

- Henkilöllä on itsemääräämisoikeus voimassa olevien lakien puitteissa, johon kuuluu vapaus tehdä omat valinnat ja omatoiminen elämä;
- Syrjimättömyys;
- Täysimääräinen osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan;
- Erilaisuuden kunnioittaminen ja hyväksyminen osana ihmisten moninaisuutta;
- Mahdollisuuksien tasa-arvo;
- Esteettömyys ja saavutettavuus;
- Miesten ja naisten välinen tasa-arvo;
- Lasten kehittyvien kykyjen ja sen kunnioittaminen, että heillä on oikeus säilyttää identiteettinsä myös vammaisuuden ja pitkäaikaisen sairauden keskellä.

Näiden periaatteiden tulisi ohjata mielenterveyspolitiikan uudistamista ja kehittämistä kaikissa maissa. YK:n hyväksymää yleissopimusta voidaan käyttää myös Suomen uusien kansallisten ja alueellisten mielenterveysalan kehittämisohjelmien sisällysluettelona.

Mitä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat?

Sopimuksen mukaan kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin. Sopimuksessa kielletään kaikki syrjintä vammaisuuden perusteella ja taataan vammaisille henkilöille yhdenvertainen ja tehokas oikeussuoja syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi sopimusvaltiot toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekemisen.

YK:n jäsenvaltiot ovat sitoutuneet toteuttamaan välittömiä, tehokkaita ja asianmukaisia toimia, joilla lisätään tietoisuutta vammaisista henkilöistä koko yhteiskunnassa, myös perheiden tasolla, ja edistetään vammaisten henkilöiden oikeuksien ja arvon kunnioittamista sekä torjutaan heihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja haitallisia käytäntöjä kaikilla elämänalueilla.

Tavoitteiden toteuttamista varten edistetään tietoisuutta vammaisten henkilöiden kyvyistä, lahjakkuuksista ja kehittymisalueista täysivaltaistumisen ja aktiivisen osallistumisen saavuttamiseksi käynnistämällä seuraavia toimenpiteitä:

- Käynnistetään yleisölle suunnattuja tiedotuskampanjoita syrjinnän vähentämiseksi;
- Lisätään tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksien huomioon ottamisesta;
- Edistetään tosiasioihin perustuvaa käsitystä vammaisista ja pitkäaikaissairaista henkilöistä;
- Lisätään yhteiskunnan tietoisuutta kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla, mukaan lukien kaikki lapset varhaisesta iästä alkaen, ja kunnioittavaa asennetta vammaisten henkilöiden oikeuksia kohtaan;
- Kannustetaan kaikkia viestimiä kuvaamaan vammaisia henkilöitä tämän yleissopimuksen tarkoituksen mukaisella tavalla;
- Kehitetään vammaisia henkilöitä ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevia koulutus-ohjelmia;
- Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet toteuttamaan kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset, sosiaaliset, koulutukselliset ja muut toimenpiteet suojellakseen vammaisia henkilöitä sekä kotona että kodin ulkopuolella kaikilta hyväksikäytön, väkivallan ja pahoinpitelyn muodoilta, niiden sukupuoleen perustuvat näkökohdat mukaan lukien;
- Kaikkien hyväksikäytön, väkivallan ja väärinkäytösten muotojen esiintymisen estämiseksi sopimusvaltiot varmistavat, että riippumattomat viranomaiset seuraavat tehokkaasti kaikkia vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden palvelemiseen tarkoitettuja tiloja ja ohjelmia; ja että
- Vammaisiin ja pitkäaikaisesti sairaisiin henkilöihin kohdistuvat hyväksikäyttö-, väkivalta- ja väärinkäytöstapaukset tunnistetaan, tutkitaan ja jos aiheellista, saatetaan syytteeseen.

Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä

Vammaisilla ja pitkäaikaissairailta henkilöillä on yhdenvertainen oikeus elää yhteisössä, jossa heillä on muiden kanssa samanlaiset valinnanmahdollisuudet. Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet toteuttamaan tehokkaat ja asianmukaiset toimet oikeuksien toteuttamiseksi sekä vahvistaakseen vammaisten henkilöiden osallisuutta, muun muassa varmistamalla, että:

- Heillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvollisia käyttämään viranomaisten osoittamia tiettyjä asuinjärjestelyjä;
- Heidän saatavissaan on valikoima kotiin annettavia palveluja sekä muita yhteiskunnan tukipalveluja, mukaan lukien henkilökohtainen apu, joita tarvitaan tukemaan omatoimista elämää ja osallisuutta sekä estämään eristäytymistä tai syrjintää yhteisöstä;
- Koko väestölle tarkoitettut lähiyhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan;
- Asuinpaikasta tai -järjestelyistä riippumatta kenenkään vammaisen henkilön yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon tai muunlaiseen viestintään ei saa mielivaltaisesti tai laittomasti puuttua, eikä hänen kunniaansa ja mainettaan saa loukata;
- Vammaisilla ja pitkäaikaissairailta henkilöillä on oikeus lain suojaan tällaisen puuttumisen tai loukkauksen osalta;
- Sopimusvaltiot toteuttavat tehokkaat ja asianmukaiset toimet, joilla poistetaan vammaisiin ja pitkäaikaissairauksia poteviin henkilöihin kohdistuva syrjintä kaikissa avioliittoon, perheeseen, vanhemmuuteen ja henkilökohtaisiin suhteisiin liittyvissä asioissa; lähtökohtana on yhdenvertaisuus muiden kanssa.

Arjen tuen puutteessa noin 7000 mielenterveyskuntoutujaa on Suomessa sijoitettu laitospäivähoitoon asumispalveluihin. Kun asumispalveluja on kuntoutujien itsensä toimesta arvioitu yleissopimuksen valossa, on löytynyt selviä puutteita (Salo 2010). Yleissopimus velvoittaa järjestämään nykyisiä parempia kotiin vietyjä tukipalveluja, jotta asuminen omassa kodissa ja osallisuus yhteiskuntaan toteutuisi yhä useamman kohdalla.

Oikeus koulutukseen kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla

YK:n sopimusvaltiot ovat sitoutuneet varmistamaan, että vammaisille ja pitkäaikaissairaille henkilöille annetaan syrjimättä ja yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus yleiseen perus-, toisen ja kolmannen asteen koulutukseen, ammattikoulutukseen, aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Koulutusoikeuksien tarkoituksena on kehittää täysimääräisesti heidän inhimillisiä voimavarojaan, omanarvontuntoaan ja itsearvostustaan sekä vahvistaa ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmiskunnan moninaisuuden kunnioittamista. Ne mahdollistavat persoonallisuuden lahjakkuuksien ja luovuuden sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjen kehittämisen niin pitkälle kuin mahdollista.

Oikeudet terveystalviin, kuntoutumiseen ja kuntoutukseen

Vammaisilla ja pitkäaikaissairailta henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Sopimusvaltiot toteuttavat kaikki asianmukaiset toimenpiteet varmistaa sukupuolisensitiivisten terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden vammaisille henkilöille, terveyteen liittyvä kuntoutus mukaan lukien.

Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet toteuttamaan tehokkaita ja asianmukaisia kuntoutumisen tukitoimenpiteitä muun muassa vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden avulla, jotta vammaiset ja pitkäaikaissairaat henkilöt voisivat saavuttaa ja säilyttää mahdollisimman suuren itsenäisyyden, täysimääräiset ruumiilliset, henkiset, sosiaaliset ja ammatilliset kyvyt sekä täysimääräisen osallisuuden ja osallistumisen kaikilla elämänalueilla. Tätä varten sopimusvaltiot järjestävät, vahvistavat ja lisäävät laaja-alaisia kuntoutuspalvelujaan erityisesti terveyden, työllisyyden, koulutuksen ja sosiaalipalvelujen aloilla siten, että:

- Nämä palvelut ja ohjelmat aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ne perustuvat yksilöllisten tarpeiden ja vahvuuksien monipuoliseen kehittämiseen;
- Palveluilla ja ohjelmilla tuetaan osallistumista ja osallisuutta yhteisöön ja kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin;
- Ne ovat vapaaehtoisia ja vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden saatavilla mahdollisimman lähellä heidän omia yhteisöjään, myös maaseutualueilla.

Työelämäosallisuus – oikeus työhön ja työllistymiseen on kaikilla

Huolimatta monen vuosikymmenen ponnisteluista mielenterveyskuntoutujien työllistymisen edistämiseksi Suomessa, yhä suurempi osa heistä näyttää siirtyvän työelämän ulkopuolelle, lähinnä työkyvyttömyyseläkkeelle. Yli 100 000 henkilöä on tällä hetkellä mielenterveysperusteisella työkyvyttömyyseläkkeellä, vaikka selvitysten mukaan suuri osa heistä toivoisi pääsevänsä edes osapäivätyöhön. Euroopan enemmistöön kuuluvista maista poiketen Suomessa työnantajat eivät ole hyväksyneet ns. kiintiöjärjestelmää, missä julkishallinto ja muut kuin pienyritykset on velvoitettu työllistämään tietty prosenttikiintiö työntekijöistään osatyökykyisillä henkilöillä. (Mallender et al. 2015).

YK:n CRPD-yleissopimuksen toimeenpanoon sitoutuneet valtiot tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tähän sisältyvät oikeus mahdollisuuteen ansaita elantonsa vapaasti valitsemallaan tai työmarkkinoilla hyväksytyllä työllä sekä työympäristö, joka on avoin, osallistava ja vammaisten henkilöiden saavutettavissa. Valtioiden turvaavat työnteko-oikeuden toteutumisen ja edistävät sitä, myös niiden osalta, jotka vammautuvat tai sairastuvat palvelussuhteen aikana, toteuttamalla myös lainsäädännön avulla asianmukaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on muun muassa:

- Kieltää syrjintä vammaisuuden tai pitkäaikaisen sairauden perusteella kaikissa palvelussuhteen eri muodoissa, muun muassa palvelussuhteen jatkumisesta, uralla etenemisestä sekä turvallisia ja terveellisiä työoloja koskevista asioista;
- Suojella vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden oikeuksia oikeudenmukaisesti ja suotuisiin työoloihin yhdenvertaisesti muiden kanssa, mukaan lukien yhdenvertaiset mahdollisuudet ja sama palkka samanarvoisesta työstä;
- Turvalliset ja terveelliset työolot, mukaan luettuna suojeleminen häirinnältä;
- Epäkohtiin puuttuminen tarvittaessa;
- Varmistaa, että vammaiset henkilöt pystyvät käyttämään oikeuttaan ammattiyhdistystoimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa;
- Mahdollistaa vammaisille henkilöille yleisten teknisten ja ammatinvalintaan liittyvien neuvontaohjelmien, työhönsijoittamispalvelujen sekä ammatillisen koulutuksen ja jatkokoulutuksen tehokas saatavuus;

- Edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä ja edetä urallaan työmarkkinoilla sekä heidän avustamistaan työn löytämisessä, saamisessa ja säilyttämisessä sekä työhön palaamisessa;
- Edistää mahdollisuuksia itsenäiseen elinkeinonharjoittamiseen, yrittäjyyteen, osuuskuntien kehittämiseen ja oman yritystoiminnan aloittamiseen;
- Työllistää vammaisia henkilöitä julkisella sektorilla;
- Edistää vammaisten henkilöiden työllisyyttä yksityisellä sektorilla asianmukaisilla menettelytavoilla ja toimilla, joihin voi sisältyä tasa-arvoistavia toimintaohjelmia, kannustimia ja muita toimia;
- Varmistaa, että osatyökykyisiä henkilöitä varten tehdään työpaikoilla kohtuulliset tukijärjestelyt, jotka mahdollistavat henkilön työnteon;
- Edistää vammaisten henkilöiden työkokemuksen hankkimista avoimilla työmarkkinoilla;
- Toteuttaa vammaisten henkilöiden ammatillisen kuntoutuksen, työn säilyttämisen ja työhön paluun ohjelmia.

Riittävä elintaso ja toimeentulo kaikille

Vammaisilla ja pitkäaikaissairailla henkilöillä on oikeus riittävään omaan ja perheidensä elintasoon, kuten riittävään ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen, sekä elinolojen jatkuvaan parantamiseen.

Sopimusvaltiot ovat myös hyväksyneet vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden oikeudet sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää sekä sitoutuneet toteuttamaan asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi.

Lopuksi

YK:n yleissopimus (CRPD) sisältää myös monia muita osia, kuten vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oikeudet osallistua yhdenvertaisena muiden kanssa erilaisiin kulttuurin, vapaa-ajan ja urheilun tapahtumiin. Sopimukseen liittyvät myös määräykset sen toimeenpanon seurannasta ja muun muassa kansalaisten valitusoikeuksista koskien heidän kokemiaan toteutumatta jääneitä ihmisoikeuksiaan.

LÄHTEITÄ

HE 284/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä, sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta. Helsinki 2014.

HE 284/2014 vp: Esityksen liitteenä on YK:n yleiskokouksen hyväksymä sopimus vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden oikeuksista suomen- ja englanninkielillä. Helsinki 2014.

Mallender Jaqueline, Liger Quentin, Tierney Rory, Beresford Daniel, Eager James, Speckesser Stefan and Nafilyan Vahé: Reasonable accommodation and sheltered workshops for people with disabilities: Costs and returns of investments. Directorate general for internal policies, policy department A: economic and scientific policy. European Parliament, January 2015.

Wahlbeck, Kristian et al (2015): Joint Action on Mental Health and Well-being. Mental Health in all policies. Situation analysis and recommendations for action. Raportti on saatavissa verkko-osoitteessa: <http://www.mentalhealthandwellbeing.eu/assets/docs/publications/MHiAP%20Final.pdf>

2.3 SUOMEN MIELENTERVEYSPOLITIIKKA KANSAINVÄLISTEN SUOSITUSTEN VALOSSA

ESKO HÄNNINEN

2.3.1 OECD:N MAA-ARVIOINTI 2014

OECD:n Suomen mielenterveyspolitiikan arviointiraportin mukaan psykiatristen avohoitopalvelujen saatavuudessa on Suomessa suuria alueellisia eroja (Patana 2014). Suomen lainsäädäntö on 1990-luvun alusta lähtien asettanut yhteisölliset avohoidon palvelut etusijalle mielenterveyspalvelujen kehittämisessä, mutta siitä huolimatta valtaosa alan henkilöstöstä ja muista voimavaroista on yhä sitoutunut psykiatriseen sairaalahoitoon. Myönteistä sen sijaan on, että esimerkiksi sähköisten mielenterveyspalvelujen kehittäminen on hyvässä vauhdissa. Sähköiset palvelut parantavat erityisesti syrjäseuduilla asuvien mahdollisuuksia saada apua mielenterveyden ongelmiin.

Itsemurhien määrä alkoi laskea vuonna 1991 ja on jatkunut siitä lähtien. Jotta tämä myönteinen kehitys säilyisi, tarvitaan jatkuvaa työtä itsemurhien ehkäisemiseksi ja mielenterveyden edistämiseksi. Suomessa on ollut useita riskiryhmiin kohdistuvia tuloksellisia ohjelmia, joiden jatkamista OECD suosittelee. Lisäksi mielenterveystyötä tekevien ammattilaisten määrä ja koulutustaso ovat Suomessa hyvällä tasolla, mikä mahdollistaa vaikuttavien ja monipuolisten palvelujen tarjoamisen.

Mielenterveyspalvelujen kustannuksiin ja resurssien kohdentumiseen olisi kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota. Mielenterveyspalvelujen menojen osuus terveydenhuollon kokonaismenoista on ollut Suomessa laskusuunnassa, vaikka euromääräisesti menot eivät olekaan laskeneet. Mielenterveysalan osuus terveydenhuollon kokonaismenoista on viime vuosina ollut noin 4,5 %.

Suomessa on keskitytty perusterveydenhuollon ja avohoidon kehittämiseen, mitä OECD:n raportissa pidetään hyvänä suuntana. Mielenterveyden häiriöiden suuriin epäsuoriin kustannuksiin sekä hoidon tarpeen ja saatavuuden väliseen kuiluun olisi OECD:n mukaan silti kiinnitettävä enemmän huomiota. Arviointiraportin mukaan *vaikuttavilla ja yli sektorirajojen yhteen sovitetuilla palveluilla* voidaan vähentää mielenterveyden häiriöiden aiheuttamaa taakkaa yksilöille, perheille ja yhteiskunnalle.

Myönteisen arvion saavat suomalaiset mielenterveysalan järjestöt laaja-alaisesta toiminnastaan. Mielenterveyden keskusliitto (MTKL) saa kiitosta jäsentensä kuntoutumista tukevista toiminnoistaan ja palveluistaan, kuten vuosittain järjestettävistä kuntoutuskursseista, neuvontapalveluista sekä monista muista kuntoutujille tarjotuista palveluista. Myös omaisjärjestön (FINFAMI) toiminta ja monet projektit saavat erityismaininnan. Lisäksi Suomen Mielenterveysseuran noin 130 vuotta jatkunut valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen toiminta esitellään arviointiraportissa arvokkaana julkisten palvelujen täydentäjänä.

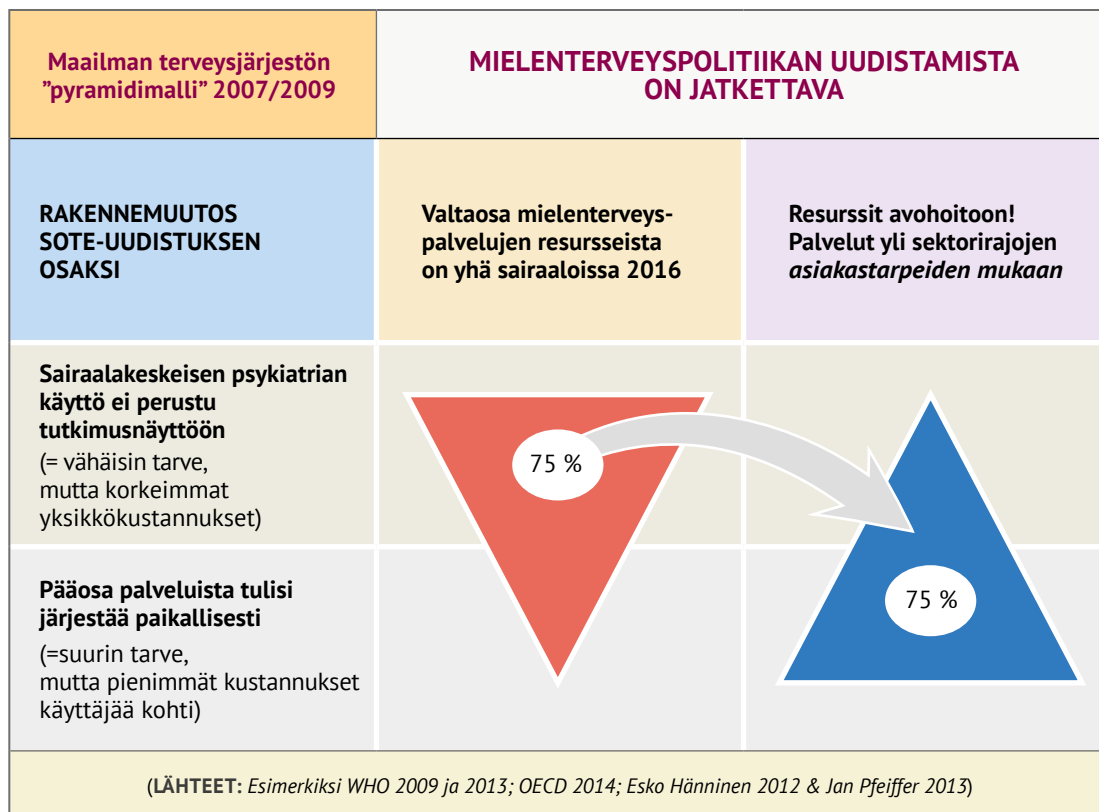
Sen sijaan mielenterveyskuntoutujien psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmästä, niiden ylläpitäjäyhteisöistä eikä Suomen Klubitalot ry:stä mainita raportissa mitään, vaikka Klubitalojen verkostoon kuului arviointiraportin julkistamisen aikaan jo 25 Klubitaloa, joiden yhteinen jäsenmäärä oli noin 6000 kuntoutujaa. Ovatko arvioinnin kotimaiset informantit unohtaneet tuoda esille tätä jo 20 vuotta Suomessa kehittynyttä ja levinyttä innovaatiota? Sen sijaan perinteiset päivätoimintakeskukset, päiväsairaalat, kuntoutuskodit

ja asumispalveluyksiköt saavat huomiota, asumispalveluyksiköt myös kriittisiä arvioita. Raportissa esitellään myös viimeisten 10–15 vuoden aikana toteutettuja MASTO-, KASTE- ja MIELI -kehittämisohjelmia ja niiden osahankkeissa saavutettuja tuloksia. Niissä kehitettyjä hyviä käytäntöjä ei kuitenkaan ole otettu käyttöön koko maassa.

Suomessa mielenterveyspotilaille tarkoitettuja, valtaosaltaan yksityisiä, omistajilleen voittoa tuottavia yksiköitä on avattu jatkuvasti lisää. Esimerkiksi vuoden 1998 noin 2000 asumispaikan tasosta on hypätty vuoden 2013 noin 8000 asumispaikkaan. Samassa suhteessa kuin psykiatrisia sairaansijoja on vähennetty, erityisesti entisiä pitkäaikaispotilaita on siirretty näihin yksiköihin. Niissä asukkaat säilytetään edelleen henkilöstölle alisteisessa potilaan roolissa ja asukkaiden ihmisoikeuksia ja itsemääräämistä rajoitetaan monin tavoin (Salo 2010: 8).

2.3.2 MILLAISTA MIELENTERVEYSPOLITIIKKAA SUOMESSA TARVITAAN VUOTEEN 2025 MENNESSÄ?

Suomen tulisi valmistella ja toteuttaa kansainvälisten suositusten mukainen mielenterveyspalvelujen kehittämisohjelma osana sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta ja tulevien itsehallinto- ja SOTE-alueiden palvelujärjestelmää. Seuraava kuvio on yhdistelmä keskeisistä kansainvälisistä suosituksista.

Kuvio 6. Kansainvälisten järjestöjen suositusten mukainen mielenterveyspolitiikka Suomessa.

Käytännössä edellisen kuvion päälaellaan olevan Suomen mielenterveyspalvelujen pyramidirakenteen kääntäminen oikeinpäin edellyttää sellaista mielenterveyspoliittista ohjelmaa, jossa yhdistyvät Maailman terveysjärjestön suosittelemat pyramidirakenne (WHO 2007 ja 2009) sekä yhteisöllisten psykososiaalisten kuntoutumispalvelujen kehittämislinjaukset (CBR-guidelines, WHO 2010b).

OECD:n mukaan Suomen mielenterveyspolitiikan voimavaroista valtaosa (75 %) käytetään yhä psykiatriseen sairaalahoitoon, vaikka tieteellinen näyttö osoittaa, että pääosa psykiatrisista sairauksista olisi hoidettavissa tehtävään valmennettujen kriisi- ja avohoitotiimien avulla sekä psykososiaalisen kuntoutumisen näyttöön perustuvia yhteisöllisiä menetelmiä hyödyntäen.

Palvelujen käyttäjien ja heidän läheistensä kokemuksia

*Kansainvälisen Patientview -organisaation verkkokyselyllä koottiin 2013 kokemuksia eri maiden psykiatristen palvelujen psykoosia sairastavilta käyttäjiltä ja heidän omaisiltaan. Sekä käyttäjät että heidän läheisensä kokivat, että *enimmäkseen* he olivat saaneet *lääkehoitoa, terapiaa ja muita psykiatrisia toimenpiteitä*. *Palvelujen kehittämistarpeiden osalta erottui neljä* kuntoutujien osallisuuden kannalta tärkeää puutetta, joihin nykyinen palvelutarjonta ei vastaa:*

- *Opiskeluun ja ammatilliseen koulutukseen* liittyvät tarpeet, tukea toivottiin lisää;
- *Työllistymiseen* liittyvät tarpeet olivat toinen tärkeä teema: vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että työn puute ja siitä johtuva taloudellinen niukkuus olivat suurimpia esteitä itsenäiseen elämään, vastaajat odottavat palvelujärjestelmältä riittävää tukea ja valmennusta työllistymisasiassa;
- *Asumiseen* liittyvät hankaluudet olivat kolmas esille noussut asia. Psykoosi vaikuttaa rajoittavasti perheenjäsenen itsenäistymiseen lapsuuden kodistaan; sekä
- *Diskriminaation* erilaiset muodot, kuten vieroksunnan, torjutuksi tulemisen ja aktiivisen syrjinnän kokemukset oli alue, jolla vastaajat toivoivat viranomaisten aktiivista toimintaa.

Vastaavia tuloksia on saatu myös Englannissa ja Suomen mielenterveysbarometreissa. Klubitalomenetelmä tukee kuntoutujajäsentensä toipumista ja kuntoutumista *juuri näillä* mielenterveyspalvelujen vähäiselle huomiolle jättämällä tarvealueilla.

Klubitalojen kuntoutumistuloksia ja taloudellisia hyötyjä meillä ja muualla

RAY:n rahoittama tutkimus (2009) Hietala-Paalamäki Outi, Hujanen Timo, Härköpää Kristiina ja Reuter Anni: Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot – Yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista on toistaiseksi laajin monitieteinen ja -metodinen tutkimus Suomen Klubitaloista. Tutkimusraportissa (sivuilla 122-128 ja 139–140) selostetut tulokset osoittavat, että kuntoutujan osallistuminen Klubitalojen toimintaan:

- Edistää jäsenten toipumista, yleistä hyvinvointia ja terveyttä;
- Vähentää sairaala- ja muiden palvelujen käyttöä: uusien jäsenten sairaalahoitopäivät vähenivät 1½ vuoden seuranta-aikana 75 %, myös avopalvelujen käyttö väheni; vain avohoitoa käyttäneiden käyttösuoritteet vähenivät 25 % seuranta-aikana;
- Myös pitkäaikaisjäsenillä avohoidon käyttösuoritteet olivat samalla alemmalla tasolla, mikä viittaa osallistumisen pitkäaikaisiin vaikutuksiin;
- Tukee jäsenten motivaatiota uusien taitojen oppimiseen, opiskeluun ja työllistymiseen;
- Klubitalot tuovat kustannushyötyjä rahoittajille, koska ne vähentävät muiden palvelujen käyttöä.

”Klubitaloilla on selkeä ja tärkeä merkitys – myös talouden näkökulmasta – mielenterveyspalvelujen osana ja järjestelmän tuottamien palvelujen täydentäjänä” (s. 141).

Mielenterveyspalvelujen rakennemuutos avaa uusia näköaloja

Kuuden sairaanhoitopiirin vuoden 2016 kuntalaskutustietojen tarkasteluun perustuen aikuispsykiatrian sairaalahoitovuorokauden keskimääräinen laskutushinta kunnille oli noin 500 euroa/vrk tai vähän yli. *Vaativan hoidon vuorokausihinta* kunnille on kaksin- ja *tehoaidon vuorokausihinta* jopa kolminkertainen. Keskimääräinen sairaalahoitajakso v. 2014 oli Suomessa 36 vrk, joten yhden hoitjakson kokonaishinta pääomamenoineen oli kunnille noin 25 000 euroa. Yhden psykiatrisen sairaalapaikan koko vuoden kokonaiskulut ovat kunnille siten keskimäärin noin 250 000 euroa. Tämä ei kata kuntoutujien kokemia ”katvealueita”, joihin siis tarvitaan lisärahoitusta.

Alimmillaan hoitjakson kokonaishinta oli noin puolet koko maan keskiarvosta EKSOTE-alueella *Etelä-Karjalassa*, koska alueen psykiatristen sairaalahoitjaksojen keskipituus oli 17 vrk eli Ruotsin keskitasolla (OECD 2014). Lisäksi alueen *yhdeksästä* kunnasta *viidessä* hoitjaksojen keskipituus oli 10–15 vrk. Todettakoon, että OECD:n mukaan hoitjakson keskipituus on Pohjoismaista alimmillaan Tanskassa ja Norjassa, 4–6 vrk.

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri Lapissa on puolestaan uudistanut yhteisöllisiä avopalveluja kehittämällä ”avoimen dialogin” menetelmäkokonaisuuden, jolla pyritään minimoimaan psykiatrisen sairaalahoidon tarve. Menetelmä on osoitettu näyttöön perustuvaksi toimintamalliksi ja esimerkiksi Norjassa ja Britanniassa sen käyttöönottoa tuetaan koulutusohjelmien avulla.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin alueella keskimääräinen hoitojakson pituus oli 38 vrk, lähes sama kuin koko maan keskiarvo, vaihdellen alueen kunnissa 14–64 vrk:n välillä. HUS-alueen 6 kunnassa hoitojaksojen keskipituus oli 20 vrk tai alle, 13 kunnassa 21–36 vrk ja 4 kunnassa 37 vrk tai yli. HUS-piirissä oli tilaston mukaan käytössä runsaat 1000 aikuispsykiatrian sairaansijaa. Käynnit psykiatrian poliklinikoilla (ja vast.) ovat kasvaneet vuosittain viimeisten 10–15 vuoden aikana, viime vuosien kasvun ollessa noin 10 %.

Mikäli tulevilla SOTE-alueilla halutaan paras hyöty rahoille, päättäjien tulee keskittää päähuomio mielenterveyspalvelujen kokonaisuuteen, ottaen huomioon myös mielenterveyspalvelujen nykyiset katvealueet, ja päättää tutkittuun näyttöön perustuvien psykiatristen avopalvelujen ja psykososiaalisen kuntoutumisen menetelmien tehokkaasta käyttöönotosta.

ESIMERKIKSI:

Uuden 30–35 päivittäiselle käyttäjälle suunnitellun psykososiaalisen kuntoutumisen Klubitalon vuotuiset kokonaismenot ovat noin 350–370 000 euroa, eli alle 1½ psykiatrisen sairaalapaikan koko vuoden kustannukset.

Mikäli järjestö tai säätiö ylläpitää Klubitaloa, sen vuotuisia menoja tuetaan RAY:n voittovaroista keskimäärin 50 %. Kuntien nettomenot em. tapauksessa ovat siten noin 175 000 euroa vuodessa. Klubitalojen perustaminen on kunnille ja/tai SOTE-alueille sijoitus, ei kustannuserä, koska kuntoutujajäsenten muiden kalliimpien palvelujen käyttö vähenee ja kuntien mielenterveysalan kokonaismenot alenevat.

Klubitalojen perusidea on saattaa jäseniään uusien taitojen oppimisen, omatoimisen opiskelun, ammatillisen koulutuksen ja työkokeilujen ja tuetun työllistymisen kautta ”normaalin elämän poluille”.

Mahdollinen yhden alueen kehittämisstrategia vuosiksi 2017–2025

Esimerkiksi vähentämällä psykiatrisen sairaalahoidon käyttöä 200–250 000 asukkaan maakunnassa tai SOTE-palvelualueella keskimäärin 10 sairaansijaa/vuosi eli yhteensä 50 sairaansijaa viidessä vuodessa voidaan tavoitella vuoden 2020 loppuun mennessä noin 2.0–2,5 miljoonan euron pysyvää säästöä psykiatrisesta sairaalahoidosta.

Edellytyksenä on, että (1) uudistetaan psykiatrian käytännöt avohoitokeskeisiksi ottamalla käyttöön yhteen sovitettua palveluketjua, (2) tehostetaan palveluketjujen toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteistä kehittämistä, ja että (3) säästyvistä voimavaroista siirretään tarvittava osa yhteisöllisten kuntoutuspalvelujen ja psykiatristen avopalvelujen laajentamiseen, sekä (4) toteutetaan vaiheittain seuraava 5-vuotissuunnitelma:

1. *Ehkäisevät toimet kohderyhmänä lapset ja nuoret*: Palkataan vaiheittain kahtena tai kolmena vuotena peräkkäin alueen oppilas- ja kouluterveydenhuoltoon esimerkiksi yhteensä 10–12 uutta mielenterveysalan ammattilaista ja täydennyskoulutetaan henkilöstöä (kulut vuodessa kolmannesta vuodesta eteenpäin arviolta noin 700 000 euroa), tavoitteena koulukiusaamisen ja muiden mielenterveysongelmien ennalta ehkäisy;
2. *Tehostettu avohoido*: Perustetaan vaiheittain *kaksi tai kolme* uutta moniammatillista tehostetun psykiatrisen avohoidon tiimiä (á 3 htv) ja *kaksi* avoimen dialogin kotihoitotiimiä (á 3 htv), ja koulutetaan henkilöstö uusien menetelmien osaajiksi (kulut kolmannesta vuodesta eteenpäin arviolta noin 900 000 euroa/vuosi);
3. *Asumispalvelujen normalisointi*: Järjestetään tai välivuokrataan ”tavallisia” vuokra-asuntoja mielenterveyskuntoutujille ja asunnottomille ja palkataan 2–3 asumisen tukihenkilöä (kulut vuodessa noin 150 000 euroa);
4. *Yhteisöllisen psykososiaalisen kuntoutumisen keskuskeskukset eli Klubitalot*: Perustetaan alueelle kaksi uutta laatusuosituksen mukaista Klubitaloa yhdessä jo toimivan järjestön kanssa, 30–35 päivittäiselle kuntoutujalle (kulut vuodessa noin 350 000 euroa, josta kuntien tai palvelualueen osuus on puolet eli 175 000 euroa, RAY-avustus kattaa loput; *kahden* Klubitalon yhteismenot alueelle noin 350 000 euroa vuodessa);

5. *Työn etsintä ja työhön valmennus tuetun työllistymisen keinoin:* Palkataan 4–5 koulutettua työhön valmentajaa ja/tai työnetsijää neuvottelemaan työpaikoista kuntoutujille paikkakunnan yritysten ja työnantajien kanssa. Heidät voidaan sijoittaa tekemään työtä ehdotetuissa Klubitaloissa (kulut vuodessa enintään noin 300 000 euroa);
6. YHTEISÖLLISTEN AVOPALVELUJEN LISÄMENOT vuosina 2017–2020 olisivat kolmannesta vuodesta eteenpäin yhteensä keskimäärin noin 2,2 milj. euroa vuodessa, mikä tuottaa kunnille/alueelle säästöä parina ensimmäisenä vuotena noin 300 000–500 000 euroa vuodessa. Sairaalahoidon käyttö vähenee, mikäli erilaiset avohoidon yhteisölliset palvelut ja toimintamuodot lisääntyvät suunnitelman mukaisesti.
7. *Lisäksi vuosina 2021–2025* nämä säästöt kasvavat koko ajan vähenevän psykiatrisen sairaalahoidon tarpeen ja käytön myötä. Vastaavasti uusien avopalvelujen tarve kasvaa hidastuen ja maltillisesti. Säästöt kumuloituvat eli kaksin- tai kolminkertaistuvat, jos jatketaan edelleen psykiatristen sairaalapaikkojen käytön vähentämistä määrätietoisella avohoito- ja yhteisökeskeisellä mielenterveyspolitiikalla;
8. *Hyödyt mielenterveyskuntoutujille, heidän omaisilleen ja rahoittajille* olisivat ylivoimaisia laadultaan ja kustannustehokkuudeltaan verrattuna laitoshoitokeskeisiin perinteisiin psykiatrisiin palveluihin. Perheellisten kuntoutujien edellytykset huolehtia lapsistaan paranevat, mikä vähentää lastensuojelutoimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia.

Edellä ehdottamani mielenterveyspolitiikan määrätietoinen kehittäminen ja 4–5 vuodessa toteutettu palvelurakenteen ”muutosloikka” avohoito- ja yhteisölähtöiseksi on osoitettu mahdolliseksi myös Suomessa: Kehittämällä voimakkaasti palveluvalikoimaa on laitoshoidon määrä vähentynyt neljässä vuodessa 58 % EKSOTE-alueella, missä kaikki pääsevät heti hoitoon, hoitoaika lyhenee kun hoito päästään aloittamaan ajoissa. Ei ole enää tarvetta sairaalahoittoon, koska vaikuttavaa hoitoa saa muutenkin. Näin on todennut EKSOTE:n psykososiaalisten palvelujen johtaja Timo Salmisaari (Mediuutiset, 5.6.2014).

Kokonaisjohtopäätös

Yhdessä muiden tehostettujen avohoidon mielenterveyspalvelujen vahvistamisen ja laajentumisen kanssa psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmä tuottaa merkittäviä kokonaiskustannuksia alentavia yhteisvaikutuksia, mikä avaa uusia mahdollisuuksia mielenterveyspalvelujen rakenteellisten uudistusten toteuttamiselle.

Mikäli Fountain House -klubitalomenetelmä organisoidaan kullakin paikkakunnalla laatusuositusten mukaan, osallistuminen Klubitalojen toimintaan tuottaa toipumishyötyjä kuntoutujajäsenille, heidän omaisilleen, taloudellisia etuja rahoittajatahoille ja koko yhteiskunnan sosiaaliturvajärjestelmille.

Tietyissä kriisitilanteissa erityistä psykiatrista osaamista vaativat sairaus-tilat edellyttävät kriisivalmiuden ylläpitoa ja tarvittaessa usean lääketieteen erikoisalan yhteistyötä päivystävissä psykiatrisen sairaanhoidon yksiköissä.

LÄHTEITÄ

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminta (2016): Kuntalaskutustiedot 2016. Saatavissa verkko-osoitteesta: <http://www.eksote.fi/eksote/maksut-ja-talous/hinnastot/>

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (2016): HUS Palveluhinnasto. Osa I Tuotteistetut sairaanhoidolliset palvelut. Saatavissa verkko-osoitteesta: <http://www.hus.fi/hus-tietoa/talousHinnointelu/Documents/>

Hietala-Paalamaa, O., Hujanen, T., Härkäpää, K. & Reuter, A. (2009): Mielenterveyskuntoutujien klubitalot – yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Avustustoiminnan raportteja 20. Raha-automaattiyhdistys, Helsinki.

ITHACA-hankeryhmä (2011). Ihmisoikeuksien ja terveydenhoidon arviointi mielenterveys- ja päihdelaitoksissa ja -asumispalveluissa. ITHACA-työkalu. Raportti 20/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino. Tampere 2011.

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri (2016): Hoitopalvelujen hinnasto 2016. Saatavissa verkko-osoitteesta: http://www.ksshp.fi/fi-FI/Sairaanhoitopiiri/Talous_ ja_suunnittelu/

OECD/Patana Pauliina: Mental health analysis profiles (MhAPs) – Finland. OECD Health Working Papers, No 72, OECD Publishing 2014.

Patientview & Kroezen Marieke (2013): Schizophrenia and social inclusion. Perspectives, needs and solutions. Workshop notes of the 16th European Health Forum Gastein, Austria. Resilient and innovative health systems for Europe. Conference report, 2–4, October 2013. (Patientview was organised the study and reported the findings for discussion in the workshop).

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (2016): Tuotteet ja hinnat 2016. Saatavissa verkko-osoitteesta: http://www.pshp.fi/fi-FI/Sairaanhoitopiiri/Toiminta_ ja_talous

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (2016): Palveluhinnasto 2016. Saatavissa verkko-osoitteesta: https://www.pshp.fi/tietoa_toiminnasta/prime103.aspx

Salo Markku: Ihmisoikeudet Mielenterveys- ja päihdeyksiköissä kokemuserviöinnin kohteina. ITHACA-hankkeen Suomen raportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 22/2010. Yliopistopaino Helsinki.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri (2016): Sairaanhoitopiirin hinnasto 2016. Saatavissa verkko-osoitteesta: <http://www.vsshp.fi/fi/sairaanhoitopiiri/talous-ja-toimintaluvut/hinnastot/Sivut/default.aspx>

World Health Organization (2007): The optimal mix of services – WHO Pyramid Framework. Mental health policy, planning and service development information sheet, sheet 2. The WHO MIND project. Saatavissa verkossa: http://www.who.int/mental_health/policy/services/2_Optimal%20Mix%20of%20Services_Infosheet.pdf

World Health Organization and the Calouste Gulbenkian Foundation: Social determinants of mental health. Geneva WHO, 2014.

Yhteen hiileen puhaltaminen on vahvuus joka kantaa Klubitalot huomiseen.

Klubitalolla käynti on kokonaisvaltaista kuntoutumista.

2.4 KLUBITALOTOIMINTA TÄNÄÄN JA HUOMENNA – SUOMESSA JA MUUALLA

ESKO HÄNNINEN

Yhteistyösuhteet ja verkostoituminen kantavat Klubitalot huomiseen

Klubitalotoimintaa ohjaavien periaatteiden lisäksi on myös tunnistettava ne jäsenten tarpeisiin ja toiveisiin perustuvat Klubitalon ulkoiset yhteistyösuhteet, joiden vaaliminen on jokaisen Klubitalon perustehtävä. Klubitalojen kuuluu toimia verkostoituen yli hallinnonalarajojen jäsenten yksilöllisten odotusten ja tavoitteiden toteuttamiseksi.

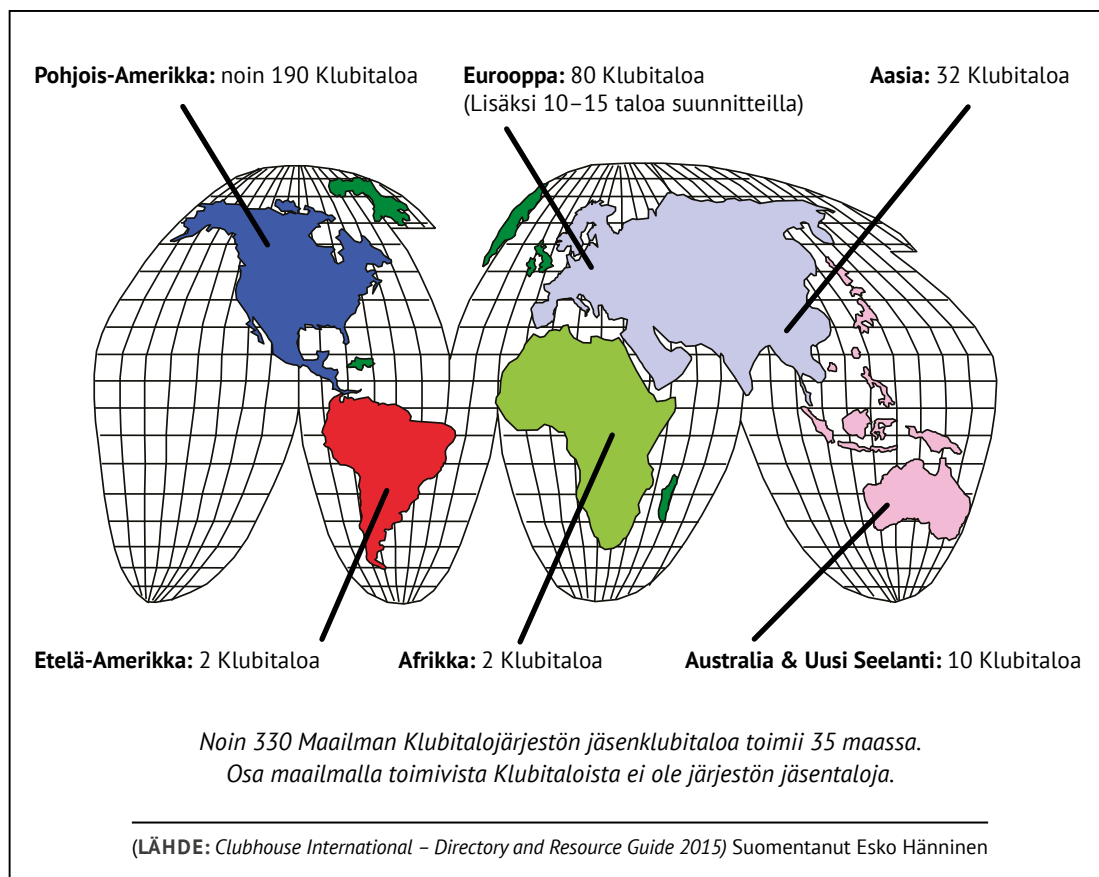
Siksi Klubitalojen velvollisuus on rakentaa toimivat yhteistyösuhteet yritysten ja muiden työnantajien, oppilaitosten, asuntoviranomaisten, sosiaaliturva- ja eläkeviranomaisten, terveydenhuollon ja mielenterveyspalvelujen ymv tahojen kanssa. Yhteistyön ja verkostojen kehittäminen lienee yksi klubitalomenetelmän menestymisen salaisuuksista – meillä ja muualla.

Yleismaailmallisesti oheinen maapallon kartta tiivistää klubitalotoiminnan tilanteen vuoden 2016 alussa. Verrattuna 10 vuoden takaiseen tilanteeseen Klubitalojen lukumäärän kehitys on:

- *Kääntynyt laskuun* Pohjois-Amerikassa, ja Euroopan maista Iso-Britanniassa ja erityisesti Englannissa, missä toimi vuoden 2000 alussa 18 Klubitaloa ja nykyisin vain kolme; myös Skotlannissa on viimeisten viiden vuoden aikana suljettu kaksi Klubitaloa; myös Tanskassa on suljettu kaksi Klubitaloa.
- *Polkee paikallaan* Etelä-Amerikassa, Afrikassa, Australiassa, Uudessa Seelannissa, ja Japanissa; myöskään joissakin Euroopan maissa, kuten Venäjällä ja Saksassa edistystä ei ole havaittu, Saksassa Baijeri on poikkeus.
- *Kasvava* Korean Tasavallassa, Kiinan Kansantasavallassa, Intiassa; Euroopan maista lukumäärä on kasvamassa Alankomaissa, Puolassa, Norjassa ja Suomessa.
- *Uusia klubitalomaita* tai alueita ovat Färsaaret, Espanjan Andalusia ja Nepal.
- *Lähi vuosina* todennäköisesti uusia klubitalomaita Euroopassa tulevat olemaan Belgia, Espanjan Kanarian saaret, Malta ja Kreikka.

Tilastollisesti Klubitalot jakautuvat maapallon eri mantereille seuraavasti:

• Pohjois-Amerikka	190
• Etelä-Amerikka	2
• Afrikka	2
• Australia ja Uusi Seelanti	11
• Aasia	39
• Eurooppa	80
• Lähi-itä (Israel)	5
Yhteensä	329

Kuvio 7. Psykososiaalisen kuntoutumisen Klubitalomenetelmän käyttö maailmassa 2015.

Kehitys Suomessa

Ensi ahiot ja ideat klubitalotyyppisen toiminnan tarpeellisuudesta Suomessa todettiin jo 1980-luvulla sen jälkeen kun tieto Euroopan ensimmäisen Fountain House Klubitalon perustamisesta Tukholmaan alkoi levitä laajemmin. Suomalaisia kävi tutustumassa jo tuolloin myös New Yorkin Fountain Houseen.

Vuonna 1990 Kellokosken sairaalan silloinen kuntainliitto ja sen ylilääkäri Henrik Wahlberg järjestivät opintomatkan Yhdysvaltain itärannikon osavaltioiden mielenterveyspalveluihin tutustumista varten. Matkan viimeinen päivä oli varattu opintokäyntiin New Yorkin Fountain House Klubitaloon. Vierailu teki syvän vaikutuksen moniin suomalaisiin, myös tämän kirjan toimittajaan, joka osallistui matkaan ja kirjoitti siitä matkaraportin tehdäkseen Klubitalomallia tunnetuksi ministeriöissä, keskusvirastoissa ja lääninhallituksissa sekä suurten kuntien ja kaupunkien edustajille.

Mahdollisuuksien ikkuna klubitalotoiminnan käynnistämiseksi Suomessa avautui vasta 1995, jolloin Suomi liittyi Euroopan unioniin ja EU:n rahoittamat kansainväliset kehittämissuunnitelmat avautuivat suomalaisille organisaatioille. Tätä kehitysvaihetta on kuvattu jo kirjan alun saatesanoissa lukijoille. Ensimmäisiä EU-hankkeita valmisteltiin jo vuoden 1994 aikana, jolloin sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes asettivat hankesuunnitelmaa valmisteleavan työryhmän. Työryhmän ehdotusten pohjalta käynnistyi hankesuunnitelmien ja kustannusarvioiden valmistelu sekä hankkeita koordinoivan Stakes-konsortion kokoaminen sekä neuvottelut joistakin muista maista tunnistettujen mahdollisten kumppaneiden kanssa.

Vammaisjärjestöjen yhteinen Vates-säätiö joka oli perustettu vuonna 1993 edistämään osatyökykyisten työllistymistä, aloitti RAY:n rahoituksella klubitalomenetelmän tunnetuksi tekemisen Suomessa julkaisemalla ensimmäisen Klubitalokirjan vuonna 1995 osana Fountain House – tiedotus-projektia. Hankkeen puitteissa järjestettiin kesäkuussa 1995 Helsingissä klubitalomallin ”markkinointia” edistänyt seminaari, johon oli saatu pääpuhujaksi edellisenä vuonna perustetun Klubitalojen kansainvälisen kehittämisskeskuksen ICCD:n hallituksen varapuheenjohtaja psykiatrian erikoislääkäri Anse Leroy Kööpenhaminasta.

Kahta ensimmäistä Klubitaloa seuranneiden kahdeksan vuoden aikana toiminta laajeni STM:n linjausten ja RAY:n rahoituksen tuella 18 Klubitalon verkostoksi, joissa oli vuonna 2005 yhteensä noin 3000 jäsentä. Suurin Klubitalo oli tuolloin Helsingin Hämeentien Klubitalo, joka oli saanut myös Klubitalojen

kansainvälisen koulutuskeskuksen statuksen. Vuosi 2005 oli myös siinä suhteessa kiinnostava, että Suomen Klubitalot järjestivät yhteistyössä silloisen ICCD:n kanssa Helsingin Finlandiatalossa 13. Kansainvälisen Klubitalojen Seminaarin.

Vuosina 2005–2014 Suomen Klubitalojen verkosto on edelleen laajentunut yhteensä 25 Klubitalon verkostoksi, joissa on yhteensä runsaat 6 000 jäsentä. Valittavasti myös takaiskuja on koettu: Vaasan, Kyykerin (Outokumpu), Kosken (Äänekoski) ja Anjalankosken Klubitalot ovat muuttaneet olomuotojaan lähinnä perinteisiksi päivätoimintakeskuksiksi. Ainakin kahden lakkautetun Klubitalon kohdalla sijaintialueen väkiluku oli liian pieni pitämään yllä riittävää ”jäsenvirtaa”.

Suomen Klubitaloja onkin syytä muistuttaa siitä, että sitoutuminen Klubitalojen laatusuositukseen, säännöllinen laadunarviointi ja yhteistyösuhteiden ylläpitäminen eri tahojen kanssa jäsenten etujen ja toipumisen turvaamiseksi ovat niitä laatutekijöitä, jotka erottavat Klubitalot perinteisistä päivätoimintakeskuksista ja muista ns. jäsentaloista.

Lähivuosien haasteet Suomessa

Suomessa käynnissä oleva SOTE-uudistus muodostaa lähivuosille ehkä keskeisimmän haasteen klubitalotoiminnan edelleen kehittämiseksi. Tätä kirjoitettaessa ei ole vielä tarkkaa tietoa uusien SOTE-itsehallintoalueiden tehtävistä ja vaikutuksista klubitalotoiminnan tulevaan rahoitukseen. Tavoitteena tulisi olla, että klubitalotoiminnan rahoitusperusta SOTE-uudistuksen yhteydessä vakiinnutettaisiin osana yli hallinnonalojen koordinoitavia ja integroitavia mielenterveyspalveluja.

MIELI 2009–2015 -ohjelman ja sen MIEPÄS-toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden mukaan klubitalotoiminta tulisi ottaa käyttöön koko Suomessa kuten myös tuetun työllistymisen menetelmät, ja lisäksi kuntoutujien kokemus-asiatuntijuutta ja vertaistukea tulisi hyödyntää kaikessa palvelujen kehittämisessä. Klubitalomenetelmä kattaa kaikki nämä tavoitteet.

Seutukuntapohjainen klubitaloverkosto kattaisi koko maan todennäköisesti noin 50–60 Klubitalon tavoitemäärällä, mikä edellyttäisi nykyisen Klubitalojen lukumäärän kaksinkertaistamista vuoteen 2025 tai 2030 mennessä. Tämä tavoite voinee toteutua tulevien 10–12 vuoden aikana, mikäli paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset päättäjät tiedostavat klubitalomenetelmän näyttöön perustuvan kustannustehokkuuden ja myönteiset vaikutukset kuntoutuja-jäsenille ja muille osapuolille.

Suomen Klubitalojen laadunarviointia on kehitettävä edelleen

Clubhouse International -järjestön tilastojen mukaan *Suomen Klubitaloista vain seitsemällä* oli vuonna 2015 voimassa oleva laatutodistus. Laadunvarmistusprosessin hyväksytyt toteuttaminen parantaa Klubitalon suorituskykyä ja vaikuttavuutta sekä jäsenten osallisuuden että rahoittajien näkökulmasta.

Toisaalta niin haluttaessa Suomen Klubitalot ry voinee kehittää myös suomalaisen laadunarviointi- ja laatutodistuskäytännön, mikäli osallistumishalukkuus kansainväliseen arviointiin säilyy alhaisena eivätkä kaikki Klubitalot enää halua jatkaa kansainvälisen Clubhouse International -järjestön jäsenenä. Laadukkaasti järjestettyyn klubitalotoimintaan osallistuminen tuottaa merkittäviä säästöjä jäsenten sairaala-, sosiaali- ja terveystalvelujen vähenevän käytön kautta sekä työllistymisvaikutusten avulla vähentää kuntien ja valtion sosiaaliturvan nettomenoja.

Voimaantumistavoite ohjaa ajattelemaan *ensisijaisesti* ihmisten hyvinvointia, ei yksin sairautta, toimintakykyä eikä vajavuuksia sekä ihmisen vahvuuksia eikä heikkouksia. Juuri nämä periaatteet ovat klubitalotoiminnan keskiössä. Klubitalojen laatusuosituksia voidaan noudattaa ja kehittää edelleen Suomen muuttuvia oloja vastaaviksi myös uudessa SOTE-alueiden luomassa toimintaympäristössä.

LÄHTEITÄ

Clubhouse International: Directory and resource guide 2015. New York.

Hänninen Esko (1990): Fountain House New York. Raportti tutustumisvierailusta 2.5.1990. Uudenmaan lääninhallituksen julkaisematon moniste.

Vuorinen Marja, Liskola Pirkko ja Varanka Marjatta (1995): Fountain House – psykososiaalisen kuntoutuksen malli. (Artikkeli oli valmistumista klubitalomallin ”rantaantumiseen” Suomeen Tukholman ja Kööpenhaminan Klubitaloihin tehtyjen tutustumismatkojen jälkeen). Kirjassa Varanka Marjatta (toim.): Fountain House – mielenterveyskuntoutujien Klubitalo. Vates-säätiö. SP-paino Oy 1995: 8–12.

2.5 KUNNALLISHALLINNON KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ KLUBITALOJEN KANSSA

2.5.1 TAMPEREEN KAUPUNGIN KOKEMUKSIA

Haastattelija = Näsinkulman Klubitalon *Heidi Kujantola-Noronen*
(kysymykset jäljempänä ovat *kursiivilla*).

Haastateltava = Tampereen kaupungin apulaispormestari *Mikko Aaltonen*
<http://www.tampere.fi/hallintojatalous/apulaispormestarit/mikkoaaltonen.html>

Miten Tampereen kaupungin päättäjät näkevät Näsinkulman Klubitalon tukevan kaupungin mielenterveys- ja hyvinvointipolitiikkaa 20 vuotta jatkuneen yhteistyön puitteissa?

Näsinkulman Klubitalo nähdään tietenkin tärkeänä osana sitä työtä, mitä Tampereella järjestöt tekevät. Klubitalo edustaa niitä vahvuuksia, joita järjestösektori voi tuoda kaupungin palvelujen kokonaisuuteen, eli uuden tyyppistä lähestymistapaa ja yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja jäsenten itsensä aktiivisuutta. Nämä ovat sellaisia toimintatapoja, jotka eivät julkisissa palveluissa vastaavalla tavalla toteudu.

Näsinkulman Klubitalo on tärkeä osa Sopimusvuori ry:n monipuolista palveluntarjontaa. Miten apulaispormestari arvioi Tampereen kaupungin päättäjien näkemyksiä tällaisen pitkäaikaisen yhteistyön jatkumisesta talouden ja monien uudistusten ristipaineessa?

Kaupungin puolella selvitetään, miten muuttuvissa oloissa näitä Tampereen kaupungin järjestökumppaneita voitaisiin tukea tai jopa parantaa. Tampereella monet palvelut ovat alkaneet järjestöjen aloitteesta ja ne ovat tuoneet tosi paljon uutta palvelujen kokonaisuuteen, kuten Sopimusvuori esimerkiksi. Kaupunki pyrkii osaltaan turvaamaan kolmannen sektorin toimintaedellytykset. Kaikkein tärkeimpänä näkisin vaikuttamisen lainsäädäntöön ja erityisesti kilpailulainsäädäntöön ja siihen tapaan, kuinka sitä Suomessa ja Tampereella tulkitaan. Tiedän, että muissa pohjoismaissa järjestöjen asema on paljon vahvempi, koska niitä ei rinnasteta yksityisen puolen toimijoihin kilpailutilanteissa,

kuten Suomessa tehdään. Ja se on varmaan suurin yksittäinen asia, joka tätä kumppanuutta Suomessa ja Tampereella uhkaa.

Esimerkiksi monet sosiaalipuolen palvelut ovat alkaneet kiinnostamaan yrittäjäsektoria ihan toisella tapaa kuin aikaisemmin. Sieltä tulee hyvinkin isoja toimijoita, joilla on ihan toisenlaiset resurssit tehdä asioita. Mutta ei välttämättä samanlaista sitoutumista kuten järjestöillä. Kyllä järjestötoiminnassa näkyy se aatteellisuus, mikä siellä taustalla on, joka tuo kolmannen sektorin palveluihin toisenlaista sisältöä ja lisäarvoa kuin se, jos sitä tehtäisiin voittoa tavoitellen.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut ovat varmaan yksi konkreettinen esimerkki Tampereella?

Kyllä, niissä tämä yksityissektorin kasvanut kiinnostus on näkynyt jo vuosia, eivätkä kaikki tuottajat ole kiinnostuneita noudattamaan ilman valvontaa asumispalveluja koskevia laatusuosituksia.

OECD:n Suomen mielenterveysalan arvioinnissa 2014 kiinnitetään huomiota siihen, että Suomessa mielisairaalahoitoon käyttö jatkuu edelleen monia vertailumaita korkeammalla tasolla. Keskimääräinen 36 vrk sairaalahoitajakso maksaa kunnille noin 25 000 €, joten yhden sairaansijan vuotuiset kustannukset ovat noin 250 000 €. Vertailun vuoksi yhden keskikokoisen 25–30 päivittäisen kävijän Klubitalon vuosibudjetti on noin 300 000 €, pikkasen päälle. Eli puolentoista sairaansijan vuotuisilla kustannuksilla voitaisiin kattaa uuden Klubitalon perustaminen ja toiminta vuodeksi. Miltä se kuulostaa kaupungin rahankäytön kannalta?

Suomi on niin laitosvaltainen maa, puhutaan sitten mielenterveyssektorista tai ikäihmisten palveluista, ja tiedän, että kansainvälisessä vertailussa Suomi näkyy aina maana, jossa on suhteessa väestöön liian paljon sairaalapaikkoja. Kyllä meidän täytyisi alkaa pohtia, onko se tehokkain, järkevin ja inhimillisin tapa toimia. Poliittisesti sairaalapaikkojen vähentäminen on ollut aina hirveän hankala keskustelu, koska heti alkuun kysytään miksi olette vähentämässä sairaalapaikkoja vaikka erityisesti ikäihmiset jonottavat sairaalaan. Ja taustalla ovat vielä ne 1990-luvun huonot kokemukset, kun silloin vielä isompaa mielisairaalakapasiteettia vähennettiin, mutta samalla ei kuitenkaan panostettu avohoitoon. Meidän pitäisi pystyä tekemään sellainen hallittu muutosohjelma, jossa sairaalahoitoista säästyvä raha ohjautuisi suunnitelmallisesti avopalvelujen monipuolistamiseen. Ja omasta mielestäni – näin juuri pitäisikin toimia.

Nämä on SOTE-uudistuksen kannalta oleellisia kysymyksiä. Pirkanmaalla oleellinen kysymys on miten sairaalaverkkoa muutetaan, mikä on minkäkin sairaalan rooli ja kuinka monta aluesairaala jäi kullekin SOTE-alueelle.

Mielenterveyskuntoutuksessa on voimistumassa toipumis- eli recovery-ajattelu, mikä on tätä päivää; eli ei voi ajatella niin, että ihmisestä hoidetaan vain sairautta ja unohdetaan kuntoutujan muut arkielämän tarpeet, näitähän ei tunnetusti psykiatrinen terveydenhuolto meillä ota huomioon. Mitä ajatuksia tämä vahvistuva kehityssuunta herättää kunnallishallinnon ammattilaisessa?

Tämä on erittäin hyvä pointti, koska Suomessa näkyy monissa asioissa sellainen ”ylipuhdas” lääketieteellinen ajattelu, jossa ihmistä ei nähdä kokonaisuutena, vaan kukin auttajataho näkee mielenterveyskuntoutujan tarpeet ”oman hallinnollisen siilonsa” näkökulmasta. Yhdessä putkessa on lääketiede, toisessa sosiaalipalvelut ja kolmannessa koulutussektori ja neljännessä työllistymispalvelut jne. Niin että se ihmisen tarpeiden kokonaisuus usein jää huomiomatta eikä odotettua edistymistä tapahdu, koska ei hoideta sitä asiaa, mikä on se todellinen ongelmien aiheuttaja. Eli todella tarvitsemme sitä yli sektori- ja ammattikuntarajojen ulottuvaa integraatiota ja koordinoitua asiakkaiden tarpeiden pohjalta, mihin SOTE-uudistus tähtää.

Keväällä 2014 Näsinkulman Klubitalo osallistui USA:n Worcesterissä ja New Yorkissa järjestettyyn nuorten aikuisten osallistumista Klubitalojen toimintaan koskevaan kurssiin. Nuoret aikuiset ovat tämän ajan suurin mielenterveyspalvelujen käyttäjäryhmä. Miten kaupungin näkökulmasta klubitalomalli voisi vastata tähän tarpeeseen?

Meidän Tampereen päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat aika ison haasteen edessä nimenomaan nuorten aikuisten osalta ja heidän yhteydenottonsa ovat lisääntyneet ja käyntimäärät kasvaneet. Me emme oikein pystytä vastaamaan heidän tarpeisiinsa yksin. Tampere on muuttovoittokaupunki, tänne muuttaa ihmisiä, joilla ei välttämättä ole sitä yhteisöä. Tietysti klubitalotyyppinen toiminta, jossa olisi mahdollisuus sosiaaliin kontakteihin, olisi eräs mahdollisuus aktivoida nuoria itse etsimään työ- ja koulutusmahdollisuuksia ja olla samalla osa sitä yhteisöä. Näsinkulma voisi hyvinkin toimia tämän tyyppisen toiminnan järjestäjänä.

Lopuksi haluaisin todeta, että on ollut hieno tutustua Näsinkulman Klubitalon toimintaan. On ollut vaikuttavaa taas – jälleen kerran – havaita, että Tampereella tehdään tällaista hienoa toimintaa. On aina miellyttävää tutustua eri järjestöjen toimintaan, kun huomaa, että mitä kaikkea tehdäänkään Tampereella, mitä suurin osa kaupunkilaisista varmaan ei arkipäivässään huomaa.

2.5.2 EKSOTE: ETELÄ-KARJALAN SOSIAALI- JA TERVEYSPIIRIN INNOVAATIOT JA KOKEMUKSET

Haastattelija = Heikintalo Klubitalon johtaja *Lasse Koivumäki*

Haastateltava = Eksoten mielenterveys- ja päihdepalvelujen johtaja
Timo Salmisaari

Julkinen talous romahtaa, jos tuottavuutta ei paranneta, sanoo Timo Salmisaari Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin (Eksote) mielenterveys- ja päihdepalvelujen johtaja. Julkisen talouden romahtaminen uhkaa ensimmäisenä mielenterveys- ja päihdepotilaita.

Salmisaaren mielestä kriisistä voi selvitä parantamalla tuottavuutta. Se ei tarkoita leikkauslistoja, vaan parempia palveluja. Asiakas saa mitä tarvitsee ja työntekijät keskittyvät siihen. Palveluista tehdään prosesseja, joiden jokainen vaihe on mietitty ja liitetty yhteen harkitusti, hän määrittelee.

Tähän suuntaan Eksoten mielenterveyspalveluja on kehitetty ja muutos jatkuu. Heinäkuussa 2009 Eksote pyysi häntä tehtävään. Psykiatrian erikoislääkäri Timo Salmisaari oli työskennellyt psykoterapeuttina yksityisyrittäjänä ja konsultoinut muun muassa paperiteollisuutta.

Kuntarahat olivat loppumassa, vanhusten määrä kasvoi ja työntekijöitä oli vaikea saada. Piti tehdä asiat uusilla rakenteilla ja tavoilla. Eksotessa yhdistettiin jäsenkuntien mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä erikoissairaanhoidon psykiatrian tulosityksikkö. Pällekkäistä tekemistä poistui paljon.

Timo Salmisaari kertoi, että muutosvastarinta oli vahva. Toimintatapoja saatiin kuitenkin muutettua. Keskeinen muutos oli se, että päihdetyö kuuluu kaikille. Monessa kunnassa päihteiden käyttäjät eivät saa apua mielenterveyspalveluista. ”Yhden palveluluukun periaatteella mennään Eksotessa”, sanoo Timo Salmisaari.

Muutosten ansiosta aikuis- ja lastenpsykiatrian sairaansijat ovat vähentyneet puoleen, nuorten 40 prosenttia. Henkilöstöä siirtyi avohoitoon, osastohoitoa korvattiin päiväsairaalalla ja kuntoutuksella. Muutos on valtava. Hoitajaksot ovat nyt lyhyempiä. Salmisaaren yksikössä hoitajajonoja tai henkilöstöpulaa ei enää ole. Jokaiseen uuteen virkaan on ollut kymmeniä hakijoita. Asiakkaiden määrä ei kasva. Se kertoo järjestelmän vaikuttavuudesta.

Salmisaari korostaa, että asiakas on työnantaja, joka veronmaksajana kustantaa palvelut. Hän varoittaa terveyspalvelujen ulkoistamisen riskeistä. Yritys toimii tehdäkseen voittoa. Voitto tulee oheistuotteista ja asiakkaan tarpeiden lisäämisestä. Tuottaja voi myydä sellaista, mitä asiakas ei tarvitse. – Potilasta pitää kuunnella. Asiakaslähtöisyys on kaiken A ja Ö.

Klubitalo Heikintalon toiminnasta:

Kansainvälistä psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmää noudattavan Heikintalon tekemä yhteistyö Lappeenrannan kaupungin ja sen lähialueiden muiden mielenterveyspalveluiden kanssa on ollut erittäin hedelmällistä ja tuloksellista. Heikintalon toiminta on mielenterveys-kuntoutujille korvaamattoman arvokasta ja tärkeää tarjoten sellaisia elementtejä ja ulottuvuuksia, joihin Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri tai mikään muu viranomaisorganisaatio ei kykene.

Palvelujen sisältö on ollut asiakkaiden elämän kannalta arkielämän rakenteita tukevaa, terveyttä edistävää, sosiaalistumista lisäävää ja vertaistukea synnyttävää. Toiminta on ollut hyvin organisoitua ja siinä on yhdistynyt sopivalla tavalla toisaalta kodinomaisuus ja lähimmäisistä välittäminen ja toisaalta suunnitelmallisuus ja sitouttavuus.

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin mielenterveyspalvelujen keskeinen tavoite on tuottaa ”elämänmukaista hoitoa”. Tässä pyritään yhdistämään mahdollisimman korkeatasoinen ja vaikuttava lääketieteellinen hoito asukkaiden subjektiivisiin kokemuksiin ja merkityksiin siinä reaali maailmassa, jossa he elävät. Heikintalon toiminnalla on suunnitelmassamme keskeinen rooli ja haasteena on, kuinka muihinkin Eksoten jäsenkuntiin saataisiin vastaavaa laista toimintaa.

Heikintalon toiminta on valtakunnallisten toimintasuositusten ja -linjausten mukaista. Avohoitoon satsaamisen ja toimivien tukirakenteiden luomisen on

voitu osoittaa vähentävän sairaanhoidon määrää sekä siitä aiheutuvia kuluja. Erityisesti sen on katsottu pystyvän parantamaan asiakkaiden elämänlaatua.

”En uskalla ajatella sellaista vaihtoehtoa, että Heikintaloa ei olisi Lappeenrannassa”, sanoo Timo Salmisaari. Eksotella ja Heikintalolla on yhteistyösopimus. Sen tarkoituksena on edistää, kehittää ja tehostaa toimintaa sekä verkottumista. Tarkoituksena on tehostaa ja parantaa laatua, välttää päällekkäisiä toimintoja ja saavuttaa kustannustehokkuutta. Asiaksnäkökulmasta saadaan entistä laajempi ja monipuolisempi toimintojen valikoima. Kunnallisen palveluntuottajan näkökulmasta Heikintalo pystyy tuottamaan joustavampia, räätälöidympiä ja yksilöllisempiä ratkaisuja.

”Lappeenrannan Klubitalo ry on toiminut aktiivisesti yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitoksen (Eksote) kanssa. Yhteistyötä on tehty psykiatrian osastojen, avohoidon ja psykososiaalisen kuntoutuksen tulostyöntekijöiden kanssa, niin että asiakaskunta on tullut erinomaisesti tavoitettua.”

Eksotella on omia palveluita, mutta tarvitsemme kolmannen sektorin palveluita niille asiakkaille, jotka eivät vielä kestä kovin strukturoitua kuntoutussuunnitelmaa, joka taas ns. hoidolliselta ja kuntoutukselliselta terveyden- ja sosiaalialan taholta tarvitaan. Osa asiakkaistamme kokee myös Heikintalon aukioloajat parempina ja koko paikan helpompana mennä ilman leimautumisen pelkoa. Asiakastytyväisyysmittausten myötä kolmannen sektorin toiminta nähdään myös kokemusasiantuntijoidemme ja Eksoten henkilökunnan mukaan jatkossakin vakiintuneena toimintana alueellamme, joka auttaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujia eteenpäin omassa arjessaan.

Näin aktiivinen kolmannen sektorin toiminta kuin Heikintalon toiminta on, on myös osaltaan pienentämässä kokonaiskustannuksia, joita mahdollisesta ns. korjaavasta työstä muuten tulisi sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitokselle. Näyttöä on myös saatu siitä, että aktiivinen avohoito ja kolmannen sektorin toiminta yhteistyössä ovat edesauttaneet siihen, että laitostulot ovat vähentyneet ja kuntoutuja saa avun nimenomaan hänen omaan arkeensa, summaa johtaja Timo Salmisaari.

2.5.3 HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPUIRIN TAVOITTEITA JA KOKEMUKSIA

Toimitusjohtaja Aki Lindén kommentoi psykiatristen sairaaloiden tulevaisuudesta syntynyttä julkista keskustelua kesällä 2015 seuraavasti: Lääketieteen ja yhteiskunnan kehitys on kulkenut jo pidemmän aikaa laitoshoidosta avohoidon suuntaan. Näin on tapahtunut myös psykiatriassa. Niin ikään käsityksemme siitä, missä ja miten erilaisia sairauksia potevia potilaita tulee hoitaa, on muuttunut ajan myötä. Tämä pätee myös psykiatriaan.

Keskusteluun siitä, miten psykiatria tulisi järjestää HUS:n alueella vaikuttavat lainsäädännön sekä toiminnallisten ja taloudellisten seikkojen lisäksi muun muassa kielikysymykset, henkilöstökysymykset, tunnekysymykset sekä se, että sairaala on monesti huomattava alueen työllistäjä. Psykiatrian osalta kokonaisratkaisun aikaansaaminen on vienyt HUS:ssa reilut kymmenen vuotta. Viime tammikuussa HUS:n hallitus hyväksyi pitkälliseen valmisteluun ja moninaiisiin selvityksiin tukeutuen HUS-alueen psykiatrian kokonaissuunnitelman vuosille 2015–2019. Yhtenä keskeisenä aihealueena tähän liittyy kysymys 100-vuotishuhlaansa viettäneen, voimakkaan kulttuuri- ja perinnetaustan omaavan Kellokosken sairaalan tulevaisuudesta. Kellokosken sairaala antaa suuren leimansa sijaintipaikalleen.

HUS:n toimitusjohtajana velvollisuuteni on mahdollisimman hyvin selvittää, mitkä vaikutukset erilaisilla ratkaisuilla on toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkastellen, ja nimenomaan koko HUS-kuntayhtymän kannalta. Hallituksen linjauspäätöksen jälkeen asetinkin helmikuussa asiantuntijatyöryhmän selvittämään Kellokosken ja Ohkolan sekä muiden HUS-alueen psykiatristen sairaaloiden tulevaa käyttöä. Työryhmän raportissa käsitellään monipuolisesti Kellokosken sairaalan toimintoja potilashoidon näkökulmasta sekä sairaalan tilojen kuntoa, remonttitarpeita ja tarkoituksenmukaista käyttötarkoitusta.

Työryhmän raporttia käsiteltiin HUS:n johtoryhmässä kesäkuussa 2015 ja tällöin johtoryhmä linjasi, että asia valmistellaan hallituksen päätettäväksi esityksellä, jonka mukaan psykiatria vetäytyy Kellokoskelta vuonna 2019 ja että pääkaupunkiseudulta etsitään korvaavat tilat Hyks-psykiatrian osastoille. Hallituksen käsittelyä varten tullaan hankkimaan tarvittavat lausunnot, unohtamatta yhteistoimintamenettelylain vaatimuksia. Viime kädessä asiasta päättää HUS:n valtuusto.

Kuten alussa totesin, psykiatria on vahvasti muuttunut avohoitopainotteiseksi. Tiiviissä yhteistyössä kuntien mielenterveystyön kanssa laitoshoitopaikkojen tarve tulee vähenemään vielä nykyisestäkin. Sairaalapotilaiden määrä vähenee koko ajan, vaikka mitään lakkautuspäätöksiä ei tehtäisikään.

HUS-alueen psykiatrian perustana ovat hyvät lähipalvelut, jotka toteutetaan pääosin avohoitona. Tarvittaessa hoito viedään potilaan kotiin saakka. Osa psykiatrisista sairaansijoista tulee sijaitsemaan somaattisten sairaaloiden yhteydessä. Nämä osastopaikat tukevat kehittyvää avohoittoa ja täyttävät STM:n tuoreen päivystysasetuksen asettamat vaatimukset. Asetuksen mukaan psykiatristen potilaiden hoito tulee järjestää muun sairaalahoidon yhteydessä ja läheisyydessä, jotta myös psykiatriset potilaat saisivat käyttöönsä nykyaikaisen lääketieteen diagnostiset ja hoidolliset mahdollisuudet. Osa sairaansijoista on HUS-alueen yhteisessä käytössä ja näissä yksiköissä erikoistutaan hoitamaan vaikeampia ja pitkäaikaisempia potilaita.

Useaan paikkaan hajautettu osastohoito tulee kalliiksi ympärivuorokautisen hoidon ja päivystysvalmiuden kautta ja sitoo henkilöresursseja. Julkisessa terveydenhuollossa vallitsee psykiatripula. Meillä ei ole taloudellisesti eikä myöskään osaajien rajallisuudesta johtuen varaa ylläpitää nykyistä kahdeksaa psykiatrista sairaalaa Uudellamaalla. HUS:n psykiatrian kehittämisen tavoitteena ovat laadukkaat, nykyaikaiset ja kustannustehokkaat palvelut. Toivonkin, että henkilökunta osallistuu ennakkoluulottomasti suunnittelemaan ja toteuttamaan edelläkävijyyden kriteerit täyttävää HUS:n psykiatrian tulevaisuuden toimintaa.

LÄHDE: *HUS:n lehdistötiedote, heinäkuu 2015.*

2.5.4 VANTAAN KAUPUNGIN TAVOITTEITA JA KOKEMUKSIA

Haastattelija: Toimittaja *Tiina Jäppinen*,
Vates-säätiön Tiedolla vaikuttaminen -hanke

Haastateltava: Vantaan kaupungin apulaiskaupunginjohtaja *Jukka T. Salminen*.

Julkaistu Kuntalehden Tietoplus-sivuilla no 8/2015

Tikkurilan Klubitalo tarjoaa vantaalaisille mielenterveyskuntoutujille matalan kynnyksen kohtaamispaikan, toteaa Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan apulaiskaupunginjohtaja *Jukka T. Salminen*.

Muutama vuosi sitten löysimme hyvän yhteistyön nykyisen Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ry:n kanssa, jolla on ennestään Klubitalot Helsingin Hämeen-tiellä ja Itä-Helsingissä Myllypurossa ja lähes 20 vuoden kokemus klubitalotoiminnan kehittämisestä. Päätimme ryhtyä valmistelemaan hankesuunnitelmaa ja rahoitushakemusta Raha-automaattiyhdistykselle yhdessä järjestön kanssa.

Apulaiskaupunginjohtaja uskoo että Vantaalle perustetaan vielä toinenkin Klubitalo lähitulevaisuudessa. Kolmannella sektorilla on paljon asiantunte-
musta ja osaamista, mikä kävi ilmi hakemuksen laatimisessa, tilojen hankki-
misessa ja toiminnan käynnistämässä nopealla aikataululla.

Vantaan Klubitalo täydentää palveluja ja tuo merkittävän lisän mielenter-
veyskuntoutujien arkeen. Ennen omaa Klubitaloa jotkut kuntoutujat osallis-
tuivat Espoon Klubitalon toimintaan ja Vantaan kaupunki maksoi siitä Klubi-
talolle pienen korvauksen.

Vantaan rahoitusosuus uudessa Klubitalossa on 120 000 euroa vuodessa. Uskomme että toiminta on myös taloudellisesti järkevää. Mielenterveyskun-
toutujien parempi arki, mahdollinen aiempaa vähäisempi palvelujen käyttö ja
osittainenkin työllistyminen tuovat varmasti taloudellisia säästöjä. Säästöjä
saattaa syntyä myös siitä, että kaupungin oman kuntouttavan työtoiminnan
tarve vähenee.

Jukka T. Salmisen mielestä kolmannen sektorin kansalaisjärjestöjen toiminta
on tarpeen julkisten palvelujen rinnalla. Se ei korvaa lakisääteistä palvelutoi-
mintaa eikä se olekaan niiden tehtävä, mutta toiminta on tärkeää asiakkaiden
aktiivisuuden ja oman elämänhallinnan kohottajana.

2.6 KLUBITALOT MIELENTERVEYSALAN JÄRJESTÖYHTEISTYÖSSÄ

2.6.1 OSALLISTUMINEN MIELENTERVEYSPOOLIN TOIMINTAAN

Suomen Klubitalot ry klubitalojen verkostoyhdistyksenä osallistuu valtakunnallisen mielenterveyspoolin toimintaan. Vuonna 2005 suomalaisen mielenterveystyön keskeiset toimijat perustivat kansallisen mielenterveyspoolin. Se edistää mukana olevien järjestöjen yhteistyönä muun muassa kansalaisten mielenterveyttä, vaikuttaa mielenterveyspalveluja tarvitsevien henkilöiden aseman vahvistamiseen, ja tukee käytännön toimia heidän yhteiskunnallisen osallisuutensa parantamiseen.

Mielenterveyspoolin perustivat kolme keskeistä mielenterveysalan vapaaehtois-, potilas- ja omaisjärjestöä, seitsemän alan ammattijärjestöä sekä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes (vuodesta 2009 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL). Pooli pyrkii kohentamaan mielenterveyspalveluja tarvitsevien asiakkaiden ja heidän omaistensa asemaa, palvelujen laatua ja henkilöstön työolosuhteita sekä vaikuttaa yhteiskunnassa kansalaisten henkisen hyvinvoinnin parantamiseksi. Pooli edustaa yli 20 mielenterveyspuolella toimivaa järjestöä ja yhteistyöelintä. Seuraava jäsenluettelo on muuttuva joten siitä voi puuttua joku järjestö.

Mielenterveyspoolin jäsenet

- Finnish Association for Infant Mental Health – Pirpana
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
- Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry
- Luova Hulluus
- Mielenterveyden keskusliitto
- Mielenterveysomaisten keskusliitto - Finfami
- Mielenterveysyhdistys HELMI
- Mieli Maasta
- Psykosociala Förbundet
- Suomen Klubitalot ry
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia
- Suomen Lastenpsykiatriyhdistys
- Suomen Mielenterveyshoitoalan Liitto
- Suomen Mielenterveysseura
- Suomen Psykiatriyhdistys
- Suomen psykogeriatrinen yhdistys (SPGY)
- Suomen Psykologiliitto
- Suomen Skitsofreniayhdistys
- Tehy
- Terveystieteiden akateemiset johtajat ja asiantuntijat

Asiantuntijajäsenet

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mielenterveysryhmä (THL)
- Työn ja työorganisaatioiden kehittämisen osaamiskeskus, Työterveyslaitos

Mielenterveyspoolin kokouksissa on käsitelty mm. hallitusohjelmiin sisällytettäviä mielenterveyspolitiikan kehittämisehdotuksia, eri järjestöjen toiminnan esittelyjä ja muita ajankohtaisia, esimerkiksi mediassa esille nostettuja aiheita. Keväällä 2014 Suomen Klubitalot ry:n edustajat esittelivät psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmää, käytännön toimintoja Klubitaloissa sekä menetelmään sisältyvää kansainvälistä toiminnan laadunvarmistuskäytäntöä.

2.6.2 MPNET – MIELENTERVEYS- JA PÄIHDETYÖN YHTEISTYÖVERKOSTO

MPNet -verkosto on avoin, väljä yhteenliittymä, jonka tarkoituksena on toimia mielenterveyspoolin rinnalla vaikuttamalla konkreettisesti mielenterveyskuntoutujien asumisen ja palvelujen parantamiseksi. Yhteistyöverkosto perustettiin 8.9.2010 Mielenterveyden keskusliitossa.

Verkoston tavoitteet ja työskentelytavat

Verkoston tavoitteena on mielenterveys- ja päihdeongelmia kohdanneiden ihmisten elinolojen, työllisyyden sekä asumisen ja siihen liittyvien palvelujen parantaminen yhteistyön ja vaikuttamisen keinoin. Verkoston työskentelytapoja ovat mm. järjestöjen hyvien käytäntöjen kokoaminen yhteen, tutkimus- ja kehittämistulosten levittäminen, kehittämis- ja tutkimusaloitteiden tekeminen, verkoston jäsenten kehittämishankkeista tiedottaminen ja vuoropuhelun toteuttaminen yrityspohjaisten toimijoiden kanssa.

Laatusuositukset

MPNet-verkoston tekemät mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen palvelujen laatusuositukset julkistettiin Mielenterveysmessuilla Helsingissä 19.11.2013.

Jäsenyys

Verkoston jäseniksi hyväksytään järjestöjä ja säätiöitä. Uudet jäsenet hyväksyy verkostokokous. Verkoston tavoitteen mukaisesti pyritään myös toteuttamaan vuoropuhelua yrityspohjaisten toimijoiden kanssa. Uusien jäsenten määrä on kasvanut tiheään joten jäsenluettelo ei ole kattava.

Verkoston jäsenyhdistykset

A-klinikkasäätiön kehittämissyksikkö
Alvi ry
Aspa Palvelut Oy
Aspa-säätiö
Espoon Diakoniasäätiö
Espoon mielenterveysyhdistys
Etappi ry
Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry
Helsingin A-kilta ry
Hyväkoti ry
Itä-Uudenmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys
Keski-Uudenmaan Sopimuskoti ry
Lilinkotisäätiö
Lohjan seudun mielenterveysseura ry
Mielenterveyden Keskusliitto ry
Mielenterveysosaamisen ajokortti ry
Mielenterveysyhdistys HELMI ry
Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry
Niemikotisäätiö
Nuorten Ystävät ry
Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto ry
Omaiset mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys ry
Palveluyhdistys Kaseva ry
Päijät-Hämeen Klubitalot ry
Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö
Reilu Palvelu ry
Roottori-projekti, Helsingin diakonissalaitos
Sininauhaliitto, Vammaisten päihdetyön tukipalvelut
Sopimusvuori ry
Sosiaalipedagogiikan säätiö
Suomen mielenterveysseura
Syömishäiriöliitto SYLI ry
Vailla vakinaista asuntoa ry

2.7 KLUBITALOTOIMINTA POHJOIS-SUOMESSA

MARIA JOONA & LEA NIKULA, NUORTEN YSTÄVÄT RY:N KLUBITALOHANKE

Klubitalo Pönnässä järjestettiin yhdessä Oulujoen uistelijoiden kanssa perhonsidontakurssi keväällä 2015 ja pilkkiretki meren jäälle Oritkariin 19.3.2015.

Valtakunnallinen järjestö Klubitalojen hallinnoijana

Nuorten Ystävät ry aloitti klubitalotoiminnan vuonna 2012. Järjestö sai RAY:ltä, kunnilta ja kuntayhtymältä viisivuotisen hankerahoituksen kolmen Klubitalon perustamiseen Pohjois-Suomeen. Hankkeen ensimmäisen toimintavuoden aikana perustettiin Klubitalo Pönnä Ouluun, Klubitalo Tönäri Kajaaniin ja Klubitalo Roihula Rovaniemelle. Talot muodostavat Nuorten Ystävien Klubitalot, jotka kaikki on tarkoitettu laajemmalle kohderyhmälle kuin tavallisesti Klubitaloissa on totuttu. Klubitalojen toimintaan voivat osallistua kaikki osatyökykyiset henkilöt, joilla on jokin erityisen tuen tarve, kuten mielenterveyden ongelmia tai pitkäaikaisia sairauksia ja vammoja.

Klubitalot perustettiin omille paikkakunnilleen täydentämään ns. väliin-putoajaryhmien matalan kynnyksen toimintaa, jota ei ollut aikaisemmin saatavilla. Nuorten Ystävien Klubitaloissa oli loppusyksystä 2015 yhteensä 441 jäsentä, joista yli 300 henkilöä on osallistunut aktiivisesti talojen toimintaan vuoden 2015 aikana. Yli 80 % Klubitalojen jäsenistä on eläkkeellä, kuntoutustuella tai pitkällä sairauslomalla.

Pohjois-Suomen Klubitalojen erityispiirteenä on, että ne muodostavat omien itsenäisten talojen lisäksi kolmen talon kokonaisuuden maantieteellisesti kaukana toisistaan. Talojen eduksi voidaan katsoa niiden kuuluminen isoon järjestökonserniin, joka takaa taustatuen ja osaamisen keskitetyn hallinnon kautta. Klubitalot ovat myös osa Nuorten Ystävien sosiaalisen työllistymisen kokonaisuutta ja vahvaa työelämäosallisuuden tavoitetta. Tämä tavoite on kirjattuna myös kaikissa Klubitaloissa. Toisaalta Klubitalojen toimintamalli, ideologia ja arvot, ovat antaneet idean matalan kynnyksen toiminnan edelleen kehittämiseen. Nuorten Ystävät on perustanut Pohjois-Suomeen matalan kynnyksen valmennuspajoja työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville työttömille nuorille ja aikuisille soveltaen sekä klubitalotoimintaa että työelämäosallisuutta vahvistavaa tuetun työllistymisen toimintamallia.

Työllistymisen ja opiskelun tukeminen

Nuorten Ystävien Klubitaloissa jäsenten työllistymisen ja opiskelun edistäminen yksilöllisellä tuetun työllistymisen menetelmällä on ollut keskeinen toimintamuoto alusta saakka. Nuorten Ystävien aikaisemman RAY-avusteisen Tuettu työllistyminen -hankkeen (2006–2010) osaamista ja kokemuksia on hyödynnetty tässä hankkeessa menestyksekkäästi. Jokaisella jäsenellä on halutessaan mahdollisuus tavoitella oikeaa palkkatyötä tai opiskelua ja saada siihen tarvitsemansa yksilöllinen tuki Klubitalojen työhönvalmentajilta. Kaikissa taloissa järjestetään työelämävalmiuksia lisääviä kursseja (työnhaku, ATK-opeutus, ensiapu, työturvallisuus, hygienia) sekä yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa kohti yhteiskunnallista osallisuutta ja työelämää.

Jo hankkeen alussa kaksi kolmasosaa jäsenistä on ilmoittanut haluavansa päästä työelämään tai opiskelemaan. Kolmasosa jäsenistöstä on kokenut, että klubitalotoiminta riittää heille. Jäsenten henkilökohtaisiin toiveisiin on vastattu ja syksyllä 2015 jäsenistä 156 eli 36 % oli palkkatöissä, opiskelemassa tai jossain muussa työllistymistä edistävässä toiminnassa kuten ammatillinen kuntoutus, työkokeilu tai kuntouttava työtoiminta. Työllistymisen näkökulma ja opinnoissa tukeminen vaikuttaa jatkossakin oikealta painopisteeltä, sillä suurin osa jäsenistä on kokenut olevansa ainakin osittain työkykyinen ja halukas osallistumaan työelämään jossakin elämänsä vaiheessa. Yksilöllinen opintopolkujen tukeminen on ollut vahvasti esillä varsinkin Klubitalo Roihulassa Rovaniemellä.

Voimaantuminen vahvuuksia tukemalla

Klubitalojen jäseniä motivoidaan ja tuetaan aktiivisesti ja monipuolisesti oman hyvinvoinnin edistämiseen ja mielekkään vapaa-ajan viettämiseen. Taloilla järjestetään viikoittain edullisia harraste- ja opintoryhmiä sekä tutustutaan paikkakuntien tarjoamiin harrastusmahdollisuuksiin. Ryhmien vetämiseen osallistuvat Klubitalojen henkilökunta, jäsenet ja muut yhteistyötoimijat kunnilta ja kolmannelta sektorilta. Ryhmien ja vapaa-ajan toimintojen suunnittelussa tärkeimpänä tekijänä on monipuolisuus, jotta jokainen jäsen löytää omannäköistä tekemistä voimavaralähtöisesti. Vapaa-ajan tilaisuuksia ja juhlapyhien viettoa järjestetään myös iltaisin tai viikonloppuisin.

Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on löytää jokaiselle jäsenelle mielekästä, omia vahvuuksia tukevaa tekemistä. Tästä esimerkkinä voidaan pitää Klubitalo Pönkän vahvaa mukanaoloa Kirjavaa Kulttuuria -eritysryhmien taidetta tapahtumassa Oulussa. Syksyllä 2015 seudun kirjastoissa ja näyttelytiloissa oli neljä Pönkän jäsenten töistä koostuvaa taidenäyttelyä. Pönkän osaava musiikkiryhmä on esiintynyt monissa talon ulkopuolisissa tapahtumissa Oulun seudulla. Klubitalo Tönäri Kajaanissa on ollut vahvasti mukana vaikuttavien lähipalveluiden kehittämistyössä ja Tönärin tietotekniikkataiturit ovat jakaneet osaamistaan ikäihmisille vapaaehtoistyönä.

Jatkuva kehittäminen

Klubitalojen toiminnan sisällöllinen kehittäminen on jatkuva prosessi ja eri paikkakunnilla toimintojen painotukset vaihtelevat jäsenten tarpeiden mukaan. Kolmen Klubitalon henkilökunta ja jäsenistö pystyvät yhdessä jakamaan hyviä käytänteitä ja kehittämään toimintaa yhteisissä koulutustilaisuuksissa ja vierailukäynneillä. Sosiaalinen media yhteydenpidon välineenä on noussut keskeiseksi työvälineeksi.

Nuorten Ystävien Klubitaloihin valittiin heti hankkeen alkuvaiheessa ulkopuolinen taho arvioimaan toiminnan laatua ja vaikutuksia. Kuntoutussäätiö toteuttaa Klubitalojen kolmevuotisen kehittävän arvioinnin, joka päättyy keväällä 2016. Arvioinnissa on kerätty tietoa sekä talojen jäseniltä, henkilöstöltä että sidosryhmiltä.

Kyselyn perusteella jäsenten mielestä Klubitalolla käymisen vaikutukset olivat päivärytmin säännöllistyminen, uusien ystävien löytäminen, mielekäs

tekeminen ja oleminen sekä itseluottamuksen ja itsetunnon koheneminen. Kyselyssä esitettiin avoin kysymys: ”Mitä muuta tärkeää Klubitalo on sinulle tarjonnut?” Jäsenet vastasivat saaneensa Klubitaloilta mm. henkistä tukea, järkevää tekemistä, työtä, opiskelupaikan, sosiaalisia taitoja, ystäviä, uusien asioiden oppimista, hyvää mieltä, hyvää ja halpaa ruokaa, rohkeutta tehdä jotain uutta ja vertaistukea.

Jäsenet kokivat tärkeäksi sen, että talolla saa olla oma itsensä erilaisuutta hyväksyvässä ja sallivassa ilmapiirissä. He olivat pääsääntöisesti erittäin tyytyväisiä Klubitalojen toimintaan ja erityisesti henkilökunnan osaamiseen. Jäsenistön mielipiteissä korostuu se, että jokaista jäsentä kohdellaan yksilönä ja ymmärretään, että joku tarvitsee enemmän tukea ja ohjausta, kun taas joku toinen kokee saman holhouksena ja valvontana. Jäsenet toivoivat lisää yhteistyötä eri Klubitalojen välillä. Tähän toiveeseen on vastattu yhteisten tapahtumien, koulutusten ja vierailujen muodossa. Myös aktiivinen osallistuminen Suomen klubitaloverkostossa luo yhteenkuuluvuuden tunnetta vielä isompaan yhteisöön.

Kuntoutussäätiö on toteuttanut kaksi kyselyä hankkeen työntekijöille. Heidän mielestään hankkeen tavoitteet ovat edelleen realistiset ja ajankohtaiset. Työllistämistavoitteissa tulee huomioida seudullinen toimintaympäristö, yhteiskunnallinen tilanne ja jäsenten valmiudet työelämään siirtymiseen. Työntekijät näkevät, että Klubitalojen toiminta on edennyt tavoitteiden mukaisesti kaikilla paikkakunnilla: määrälliset jäsenmäärätavoitteet on saavutettu ja ylitetty sekä jäsenet ovat työntekijöiden kokemuksen mukaan saaneet lisää sekä sisältöä että laatua omaan elämäänsä. Henkilöstöressit on koettu pääsääntöisesti riittäviksi, toiminnan laajentuessa ja jäsenmäärän kasvaessa paineita henkilöstön lisäämiselle on. Kaikki työntekijät ovat kokeneet tekevänsä erittäin merkityksellistä työtä Klubitaloissa.

Kuntoutussäätiö on toteuttanut myös sidosryhmäkyselyn. Kyselyyn vastanneet ja työpajoihin osallistuneet sidosryhmien edustajat kiittivät Klubitalojen matalaa kynnystä, joka mahdollistaa toimintaan osallistumisen pitkäkestoisesti ja vapaaehtoisesti ilman lähetteitä/maksusitoumuksia. Eläkkeellä olevien henkilöiden työllistymisen tukeminen koettiin Klubitalojen vahvuudeksi, koska sitä ei järjestä mikään muu taho klubitalopaikkakunnilla.

Klubitalohankkeen tavoitteiden osuvuutta ja toimintaa tukee se, että kaikki Kuntoutussäätiön sidosryhmäkyselyyn vastanneet yhteistyökumppanit näkivät Nuorten Ystävien Klubitalot osana seudullisia palvelujärjestelmiä. Heidän

mielestään Klubitalot täydentävät hyvin julkisen puolen toimintaa etenkin niiden henkilöiden osalta, jotka tippuvat muista turvaverkoista. Yhteistyökumppanit ovat olleet erittäin tyytyväisiä klubitalotoiminnan tavoitteisiin ja tuloksiin.

Nuorten Ystävien Klubitalojen menestystekijöitä

Sektorirajat ylittävä verkostoyhteistyö on ollut klubitalohankkeen tärkeä työväline. Klubitalotoimintaa ja osittain myös Nuorten Ystävien toimintaa on tuotu tutuksi toiminta-alueilla. Verkostotyöllä on ollut suuri merkitys toiminnasta tiedottamisessa. Hankkeen alussa ilmennyt epävarmuus Klubitalojen roolista ja päällekkäisyydestä muiden organisaatioiden toiminnan kanssa on hälvennyt ja Klubitalot ovat lunastaneet paikkansa kaikilla paikkakunnilla. Klubitalot voisivat olla alueillaan vieläkin näkyvämmiin esillä ja tiedottamisen tärkeyttä ei saa unohtaa. Jäseniä ohjaavat tahot ovat kokeneet osin haasteena sen, miten saada ihmiset käymään Klubitaloilla ja erityisesti sitoutumaan toimintaan.

Tärkeimpänä syynä Nuorten Ystävien Klubitalojen toiminnan käynnistymiseen onnistuneesti on ollut matalan kynnyksen toiminnalle olemassa oleva selkeä tarve kaikilla seuduilla. Talot ovat omilla paikkakunnillaan ainoita paikkoja, jotka tarjoavat työelämään poluttavaa toimintaa työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella tai pitkällä sairauslomalla oleville ihmisille. Toinen tekijä on vapaaehtoisuuteen pohjautuva Klubitalomalli, joka motivoi jäseniä osallistumaan toimintaan ja ottamaan vastuuta. Tämä puolestaan lisää jäsenten taitoja ja mahdollistaa Klubitalojen läpivirtavuuden taloista ulospäin. Kolmantena tekijänä on ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilökunta, joka on sisäistänyt Klubitalojen toimintaideologian, osaa antaa tilaa jäsenille sekä tukea yksilöllisesti eteenpäin muihin kuntouttaviin palveluihin, työelämään tai ammatillisiin opintoihin.

Kokemuksemme on, että Klubitalojen toimivuuden kannalta keskeisiä elementtejä ovat jäsenlähtöisyys ja kohdeherkkyys, luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luominen, työntekijän suhtautuminen ja persoonallisuus sekä jäsenten sitoutuminen ja motivaatio. Nuorten Ystävien Klubitaloissa tehdään koko ajan tavoitteellista ja laadukasta toimintaa rahoittajien vakuuttamiseksi ja pysyvän rahoituksen varmistamiseksi.

Kuvio 8. Pohjois-Suomen Klubitalojen kaavio jäsenten tarvitsemista yhteyksistä ja yhteistyötahoista.

Tilojen viihtyvyydestä pidetään yhdessä huolta.

Osana työpainotteista päivää valmistetaan jäsenille ja henkilökunnalle monipuolinen lounas.

3. KLUBITALOTOIMINTA KUNTOUTUJAJÄSENTEN YHTEISKUNNALLISEN OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

3.1 KLUBITALOJEN ORGANISOITUMINEN, HALLINTO JA KÄYTÄNNÖN TOIMINTA

3.1.1 KLUBITALON ORGANISOITUMINEN YKSIKÖIHIN, ESIMERKKINÄ NÄSINKULMAN JA SUVIMÄEN KLUBITALOT

Näsinkulman Klubitalolla kuntoudutaan yhdessä työtä tehden, eikä tehtävistä töistä makseta palkkaa. Jäsenillä on mahdollisuus valita tehtäviä omien taitojensa ja voimavarojensa sekä kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti kolmessa eri yksikössä: *tiedotus- ja hallintoyksikössä, ateria- ja tapahtumayksikössä ja työ- ja koulutusyksikössä.*

Tiedotus- ja hallintoyksikkö vastaa Klubitalon vastaanotosta, rahaliikenteestä ja monista tiedottamiseen ja tilastointiin liittyvistä tehtävistä. Yksikössä työskentelee päivittäin 15–20 jäsentä sekä kaksi henkilökuntajäsentä. Työnjaoissa aamu yhdeksältä sekä iltapäivällä klo 13 jaetaan jäsenille omat vastualueensa sekä työtehtävät. Vastaanotossa on oltava yksi jäsen koko päivän ajan tunti kerrallaan. Pyrkimyksenä on saada jäsenet tekemään jaettavia työtehtäviä pareittain tai ryhmissä. Klubitalon kuntoutuksen kartoituksessa otetaan huomioon jäsenten kokemus sosiaalisten taitojen heikkous ja tähän pyritään saamaan tätä kautta apua.

Ateria- ja tapahtumayksikkö huolehtii päivittäin Klubitalon jäsenten lounaan valmistuksesta ja kanttiinista sekä vastaa erilaisten juhlien, tapahtumien ym. tilaisuuksien järjestelyistä. Työnjako pidetään muiden yksiköiden tapaan kello 9:00 ja 13:00. Jäsenet pyrkivät tekemään eri työtehtäviä eri päivinä. Aamupäivän tehtäviin kuuluu mm. kaupassa käyntiä, kanttiinin ylläpitoa, ruoanvalmistusta,

leivontaa, tiskausta, kattamista, ruoanjakoa ja ruokakassan laskemista. Ilta-päivän työt painottuvat siivous- ja järjestelytehtäviin sekä leivontaan. Kukin valitsee tehtävistä mieleisensä taitojensa ja voimiensa mukaan. Joskus toki on tilanteita, joissa johonkin työtehtävään ei ole tekijää, mutta huumoria käyttäen näihinkin tehtäviin tekijä lopulta aina löytyy. Lounas tarjotaan päivittäin kello 12:00–13:00 välisenä aikana. Aterian hinta on 3,50 € rahalla tai 3,00 € ruokalipulla, ruokailijoita on yleensä 30–35. Kanttiinihinnat ovat 20 sentistä 1,50 € tuotteesta riippuen. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira suoritti Oiva-tarkastuksen ravintola Kultajyvään 15.10.2014, tulos: *Oivallinen!*

Työ- ja koulutusyksikkö luo kontakteja työ- ja opiskeluelämään, hankkii siirtymätyöpaikkoja ja järjestelee koulutuksia. Klubitalolta saa halutessaan tukea koulutukseen ja työelämään siirtymisessä. Siirtymätyöohjelma antaa mahdollisuuden kokeilla määräaikaista ja osapäiväistä työtä Klubitalolta saatavan ohjauksen ja tuen avulla.

Klubitalo auttaa myös tuetun ja itsenäisen työn hakemisessa. Yksikkö järjestää erilaisia kursseja ja koulutuksia mm. ATK- ja kieltenopetusta sekä esimerkiksi yhteistyössä Marttaliiton kanssa erilaisia kursseja. Useat kurssit ovat Klubitalon jäsenten vetämiä. Klubitalon kautta on mahdollista myös osallistua talon ulkopuolella järjestettäviin koulutuksiin. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi tietokoneen A-ajokortti sekä hygieniapassi. Sekä sisäiset että ulkoiset koulutukset tukevat yksikön ja Klubitalon yhteisiä tavoitteita jäsenen siirtymisessä työelämään tai vaikka ammatilliseen koulutukseen.

Myös erilaiset koulutukset ja ryhmät kuuluvat Klubitalon työpainotteiseen päivään. Osa koulutuksista on Klubitalon jäsenten ohjaamia, osa toteutetaan yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa. Erityisesti nuorille aikuisille (alle 30 v.) suunnattu PoweriPassi -ohjelma tarjoaa mahdollisuuden tutustua Klubitalon töihin ja saada suoritetuista tehtävistä todistuksen. Yksikössä järjestetään lisäksi työssä ja opiskelemassa käyvien TOP-palaveri kuukausittain ja Mitä siirtymätyön jälkeen MSTJ-kurssi kerran vuodessa. Kurssilla harjoitellaan työnhakua ja työhaastatteluja.

Suvimäen Klubitalossa työpainotteinen päivä vastaa tavallisen työpaikan työaikoja toteutuen maanantaista perjantaihin kello 8.30–16.00. Työpainotteinen päivä tarjoaa jäsenille mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan, oman päivä- ja viikkorytmin rakentamiseen ja sosiaalisiin suhteisiin.

Tiimityöskentelyä!

Uusien taitojen opettelu ja omien vahvuuksien hyödyntäminen on osa kuntoutumisprosessia.

Suvimäen Klubitalossa on kolme yksikköä: *Työ- ja opintoyksikkö*, *Ravintoyksikkö* ja *Viestinnän yksikkö*. Jäsen voi päivittäin valita, missä yksikössä hän haluaa sen päivän ajan työskennellä. Yksikköä voi vaihtaa myös päivän aikana. Työtehtäviin voi jokaisessa yksikössä osallistua omien voimavarojen ja kiinnostuksen mukaan. Tärkeätä Suvimäellä on se, että kaikki tehtävä työ on tarpeellista klubitaloyhteisön ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Klubitalon työt tehdään usein pareittain tai ryhmässä, ja opastajana toimii se jäsen tai ohjaaja, joka työn jo osaa.

Tärkeää on onnistumiskokemusten mahdollistuminen ja itsetunnon vahvistuminen. Jokainen voi asettaa osallistumiselleen henkilökohtaisia tavoitteita. Tavoitteet voivat liittyä myös mihin tahansa elämän alueeseen (työllistyminen, opiskelu, terveys ja hyvinvointi, asuminen jne.). Jäseniä kannustettiin käymään tavoitekeskusteluja haluamansa työntekijän kanssa. Vuoden 2014 aikana 33 jäsentä kävikin tavoitekeskusteluja, joita pidettiin yhteensä 73. Lisäksi Portti-hankkeessa käytiin runsaasti kahdenkeskisiä, tavoitteisiin liittyviä keskusteluja.

Klubitalon työpainotteinen päivä noudattelee tavallisen työn rakennetta. Työtä tehdään säännöllisten kahvitaukojen ja ruokatauon rytmittämänä. Jokaisessa yksikössä järjestetään aamu- ja iltapäiväpalaverit, joissa kuulumisten vaihtamisen lisäksi suunnitellaan päivää ja jaetaan päivän tehtävät läsnäolijoiden kesken. Viikoittain työpainotteisen päivän lomassa järjestetään myös talon yhteisiä palavereja ja kokouksia.

Yhteinen kokous sekä yksikön työnjako käynnissä.

Taulukko 2. Suomen Klubitalojen työpainotteisen päivän yksikköjako.

KLUBITALO	KLUBITALOJEN YKSIKKÖJAKO		
Näsinkulman Klubitalo	Tiedotus ja hallinto	Ateria ja tapahtuma	Työ ja koulutus, Tilke*
Karvetin Klubitalo	Toimisto	Keittiöyksikkö	Työllistäminen
Helsingin Klubitalo	Työ ja opinnot	Hallintoyksikkö	Ravintola
Karhulan Klubitalo	Toimisto	Kunnossapito	Keittiöyksikkö
Imatran Klubitalo	Toimisto ja viestintä	Keittiö ja tapahtuma	⌘
Kuopion Klubitalo	⌘	⌘	⌘
Suvmäen Klubitalo	Ravintoyksikkö	Viestintä	Työ ja opinnot
Klubitalo Fontana	⌘	⌘	⌘
Lahden Klubitalo	Toimisto	Opinnot ja työt	Keittiöyksikkö
Heikintalo	Toimisto	Hallintoyksikkö	Keittiö ja siirtymätyö
Porvoon Klubitalo	Keittiöyksikkö	Toimisto	⌘
Keski-Uudenmaan Klubitalo	⌘	⌘	⌘
Porin Klubitalo Sarastus	Toimisto	Future-yksikkö	Lounasyksikkö
Espoon Klubitalo	Ravinto	Toimisto	Työ ja opinnot
Haminan Klubitalo	Toimisto	Kunnossapito	Keittiöyksikkö
Salon Klubitalo**	Hallinto	Työ ja opinnot	ATK-yksikkö
LinnaKlubi	⌘	⌘	⌘
Itä-Helsingin Klubitalo	Hallinto	Keittiö ja vapaa-aika	⌘
Klubbhuset Pelaren	⌘	⌘	⌘
Hämeen Klubitalo	Hallinto	Työ, koulut, asuminen	Kotitalous
Klubitalo Pönnkä	Toimisto	Keittiöyksikkö	Siivous ja kiinteistö
Klubitalo Tönäri	⌘	⌘	⌘
Klubitalo Roihula	Toimisto	Keittiöyksikkö	Siivousyksikkö
Tikkurilan Klubitalo	Toimisto	Keittiöyksikkö	⌘
Lohjan Klubitalo	⌘	⌘	⌘

(⌘= ei yksikköä, tai ei ole jaettu yksiköihin)

(*)=nuorten aikuisten kohtaamispaikka Tilke)

(**)=Salon Klubitalossa on myös keittiöyksikkö)

3.1.2 ESIMERKKINÄ HELSINGIN KLUBITALON VIIKKO-OHJELMA SYKSYLLÄ 2015

Taulukko 3. Helsingin Klubitalon päivä- ja viikko-ohjelma.

KLUBITALON VIIKKO-OHJELMA

	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
8.00	Työpainotteinen päivä 8-16 Talo aukeaa - aamukahvi	Työpainotteinen päivä 8-16 Talo aukeaa - aamukahvi	Työpainotteinen päivä 8-16 Talo aukeaa - aamukahvi	Työpainotteinen päivä 8-16 Talo aukeaa - aamukahvi	Työpainotteinen päivä 8-16 Talo aukeaa - aamukahvi
8.30	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä
10.00	Kahvitauko	Kahvitauko	Kahvitauko	Kahvitauko	Kahvitauko
12.00	Lounas	Lounas	Lounas	Lounas	Lounas
12.45	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä	Yksikön työnjako työskentelyä
14.00	Kahvitauko Tutustujat	Kahvitauko Talo-/Yksikkö kokous	Kahvitauko	Kahvitauko	Kahvitauko
16.00	Starttikahvila	Talo sulkeutuu	Klubi-ilta 1/kk	Talo sulkeutuu	Talo sulkeutuu
18.00	Talo sulkeutuu		Talo sulkeutuu		

3.2 TYÖPAINOTTEINEN PÄIVÄOHJELMA

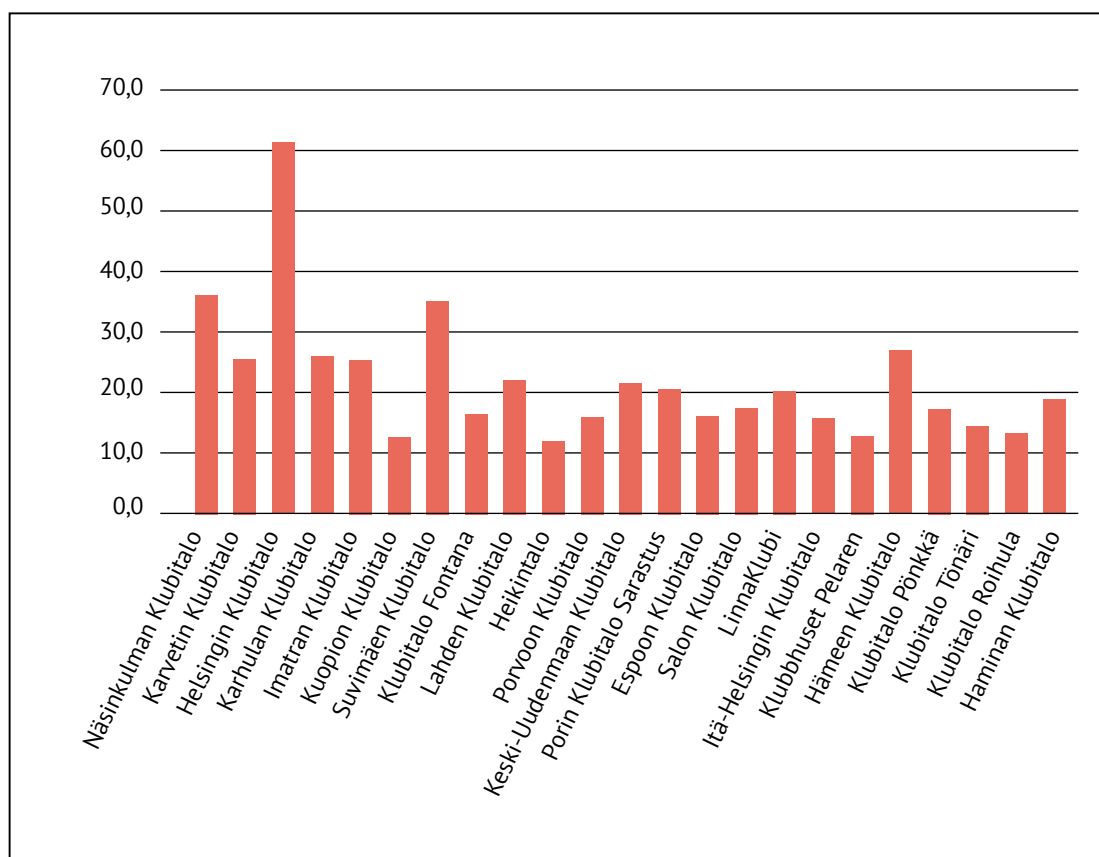
3.2.1 LAATUSUOSITUSTEN KUVAUS TYÖPAINOTTEISESTA PÄIVÄSTÄ

Klubitalotoiminnan kansainvälisten laatusuositusten mukaan Klubitalon työpainotteinen päivä sitouttaa jäsenet ja henkilökunnan yhdessä, rinta rinnan huolehtimaan Klubitalon toiminnasta. Klubitalo kiinnittää päähuomion jäsen- ten vahvuuksiin, taipumuksiin ja kykyihin, joten Klubitalon työpainotteiseen päivään ei saa sisältyä lääkehoitoa eikä päiväkeskus- tai terapiatoimintaa.

Klubitalolla tehdään yksinomaan työtä, joka syntyy Klubitalon toiminnasta ja klubitaloyhteisön kehittämistä. Maksullinen tai ilmainen työ ulkopuolisille henkilöille tai yhteisöille ei ole hyväksyttävää Klubitalolla. Jäsenille ei makseta palkkaa mistään klubitalotyöstä eikä mitään keinotekoisia palkkiojärjestelmiä ole.

Klubitalo on avoinna vähintään viitenä päivänä viikossa. Työpainotteinen päivä vastaa tavanomaisia työaikoja. Klubitalo on organisoitu yhdeksi tai useammaksi työyksiköksi, joissa kussakin on riittävästi henkilökuntaa, jäseniä ja mielekästä työtä täysipainoisen ja sitoutumista tukevan työpainotteisen päivän toteuttamiseksi.

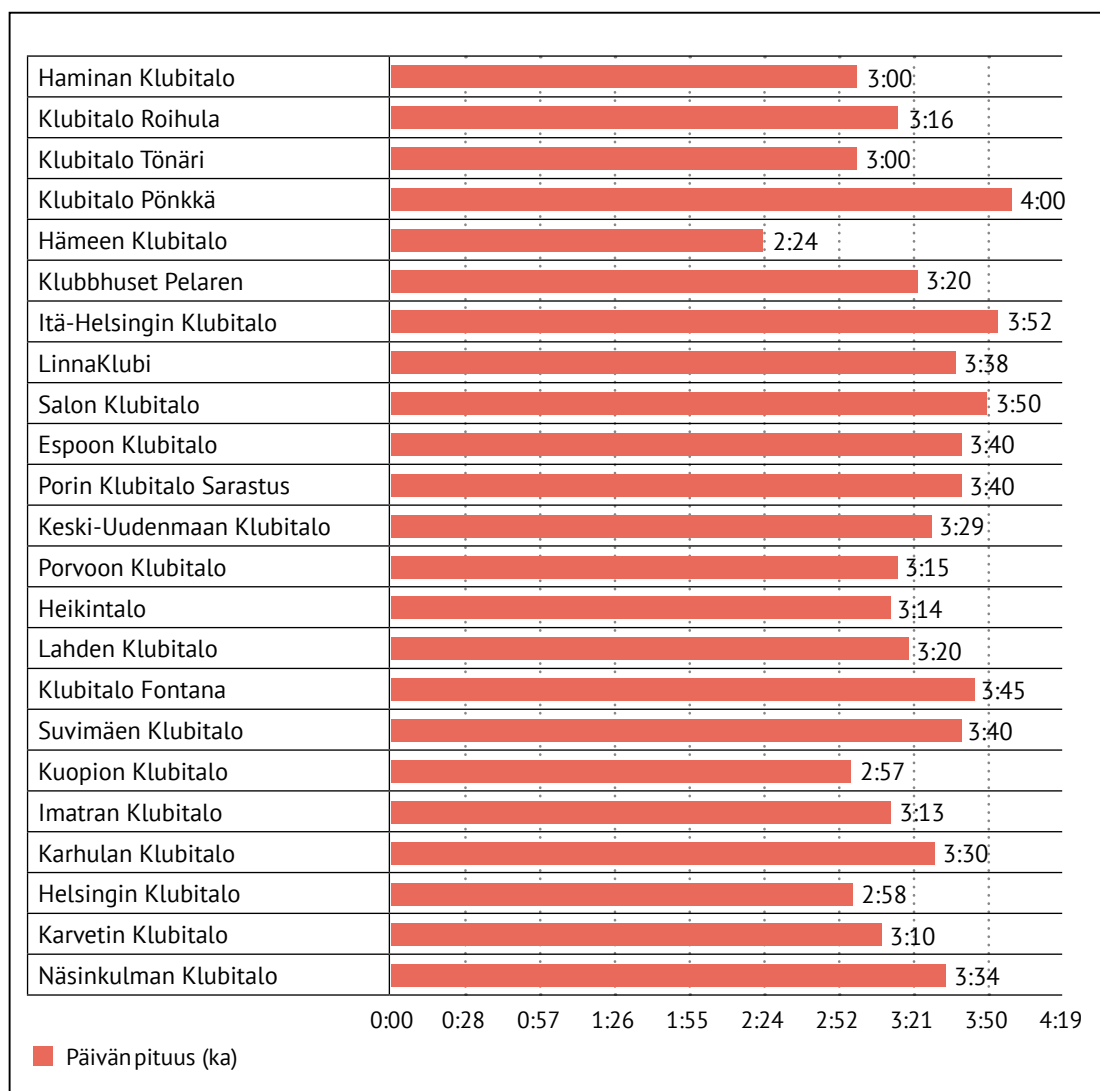
Yksiköiden kokouksia pidetään jäsenten ja henkilökunnan suhteiden ylläpitämiseksi sekä päivän töiden organisoimiseksi ja suunnittelemiseksi.

Kuvio 9. Työpainotteisen päivään osallistujien keskiarvot vuonna 2014.

Kaikki Klubitalon työ on suunniteltu auttamaan jäseniä saamaan takaisin omanarvontuntonsa, itseluottamuksensa ja mielekkyyden elämälleen. Sen ei ole tarkoitus olla mihinkään tiettyyn työhön valmentavaa koulutusta.

Jäsenillä on mahdollisuus osallistua kaikkiin Klubitalon töihin, myös hallintoon, tutkimukseen, jäseneksi ottoon ja perehdyttämiseen, yhteydenpitoon pois-
saoleviin jäseniin sekä henkilökunnan työhön ottoon, valmennukseen ja arviointiin, suhdetoimintaan, edunvalvontaan ja Klubitalon vaikuttavuuden arviointiin.

Kuvio 10. Jäsenten työpainotteiseen päivään osallistumispituuden keskiarvot 2014.

3.2.2 JÄSENTEN KOKEMUKSIA

K.P. HEIKINTALO:

Ensimmäisen kerran tutustuin Heikintalon toimintaan käytännössä osastohoidossa ollessani. Itseäni jäi kiinnostamaan päivärytmin löytyminen kotiutumisen jälkeen sekä työpainotteisuus. Osastolla keskustelin omahoitajan kanssa myös mahdollisuudesta tutustua toimintaan, mutta yhteisesti päätettiin, että palaan asiaan kotiututtuani. Kotiutuminen vei oman aikansa, noin puolentoista kuukauden jälkeen rohkaisin itseni ottamaan yhteyttä Heikintaloon. Alussa päiviäni rytmittivät erilaiset terapiakäynnit sekä lääkäriaajat. Koska en saanut itseäni kunnolla kotoa ulos, olin lähellä joutua uudelleen sairaalaan noin 1,5 kuukauden kuluttua kotiutumisestani. Keskustelin lääkärin ja terapeutini kanssa erilaisista vaihtoehdoista.

Huomasin, että olen itse vastuussa omasta kuntoutumisestani ja toipumisestani. Yhteisenä tavoitteena oli mielekkään tekemisen löytäminen sekä kanssakäymisen harjoittelu toisten ihmisten kanssa. Lisäksi tavoitteena on työkyvyn uudelleen löytyminen sekä työpaikan saaminen esimerkiksi työkokeilun kautta. Myös siirtymätöiden mahdollisuus kiinnostaa itseäni todella paljon.

Ensimmäiset kontaktini olivat todella positiivisia. Jo puhelinkeskustelussa välittyi positiivinen tunnelma. Aika tutustumiselle järjestyi yllättävänkin nopeasti; olin varautunut jopa viikkojen odottamiseen, mutta aikaa järjestyi todella pikaisesti. Ensimmäisellä käynnillä minut otettiin ystävällisesti vastaan. Aamukahvin jälkeen kiertelimme toisen jäsenen kanssa paikkoja. Jäsen oli hyvin tietoinen talon toiminnasta ja kertoi avoimesti myös muista kuntoutusmahdollisuuksista. Jäsenen esittelyn jälkeen mietimme myös olisiko Heikintalo minulle sopiva paikka. Sovimme koeajasta, jonka aikana asia selkiytyisi minulle. Seuraavalla viikolla aloitin käynnit.

Positiivisena asiana huomasin, että minut hyväksyttiin yhteisöön hyvin. Jäsenet ja ohjaajat antoivat hyviä ohjeita ja käytännön neuvoja. Alusta lähtien minulle annettiin tehtäviä, joista selviytyminen antoi vähitellen itseluottamusta lisää. Eniten mietitytti itseäni, osaanko tehdä tehtävät oikein sekä erilaisten virheiden pelkääminen. Olen huomannut, että virheitä sattuu, mutta ne on mahdollista korjata. Pätevien ja mukavien ohjaajien sekä jäsenten avulla tilanteet ovat selvinneet. Lisäksi Heikintalossa olen huomannut, että yhteistyö jäsenten ja ohjaajien välillä toimii hyvin.

Tehtävien jakaminen ja vastuun kantaminen onnistuu yhdessä hienosti. Hyvä asia oli se, että kykenin oppimaan yhden tehtävän ensin kunnolla, jonka jälkeen opettelin lisää tehtäviä. Itselleni menetelmä sopii oppimisen kannalta parhaiten. Kevään aikana osa tavoitteistani on jo saavutettu; päivällä on mielekästä tekemistä ja olen saanut huomata selviytyväni myös erilaisista tehtävistä keittiönkin puolella.

Alussa oli hieman hankaluuksia omien voimien arvioimisessa sekä siinä, millaisia tehtäviä päivän aikana ehdin tekemään. Kokonaisuuksien hahmottamisen jälkeen kykenen jo paremmin näkemään myös sen, mitä todella ehdin tekemään päivän aikana ja millaisia asioita on hyvä antaa muiden tehtäväksi. Parhaiten asiat ovat valjenneet jäsenten sekä ohjaajien kanssa keskustelun jälkeen. Hyviä ja kannustavia kommentteja olen saanut sekä ohjaajilta, että jäseniltä.

Olen oppinut myös itse arvioimaan omaa kuntoani päivittäin ohjaajien avulla. Lisäksi olen huomannut, että ohjeiden ja neuvojen kysyminen on kaikkien etu. Olen huomannut myös sen, ettei kaikkea tarvitse tehdä yksin ja itse, vaan tehtävien jakaminen onnistuu jäsenten ja ohjaajien kesken hyvin. Heikintalolla olen huomannut, että ohjaajat tekevät käytännöllistä työtä asiakaslähtöisesti. Jäsenten mielipiteitä kuunnellaan oikeasti ja aidosti ollaan kiinnostuneita, mitä jäsenille kuuluu. Jäsenet huolehtivat inhimillisellä tavalla toisistaan, mikä on mielestäni hyvä asia. Olen omasta mielestäni sopeutunut Heikintalolle hyvin ja ennen kaikkea olen huomannut kuntouttavan tekemisen tärkeyden. Toiveena on vielä siirtymätyöpaikan löytäminen ja itseni työllistäminen vähitellen.

Kuulin Klubitalosta ensimmäisen kerran jo kymmenisen vuotta sitten ystävältäni, joka oli alkanut käydä siellä viikoittain. Minäkin halusin kokea samanlaisia onnistumisen kokemuksia, joita ystäväni koki työskennellessään Klubitalon keittiöyksikössä. Niinpä aloin käydä Klubitalolla muutaman kerran viikossa, vaikka sinne oli matkaa melkein tunnin verran, kun se oli toisessa kaupungissakin. Sain niitä onnistumisen kokemuksia, kun harjoittelin aluksi tekemään kävijätilastoja.

Väsyin kuitenkin jo kuukauden jälkeen ja kun ajattelin pitäväni kesälomaa, sain kuulla, että jotkut eivät enää palaisikaan Klubitalolle tauon jälkeen. Olin kuitenkin loman tarpeessa ja minulle kävi niinkuin oli ennustettukin: en palannut talolle moneen vuoteen.

Tein kaikkea muuta niinä poissaolovuosinani. Esimerkiksi opiskelin merkonomiksi ja pääsin kirjastoon harjoittelemaan valmistuttuani. Muuttaessani puolisoni kanssa toiselle paikkakunnalle päättyi työsuhteeni kirjastossa.

Uudella paikkakunnallani hain työ- tai opiskelupaikkaa. En löytänyt mitään itselleni sopivaa, joten pyrin löytämään jotain muuta tekemistä. Yritin pitää itseni jotenkin kunnossa ja aloin harrastaa uintia ja talvella avantouintia. Kului vuosi ja menin uudelleen käymään TE-toimistossa. Siellä eräs työvoimaneuvoja suositteli minulle Klubitaloa. En aluksi lämmennyt asialle, mutta hetken mietittyäni päätin käydä katsomassa, miltä uuden kotikaupunkini Klubitalo vaikuttaisi. Heti aluksi minut otettiin hyvin vastaan ja pääsin erään opiskelijan työpariksi päivittämään osoitetietoja. Pidin tehtävää aluksi vaikeana, vaikka minulla olikin muutaman vuoden takainen merkonomitutkinto ja AB-ajokortti suoritettuna. Klubitalo tuli oikeaan aikaan kuvioihini kun ATK-taidot tarvitsivat päivittämistä. Silloin kävin Klubitalolla muutamana päivänä viikossa. Tunsin pääseväni sisälle Klubitaloon työtehtävien kautta. Uusiin ihmisiin tutustuin myöhemmin pikkuhiljaa.

Myöhemmin aloin taas käydä avannossa. Tein itselleni päivärytmin sellaiseksi, että heräsin aamulla vähän vaille kuusi, jotta ehtisin käydä avannossa ennen Klubitalon aamukahveja. No sen kyllä arvaa, etten jaksanut koko talvea. Yltiöpäinen klubitaloinnostukseni johti siihen, että jouduin sairaalan suljetulle osastolle. En ollut psykiatrisessa hoidossa moneen vuoteen. Olinkin sitten sairaalassa yli kolme kuukautta. Kun sitten kesän kynnyksellä pääsin pois sairaalasta, lääkitys oli kova ja minun oli vaikea käydä jopa kaupassa. Oli kuin olisin ollut unessa.

Aloittelin ”sairasloman” jälkeen Klubitalolla käyntiä varovasti. Kävin siellä harvakseltaan ja olin itsekin aika hiljainen. Mietin, että enkö vieläkään osaa ottaa opikseni sairastumisistani. Olen sairastanut kaksisuuntaista mielialahäiriötä yli 30 vuotta ja lisäksi diagnoosinani on ollut paranoidinen skitsofrenia sekä skitsoaffektiivinen häiriö.

Jatkoin Klubitalolla käyntiä kuitenkin lisäten tahtia niin, että kävin siellä jo joka arkipäivä. Pääsinkin tuolloin ensimmäiseen siirtymätyöpaikkaani. Siirtymätyö antoi paljon, mutta selkäni ei kestänyt kiertoliikettä, jota työssä vaadittiin: jouduin lopettamaan työnteon kesken.

Pari vuotta taas kului uutta opiskellen Klubitalolla. Olin tyytyväinen siihenkin, että Klubitalolla on ajanmukaiset tietokoneet sekä ohjelmat. Sen lisäksi, että opin uusia asioita, saan myös opettaa muita, niin että kaikki hyötyvät. Motiivini käydä Klubitalolla onkin kaksitahoinen: saan ystäviä, hyvän päivärhythmin, opin uusia asioita ja taitoja sekä saan osallistua kaikenlaisiin koulutuksiin. Toisaalta työpanokseni on tärkeä Klubitalolle ja pystyn auttamaan muita kaltaisiani mielenterveyskuntoutujia.

Lähes koko Klubitalolla käymäni ajan olen käynyt myös psykiatrian poliklinikalla. Välillä kerran kuukaudessa ja välillä parikin kertaa viikossa. Mutta silti sairauteni yllätti minut vielä kerran. Viime kesälomalla en pystynyt täysin rentoutumaan. Minun olisi pitänyt lepäillä, mutta keräsin itselleni liiaksi tehtäviä, vaikka olin kesämökillä. Loman jälkeen yritin sinnitellä jotenkin Klubitalolla ja psykiatrian poliklinikalla, mutta jouduin toteamaan, ettei avohoito riitä minulle, vaan joudun menemään sairaalaan suljetulle osastolle. Tällä kertaa pari kuukautta riitti. Minut melkein ajettiin avohoitoon, vaikka olisin viihtynyt sairaalaosaston turvallisessa maailmassa.

Aloin käydä jälleen Klubitalolla, aluksi vain kerran viikossa. Nykyään käyn siellä kolmesta viiteen kertaan viikossa ja tiedän, että voin palata sinne, vaikka joutuisinkin välillä sivuraiteille.

Klubitalon työpainotteinen päivä ja sen vaikutuksia

LASSE PEKKARINEN, NÄSINKULMAN KLUBITALO:

Olen pari kuukautta käynyt Klubitalolla tekemässä erilaisia työtehtäviä. Sitä ennen olen viettänyt monia vuosia liman mitään säännöllistä elämänrytmiä, pääasiassa olen ollut yksin tietokoneen äärellä. Alussa vaikutus oli huima, sosiaalinen jännitys ja pelko kohdata noin kolmenkymmenen uuden ihmisen yhteisö muuttui iloksi nähdä ihmisiä. Harjoittelen eri työtehtävien kautta pois sosiaalista jännitystäni. Minulla toimii hoksottimet ihan ok monessa asiassa, mutta tällä hetkellä en ole aina valmis ottamaan töitä, jotka sisältävät vaikka puhelimitse soittamista tuntemattomille ihmisille.

Opettelen yhteispeliä, koska jäsenillä on myös vastuu talon toimimisesta. Työnjaossa konkretisoituu toisten huomioon ottaminen, kaikki jäsenet ovat erilaisia. Kaltaiselleni nörtille ei ole mielekästä, että yksin tietokoneella teen jonkun työn, enkä kerro siitä kenellekään. Tänäpä yrittäen opettaa kassan laske- mista. Aiemmin minulle opetettiin monta kertaa mm. tehokasta siivoustopaa. Sen seurauksena on ollut helppo ryhdistäytyä: olen siivonnut omani sekä tyt- töystävänäkin kodin hyvään kuntoon.

Yksin ollessa murehdin omaa kohtaloani ja kykenemättömyyttäni tehdä asioita. Nyt jokainen Klubitalon tehtävä on todiste siitä, että pystyn erilaisiin töihin. Näiden käytännön töiden kautta itsetunto nousee. Tämä itsetunnon vahvistaminen ei ole helppoa. Olen aiemmin yrittänyt sitä mm. kurssilla, jossa laajasti käytiin läpi teorioita ja tulevaisuuden suunnitelmia. Talolla vietetyn kahden kuukauden jälkeen tiedostan paremmin, mitä minun on kehitettävä, jotta voisin palautua työelämään. Olen esimerkiksi oppinut, että työnantajille on tärkeää työntekijän valmius sitoutua tehtäviin. Minun on tarkoitus lisätä käyntipäiviä viiteen. Tällainen arkirytmä on suuri muutos. Iltaisin haluaisin pys- tyä vielä kotonakin tekemään vastaavia tehtäviä, mitä Klubitalolla tehdään: esimerkiksi laittaa pihaan tomaateille kasvatuslaatikko.

Sosiaalinen ja fyysinen väsymys on hieman yllättänyt, luulin olevani paremmassa kunnossa kuin olenkaan. Työt Klubitalolla ovat minulle parasta harjoittelumaastoa työssäkävänä elämän rytmin opettelemiseen, sosiaali- sen jännityksen lieventämiseen, ja masentuneen heikon itsetunnon kohot- tamiseen. Aiemmin olen jättänyt väliin mm. sähköasentajan koulutuspaikan, koska olin niin epävarma siitä, selviänkö yhtäkkiä viitena päivänä viikossa

kouluun. Kunhan olen käynyt täällä kolmisen kuukautta ja ollut joka päivä aktiivinen Klubitalon tehtävissä, tiedän, että pystyn selviytymään esim. aikuis-koulutuksesta ym askeleista kohti palkkatöitä.

”Heitä on jo kaksikymmentä...”

”Meillä on ollut ilo saada työyhteisöömme jo 20 klubilaista. Jokaisen klubilaisen ja heidän työvalmentajiensa kanssa on syntynyt lämmin ja luottavainen työkumppanuus. Klubilaiset ovat auttaneet meitä arkistoinnissa, kirjastoissa ja muissa toimistotehtävissä. Klubilaisten työpanos on ollut meille merkittävä. Tämä ”liitto” klubitalon kanssa on ollut ja tulee olemaan meille tärkeää. Tässä ”liitossa” kumpikaan osapuoli ei ota eikä anna. Tämä on hyvää yhteistyötä, jossa kumpikin kokee antamisen ilon ja sen mukana tulleen hyödyn. Hyvä kierre jatkokoon. Toivottavasti myös useammat yritykset kokisivat tämän saman valaistuksen.”

*Sirpa Viljanen
Yhteyspäällikkö
Invalidisäätiö Orton, Helsinki*

3.3 TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVAT OHJELMAT JA YHTEISTYÖ TYÖNANTAJIEN KANSSA

Kansainvälisten laatusuosituksen mukaan Klubitalo mahdollistaa jäsentensä paluun ansiotyöhön siirtymätyön ja tuetun työllistymisen ohjelmien sekä itsenäisen työllistymisen avulla. Siksi Klubitalolla ei ole jäsenten työllistymistä varten sisäistä liiketoimintaa, erillisiä liikeyrityksiä eikä suojatyöpaikkoja.

3.3.1 SIIRTYMÄTYÖOHJELMA

Siirtymätyö on:

- Apuna oman työkunnan arvioinnissa,
- Palkkatyötä Klubitalon ulkopuolella Klubitalon työvalmentajan tukemana,
- Osa-aikaista ja määräaikaista työtä, johon ei tarvita ammatillista koulutusta.

Klubitalolla on oma siirtymätyöohjelma, joka tarjoaa jäsenoikeutena mahdollisuuksia työskennellä avoimilla työmarkkinoilla. Klubitalon siirtymätyöohjelmaan kuuluu oleellisena piirteenä se, että Klubitalo takaa sijaisen kaikille siirtymätyöpaikoille jäsenten poissaolojen ajaksi. Ohjelman toteutuksessa on seuraavat kriteerit:

- a. Halu tehdä työtä on tärkein yksittäinen tekijä, joka ratkaisee mahdollisuuden päästä siirtymätyöhön.
- b. Jäsenellä on mahdollisuus päästä uuteen siirtymätyöpaikkaan riippumatta siitä, kuinka hyvin hän on onnistunut edellisissä siirtymätyöpaikoissa.
- c. Jäsenet työskentelevät työnantajan toimitiloissa.
- d. Työnantaja maksaa suoraan jäsenille yleisen palkkatason mukaisen palkan mutta vähintään minimipalkan.
- e. Siirtymätyöpaikat kattavat laajan valikoiman erilaisia työmahdollisuuksia.
- f. Siirtymätyö on osa- ja määräaikaista, yleensä 15–20 tuntia viikossa, kestoltaan 6–9 kuukautta.
- g. Jäsenten valitseminen ja valmentaminen siirtymätyöhön on Klubitalon, ei työnantajan vastuulla.
- h. Klubitalon jäsenet ja henkilökunta laativat siirtymätyöpaikkoja koskevia raportteja kaikille asianomaisille tahoille, jotka käsittelevät jäsenten etuuksia.
- i. Siirtymätyöpaikoista vastaavat Klubitalon henkilökunta ja jäsenet, eivät siirtymätyöhön erikoistuneet henkilöt (paitsi Klubitalon kehitysvaiheessa, joissa kehitetään yhteistyötä ja osaamista työnantajien ja siirtymätyötä tarjoavien työyhteisöjen kanssa).
- j. Klubitalon sisällä ei ole siirtymätyöpaikkoja. Taustaorganisaatiossa olevien siirtymätyöpaikkojen täytyy olla Klubitalon ulkopuolella ja täyttää kaikki edellä mainitut kriteerit.

3.3.2 TUETUN TYÖLLISTYMISEN OHJELMA JA ITSENÄINEN TYÖLLISTYMINEN

Tuettu työllistyminen on:

- Klubitalon työvalmentajan yhdessä työllistyvän jäsenen kanssa järjestämään työtä yrityksissä tai muilla yleisillä työpaikoilla,
- Työehtojen ja palkan tulee olla samat muiden vastaavaa työtä tekevien työntekijöiden kanssa,
- Jäsenen koulutusta vastaavaa osa- tai kokoaikaista palkkatyötä, jossa pyritään mahdollisimman pitkäkestoiseen työsuhteeseen,
- Tarvittaessa jäsen voi saada tukea mm. työpaikan hakuun, työssä jaksamiseen ja työyhteisössä ilmenevien ongelmien selvittelyyn.

Klubitalolla on oma tuetun työllistymisen ohjelma ja itsenäisen työllistymisen ohjelma, joiden tarkoitus on auttaa jäseniä hankkimaan työtä, säilyttämään työpaikkansa ja saamaan entistä parempia työpaikkoja. Klubitalotoiminnassa tuetulle työllistymiselle ominaista on se, että Klubitalo pitää yhteyttä jäsenen ja työnantajaan. Jäsenet ja henkilökunta ratkaisevat yhdessä, millaista tukea ja kuinka usein tarvitaan ja missä paikassa tätä tukea annetaan.

Itsenäisessä työssä käyvillä jäsenillä on edelleen käytettävissään kaikki Klubitalon tukimuodot ja palvelut, kuten etuuksiin liittyvä etujen ajaminen sekä apu asuntoasioissa ja hoidollisissa, oikeudellisissa, taloudellisissa ja henkilökohtaisissa asioissa. Heillä on edelleen myös oikeus osallistua Klubitalon iltaja viikonlopputoimintaan.

Taulukko 4. Siirtymätyöpaikkojen ja tuetun työllistymisen työpaikkojen määrät kesäkuussa 2015.

KLUBITALO	Siirtymätyöpaikat ja -jaksot	Tuetun työllistymisen paikat
Espoon Klubitalo	4 / 9	6
Klubitalo Fontana	1 / 2	-
Heikintalo	3 / 6	2
Helsingin Klubitalo	11 / 24	1
Imatran klubitalo	3 / 6	-
Itä-Helsingin Klubitalo	3 / 6	-
Karhulan Klubitalo	2 / 4	-
Karvetin Klubitalo	1 / 2	1
Keski-Uudenmaan Klubitalo	2 / 4	-
Klubbhuset Pelaren	3 / 6	6
Lahden Klubitalo	4 / 9	-
LinnaKlubi	1 / 2	-
Näsinkulman Klubitalo	8 / 18	7
Porin Klubitalo Sarastus	-	3
Porvoon Klubitalo	5 / 11	2
Suvimäen Klubitalo	4 / 9	-
YHTEENSÄ	55 / 118 jaksoa	28

Siirtymätyön ja/tai tuetun työllistymisen työpaikkoja *ei ollut vuonna 2015* Haminan, Hämeen, Oulun, Kajaanin, Kuopion, Rovaniemen, Lohjan, Salon ja Tikkurilan Klubitaloilla. *Näillä taulukon luvuilla* noin 120 henkilöä voi saada määräaikaisen siirtymätyöpaikan ja noin 30 henkilöä toistaiseksi jatkuvan työsuhteen.

Siirtymätyöpaikka tarkoittaa Klubitalon jäsenten määräaikaista ja osa-aikaista, yleensä 4–6 kuukautta jatkuvaa työsuhdetta yrityksissä ja kuntien ja valtion työpaikoilla. Se on luonteeltaan työhön kuntouttavaa työkokeilua, joka voi yksittäisen jäsenen osalta toistua eri alojen työpaikoilla. Poissalujen sattuessa Klubitalo lähettää sijaisen. *Tuettu työllistyminen* on erilaisten menetelmien kokonaisuus, jossa tehtävään koulutetut työvalmentajat (job coach) ja työnetsijät (job finders) neuvottelevat työnantajien kanssa esimerkiksi Klubitalon jäsenten sijoittamisesta toistaiseksi jatkuvaan työsuhteeseen. *Molemmille menetelmille on yhteistä*, että työhajaaja tai työvalmentaja opettelee ensiksi kyseisen työn tehtävät ja hoitaa sitten työhön sijoitettavan henkilön perehdyttämisen, työnohjauksen ja tukee jatkossakin tarvittaessa sekä työllistettyä henkilöä että työyhteisön jäseniä ja työnantajaa ongelmatilanteiden selvittelyssä.

Ongelmana pitkittyneen 2010-luvun laman ja työpaikkojen vähenemisen aikana on se, että yritykset ja julkishallinnon työnantajat ovat irtisanoneet runsaasti työntekijöitään, mikä on myös taloudellinen ja lakiin perustuva este osatyökykyistenkin työhönotolle. Monet työnantajat ovat jättäneet siirtymätyötä ja tuetun työllistymisen työpaikkoja koskevan yhteistyön mm. Klubitalojen kanssa odottamaan suhdanteiden muutosta parempaan.

LÄHTEITÄ

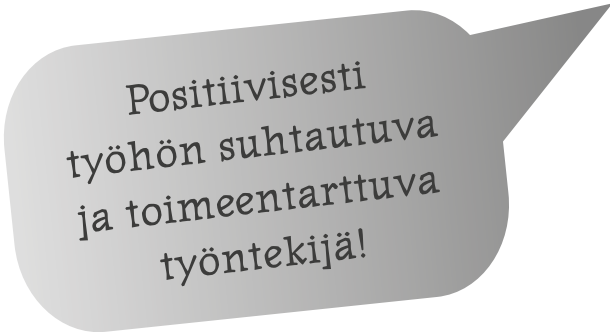
Härkäpää K. (2005): Tuetun työllistymisen periaatteet ja tuloksellisuus. Teoksessa Härkäpää K, Peltola U. (2005): Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Majakka-Beacon-hankkeen loppuraportti. Kuntoutussäätiön työselosteita 29.

Lampinen P., Pikkusaari S. (2012): Työ(hön)valmennus pintaa syvemmältä. Vates-säätiö. Savion Kirjapaino Oy, Kerava.

Pikkusaari S. (2012): Työ(hön)valmennus on taitolaji. Kiipulasäätiö, KoutsiHäme-projekti. Hämeenlinnan Offset-Kolmio Paino Oy. Hämeenlinna.

Sariola L. (toim.) (2005): Tuettu työllistyminen. Näkökulmia tuetun työllistymisen työhönvalmennukseen. Vates-säätiö ja Tuetun työllistymisen Suomen verkosto FINSE. Helsinki.

SIIRTYMÄTYÖPAIKAT:

Positiivisesti
työhön suhtautuva
ja toimeentarttuva
työntekijä!

3.3.3 JÄSENTEN KOKEMUKSIA SIIRTÄMÄTYÖPAIKOISTA

HARRI, LAPPEENRANNAN HEIKINTALO:

Olin töissä työryhmässä Lappeenrannan linnoituksen alueella, neljä tuntia päivässä, neljänä päivänä viikossa. Töissä olen kerännyt roskia, haravoinut lehtiä, nostanut lapiolla venäjän kaalia ja haravoinut heiniä kasoihin.

Työ on ollut mielekästä ja olen viihtynyt.

Olen tehnyt työni tunnollisesti ja ahkerasti.

Siirtymätyötä voi kokeilla jokainen, jota kiinnostaa työnteko!

ANNE (47 V), HELSINGIN KLUBITALO:

Asuin palvelutalossa, jossa oma ohjaaja rupesi kyselemään, että haluaisinko minä mennä töihin. Koska olin tehnyt aika paljon käsitöitä, soitti ohjaaja Niemikotisäätiön ompelimoon ja kysyi, pääsisinkö sinne töihin. Olin ompelimossa 2,5 vuotta kuntouttavassa työssä ja samalla kävin myös Klubitalolla viikoittain. Yksi kerta Klubitalolla minulta kysyttiin, kiinnostaisiko siirtymätyö. Silloin ompelimo jäi menneisyyteen.

Olin hirvittävän utelias: tiesin, että sain kuunnella omia voimavarojani siirtymätyöpaikassa. Tiesin, että jos en jaksaa, minun ei ole pakko. Aloitin ensimmäisen siirtymätyöni seurakuntayhtymässä. Työ osoittautui sellaiseksi, että pärjäsin. En myöhästynyt koskaan, vaikka työt alkoivat aamulla kahdeksalta. Henkilökunta oli hyvää, kohteliasta ja ystävällistä, jolloin oli helppo tulla tekemään töitä. Tuntui, että sulauduin ilmapiiriin. Tein kolme tuntia päivässä neljänä päivänä viikossa töitä. Oli kova juttu huomata, että sain luottamusta, kun esimerkiksi noudatin työaikoja. Esimerkiksi tällä viikolla emäntä on lomalla, joten laitamme siivoojan kanssa kahdestaan tarjoilut. Oli valtavan ihanaa, kun siivooja sanoi, että ”susta on niin valtavasti apua”. Se tuntui ihanalle!

Klubitalon siirtymätyöt ovat unelmaduuneja aikataulultaan ja työpäivän pituuden puolesta. Nyt teen töitä neljä tuntia päivässä. Myös vasta-alkajana jaksaa ja pääsee kiinni työntekoon lyhyellä työpäivällä. Kun on Klubitalon siirtymätyöläinen, niin työpaikallakin se otetaan huomioon eli omien kykyjen mukaan saa edistyä työtehtävissä.

Minulla on halu nähdä ihmisiä ja luoda toivoa ihmisille. Olen menestynyt töissä niin hyvin, että olen ruvennut kuvittelemaan, että minulla on kauheasti osaamista ja intoa. Minulla on myös hirveästi ystäviä, jotka ovat lähteneet opiskelemaan tai valmistuneet lähihoitajaksi. Minulle oli myös ihana kohdata potilaita silloin, kun olin siellä töissä. Olen nyt kouluttanut itseäni Olka-projektissa vapaaehtoistyöntekijäksi, seuralaiseksi sairaalaympäristössä. Siksi juttelin opintovalmentajalle halustani opiskella lähihoitajaksi.

Jutellessamme opintovalmentajan kanssa, kävi ilmi, että opinnot nykyään vaativat monipuolisia tietoteknisiä taitoja, joten päätin ensin opiskella tietokoneen käyttöä. Hain siis aikuisten perusopetukseen, jossa voin pitkän tauon jälkeen myös kerrata peruskoulun asioita ja totutella opiskeluun. Nyt on kuitenkin herännyt ajatus, että voisin vielä vuoden odottaa, että pääsisin enemmän yhteiskuntaan mukaan. Rauhallisesti etenisin ja tekisin vielä vuoden töitä. Kun siirtymätyöt loppuvat, haen tuetun työn työvalmentajan kanssa uusia osaikaisia töitä syksyksi. Jos en niitä saa ja pääsen kouluun, niin sitten alan syksyllä opiskelemaan.

Haluan rohkaista ihmisiä siirtymätyömahdollisuuteen, jos vähänkin tuntuu siltä, että on kuntoutunut, voimat ovat palautuneet ja on liikaa vapaa-aikaa. Silloin siirtymätyö on tosi upea tapa kanavoida omaa ajankäyttöä. Siitä on hyötyä puolin ja toisin.

Hymyilevä,
välittävä ote!

RH, LAPPEENRANNAN HEIKINTALO:

Olen töissä Lappeenrannan kaupungin ympäristöhoidossa. Työsuhteeni kestää kolme kuukautta. Teen töitä neljä tuntia päivässä, neljänä päivänä viikossa. Olen töissä kerännyt roskia ja tyhjentänyt roskikset, kolannut lumia ja hiekoittanut.

Aluksi minusta oli hankala saada roskikset kiinni, mutta nyt olen oppinut jo senkin. Hiekoituksen opin heti kun vain sain lapion käteeni. Alueet, joilla olen työskennellyt, ovat vaihtuneet tarpeen mukaan. Aluksi olin kirjasto- ja monari-alueella. Sen jälkeen olin reilun viikon autossa ja nyt olen ollut keskuspuistossa ja sankarihautausmaalla.

Työt ovat sujuneet hyvin ja olen jaksanut nousta aamulla ihan hyvin. Työaika minulla on klo 7–11.

Eri alueilla on vähän erityyppisiä hommia, mutta en pysty sanomaan, että mikään alue olisi epämiellyttävä. Teen töissä kaiken mitä pyydetään ja olen ahkera ja kuuliainen työntekijä. Olen viihtynyt siirtymätöissä ja saanut hyvää palautetta.

Tarkka ja
tunnollinen
työntekijä!

Lisää siirtymäyökokemuksia

ANNA-KAISA NIEMINEN, HELSINGIN KLUBITALO:

Klubitalon jäsenyys on ollut minulle merkittävä. Siellä käydessäni ymmärsin heti, että ei kannata jäädä kotiin sairastamaan. Päätin hyödyntää myös siirtymäyömahdollisuuden.

Kartoitimme yhdessä avaintyöntekijän kanssa tilanteeni ennen siirtymäyöhön lähtöäni ja kävimme läpi eri siirtymäyöpaikat. Osasin heti valita niistä omaa mielenkiitoani lähinnä olevat.

Aluksi kiinnostuin siirtymäyöpaikasta, jonka aloitukseen oli pitkä aika ja työpäiviä olisi ollut kolme viikossa. Jälkeenpäin ajatellen minua pelotti vain työn aloittaminen ja jokapäiväinen arkirytmä. Kuitenkin loppu hyvin, koska kaikki sujui hyvin!

UPM-Kymmenellä vapautui jo odotettua aikaisemmin siirtymäyö ja siihen ei ollut ilmoittautunut sillä hetkellä ketään kiinnostunutta. Ilmoittauduin heti seuraavaksi työntekijäksi ja piinaava odotus työn alkamisesta tuli ratkaistua sen sileän tie. Kaiken lisäksi kyseessä oli siisti toimistotyö, joka jo vastasi koulutustani.

Opiskelin elintarviketieteiden maisteriksi 2003–2008, mutta en sittemmin työllistynyt suunnitelmien mukaisesti. Minulla oli jo aiemmin elämässäni ollut rankkoja kokemuksia ja vaikeita ongelmia. Koulunkäyntini ei aina sujunut normaalisti, mutta sain kaiken haluamani aina suoritettua. Lisäksi pisin työrupeamani ennen siirtymäyötä oli vain 3,5 kuukautta. Elämässä pitää olla haasteita ja nyt haasteeni oli suorittaa siirtymäyö UPM:llä.

UPM:llä työnkuvani kuului avustaa viestintäosastolla kiireellisissä työtehtävissä. Ensimmäinen tehtäväni heti aamulla oli tarkastaa sähköposti. Sitten jaoin lehtitelineisiin päivän lehdet ja tarkastin, että kopiohuoneen koneissa oli paperia sekä pidin kopiohuoneen järjestystä yllä.

Omalla työpisteelläni olevalla tietokoneella tein vuosikertomuksen osoitelistan ylläpitoa ja parannuksia konserniviestinnän varaston kirjanpitoon. Näiden tehtävien lisäksi purin liikelahjatavaralaatikoita ja järjestin ne kaappeihin. Varaston suhteen hommaa oli loputtomasti, mutta siivosin sitä sen verran että lehtien arkistokappaleet löytyisivät helposti. Paperiosaston työntekijöille kokosin paperinäytteitä kansioihin valmiiksi.

Siirtymätyö sujui hyvin ja koin työilmapiirin mielekkääksi. Jouduin olemaan ennen väliarviointia kaksi lyhyttä pätkää pois töistä ja esimieheni ilmaisi tyytymättömyytensä minuun epämiellyttävällä tavalla. Esimerkiksi sain antibiootitikuurin korvatulehdukseen. Toinen lyhyt sairausloma oli vaikea selittää, koska minua vaivasi psykosomaattinen stressistä johtuva päänsärky.

Pian kaikki olivat työpaikalla taas tyytyväisiä minuun ja sain osoittaa olevani arvokas työntekijä. Loppua kohden satunnaiset myöhästelytkin jäivät pois. Mistään muusta en tainnutkaan saada noottia UPM:llä ollessani. Lisäksi UPM:llä työskentelevillä oli mahdollisuus käydä kuntosalilla vapaa-ajalla.

Työssä käyminen tuntui olevan minulle parasta terapiaa ikinä, mutta toimisto-työ ei tainnut olla kuitenkaan ”mun juttu”.

Viikon lepäämisen jälkeen ilmoittauin Seureen koulunkäyntiavustajan sijaiseksi. Nyt olen tehnyt sijaisen hommia jo kuukauden 38,5 tuntia viikossa ja koen saavani siitä enemmän positiivista palautetta kuin toimistossa ollessani.

Nyt aion suorittaa psykologian aineopinnot loppuun avoimessa yliopistossa ja pyrkiä maisterin opintoihin erillisvalinnassa. Masennuksen ja sosiaalisten vaikeuksien takia valintani tuntuu hullulta, mutta se kannattaa. Mielikuvitus on paras vahvuuteni ja haluan käyttää sitä myös työelämässä!

Siirtymätyössä Tampereen IKEA:ssa

PASI H, NÄSINKULMAN KLUBITALO:

Aloitin siirtymätyöni IKEA:ssa tammikuun alkupuolella. Jännitys oli kova ensimmäisenä aamuna, kun menin töihin. Herätyskello soi jo 4.30 aamulla. Työpäivä alkoi klo 6.00. Töissä kuljin linja-autolla. Ensin seurasin esimerkistä ja ohjeista millaisia työtehtäviäni tulisivat olemaan. Työhöni kuului tavaroiden hyllyttäminen. Tavarat tulivat lavoilla mistä ne sitten laitettiin oikeaan hyllypaikkaan. Noin parin viikon opetuksen kuluttua aloin hoitaa yksin osastoa.

Osastoja oli erilaisiin tuotteisiin jaettuna kuusi erilaista. Siirtymätyön aikana olin lähinnä kahdessa osastossa töissä, eli kodintarvike- ja viherosastolla. Työpäivä loppui klo 10.00. Aamupala oli klo 8.00 ja se oli edullinen, 2€. Työ oli melko yksin tekemistä, välillä kun oli vilkkaampi päivä osastolla saattoi olla useampi henkilö töissä. Viikossa oli yleensä kaksi päivää, jolloin tuli isompi kuorma ja työnteko oli kiireisempää. Muina päivinä töitä oli kuitenkin yleensä sen verran, että ei hirveästi joutunut toimettomana olemaan.

Työyhteisö oli hyvin mukava ja kansainvälinen. Työntekijöitä oli monesta eri maasta, esim. Ranskasta, Hollannista, Iranista, Nigeriasta ja Espanjasta. Käytetty kieli oli usein englanti.

Alkuun herääminen oli vaikeaa, mutta melko äkkiä rytmi löytyi ja tuli mentyä ajoissa nukkumaan ja herääminen ei ollut vaikeaa. Työ ei ollut hirveän vaikeaa, vaan aika äkkiä opin mihin mikäkin tavara kuuluu. Positiivista työssä oli, että työtä oli usein tarpeeksi ja aika meni nopeasti. Lisäksi työyhteisö oli mukava. Loppujen lopuksi myös työaika oli melko hyvä. Kun työt loppuivat jo klo 10.00, jäi loppupäivä vapaaksi.

Jos jotain negatiivista pitäisi sanoa, niin välillä työpäivä saattoi olla vähän liian työntäyteinen tai vastaavasti oli joitain päiviä kun töitä ei ollut juuri ollenkaan. Suosittelen kyllä IKEAA siirtymätyöpaikaksi muillekin.

3.3.4 TUETUN TYÖLLISTYMISEN JÄSENKOKEMUKSIA

JÄSEN, ITÄ-HELSINGIN KLUBITALO:

Minulla on pintakäsittelijän perustutkinto, mutta vain vähän työkokemusta. Etsimme tuetun työllistymisen työntekijän kanssa työtä. Yhden työnantajan kanssa sovittiin aluksi kahden viikon harjoittelujaksosta, jonka perusteella hän arvioi, voisiko palkata minut palkkatuella työhön. Työnantaja oli kuitenkin sitä mieltä, että hän ei voi palkata minua, koska tarvitsisin niin paljon opastusta työssä.

Löysin työvoimakoulutuksena rakennusmaalarin koulutuksen. Työvalmentaja soitti oppilaitokseen ja puhui puolestani. Puhuttiin valmentajan kanssa, että koulussa on tärkeää olla aktiivinen ja omatoiminen. Pääsin koulutukseen ja otin opiskelukaverini mukaan, kun haimme harjoittelupaikkaa samalta työnantajalta, jossa olin ollut jo aikaisemmin. Harjoittelu päättyi syyskuussa ja sen jatkoksi sain palkkatukipaikan vuoden loppuun saakka. Saattaa olla, että työt jatkuvat vielä tästäkin eteenpäin jos työnantajani saa lisää urakoita. Valmentaja soittelee aika ajoin ja kysyy kuulumisia. Jos tämä työ ei jatku, saan häneltä apua uuden paikan etsimiseen.

Siirtymätyöstä tuettuun työllistymiseen

DUUNIMIKKO, NÄSINKULMAN KLUBITALO:

Olen ollut jo useamman kerran siirtymätyössä ja aloitin kolmannen siirtymätyöjaksoni 10.3.2014 TAVO:ssa, joka on raskaan kaluston varaosia myyvä yritys Sarankulmassa. Toimin vakituisen siivoojan apulaisena kolmena päivänä viikossa. Työhöni kuului varaston siivousta ja kahvinkeittoa. Pääsin käyttämään mukavaa lattianpesukonetta ja sitten siivosin vessoja ja muita tiloja. Jos aikaa jäi, työparini keksi sitten lisähommia, kuten roskisten pesua ja hyllykköjen alustojen siivousta.

Työyhteisö TAVO:ssa oli mukava ja minun ja työparini kemiat toimivat hyvin. Heinäkuun helteillä työ oli vähän raskaampaa ja työparini pitäessä lomaa kansani työskenteli sijainen. Kesän aikana mielessäni alkoi herätä ajatus, että voisin jatkaa työntekoa TAVO:ssa. Esitin asiani työ- ja koulutusyksikön ohjaajille

ja he olivat todella kannustavia ja lupasivat neuvotella tuetusta työssä. Myös työparini oli iloinen minun päätöksestäni, koska selvästi olin onnistunut työssäni.

Elokuussa, kun siirtymätyöni loppui, minun tuetun työllistymisen jaksoni alkoi. Sain jatkaa toukokuulle 2015 ja se oli tietysti myös hyvä asia niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin.

3.3.5 TYÖKOKEILUN KAUTTA PÄTKÄTYÖLÄISEKSI – SUOMEN TYÖELÄMÄN ERIKOISUUKSIA

PAULI LÖIJA, HELSINGIN KLUBITALO:

Kun tulin jäseneksi Helsingin Klubitaloon keväällä 2007, en voinut kuvitella enää palaavani työelämään. Vähitellen aloin kuitenkin pohtia mahdollisuutta siirtymätyöhön, mihin pääsinkin vuonna 2008. Tein töitä 12 tuntia viikossa Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjastossa.

Siirtymätyön onnistuttua hyvin ryhdyimme pohtimaan psykiatrian poliklinikalla oman hoitajani kanssa mahdollisuudesta hakea oikeutta työkokeiluun. Näin teimme ja täytimme melkoisen työlään hakemuksen työeläkelaitokselle, mistä saan kuntoutustukeni. Itse en olisi yksin jaksanut hakemusta täyttää, mutta oma hoitajani auttoi minua sen tekemisessä. Syksyllä 2008 minulle ilmoitettiin myönteisestä päätöksestä, sekä siitä, että minun tulisi ilmoittaa kokeilupaikastani vuoden sisällä.

Alkoι pitkällinen pohtiminen, mistä lähtisin työkokeilupaiikkaa hakemaan. Omien pohdintojeni kautta en oikein päässyt puusta pitkään, mutta käytyäni useita keskusteluja Klubitalolla työvalmentajan kanssa alkoi lista mahdollisista työnantajista hahmottua. Työkokeilupaiikkaa ei kannata hakea kuin selvaisista paikoista, jotka todella kokee omakseen.

Tein kesällä 2009 avoimen hakemuksen, jossa esittelin itseni, koulutukseni, työkokemukseni ja osaamisalueeni ja lähetin sen 16 eri paikkaan. Ensimmäisen haastattelukutsun esittänyt olisi halunnut kokoaikaisen työntekijän. Sinne en siis kelvannut. Pian tämän jälkeen minut kutsuttiin toiseen paikkaan haastatteluun. Puoli tuntia sen päättymisestä sain tietää, että saan kokeilupaikan kyseisestä työpaikasta.

Työaikani oli 20 tuntia viikossa, mikä todettiin minulle sopivaksi työajaksi. Kokeilimme työkokeilujaksolla myös 30 tunnin työviikkoa, mutta se osoittautui minulle liian raskaaksi. Kuntoutustukeani korotettiin kolmanneksella työkokeilujakson ajaksi.

Olin työkokeilussa puoli vuotta, minkä jälkeen työnantajani palkkasi minut muutamaksi kuukaudeksi. Tällöin minun tuli tarkkailla ansiotasoa, ettei se kohonnut yli minulle työeläkelaitokselta määritellyn ansaintarajan, jolloin olin menettänyt koko kuntoutustukeani.

Kesäajan olin ilman töitä, mutta syyskuun 2010 alusta minut palkattiin jälleen, tällä kertaa kolmeksi kuukaudeksi. Joulukuun olin ilman töitä, mutta seuraavana vuonna pääsin jälleen töihin, tällä kertaa pidemmiksi jaksoiksi. Pätkittäiset työsopimukset johtuivat siitä, että työnantajalla oli rekrytointikielto, eli uusia työntekijöitä ei saanut palkata pysyviin työsuhteisiin.

Löysähkön tutustumisjakson aikana tein erilaisia avustavia tehtäviä työnantajan yhdessä projektissa, mutta vähitellen aloin pyynnöstäni saada haasteellisempia tehtäviä ja työ alkoi maistua yhä paremmalta. Pääsin mukaan toimintatilastokirjan tekemiseen, minkä toimittamisen päävastuu lopulta lankesi minulle. Työnantajani teki lukuisia erilaisia kyselyitä, joiden yhteenvetoreportit tulivat minun tehtäväkseni. Nautin suunnattomasti haasteellisesta toimenkuvastani.

Pian sain lisää vastuuta työtehtäviini. Niihin liittyi kehittämistoimia ja kansainvälistä yhteydenpitoa. Yt-neuvottelut katkaisivat kuitenkin hyvin alkaneen urani: kaikki määräaikaisten työsopimuksilla työskentelevät joutuivat lähtemään. Tämä heikensi välittömästi terveydentilaani. Vuotta myöhemmin pääsin kuitenkin takaisin tekemään minulle jo tutuiksi käyneitä tilasto- ja tutkimustehtäviä. Terveydentilani ei kuitenkaan ollut palautunut entiselleen ja syksyllä 2013 jouduin lopettamaan työskentelyni. Terveydentilani niin mahdollistaessa voin jälleen alkaa etsiä uutta työtä, mutta toistaiseksi ei vielä ole sen aika.

3.4 SISÄINEN JA ULKOINEN JÄSENTEN KOULUTUS JA YHTEISTYÖ OPPILAITOSTEN KANSSA

VILMA KETTLE: TUETTU OPISKELU HELSINGIN JA ITÄ-HELSINGIN KLUBITALOILLA

Aloitin Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry:n Klubitaloilla opintovalmentajana syyskuussa 2013 tavoitteenani tukea jäseniä opintoihin ja heidän opinnoissaan sekä kehittää klubitalotoimintaan sopivien tuetun opiskelun käytäntöjä tiiviissä yhteistyössä oppilaitosten kanssa.

3.4.1 OPISKELIJAN TUKEMINEN

Olennaisena osana opintojen tukea on toki yhteydenpito opiskelijoihin, jotka opintojensa ohella eivät jaksakaan käydä tiiviisti Klubitalolla. Koska he eivät useinkaan ehdi Klubitalolle, pidän opintovalmentajana heihin yhteyttä puhelimitse, mutta usea on myös pitänyt minun mahdollisuudestani jalkautua. Tiedotusta varten perustimme heti syksyllä opiskelijoiden sähköpostilistan, ilmoittemme myös Klubitalojen Facebook-sivuilla ja kerromme tuetun opiskelun kehitystyöstä sekä opiskelijoiden omista kokemuksista oppimisaiheisessa blogissamme (www.opintoklubi.wordpress.com).

Tänä ensimmäisenä vuonna painopiste opintojen tukemisessa on ollut yksilövalmennuksessa, jossa aiheet ovat vaihdelleet laajasti. Esimerkiksi oppimistekniikat, ajanhallinta ja opintojen suunnittelu ovat olleet vahvasti esillä. Opintojen suunnitteluun on liittynyt myös yhteistyö oppilaitoksen kanssa, jossa on sovittu esimerkiksi hitaammasta opiskelutahdista tai vaihtoehtoisesta suoritustavasta.

Yksilöllistä tukea on toivottu oppilaitoksiin haettaessa, tiedon etsinnässä, hakutietojen täyttämiseen sekä korkeakoulujen pääsykokeisiin valmistautumiseen. Helsingin Klubitalo varasi tammikuussa 2014 opiskelua varten hiljaisen tilan, jossa on myös tietokone käytettävissä ja kevään aikana opiskelijat ovatkin pikkuhiljaa löytäneet tilan. Lisäksi harjoittelussa ollut datanomiopiskelija on ollut arvokas pystyessään tukemaan sekä opiskelijoita että muita jäseniä tietoteknisissä asioissa.

Koska opiskelijoita usein mietityttävät samat asiat, uskon, että he parhaiten tukisivat toinen toisiaan. Kuitenkaan aluksi opiskelijat eivät ole olleet kovin innostuneita tapaamaan ryhmässä. Toisaalta jo pienryhmä, jossa pilotoimme

Nyyti ry:n elämäntaitomateriaalia (<https://www.nyyti.fi/opi-elamantaitoa-2/>), osoittautui todella mielekkääksi. Vuoden keskustelujen jälkeen korkeakouluopiskelijat ovat innostuneet pienryhmäajatuksista, joten olemme suunnitelleet tapaavamme syksyllä joka toinen viikko osittain kokemuksia ja ajatuksia vaihdellen, osittain elämäntaito- tai oppimisvalmennusteemoja käsitellen. Oppimisvalmennusteemoissa hyödynnämme Kuntoutussäätiön Opi oppimaan-hankkeen (2006–2010) materiaaleja. Omasta näkökulmastani korkeakouluopiskelijat ovat myös niitä, jotka joutuvatkin omatoimisimmin selviämään oppilaitoksissaan.

Opiskelijat ovat myös itse kertoneet, että kaikkien opiskelijoiden ryhmä ei kiinnosta niin paljon, koska oletettavasti esim. yhtä MTKL:n ammatillisen kuntoutuksen kurssia, toisen asteen oppilaitoksessa ammattia opiskeleva ja yliopistolla pro gradu-tutkielmaa tekevä ovat aika eri tilanteessa. Uskon kuitenkin vertaisryhmän voimaan ja toivonkin, että pikku hiljaa löytyy innostuneita myös valmentavien koulutusten ja toisen asteen opiskelijoiden pienryhmään.

3.4.2 OPINTOIHIN INNOSTAMINEN

Tutustumiskäynnit ovat perinteinen, mutta toimiva tapa madaltaa kynnystä opintoihin. Välillä olemme sopineet niitä itse ja välillä osallistuneet oppilaitosten avointen ovien päiviin. Lisäksi esimerkiksi Helsingin yliopisto järjestää ilmaisluentoja, joihin voi osallistua ja saada tuntumaa yliopisto-opinnoista.

Verkostoituessani oppilaitosten kanssa olenkin pyrkinyt siihen, että oppilaitosten yhteyshenkilöt tuovat minulle tietoa siitä, mitä tapahtuu, sen sijaan, että itse joutuisin sitä selvittämään. Esimerkiksi opinto-ohjaajien Facebook-ryhmät ja eri sähköpostilistat ovat olleet käteviä tiedonsaannin väyliä.

Ensi vuodeksi työ- ja opintoyksikkö suunnittelee opiskelun teemapäivien järjestämistä. Itse haluaisin tuolloin lisätä laajempaa tietoisuutta opiskelumahdollisuuksien moninaisuudesta. Esimerkiksi rekrytointikoulutukset ovat olleet usealle tuntematon käsite.

Yksi tapa innostaa opintoihin on myös se, että Klubitaloilla on opiskelijoita ja eri alan harjoittelijoita. Toisaalta tavoitteenani on myös luoda tiiviimpää yhteistyötä oppilaitosten kanssa niin, että opiskelijat, joiden voimat ovat uupumassa, löytäisivät Klubitalolle saadakseen tukea aina silloin kun tarvitsevat. Toivottavasti näiden opiskelijoiden läsnäolo lisää intoa myös muissa jäsenissä.

3.4.3 OPPILAITOSYHTEISTYÖ

Mielestäni oppilaitosyhteistyötä tulee tehdä monipuolisesti, jotta se hyödyttää mahdollisimman monia. Edellä jo mainitsemani tiedotus ja opintoihin kuuluvien harjoittelupaikkojen antaminen ovat osa sitä. Muita tapoja suunnitella koulutusohjelma kuntoutujalle sopivaksi ovat kolmikantapalaverit opiskelevan jäsenen, minun ja opettajan välillä ja oppilaitoksen yhteydenotosta opiskelijan ”vastaanotto” ja tuki Klubitalolla.

Tuettu koulutusohjelma

Usea kuntoutuja jaksaa ja haluaa opiskella osa-aikaisesti mutta oppilaitosten ”normi” on liikaa tai ei huomioi kuntoutujan erityistarpeita. Tämän vuoksi aikuisten oppimiskeskus Edupoli haki NAO:n (Nuorten aikuisten osaamisohjelma, jolla tarjotaan opintoja alle 29-vuotiaille, joilla ei vielä ole toisen asteen tutkintoa) puitteissa rahoitusta tuetulle koulutukselle, jonka suunnittelimme yhdessä nuorelle kuntoutujalle sopivaksi. Alaksi valitsimme Kotityöpalveluiden ammattitutkinnon (Kopa), koska yleisestä poiketen tämä ammattitutkinto ei edellytä työkokemusta mutta Klubitalojen työt antavat hyvää pohjaa koulutukselle ja koska alalla työllistyminen osa-aikaisesti on mahdollista.

Tuettu Kopa sisältää kolme osiota: pakollisena siivouspalveluiden tuottaminen ja meidän tuettuun koulutukseen valitsemamme kaksi valinnaista: avustaminen ja asiointi sekä kotiruoan laittaminen. Käytännössä opiskelu on Power Point-esitysten pohjalta keskustelua ja ryhmätyötä, käytännössä koulussa harjoittelua (esim. miltä sokeasta tuntuu kävellä portaissa) ja työssäoppimisjaksoja. Kaikki materiaali tallennetaan Edupolin sähköiseen oppimisympäristöön e-studioon. Osaaminen osoitetaan näytöillä, joskin hygieniapassin ja EA1:n suorittamisen loppuksi joutuvat opiskelijat osallistumaan kokeeseen.

Tuetussa ammattikoulutuksessa olemme sopineet, että koulua tai työssäoppimista on kolme päivää viikossa ja että päivät ovat enintään viiden tunnin mittaisia. Ryhmässä opiskelee enintään kymmenen opiskelijaa ja jokaiselle tehdään oma HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Ryhmällä on oma ”mamma” eli vastaava opettaja, oma opinto-ohjaaja ja pääasiassa yksi opettaja yhtä osiota kohti. Tarpeen mukaan opiskelijat saavat tukea myös työssäoppimisjaksoilla. Lisäksi vastaava opettaja, opinto-ohjaaja ja minä tapaamme jäsenopiskelijan kanssa ainakin noin kerran kuussa tilannekatsauksen merkeissä. Mikäli opiskelija on sairaana, olen tavannut opis-

kelijan tarkistaakseni, että hän selviää rästitehtävistään eikä jää liikaa jälkeen. Mikäli tulee pidempi sairausloma, muokataan HOJKS:ia tilanteeseen sopivaksi esimerkiksi pidentämällä opintoaikaa.

Kolmikannat

Kolmikantapalaverit ovat meillä olleet etenkin ns. välivaiheen koulutusten, esimerkiksi valmentavien ja kuntouttavien opetusten, parissa ahkerassa käytössä. Näin saadaan opettajalle tieto jäsenen Klubitalolla laatimasta tavoitesuunnitelmasta ja toisaalta Klubitalolle tieto jatkosuunnitelmista opintojen loppuvaiheessa, jolloin kaikki tahot voivat tukea jäsentä. Tarvittaessa tai jäsenen sitä toivoessa, kolmikantapalavereja on myös pidetty muissa opinnoissa ja myös hoitotahon kanssa yhdessä.

Opiskelijat klubitalolle

Koska oppilaitoksissa on opiskelijoita, joiden omat voimat uupuvat ja joilla usein opinnot keskeytyvät ilman tukea, olemme tiivistäneet yhteistyötä oppilaitosten kanssa: Klubitalot voivat tarjota pitkäaikaisempaa kuntouttavaa tukea, joihin oppilaitoksilla ei ole resursseja. Tämän yhteistyömuodon mallintamisessa ESKOT ry on vasta alussa, mutta ensimmäiset opiskelijat ovat jo tulleet jäseniksi Helsingin Klubitalolle tämän kautta.

ELECT-projektin ja opiskelijoiden haastattelujen pohjalta olen havainnut, että jotta opiskelija löytää paikkansa Klubitalosta, on tärkeää, että hän voi siellä säilyttää opiskelijan identiteettinsä. Niinpä pyrimme siihen, että opiskelijan tullessa tutustumaan Klubitalolle minä opintovalmentajana olen häntä vastassa yhdessä opiskelevan jäsenemme kanssa. Aluksi hän perehtyy koko talon toimintaan, jotta saa käsityksen siitä, mitä kaikkea talo voi tarjota. Lisäksi tuloprosessiin liittyy kolmikantakeskustelu opettajan kanssa, jolloin jäsenämme opiskelijan opiskelutavoitteita ja mitä tavoitteita Klubitalolle opintoihin liittyen voisi asettaa.

Eräs opiskelija esimerkiksi kertoi kokevansa muistiinpanojen tekemisen vaikeaksi, jolloin ehdotin, että hän valitsee Klubitalolla pöytäkirjojen kirjoittamisen työtehtäväkseen harjoittaen samalla muistiinpanotaitojaan opinahjoaan varten. Jotta opiskelijat löytäisivät paremmin Klubitalolta työtehtävät, jotka tukevat heidän opiskeluvalmiuksiaan ja sitä kautta heidän opintojaan, olemme luoneet työvälineeksi Klubitalon HOPSin eli henkilökohtaisen oppimisen suunnitelman,

jota tällä hetkellä testaamme ja kehitämme. Lisäksi toki opintovalmentajana tapaan opiskelijoista jäseniksi tulleita kuten muitakin opiskelijoita ja pyrin kannustamaan takaisin opintoihin, kun aika on siihen oikea.

3.4.4 JÄSENTEN JA OPPILAITOSTEN KOKEMUKSIA

Ammattitutkinto yhteistyössä Edupolin kanssa

DISA, ITÄ-HELSINGIN KLUBITALO:

Kun kuulin Klubitalon ja Edupolin yhteistyössä järjestämästä Kotityöpalveluiden ammattitutkinnosta, innostuin. Tuntui, että oli minun aikani jatkaa eteenpäin. Alana Kopa oli mielekäs: pidän ihmisten kanssa työskentelystä ja Klubitalon ravintolassa ruokapuolikin on tullut tutuksi. Kerroin kiinnostuksestani ja kävimme porukalla Edupolilla tutustumassa. Maaliskuun alussa aloitimme opinnot.

Mielestäni koko opintopaketti on siisti. On ollut kiva siirtyä kuntoutujasta opiskelijaksi. Koulunkäynti on vaatinut minulta keskittymiskykyä, mutta se onnistuu, kun on oikea asenne.

Kun eräs Klubitalon jäsen kysyi minulta koulutuksesta, suosittelin, että hän ensin käy säännöllisesti ja aktiivisesti Klubitalolla. Se on hyvä tapa testata omaa jaksamistaan ja pystyykö käymään koulua 6h ja tekemään mitä muut käskee.

Opintovalmentaja pyrkii tuetun opiskelun puitteissa luomaan yhteistyötä eri oppilaitosten kanssa. Eräänä esimerkkinä tästä on Disan aloittama Kotitalouspalveluiden ammattitutkinto, jonka suunnittelimme alle 29-vuotiaille jäsenillemme yhdessä Edupolin kanssa. Opinnot koostuvat kolmesta osatutkinnosta: kotisiivouspalveluiden, kodin ruokapalvelujen ja avustamis- ja asioimispalvelujen tuottamisesta ja se antaa pätevyyden esimerkiksi kotipalvelussa työskentelemiseen tai henkilökohtaisena avustajana toimimiseen – molemmat aloja, joilla osa-aikainen työllistyminen on yleistä ja työntekijöille on kova tarve. Tutkinnon voi suorittaa osatutkinto kerrallaan ja toiveina on, että Edupoli saa rahoitusta, jonka avulla se voisi pyörittää koulutusta jatkuvasti.

Tuettu opiskelu tässä tarkoittaa mm. sitä, että opiskelupäiviä on viikossa kolme ja teoriapäivän pituus on enintään viisi tuntia, jotta kuntoutuva opiskelija ehtii myös palautumaan. Myös niin sanottu teoriapäivä painottuu

käytännön työtehtävien harjoitteluun Edupolin tiloissa. Työssäoppimisjakson aikana työtehtäviä tehdään asiakkaiden luona ja silloin päivän pituus voi olla kuusi tuntia mutta silloin ei tule kotitehtäviä. Muuten osaaminen osoitetaan näytöillä, pääasiahan ei ole menestyä kokeissa vaan oppia työelämän edellyttämät asiat käytännössä.

Jotta opiskelija ei jää opinnoissaan yksin, on tälle koulutukselle Nuorten Aikuisten Osaamisohjelman turvin pystytty rahoittamaan oivat henkilöstöresurssit: Pienryhmällä (6–10 opiskelijaa) on oma opettaja, opinto-ohjaaja ja työvalmentaja. Lisäksi minä Klubitalojen opintovalmentajana sekä mahdollisesti opiskelijan oma hoitaja tapaamme opiskelijan ja oppilaitoksen henkilökunnan kanssa noin kerran kuussa tai tarvittaessa, jolloin pysähdymme yhdessä pohtimaan miten parhaiten opiskelijan opintomenestys varmistetaan.

Klubitalolta opiskelemaan

JANI, HELSINGIN KLUBITALO:

Olen 30-vuotias mies ja olen käynyt Klubitalolla vuodesta 2007. Olin ollut pari vuotta kuntoutuksessa, kun hoitohenkilökunta ehdotti Klubitalolle hakeutumisista. Minulla ei juurikaan ollut ennakkokäsityksiä siitä, mistä Klubitalossa on kyse ja millaista siellä olisi. Alun hämmennyksen hälvettyä siellä käyminen alkoi kuitenkin tuntua luontaiselta ja helpolta.

Ennen kuin tulin Klubitalolle olivat sosiaaliset tilanteet minulle aika haasteellisia. Esimerkiksi uudessa porukassa tuntui, että olen lähtökohtaisesti muita alempana ja minun täytyy jotenkin ansaita muiden hyväksyntä. Klubitalolla tätä tunnetta ei kuitenkaan tullut, sillä tiesin muidenkin jäsenten olevan kuntoutujia ja koin olevani samalla viivalla heidän kanssaan.

Kouluhistoriani ja sairastuminen

Päysin peruskoulusta vuonna 2000. Opiskelu ei missään vaiheessa peruskoulua juurikaan kiinnostanut, joskin tulin kyllä koulukavereiden kanssa toimeen ja siinä mielessä peruskoulu oli mukavaa aikaa. En lukenut kokeisiin enkä tehnyt läksyjä, sillä se ei koskaan tuntunut tarpeeksi mielekkäältä tai kiinnostavalta. Kuulin kyllä usein, kuinka tärkeää koulunkäyntiin keskittyminen tulevaisuuden

kannalta olisi. En kuitenkaan välittänyt siitä, kuinka se mahdollisesti näkyisi elämässäni joskus määrittämättömän pitkän ajan päästä.

Kun pääsin peruskoulusta, suhtautumiseni opiskeluun ei ollut muuttunut, ja ensimmäisten sairauden oireiden ilmaantuminen mutkisti asiaa entisestään. Äitini sysäämänä hakeuduin kuitenkin merkonomilinjalle, josta valmistuin vuonna 2003. En kuitenkaan missään vaiheessa kokenut kaupallista alaa omakseni ja kävin tuota koulua lähinnä velvollisuudentunnosta.

Merkonomiopintojen jälkeen en ollut moneen vuoteen oikein missään. Hain näennäisesti töitä, mutta sairauteni paheneminen etäännytti minua siitä ajatuksesta, että voisin käydä töissä tai opiskella. Mietin, että aikaa menee ikään kuin hukkaan, kun en opiskele mitään enkä ole töissä. Sairastelu vei kuitenkin noista ajatuksista voiton. Ensin tilanne paheni siihen, etten päässyt oikein mihinkään kotoa, ja lopuksi päädyin kuntoutusosastolle ja sieltä kuntoutuskoitiin. Kuntoutuksessa tehtiin iso työ sen eteen, että kykenisin ahdistukseltani ylipäänsä menemään paikasta toiseen.

Klubitalolta aikuislukioon

Kuntoutuksessa tuotiin siis esille ajatus Klubitalosta. En erityisemmin innostunut tuosta ajatuksesta, mutta Klubitalolle menemistä pidettiin tärkeänä askeleena kuntoutumisessani, joten suostuin siihen. Tutustumisen, haastattelun ja perehdytyksen kautta pääsin Klubitalon jäseneksi vuoden 2007 syksyllä. Aloin käymään talolla joitakin kertoja viikossa. Osallistuin työpainotteiseen päivään aika aktiivisesti. Tein pitkään varsinkin erästä tiettyä tehtävää, jossa kirjataan Klubitalolla kävijöiden tulo- ja lähtöajat tietokoneelle. Tuo tehtävä oli hyvin mekaaninen ja koin sen melko puuduttavana, mutta se toi päiviini sellaista rutiinia, jota minulla ei ollut moniin vuosiin ollut lainkaan. Minulla oli nyt paikka, johon mennä ja siellä jotain mitä tehdä, eikä tuo tekeminen liittynyt sairauteeni mitenkään. Se oli pieni mutta tärkeä muutos.

Vuonna 2008 menin siirtymätöihin UPM-Kymmenelle. Työ ei ollut minulle ehkä kaikista mielekkäintä, mutta se oli kuitenkin hyvä kokemus. Sain itseluottamusta, kun kykenin käymään töissä ajallaan ja minut hyväksyttiin osaksi työyhteisöä. Etenkin kokemus siitä, että tulen työpaikalla ihmisten kanssa toimeen ja kykenen heidän kanssaan yhteistyöhön, oli tuossa vaiheessa arvokas.

Vuonna 2009 Klubitalolla käynnistyi tuetun työllistymisen ELY-projekti. Ensimmäinen projektia varten talolle tullut työntekijä alkoi pitää ryhmää, jossa pohdittiin työllistymis- ja opiskeluasioita. Ryhdyin käymään tässä ryhmässä, ja sen aikana minulle aukesi mahdollisuus päästä uuteen siirtymätyöhön Hakaniemen S-Marketiin. S-Market osoittautui minulle kaikin puolin hyväksi paikaksi. Vaikka työ oli yksinkertaista, se tuntui mielekkäältä ja siihen liittyneet asiakaskontaktit olivat minulle erityisen mieluisia tilanteita. Tulin hyvin toimeen sekä työkaaverien että asiakkaiden kanssa ja sain pärjäämisestäni paljon itseluottamusta.

Siirtymätyöt antoivat minulle etenkin sosiaaliselta kannalta tärkeitä onnistumisen kokemuksia. Yhteisöllisyys on aina ollut minulle haasteellista, ja olen siksi suuntautunut yksinoloon sen sijaan. Siirtymätyöt pakottivat minut tuon mukavuusalueen ulkopuolelle, ja kun selvisin tilanteista kunnialla, se antoi itseluottamusta kohdata sosiaalisia tilanteita jatkossa.

Vuonna 2012 aloin miettimään opiskelun mahdollisuutta, ja toin tämän esille tuetun työn projektityöntekijän kanssa keskustellessani. Ensimmäistä kertaa tunsin aitoa halua opiskeluun. Tällä kertaa opiskelisin oman motivaationi ajamana sen sijaan, että vain täyttäisin muiden odotuksia siitä, että tekisin edes jotain elämälläni. Kartoitimme yhdessä projektityöntekijän kanssa opiskelumahdollisuuksia. Ensin mietimme jatkoa merkonomitutkintoni pohjalta, mutta sitten projektityöntekijä ehdotti aikuislukiota.

Vähän aikaa mietittyäni aikuislukio alkoi tuntua hyvältä ajatukselta, mutta tuossa vaiheessa minusta tuntui, etten uskaltaisi mennä sinne. Minulla oli vielä epäilyksiä itsestäni ja siitä, miten minuun aikuislukiossa suhtauduttaisiin. En myöskään ollut varma siitä, pärjääkö lukio-opinnoissa, joista minulla ei ollut mitään kokemusta. Klubitalon projektityöntekijä auttoi pääsemään epäröintiäni yli. Hän vakuutti minut siitä, ettei minun tarvinnut olla huolissani muiden hyväksynnästä tai siitä, selviytyisinkö opinnoista.

Menin aikuislukioon keväällä 2012. Projektityöntekijä tarjoutui tulemaan mukaani ensimmäisellä käynnillä, mutta päätin mennä yksin. Pääsin oppilaitoksen kirjoille opinto-ohjaajan kautta. Koululla oltiin hyvin vastaanottavaisia ja ystävällisiä, mikä hälvensi pelkojani entisestään. Vähän aikaa koulua käytyäni se tuntui jo hyvältä ja täysin luontaiselta. Huomasin tulevani muiden opiskelijoiden ja opettajien kanssa hyvin toimeen, eivätkä lukion kurssit tuntuneet ylitsepääsemättömän hankalilta. Motivaationi oli tuolloin vahva ja sitä se on edelleen.

Tämä hetki ja tulevaisuus

Vaikka motivaatio ei ole ollut ongelma, suurin haasteeni on ollut riittävä panostus yksittäisiin kursseihin. On kovin helppoa taantua vuosikausia vanhoihin tapoihin, joissa en tehnyt tarpeeksi työtä koulussa pärjäämisen eteen. Olen työstänyt tätä asiaa yhdessä Klubitalon työntekijän kanssa, ja esimerkiksi viimeisimmillä kursseilla saavutin sellaisen työnteon määrän, joka riitti noille kursseille asettamiini tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lukiota minulla on vielä noin puolet käymättä, mutta kuljen vääjäämättä kohti ylioppilaskirjoituksia ja lukiosta valmistumista. Minulla on jo jonkinlainen ajatus siitä, mitä aineita kirjoitan ylioppilaskirjoituksissa. Minulle on myös alkanut muodostua näkemys siitä, mitä haluan tehdä lukion jälkeen. Tämä näkemys oli vielä hämärän peitossa lukiota aloittaessani. Toivoin sen muotoutuvan sitä mukaa, kun suoritan erilaisia kursseja ja huomaan, millaiset asiat minua eniten kiinnostavat, ja tämä toive on toteutunut. Minulla on nyt selkeitä unelmia siitä, mitä haluan vielä tulevaisuudessa opiskella ja tehdä. Tavoitteeni on yliopistossa. Vain aika näyttää, toteutuvatko tämänhetkiseen opiskeluun liittyvät haaveeni. Olen päättänyt katsoa, mihin tämä tie minut johtaa.

Suvimäen Klubitalon JOSKO-hanke

TUIJA HÄMÄLÄINEN & ULLA LEHTINEN

Välikäsi-hankekokonaisuuteen kuuluvassa ESR-hankkeessa tavoitteena on kehittää oppisopimuskoulutusmalliin joustoja, jotka mahdollistavat tämän opiskelu- ja työllistymisväylän myös mielenterveyskuntoutujille ja muille osatyökykyisille. Tarkoituksena on saattaa mielenterveyskuntoutujia omavastuisen elinikäisen oppimisen ja opiskelemisen polulle, jossa oppisopimuskoulutus voi olla yhtenä osana.

Keskeistä on mielenterveyskuntoutujan omien voimavarojen tunnistaminen ja vahvuuksien hyödyntäminen siten, että tutkintojen suorittaminen mahdollistuu. Hankkeessa pyrittiin kehittämään joustava, tuettu oppisopimuskoulutuksen toimintatapa, joka (1) käsittää tuen sekä oppisopimuskoulutuksessa olevalle että yritykselle, jossa oppisopimusopiskelija työskentelee, ja (2) yhdistää joustavasti oppisopimuskoulutusta osaksi työelämäänsä johtavaa valmentautumispolkua

silloin, kun siirtyminen suoraan oppisopimuskoulutukseen ei ole tarkoituksenmukaista.

Yhteistyötä tehdään tutkintoja vastaanottavien tahojen ja oppisopimustoimiston, työvoimahallinnon sekä työnantajien kanssa. Määrällisenä tavoitteena oli luoda hankeaikana (2 vuotta) noin 12 kouluttautumiseen, työelämään, tutkintoon tai oppisopimuskoulutukseen johtavaa valmentautumispolkua. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat mielenterveyskuntoutujat, jotka ovat jääneet työelämän ulkopuolelle vanhentuneen tai puuttuvan ammatillisen tutkinnon vuoksi.

Hankevetäjä toimii myös työ- ja opintovalmentajana, jolta työnantaja ja opiskelija saavat tukea työpaikalla tapahtuvan oppimisen suunnitteluun ja työtehtäviin perehtymiseen. Opiskelijalla on mahdollisuus tehdä opiskeluunsa liittyviä tehtäviä Klubitalolla ja saada niihin henkilökohtaista tukea. Jokaisen oppisopimuskoulutuksessa olevan jaksamista ja edistymistä seurataan tiiviisti mm. tekemällä tukikäyntejä työpaikoille, pitämällä yhteyttä oppilaitoksiin sekä osallistumalla vertaisryhmätapaamisiin.

Toisena tavoitteena oli luoda *JOSKO-tiimimalli*, jossa hyödynnetään tiimiläisten kokemuksia ja osaamista yhteisten ja yksilöllisten ongelmien ratkaisemiseksi. Tiimi toimii vertaistuen lähteenä ja se osallistuu myös Klubitaloa hyödyttävään toimintaan. Vuoden 2015 aikana syntyi kaksi toteuttamiskelpoisista suunnitelmaa oppisopimuskoulutuksista.

Lisäksi toteutettiin kaksi tutkintotilaisuutta ja yksi työkokeilu. Lyhytaikaisesti Klubitalon ulkopuolelle työllistyi kaksi henkilöä ja yhdeksälle henkilölle löytyi oikea-aikainen ja paremmin tavoitteita tukeva palvelu muualta. Kolme henkilöä löysi JOSKOn kautta tarpeitaan vastaavaa kurssitusta ja kahdelle oli hyötyä yrityksen perustamisohjauksesta. Opiskelemaan siirtyi yksi ja siirtymätyöhön yksi. Kaikkiaan valmentautumispolkuja rakentui 21.

Validia-koulutus Kotkassa 2015–2016

E.A., KARHULAN KLUBITALO

Tammikuun 19. päivä 2015 alkoi Kotkassa koulutus mielenterveyskuntoutujille ja sen ryhmäopetus 9. helmikuuta. Koulutus toteutetaan yhteistyössä Validia-ammattiopiston, Kakspy ry:n ja Karhulan Klubitalon kanssa. Pääpaikka on Järvenpäässä, mutta toimipisteitä on Järvenpään lisäksi Tampereella ja Kotkassa, joista viimeksi mainitussa on kaksi ryhmää, toisessa on nuoria ja toisessa nuoria aikuisia, kuitenkin alle 45-vuotiaita.

Koulutus on itsenäiseen elämään, opiskeluun ja työhön valmentava koulutus, johon kuuluu erinäisten aiheiden lisäksi työharjoittelua. Muita aiheita ovat ATK, arjen matematiikka, viestintä ja vuorovaikutus, terveystieto, sosiaaliset taidot, kielet jossakin määrin, yhteiskunnassa toimiminen ja vapaa-aika, sekä muuta mukavaa.

Koulutuksen puitteissa on käyty tutustumiskäynneillä eri paikoissa, kuten kirjastossa ja taidenäyttelyissä, sekä viimeksi Kakspy:n eri yksiköissä Kotkan, Karhulan ja Haminan alueilla. Lisäksi on pelattu pelejä, menty pelaamaan biljardia ja keilaamaan, tehty origameja ja eri tehtäviä opiskelusuunnitelmaan liittyen. Kaikille opiskelijoille on tehty henkilökohtainen opintosuunnitelma yksilölliset tarpeet huomioiden ja jokainen on saanut esittää toiveensa työharjoittelupaikoistaan sekä läsnäolopäivistään ja lähiopetustunneistaan.

Koulutus on päätoimista toisen asteen opiskelua, joten ruokailu on opiskelijoille ilmainen ja se tapahtuu Karhulan Klubitalon tiloissa. Klubitalossa on myös mahdollista tehdä annettuja etätehtäviä koneella; tosin kaikki eivät mahdu sinne yhtä aikaa. Onneksi joillakin on jo valmiiksi oma tietokone käytössään. Itsekin opiskelijana voin sanoa, että vaikka aluksi suhtauduin koulutukseen hienman kriittisesti, on se silti osoittautunut hyväksi toiminnaksi. Toki ongelmiakin on ollut, lähinnä teknisiä, mutta tähän asti koulutus on kuitenkin vastannut tarkoitustaan. Tehtävät ovat olleet asiallisia ja on viihdyttävää päästä kirjoittamaan tekstejä tietokoneella. Hyvää on myös se, että jo olemassa olleita aktiviteetteja on ollut mahdollista liittää opintoihin ja saada niistä suoritusmerkintöjä. Muut opiskelijat ja opettajat ovat asiallisia ja mukavia, mikä tosin voi johtua siitä, että suurin osa osallistujista on tuttuja toisilleen muista yhteyksistä. Koulutuksen kesto on 1–3 lukuvuotta. Ensimmäinen osio päättyi joulukuussa 2015, minkä jälkeen on valmistauduttu osallistumaan jatko-ohjelmaan.

Taulukko 5. Tuloksia Helsingin Klubitalojen opintovalmennuksesta noin 2½ vuoden ajalta.

Helsingin ja Itä-Helsingin Klubitalojen opintovalmennus syksystä 2013 vuoden 2016 alkuun	
Opintovalmennuksen sisältö	Yhteensä
Opiskelijoita tai opinnoista kiinnostuneita yhteensä	110
• Heistä alle 35-vuotiaita	49
Saatuja opiskelupaikkoja yhteensä	41
• Ja niistä VALMA tai muu 1-vuotinen valmentava koulutus	16
• (Osa)tutkintoon valmistuneita	24
• VALMAsta tai muusta vuoden valmentavasta koulutuksesta valmistuneita	13
Hakuneuvontaa saaneita	46
• Josta tammikuuhun 2016 mennessä johtanut opintoihin	21
• Konsultaatio- eli yksittäistapaamisia (ei sisällä hakumietintöjä)	33
Yksilöohjaukseen osallistuneita	50
• Yksilöohjaukseen osallistuneista alle 35-vuotiaita yhteistyön alkaessa	30
Tuki harjoitteluissa	15
Opiskeluryhmästä tukea saaneet (ei yksittäiset kokeilijat)	11
Taustatukea (pari kertaa vuodessa kuulumiset)	16

Muuta:

- Jäsenet pitävät opintoaiheista blogia tiedottamiseen ja opintovalmentajan materiaaliksi (kokemusten jako): www.opintoklubi.wordpress.com
- Klubitalossa tehtävän työn opinnollistaminen yhteistyössä Keskuspuiston ammattiopiston kanssa: Tarkoitus on pystyä kirjoittamaan vuonna 2016 Osaamistodistus jäsenille, jotka työllään täyttävät Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinnon kokin, kahvilapalvelut osatutkinnon tai Ylläpitosiivouksen (Kotityö- ja puhdistuspalvelujen pt) osatutkinto.
- Klubitalon HOPSin avulla opiskeluvälmiuksien parantaminen Klubitalon töitä tekemällä.

Taulukko 6. Opintovalmennuksen tuella tutkinnon tai osatutkinnon suorittaneita ja opintoja vielä jatkavia Helsingin Klubitalojen jäseniä viimeisten 2½ vuoden ajalta.

Helsingin ja Itä-Helsingin Klubitalojen opintovalmennus syksystä 2013 vuoden 2016 alkuun	
Jäsenet opiskelevat tai ovat valmistuneet seuraavista oppilaitoksista	
Aikuisoppilaitos	Valmistuneet ja yhä opiskelevat
Edupoli aikuiskoulutusoppilaitos	Tuettu kotityöpalveluiden ammattitutkinto
Amiedu aikuiskoulutus	Aamu- ja iltapäiväohjaajan sekä kouluavustajan ammattitutkinto, sekä merkonomi oppisopimuksella
Avoin yliopisto tai ammattikorkeakoulu	Historia, matematiikka, kemia, psykologia, biokemia
Suomen liikemiesten kauppapisto	Datanomin ja merkonomin tutkinnot
Helsingin Diakoniaopisto	Valmentava koulutus
Helsingin yliopisto	Historia, maa- ja metsätaloustieteet, ranska, seemiläiset kielet, ugrilaiset kielet, teologia, valtiotiede, kasvatustiede, musiikkitiede
Ammattiopisto LUOVI	Valmentava koulutus
Keskuspuiston ammattiopisto	Valmentava koulutus, kahvilapalvelut, datanomi, pintakäsittelijä, artesaani, laitoshuoltaja
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	IT-tradenomi
Metropolia ammattikorkeakoulu	Koneinsinööri
Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda	Puutarha-alan perustutkinto
Stadin aikuisopisto	Mava, hiusalan osaamisohjelma, matkailualan perustutkinto
Jyväskylän yliopisto	Jatko-opiskelija
Työtehoseura	Logistiikka-alan perustutkinto
Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAK	Kulttuurituottaja

Vuosittain järjestetään klubitalojen yhteinen urheilutapahtuma. Kuvassa tyytyväinen voittajajoukkue vuosimallia 2015.

3.5 TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN – JÄSENTEN KOKEMUKSIA

Kaikilla Suomen Klubitaloilla on joitakin terveyttä ja hyvinvointia edistäviä toimintamuotoja, kuten tukea tupakoinnin lopettamiseen, päihdestrategia, ravitsemusohjaushankkeen, painonhallintaa, ohjattua liikuntaa tai esimerkiksi osallistumista Klubitalojen välisiin urheilukilpailuihin.

3.5.1 MIELIKKI JYVÄSKYLÄSSÄ

Huoltoliitto ry järjesti yhteistyössä Suvimäen Klubitalon ja Keski-Suomen omaiset mielenterveystyön tukena ry:n kanssa mielenterveyskuntoutujien liikunta- ja ravitsemusohjaushankkeen, Mielikin, joka kesti vuoden 2012. Kokemukset Mielikistä olivat hyvät ja tulokset yllättivät positiivisesti. Suvimäen Klubitallolla päätettiin jatkaa Mielikin jalanjäljissä *Hyvinvointia perjantai-iltapäivään* -nimikkeellä toimivien ruoka- ja liikuntaryhmien merkeissä. Hyvinvoinnin merkitys Klubitallolla kasvoi hankkeen ansiosta, ja se onkin valittu yhdeksi toiminnan painopistealueeksi.

Kokemuksia Mielikistä

SUSANNA, SUVIMÄEN KLUBITALO:

Itse hakeuduin Mielikkiin, koska oma fyysinen ja psyykinen kuntoni on huonontunut masennuksen myötä. Harrastin aiemmin nuorena kilpauintia aktiivisesti, mutta sairauden seurauksena oma aktiivinen asenne liikunnan harrastamiseen väheni ja sohva elokuvineen vei voiton. Olin jo pitkään miettinyt, että jotain liikuntaa pitäisi harrastaa, koska kuntoni alkoi rapistua huolestuttavasti. En kuitenkaan enää halunnut lähteä liikkumaan yksin, sillä siitä olin saanut tarpeekseni uidesani kilpaa. Halusin mieluummin harrastaa liikuntaa kaveriporukassa. Myöhemmin näin talolla ilmoituksen Mielikki-projektista, jonka tarkoituksena on tukea liikunnan harrastamista ja terveellisiä elämäntapoja. Ajattelin sitten hakea projektiin mukaan ja niin minut valittiin näiden 30 henkilön joukkoon. Olin siitä hyvin iloinen, koska nyt tulisin ottamaan itseäni ”niskasta kiinni” ja alkaisin liikkua!

Olen ollut Mielikissä mukana marraskuusta 2012 ja jo näin lyhyellä aikavälillä olen oppinut paljon liikunnasta, ravinnosta ja ennen kaikkea itsestäni. Minulle on opetettu kuinka voin tehdä helppoa ja terveellistä ruokaa. Ja mikä parasta – ruokailukerrat ja liikuntavuorot tehdään aina yhdessä ryhmän kanssa. Ennen kaikkea olen saanut kiinni siitä, miten pienillä tottumuksien muutoksilla voi vaikuttaa omaan hyvinvointiin. Etenkin mielenterveysongelmaisten haasteena on ns. ”aikaansaaminen”, kun ei millään jaksaisi. Mutta nyt kun liikutaan ja tehdään yhdessä, se on paljon helpompaa, sillä ryhmässä saa kannustusta.

Olen ollut todella tyytyväinen saamaani ohjaukseen ja tukeen, mutta etenkin siihen, että sain itse lähdettyä mukaan. Mielikki on nostanut minun psyykkistä hyvinvointiani huomattavasti ja olen löytänyt liikunnan ilon uudelleen.

3.5.2 JOOGAA

Jooga-ryhmä on pyörinyt Itä-Helsingin Klubitalolla lokakuusta 2012. Ryhmää vetää työvalmentajamme, jolla on myös joogaohjaajan koulutus. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa ja tunti on sijoitettu työpainotteisen päivän alkuun tai loppuun. Vuodesta 2014 ryhmä on ollut avoin myös muiden ESKOT ry:n klubitalojen jäsenille. Osallistujille tehtiin kysely keväällä 2013 jossa heiltä kysyttiin esimerkiksi seuraavaa: Mitä hyvää jooga on tuonut elämäsi?

”Kuulostaa hullulta, mutta hymyilen sisäänpäin.”

”Jaksamista ja kestävyyttä arkeen.”

”Jooga on todella hyvää. Se antaa energiaa, venyttää lihaksia, antaa hyvän mielen, rentouttaa, antaa tunteen, että minä osaan tehdä joogaa. Yhteistoiminta, siis jooga, auttaa elämässä jaksamista. Se on yhteistoiminta, joka antaa voimia moneksi päiväksi.”

”Jonkin verran notkeutta ja aamulla on helpompi herätä joogapäivän jälkeen.”

”Oppinut hengittämään kunnolla, ettei hengitä puolittain. Hengittämistä jännittää välillä. Olen oppinut rentoutumaan ja hengittämään helpommin.”

”Lisännyt tietoisuutta kehosta.”

”Tunnin jälkeen olo on ollut rennompi ja helpottunut.”

Jooga Itä-Helsingin Klubitalolla.

Jooga auttaa elämässä

LOUDMILA, ITÄ-HELSINGIN KLUBITALO:

Olen osallistunut aktiivisesti Itä-Helsingin Klubitalolla pidettyyn joogaryhmään kahden vuoden ajan. Joogan merkitys sen harrastajille on hyvin suuri. Odotin aina sitä päivää, jolloin meillä oli joogatunti. Kivaa oli sekin, että tapasimme ryhmässä toisiamme ja saimme vaihtaa mielipiteitä ja opastaa ja kannustaa toisiamme. Tunnelma ryhmässä oli aina positiivinen, lämmin ja hauska.

Jooga on menetelmä, jonka avulla voi oppia tuntemaan ja kehittämään itseään. Joogaharjoituksilla voi edistää ja vaalia hyvää terveyttä. Jooga auttaa ihmisen henkiseen kasvuun ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Jooga merkitsee kokemusta omasta itsestä. Joogassa voi saada levollisen mielen ja tasapainoisen kehon. Kun ihminen on sopusoinnussa itsensä kanssa, se heijastuu myös ihmisuhteisiin. Jooga kehittää lihasvoimaa, tasapainoa ja hengitystä ja rauhoittaa mielen. Se antaa myös energiaa, vähentää stressiä ja parantaa keskittymiskykyä.

Jo ennen joogatunnin alkua keskitytään ja virittäydytään joogaan. Liikkeitä tehdessä keho on tasapainossa ja sisään- ja uloshengitys kontrolloitua. Ajan ja kokemuksen myötä tämä kaikki järjestyy harmonisesti. Se on hyvin positiivinen oppimiskokemus.

Ryhmässämme oli eri-ikäisiä joogaharrastajia, nuorempia ja vanhempia. Kaikki tekivät harjoituksia edellytystensä mukaan, onnistuivat ja olivat tyytyväisiä ja onnellisia suorituksistaan riippumatta iästään ja lihaskunnostaan. Joogatunnin jälkeen tunsimme kevyen väsymyksen, rauhoituimme ja vartalomme sopeutui tilanteeseen. Oli kuin koko maailma olisi muuttunut iloisemmaksi ja täydellisemmäksi.

Jooga yhdistää mielen selkeytymisen ja fyysisen tasapainon terveyden ylläpitämiseen. Se antaa energiaa, vähentää stressiä ja parantaa keskittymiskykyä yksinkertaisten hengitys- ja liikeharjoitusten avulla. Harjoitus kerran viikossa tekee paljon, vartalon muisti säilyttää ryhdin, keventää askeleita ja pitää mielen hyvänä. Kaikki tämä lisää hyvinvointia ja hyvää oloa. Arkiongelmat näyttävät pienemmiltä vaikkeivät häviä minnekään, mutta tulee olo, että ne ovat ratkaistavissa jollain tavalla. Ihminen oppii sietämään ongelmia ja etsimään niihin ratkaisuja. Tulee tunne, että hän ei ole yksin maailmassa eivätkä ongelmat ole ratkaisemattoman suuria. Ihminen oppii sietämään vaikeuksia elämässä.

3.5.3 KOKEMUKSIANI KLUBITALON EVÄISTÄ PAREMPAAN HYVINVOINTIIN

PAULI LÖIJA, HELSINGIN KLUBITALO:

Klubitalon jäsenyys on muuttanut elämäni monin tavoin. Ensin en tuntenut oloani kovinkaan kotoiseksi. Itse asiassa minulla ei ollut juuri minkäänlaista itsetuntoa. Olin saanut sairausdiagnoosini vain muutamaa kuukautta aikaisemmin oireiltuani sitä ennen parikymmentä vuotta. Minun oli hyvin vaikea hyväksyä sitä, että minulla oli psyykinen sairaus.

Lopetin tupakoinnin: Klubitalolla istuin varsin usein tupakkahuoneessa. Itse asiassa poltin ehkä aikaisempaa enemmän. Tiesin kyllä tupakan vaarallisuudesta terveydelle, mutta silti jatkoin sauhuttelua. Oli hyvin helppoa istua tupakalla muiden tupakoitsijoiden kanssa. Kerran Klubitalolla oli luento tupakoinnista ja sen lopettamisesta. Luennon piti yksi talomme jäsenistä, jolla oli asiasta omakohtaista kokemusta. Pian tämän jälkeen Klubitalomme tupakkahuone suljettiin ja sen sijalla on nykyään pieni kirjasto. Tämän jälkeen tupakointini väheni huomattavasti. Ei ollut niin helppoa lähteä ulos etenkin syys- ja talviaikaan pelkästään tupakan takia. Koko ajan pohdin tupakointiani ja sitä, kuinka tyhmä tapa se oli. Pohdin kaikkea tietoa, mitä olin Klubitalolla saanut ja niinpä lopetin tupakoinnin lähes kolme vuotta sitten. Sen jälkeen en ole polttanut yhtäkään savuketta. Klubitaloyhteisö on rohkaissut minua ottamaan tämän rohkean askeleen parempaan ja terveempään elämään.

Hyvä ja terveellisempi ravinto: Varsin monilla Klubitalon jäsenillä on ylipainoa. Todennäköisesti suurin syy siihen ovat lääkkeet, joita on otettava päivittäin. Itselleni alkoi kertyä lääkitysten myötä 25 kiloa ylipainoa. Sitä ennen olin varsin tyytyväinen ulkoiseen olemukseeni, mutta lihottuani en enää. Jälleen yksi syy lisää itsetuntoni heikkenemiseen. Söin varsin usein rasvaisia hampurilaisaterioita ja pizzoja, vaikka tiesin erittäin hyvin niiden lihottavan minua. Erityisesti syksyisin söin myös erittäin paljon makeisia – ja tarkoitan todella paljon. Painoni lisääntyi jatkuvasti, mistä en pitänyt lainkaan.

Onneksi Klubitalollamme on päivittäin terveellinen, maukas ja edullinen lounas samoin kuin terveellisiä tuotteita kahvilassamme. Olen erittäin tyytyväinen näihin mahdollisuuksiin syödä terveellisesti Klubitalolla. Klubitalollamme olemme saaneet tietoa painonhallinnasta erilaisilla luennoilla. Erityisesti yksi henkilökunnan jäsen on myös antanut minulle ohjeita painonhallintaan ja

ruokavalioon. Todennäköisesti muutkin jäsenet ovat saaneet häneltä näitä ohjeita. Keväällä 2013 muutin ruokavaliotani ja sen jälkeen olen voinut monin tavoin paremmin. Itsetuntoni on parantunut sen myötä, kun olen havainnut painoni laskevan.

Liikunta: Samaan aikaan, kun aloitin terveellisemmän ruokavalion, aloitin myös liikunnan harrastamisen. Yksi ystävästäni oli kuudennella kuukaudella raskaana ja havaitsimme vatsojemme olevan yhtä suuria. Muistin kaiken tiedon Klubitalolta, erityisesti liikunnan merkityksen.

Klubitalomme on järjestänyt monia erilaisia mahdollisuuksia liikunnan harjoittamiseen, mutta en ollut käyttänyt mitään niistä hyväkseni. Jälleen kerran edellä mainitsemani Klubitalomme työvalmentaja ohjasi minua liikunnan pariin kertoen sen merkityksestä. Hän inspiroi minua vihdoin aloittamaan liikunnan. Löysin sauvakävelyn ja vesijuoksun omiksi lajeikseni. Sittemmin painoni on pudonnut noin 15 kilolla.

Voitini nyt: Kun nyt näen itseni hoikempana, itsetuntoni on kohonnut huomattavasti. Itse asiassa nautin nyt itsestäni, siitä miltä näytän ja millaisena muut ihmiset minut näkevät. Ilman Klubitalolta saamiani ohjeita ja sieltä saamaani tukea tämä ei olisi ollut mahdollista.

Vapaa-ajan toimintaa järjestetään klubitaloilla monipuolisesti.

3.6 LIIKUNTA JA MUU VAPAA-AJAN TOIMINTA KLUBITALOISSA

PAULI LÖIJA, HELSINGIN KLUBITALO

Vapaa-ajan ohjelma on osa Klubitalojen toimintakonseptia. Koko henkilökunnalla on yhteinen vastuu työllistymisestä, asumisesta, iltta-, viikonloppu- ja juhlapäivätoiminnasta ja yksiköiden toiminnasta. Lisäksi Klubitalolla on virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa iltaisin ja viikonloppuisin. Juhlapäivät on tarkoitus viettää niiden varsinaisina kalenteripäivinä. Jokainen Klubitalo voi toteuttaa itsensä näköistä vapaa-ajan- ja virkistystoimintaa. Tärkeintä on, että se vastaa kuntoutujajäsenten tarpeisiin ja toiveisiin.

Liikuntatapahtumat jäsenille

Suomen Klubitaloverkoston vuosittain järjestämä urheilutapahtuma on erittäin suosittu. Lajivalikoima on monipuolinen, jotta jäsenet voisivat osallistua kiinnostuksensa mukaisiin lajeihin. Vaihtelua on perinteisistä yleisurheilulajeista alkaen, suunnistukseen ja perinnelajeihin kuten kyykänlyönti ja tikanheitto. Klubitalojen jäseniä ja henkilökuntaa matkustaa vuosittain tapahtumaan, missä osallistuvat yksilö- ja joukkuelajeihin. Usein tapahtumaan valmistaututaan ja valmentaudutaan etukäteen työpainotteisen päivän aikana tai sen jälkeen Klubitalon ulkopuolella.

Klubitalon työpainotteisen päivän ja vapaa-ajan ohjelman välinen raja-aita on häilyvä. Jonkin toiminnan voidaan helposti katsoa olevan vapaa-aikaan liittyvää, joissakin tapauksissa eron vetäminen taas on vaikeampaa. Karkeasti ottaen määrittely voidaan tehdä seuraavilla periaatteilla.

Työpainotteisen päivän jälkeen Klubitalon ulkopuolella järjestettävä vapaa-ajan- ja virkistystoiminta

Klubitalon sosiaalinen ohjelma kuuluu iltoihin, viikonloppuihin ja juhlapäiviin. Jos toteutuspaikka on Klubitalon ulkopuolella, voidaanko sitä kutsua Klubitalon toiminnaksi? Toteutetaanko tätä toimintaa Klubitalon tiloissa tai niiden ulkopuolella, on määrittelyn kannalta toisarvoista.

Tarvitaanko edellä kuvatun toiminnan toteuttamisessa työntekijöiden läsnäoloa? Onko mahdollista, että virkistys- ja vapaa-ajan toiminta olisi kokonaan jäsenten toteuttamaa? Mikäli Klubitalo on vastuussa ohjelman organisoinnista, toimintaa voidaan pitää Klubitalon ohjelmana. Usein henkilökunnalla on keskeinen vastuu ohjelman toteuttamisessa, mutta myös jäsenet voivat toimia aktiivisesti ja silloin myös vapaa-ajan toimintaan liittyy kuntoutumista edistävä näkökulma.

Helsingin Klubitalon jäsenet ovat toteuttaneet Tukholman-risteilyjä omaaloitteisesti ilman ohjaajia. Voidaanko tämä lukea klubitalomallin mukaiseen vapaa-ajan tai sosiaalisen toiminnan piiriin? Jos lähtökohdaksi otetaan Klubitalojen johtava periaate jäsenten ja henkilökunnan tasavertaisuudesta, toiminnassa ei pitäisi olla mitään ongelmaa. Ihmisten vapaata liikkumis- ja osallistumisoikeutta ei voida Suomessa rajoittaa lainsäädäntöä alemmanasteisilla suosituksilla tai määräyksillä.

Toinen esimerkki talon ulkopuolella ja työpainotteisen päivän jälkeen tapahtuvasta toiminnasta on jäsenten osallistuminen kulttuuri- ja urheilutapahtumiin. Näissä tapauksissa vapaa- tai edulliset liput on yleensä neuvotellut ja hankkinut joku jäsenistä omien suhteidensa kautta. Tilaisuudet ovat kokonaan jäsenvetoisia, vaikka myös henkilökunnalla on mahdollisuus osallistua niihin.

Työpainotteisen päivän ulkopuolinen virkistys- ja vapaa-ajan toiminta Klubitalon tiloissa

Yleensä Klubitalon jäsenille suunnattu virkistys- ja vapaa-ajan toiminta järjestetään Klubitalon omissa tiloissa. Tyypillisesti Klubitalo järjestää ilta- ja viikonloppukahviloita. Niihin voidaan yhdistää myös erilaisia teemoja, kuten hyvinvointia tai karaokea. Klubitalo on auki jäsenille kaikkina juhlapyhinä – jouluna, uutena vuotena, pääsiäisenä, vappuna ja itsenäisyyspäivänä. Myös juhannusta vietetään yhdessä, mutta useimmiten luonnon helmassa.

Tiimityöskentelyä parhaimmillaan. Urheilutapahtuman yksi tehtävärasteista.

Työpainotteisen päivän aikana tapahtuva sosiaalinen ohjelma

Onko sitten mahdollista toteuttaa sosiaalista ohjelmaa kuten erilaisia huomionosoituksia ja merkkipäivien viettoja päivittäisen työohjelman aikana? Niiden jäsenten kohdalla, jotka eivät ole läsnäolotilastoissa mukana, tilanne on yksinkertainen. Omalla ajallaan he voivat tehdä mitä haluavat. Entä silloin, kun mukana on henkilökuntaa omana työaikanaan? Voidaanko tällaista toimintaa pitää klubitalomalliin kuuluvana sosiaalisena toimintana?

Työpainotteisen päiväohjelman aikana järjestettävää sosiaalista toimintaa voitaneen lähestyä Suomen työelämän yleisistä käytännöistä lähtien. Useimmilla työpaikoilla on tullut tavaksi järjestää työajalla ihmisten työhyvinvointia ja toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa joko työpaikalla tai sen ulkopuolella, esimerkiksi kurssikeskuksissa, kylpylöissä jne. Myös erilaisia kuntotempauksia järjestetään yleisesti työaikana.

Juhlatilaisuudet jäsenille, jotka ovat aloittaneet siirtymätyön tai päättäneet siirtymätyöjakson, viettävät tasavuotisia syntymäpäiviään, ovat kihlautuneet tai menneet naimisiin jne; kuuluuko tämä Klubitalon toimintaan? Näihinkin kysymyksiin voi hakea vastauksia Suomen työelämän käytännöistä. Useimmilla työpaikoilla työntekijöiden yhteenkuuluvuuden tunnetta pidetään yllä juuri järjestämällä työaikana vastaavia yhteisiä juhla- ja huomionosoitustuokioita.

Media- ja videoworkshopit ja vastaavat tarjoavat jäsenille mahdollisuuden oppia uusia taitoja. Kuoro- tai orkesteriharjoituksissa opitaan myös uusia asioita, jolloin niitä voidaan järjestää työpainotteisen päivän aikana. Nämä kuuluvat vahvassa kehitysvaiheessa olevaan Klubitalojen kulttuuri- ja taidealojen osaamisalueeseen, jonka merkitys mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisessa kasvaa tarjoten jäsenille runsaasti mahdollisuuksia erilaisiin oppimis- ja voimaantumiskokemuksiin.

Media@paja
Media@pajassa aloitamme luomaan Klubitalosta kertovaa videota. Jotta video olisi näköisemme, tarvitsemme juuri sinua!

Aikataulu

25.5	Käsikirjoituksen suunnittelu
1.6	Käsikirjoituksen suunnittelu
8.6	Käsikirjoituksen suunnittelu
18.6	Osallistujakartoitus/ tarpeiston hankinta
22.6	Materiaalin kerääminen
29.6	Materiaalin kerääminen/ heinä-elokuun suunnitelma

Klubitaloilla on mahdollisuus oppia uutta tai vahvistaa taitojaan osallistumalla erilaisiin tarjolla oleviin ryhmiin ja pajoihin.

3.7 KLUBITALOJEN HALLINTO, JOHTAMINEN JA RAHOITUS

ESKO HÄNNINEN

Kansainvälisten laatusuosituksen mukaan Klubitalolla on itsenäinen hallitus, tai jos se on liittynyt taustaorganisaatioon, sillä on erillinen neuvoo-antava hallitus. Tämä koostuu henkilöistä, jotka ovat sellaisessa yhteiskunnallisessa erityisasemassa, että he voivat tarjota Klubitalolle taloudellista, oikeudellista, lainsäädännöllistä, työllistymistä edistävää, potilasetujärjestöihin liittyvää ja yhteiskunnallista tukea sekä etujen ajamista.

- Tämän suosituksen merkitys vaihtelee Klubitalosta toiseen. Esimerkiksi pienimmillä Klubitaloilla voi olla vaikeuksia saada tällaisen taustan omaavia henkilöitä mukaan hallitukseensa. Klubitalon kannattaa kuitenkin nähdä vaivaa ja järjestää tutustumistilaisuuksia ja tapaamisia erilaisille ”vaikuttajahenkilöille”. Se voi johtaa kiinnostuksen heräämiseen klubitalomallia kohtaan, jolloin he myös saattavat harkita ryhtymistä hallituksen ja/tai komiteoiden jäseneksi. Myös suurten ja vahvempien Klubitalojen on toimittava samalla tavalla.

Klubitalo laatii oman budjettinsa ja noudattaa sitä. Hallitus hyväksyy budjetin, tai neuvoo-antava hallitus tekee siitä esityksen hallitukselle. Hallitus tai neuvoo-antava hallitus tarjoaa materiaalia ja antaa suosituksia budjettia varten ennen tilikauden alkua ja seuraa budjetin toteutumista säännöllisesti tilikauden aikana.

- Suomessa Klubitalojen on noudatettava maamme lakeja ja asetuksia ja vakiintuneita käytäntöjä. Kaikkien yhdistystaustaisten Klubitalojen on noudatettava yhdistyslakia, missä määritellään hallintoa ja taloutta koskevat menettelytavat ja yleiset vaatimukset. Klubitalon johtaja vastaa viime kädessä siitä, että Klubitalossa noudatetaan ja sovelletaan kaikkea talon toimintoja ohjaavaa lainsäädäntöä, mutta liian byrokraattisia tulkintoja välttämällä.

Henkilökunnan palkkojen tulisi olla kilpailukykyisiä verrattuna vastaavista tehtävistä maksettaviin palkkoihin mielenterveysalalla.

- Tämä suositus on asiallinen ja helposti noudatettavissa myös Suomessa.

Klubitalolla on asiaan liittyvien viranomaisten tuki ja kaikki tarpeelliset luvat. Klubitalo toimii yhteistyössä sellaisten henkilöiden ja organisaatioiden kanssa, jotka voivat lisätä Klubitalon vaikuttavuutta yhteiskunnassa.

- Suositus on asiallinen ja se liittyy Klubitalon strategisesti tärkeiden yhteistyösuhteiden kehittämiseen. Esimerkiksi Klubitalon toiminnan läpivirtavuuden ylläpitäminen vaatii opinto- ja työpoluilleen edenneiden jäsenten tilalle ”uutta jäsenvirtaa”. Tätä varten tarvitaan hyviä suhteita ja dialogia ”jäsenlähteinä” toimivien tahojen kanssa. Myös viranomaisyhteistyön tulee olla kunnossa ja SOTE-uudistuksen selkiytyttyä on oltava valmis luomaan hyvää yhteistyötä uusien päättäjien ja asiantuntijoiden kanssa.

Klubitalolla on avoimia keskustelutilaisuuksia ja toimintatapoja, jotka tekevät mahdolliseksi jäsenten ja henkilökunnan aktiivisen osallistumisen päätöksentekoon, yleensä konsensuskassa, asioissa, jotka koskevat hallintoa, toimintaperiaatteista sopimista sekä Klubitalon tulevaisuuden suuntalinjoja ja kehittämistä.

- Nämä ovat luonnollisia vaatimuksia, jotka varmistavat klubitalotoiminnan arvojen ja yhdenvertaisiin ihmissuhteisiin perustuvien periaatteiden pysymisen mielessä. Suositus auttaa sekä jäseniä että henkilökuntaa toimimaan demokraattisten periaatteiden ja vuoropuhelun ohjaamina.

Klubitalojen taloutta laatusuosituksissa käsitellään varsin niukasti. Suomen Klubitalojen osalta seuraavaan taulukkoon on koottu vuoden 2014 talouden, menojen ja tulojen tosiasiat. Taulukosta voi helposti havaita, että osa Suomen Klubitaloista toimii liian niukkojen voimavarojen puitteissa.

Varauduttaessa suuren SOTE-uudistuksen voimaantumiseen Suomen klubitaloverkoston olisi vaikutettava siihen, että kaikkien vaatimukset täyttävien Klubitalojen taloudellisista, toiminnallisista ja lainsäädännöllisistä toimintaedellytyksistä huolehditaan siirryttäessä itsehallintomaakuntien ja SOTE-alueiden aikakauteen.

Taulukko 7. Suomen Klubitalojen tulot ja menot sekä erillisprojektien rahoitus vuonna 2014.

KLUBITALO	Menot	Tulot	RAY:itä	Projektit
Näsinkulman Klubitalo	464759	464784	141800	
Karvetin Klubitalo	323566	312687	138402	27402/RAY
Helsingin Klubitalo	845225	893185	391000	56088/ELY
Karhulan Klubitalo	157000	157000	94000	
Imatran Klubitalo	291325	291325	116000	
Kuopion Klubitalo	103000	103000	87000	
Suvmäen Klubitalo	364240	357292	190459	26267/RAY
Klubitalo Fontana	224664	243038	90000	4110/RAY
Lahden Klubitalo	365000	365000	165000	103000/ELY
Heikintalo	174500	172500	94000	
Porvoon Klubitalo	220541	205700	125000	
Keski-Uudenmaan Klubitalo	339000	295000	45000	
Porin Klubitalo Sarastus	276000	267000	126000	
Espoon Klubitalo	195900	195900	90000	
Haminan Klubitalo	143000	143000	73000	
Salon Klubitalo	238872	245800	139000	30000/RAY
LinnaKlubi	230000	230000	150000	
Itä-Helsingin Klubitalo	270523	288647	156347	
Klubbhuset Pelaren	255000	256020	179110	
Hämeen Klubitalo	407580	407580	159000	
Klubitalo Pönnkä	250185	250185	210000	
Klubitalo Tönäri	225000	225000	160000	
Rovaniemen Klubitalo	227000	227000	162000	
Tikkurilan Klubitalo	159055	190398	100000	
Lohjan Klubitalo	147331	147331	93000	
YHTEENSÄ	7 237 266	6 934 372	3 475 266	RAY 87779 ELY 159088

Huomioon otettavaa:

- Aloittavien Klubitalojen RAY-rahoitus on ensimmäiset vuodet yleensä ns. projektirahoitusta, mutta taulukossa kaikki RAY-raha on laskettu yhteen RAY-sarakkeessa.
ELY-keskusten projektirahoitusta ei ole laskettu mukaan.
- Lahdessa on käynnistynyt ELY-keskuksen ja Lahden kaupungin rahoittama ESR-hanke 2014. Myös Helsingin Klubitaloilla oli 2014 käynnissä ELY-hanke, mutta se päättyi 2015 rahoituksen loputtua.
- Tikkurilan Klubitalo aloitti toimintansa 1.9.2014, joten sen talousluvut ovat neljältä kuukaudelta.
- Luvuissa ei ole mukana Suomen Klubitalot ry:n ARTO-hankkeen saama RAY-rahoitus.

Havaintoja Klubitalojen rahoituksesta:

- Klubitalojen kokonaismenot v 2014 olivat 7,25 milj. euroa, jossa lienee mukana edelliseltä vuodelta siirtynyttä rahoitus noin 303 000 euroa eli vajaa 5 % Klubitalojen kokonaismenoista.
- RAY:n rahoitusosuus Klubitalojen tuloista oli keskimäärin koko maassa 50,1 %.
- Kahdella Klubitalolla oli rahoitusta ELY-keskuksen kautta hyödyllisiin hankkeisiin; olisi suotavaa, että Klubitalot hyödyntäisivät laajemminkin tätä mahdollisuutta varsinkin opinto- ja työllisyys-ulottuvuuden vahvistamiseksi.

Karvetin Klubitalon Kuljetuspalvelu

PENTTI ELORANTA ✎

Klubitalojen laatusuosituksen mukaan Klubitalon tulee huolehtia siitä, että jäsenten on mahdollista päästä Klubitalolle, jos julkiset kulkuyhteydet ovat puutteelliset. Koska Naantalissa toimiva vuoden 1996 alussa perustettu Karvetin Klubitalo palvelee myös raisiolaisia mielenterveyskuntoutujia, talolle hankittiin jo toiminnan alkuvaiheessa yhdeksän hengen tila-auto. Autoa kuljettavat sekä työntekijät että jäsenet. Aamulla auto kiertää Raisiossa säännöllisen aikataulun mukaan ja iltapäivällä auto lähtee Klubitalolta kello 15.15 vieden kuljetusta tarvitsevat raisiolaiset jäsenet takaisin kotiin. Aamuisin autolla käydään kaupassa tekemässä päivittäiset ruokaostokset.

Jäseniä kuljetetaan erilaisiin säännöllisiin kuntoiluharrastuksiin (kuntosali, vesijumppa palvelutalossa, uinti/vesijuoksu uimahallissa ja keilailu). Autolla käydään myös erilaisissa kulttuuririennoissa ja tehdään retkiä.

Raha-automaattiyhdistys on hyväksynyt autosta aiheutuvat kulut yhdistyksen toimintamenoiksi, joihin voidaan käyttää kohdennettua toiminta-avustusta. Autojen ostot/vaihdot on rahoitettu kunta-avustuksillamme. Ulkomailla monilla Klubitaloilla on auto ja joillakin useita, mutta Karvetin Klubitalo on Suomessa ainoa auton omistava Klubitalo. Auto olisi varmasti hyödyllinen kaikille sellaisille Klubitaloille, joiden toiminta-alueella on pitkät etäisyydet.

Auton vieressä jäsenemme Petri (yksi auton vakiokuljettajista) ja Marcus, joka tulee Raisiosta lähes joka aamu.

*The world
is not enough.*

*Lahden
Klubitalon*

MEDIA@PAJA

1.2.2016⁷ alkaen

Toteutetaan elokuva- ja musiikkijulisteita
uudelleen Klubitalon tyyliin!

(lavastusta, maskeerausta, digikuvaamista, kuvankäsittelyä jne.)

Media- ja digiosaaminen ovat nopeasti kasvavia toiminta-alueita klubitaloissa.

4. KULTTUURI, TAITEET JA MUU LUOVA TOIMINTA OSALLISUUDEN TUKENA

4.1 LUOVA TOIMINTA ON KLUBITALOJEN KASVUALUE

4.1.1 ITSEILMAISUN JA LUOVAN TOIMINNAN KEHITTÄMISAJATUKSIA

ESKO HÄNNINEN

Media- ja digiosaamisen, eri taiteen lajien ja luovan toiminnan kehittäminen ovat ripeästi kasvavia toiminta-alueita Klubitaloissa. Tähän kannattaa satsata, sillä se on kasvuala yleismaailmallisesti ja olisi hyvä että Klubitalot tarjoaisivat näitä oppimismahdollisuuksia jäsenilleen. Sama koskee kaikkea luovan toiminnan ja itseilmaisun kehittämistä. Meidän pitäisi pohtia Suomessakin sitä, mitä New Yorkin Fountain House on tehnyt – heillä on taidegalleria! Tosin onhan Suomen Klubitalojen jäsenten keskuudessa eri puolilla maata lukuisia kuvataiteilijoita, joiden töitä on esitelty ainakin kirjastojen näyttelytiloissa, gallerioissa ja/tai Klubitaloilla ainakin Lahdessa, Naantalissa, Salossa ja Oulussa.

Tammikuussa 2016 julkaistiin kolmevuotisen Euroopan komission ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden yhteisen mielenterveyttä ja hyvinvointia edistäneen tutkimushankkeen loppuraportti. Sen keskeinen näkökulma on ihmisten hyvinvoinnin ja mielenterveyden riippuvuus kaikesta siitä, mitä arkielämän eri alueilla tapahtuu ja siitä, millaisten ympäristövaikutusten alaisia ihmiset kulloinkin ovat. Raportissa on Johannes Parkkosen ja Kristian Wahlbeckin

(2016: 69–70) kirjoittama analyysi kulttuuritoimintojen, taiteiden ja mielenterveyden välisistä yhteyksistä. Heidän mukaansa ihmisten osallistuminen erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja yhteisiin elämyksiin – millä tahansa kulttuurin osa-alueella – aktivoi asuinyhteisöjen, kylien ja kaupunkien asukkaita keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tämä puolestaan voi kannustaa erilaisista oloista lähtöisin olevia ihmisiä keskinäisiin keskusteluihin yhteisesti koetuista tapahtumista ja elämyksistä, mikä luo ja vahvistaa koko yhteisössä yhteenkuuluvuutta ja ihmisten osallisuuden kokemusta. Viitaten muun muassa Markku Hyypän tutkimuksiin he toteavat, että edellä kuvatut olosuhteet myötävaikuttavat keskeisesti sosiaalisen pääoman muodostumiseen ja kehittymiseen kaikissa yhteisöissä. Sosiaalinen pääoma taas on eräs mielenterveyttä edistävä tekijöistä.

Edellä kuvattua tietoa on käytetty hyväksi muun muassa Skotlannissa mielenterveyden edistämisen- ja anti-stigmakampanjoissa. Vuosittain lokakuussa järjestetään ”Scottish Mental Health Arts and Film Festival”. Se käynnistyi vuonna 2005 pienimuotoisena paikallishallinnon, mielenterveysjärjestöjen, terveyshallinnon ja muutamien taiteilijoiden yhteistyöhankkeena. Lokakuussa 2015 järjestetty kolmeviikkoinen 10-vuotisfestivaali oli laajentunut koko Skotlannin kattavaksi tapahtumien sarjaksi, jonka yli 300 tilaisuuteen osallistui runsaat 20 000 maksanutta katsojaa. Sen tunnuslause oli ”Arts Washes Away from the Soul the Dust of Everyday Life” (taiteet puhdistavat sielun arkielämän pölyistä).

Myös Suomessa on eri puolilla maata aloitettu erilaisten kulttuuri- ja taidetapahtumien järjestäminen samaan tapaan kuin Skotlannissa. Ainakin pääkaupunkiseudulla, Lahdessa, Turun seudulla, Salossa, Tampereella, Jyväskylässä ja Oulun seudulla sekä muullakin on järjestetty vastaavia paikallisia tai seudullisia tapahtumia. Suhteellisen pitkä perinne on, että maailman mielenterveyspäivään (10.10.) liittyen eri puolilla maata erityisesti mielenterveysalan järjestöt tuottavat monia tapahtumia saadakseen julkista huomiota mielenterveyspolitiikan epäkohtiin ja mielen sairauksien kanssa elävien henkilöiden palvelujen ja toimeentulon parantamiseen.

Mental Health Art Week (MHAW)

Suomen mielenterveysseura ja sen paikallisjärjestöt järjestivät MHAW – hyvää mieltä kulttuurista -toimintaviikon kolmatta kertaa 23.–29.5.2016. Teemana toimintaviikolla 2016 oli nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin ja taiteen kautta.

Hyvää mieltä kulttuurista -toimintaviikko alentaa kynnystä keskustella mielenterveydestä sekä sen merkityksestä niin yksilöille kuin yhteisölle. Viikon aikana paikalliset mielenterveysseurat järjestävät omilla alueillaan mielen hyvinvointia pohtivia, tulkitsevia ja edistäviä kulttuuripainotteisia tapahtumia.

Toimintaviikon ensimmäisenä vuonna (2014) järjestettiin yli 150 tapahtumaa eri puolella Suomea. Tapahtumissa on muun muassa musiikkia, kuvataidenäyttelyitä, tanssia, teatteria, sirkusta, yhteisötaidetta, kirjallisuutta, runonlausuntaa, elokuvanäytöksiä ja työpajoja.

Klubitaloille yhteinen luovan toiminnan kehittämishanke?

Näistä lähtökohdista voisi Suomessa kehittyä Klubitalojen yhteinen **itseilmaisutaitojen vahvuusalue**. Se kattaisi kuvataiteet, kirjallisuuden ja runouden, musiikin, kuorolaulun, yksinlaulun ja bänditoiminnan, näyttämötaiteen jne. Tämän kirjan toimittamisen aikana on kertynyt runsaasti tähän liittyvää materiaalia. Kaikkea edellä mainittua todella harrastetaan Klubitaloissa. Pystyisimme jopa kehittämään kansallisen mielenterveyskuntoutujien Klubitalojen *Itseilmaisun ja luovan toiminnan kehittämishankkeen*, jolle voitaisiin hakea rahoitusta Suomen Kulttuurirahastolta ja muilta alan kotimaisilta säätiöiltä ja rahoittajilta, myös EU:n ohjelmista. Näillä kuntoutujajäsenten lahjakkuusalueilla on myös vahva kansainvälinen ulottuvuus.

LÄHTEITÄ

Parkkonen J., Wahlbeck K. (2016): Cultural activities, the arts and mental health. Artikkelijulkaisussa: Joint action on mental health and well-being. Mental health in all policies, situation analysis and recommendations for action. Brussels, January 2016: 69–70.

Lisätietoja Suomen Mielenterveysseuran MHAW-toimintaviikoista verkossa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveysseura/tapahtumat#MHAW>

Lisätietoja Skotlannin kulttuuriviikoista: <https://www.mhfestival.com/>

4.2 KULTTUURIPAJATOIMINTA ON JO SAATU LIIKKEELLE

4.2.1. KLUBITALOTOIMINNAN JA KULTTUURIPAJAMALLIN YHDISTÄMINEN

KAIJU YRTTIAHO

Aloitin työt Helsingin Klubitaloilla kuutisen vuotta sitten. Klubitalomallin vahvuutena olen aina pitänyt toiminnan arvopohjaa: ihmisen arvostusta ja kunnioitusta sekä jäsenten voimavarojen ja heidän osaamisensa hyödyntämistä. Olen kuitenkin usein huomannut pohtivani, voisiko tämä jäsenistön monipuolinen osaaminen ja tietotaito olla vieläkin paremmin toiminnan keskiössä. Aiempina vuosina Mielenterveyden keskusliiton TRIO-hankeessa työskennellessäni tulin vakuuttuneeksi vertaisohjaajan osaamisen hyödyistä kuntoutuskurssityössä ammattiohjaajan rinnalla. Jotain samantapaista ajattelin voitavan tehdä myös Klubitalossa.

Ensimmäisen kerran kuulin kulttuuripajamallista, kun Markus Raivio kävi esittelemässä Niemikotisäätiössä Elvis-nimellä toteutettavaa kulttuuripajatoimintaa. Useat Klubitalojemme jäsenistä kiinnostuivat tästä ja ovat siitä lähtien olleet mukana Elviksessä. Näkemykseni mukaan Elviksessä ja Klubitalossa toimiminen voi parhaimmillaan antaa monipuolisempia ja toisiaan täydentäviä väyliä ja keinoja jäsenistömme kuntoutumiseen ja elämään ylipäätään.

Siksi minua ei tarvinnut kauaa houkuttaa mukaan hankkeen valmisteluun, jossa ajatuksena on yhdistää klubitalotoiminta ja kulttuuripajamalli. Olin mukana hankkeen valmisteluissa, mutta valitettavasti ensimmäisellä kerralla Raha-automaattiyhdistys ei Sospedin hallinnoimaa hanketta lähtenyt rahoittamaan. Seuraava hakukierros toi jo toivotun tuloksen ja kesällä 2015 aloitettiin Jyväskylässä Suvimäen Klubitalossa Sospedin hallinnoima ja ReAktori-toiminnan nimellä kulkeva kulttuuripajamallin kokeilu- ja kehittämistyön hanke, joka laajeni vuoden 2016 alusta Poriin Klubitalo Sarastukseen. Itse uskon, että nämä kaksi toimintamuotoa sopivat hyvin ”saman katon” alle. Molempien toimintojen arvopohja on yhtenevä ja toiminnan keskiössä on ihmisen osaaminen, kyky jakaa osaamisestaan ja kyky oppia uutta.

TRIO-hankkeessa vertaisohjaajan tärkein tehtävä oli oman kuntoutumisen tarinan kertominen ja siten kuntoutuskurssille osallistuvien kuntoutujien oman kuntoutumisen prosessin käynnistäminen sekä toivon luominen. Kulttuuripajassa vertaisohjaajan mikä tahansa osaaminen, kunhan se kiinnostaa ryhmäläisiä, toimii lähtökohtana ryhmien ohjaamiselle.

Klubitaloissa monet ns. konkarijäsenet auttavat tulokkaita Klubitalon päivittäisissä tehtävissä ja jakavat näin osaamisestaan heille ja toimivat yhdenlaisina malleina ja esimerkkeinä. Lisäksi Klubitaloissa toimii useita *jäsenvetoisia ryhmiä*, joista yleisimpiä ovat eri kielikurssit sekä erilaisiin urheilutapahtumiin ja kulttuuritilaisuuksiin porukalla osallistuminen. Tässä toiminnassa ei kuitenkaan ole ollut selkeää rakennetta eikä ”osaajalla” tai ”konkarilla” nimettyä roolia.

Tämä on tarkoittanut käytännössä sitä, että Klubitalojen ryhmät tulevat ja menevät sen mukaan, miten vetäjäjäsenet jaksavat toimintaa pyörittää. Heidän ryhmien ohjaamiseen saama tuki Klubitalolta on ollut sattumanvaraista ja jäsentymätöntä. Kuitenkin jokainen ryhmä vetänyt tietää, että vaikka työ on palkitsevaa, se on myös aika ajoin hyvin vaativaa. Valitettavan usein käy niin, että vetäjä väsähtää ja toiminta tyrehtyy.

Tähän pulmaan on kulttuuripajamallissa vastaus: ryhmien vetäjät saavat koulutuksen sekä säännöllistä ja pysyvää tukea ryhmien vetämiseen. Tämä selkeyttää oman roolin hahmottamista sekä auttaa jaksamaan ja kehittämään ryhmätoimintaa. Kulttuuripajamalli tuo lisäksi Klubitaloon selkeän keinon jäsenistön osaamisen hyödyntämiseen.

Ryhmänvetäjän koulutus ja säännöllisesti saatava tuki tekevät kunniaa myös niille Klubitalojen jäsenille, jotka eivät ehkä koskaan jatka Klubitalolta eteenpäin opiskelemaan tai töihin, mutta jotka uurastavat Klubitalon töissä vuodesta toiseen. Aika ajoin nämä Klubitalossa ehkä vuosia käyneet jäsenet kokevat oman roolinsa mitättömämmäksi ja vertaavat itseään niihin jäseniin, jotka ovat opiskelemassa tai töissä, kokien alemmuutta. Oman osaamisen hyödyntäminen toimimalla esim. vertaisohjaajana Klubitalon kokkikoulussa tai siivouspartiossa, voi nostaa nämä jäsenet heidän ansaitsemaansa rooliin Klubitalossa. Tämä on yksi tärkeä sisällöllinen lisä klubitalotoimintaan, jonka kulttuuripajamalli voi tuoda.

4.2.2 ENSIMMÄISIÄ KOKEMUKSIA KULTTUURIPAJAN JA KLUBITALON YHTEISELOSTA

ULLA LEHTINEN

2010-luvulla useimmissa Suomen Klubitaloissa on kehitetty jotakin erityistä toimintaa nuorille aikuisille, koska on huomattu, että kaikkia tyypillinen työpainotteinen päivä ei kiinnosta. Niinpä nuorille aikuisille suunnattu toiminta onkin sisältänyt pääosin erilaisia harrastetoimintoja, joita on toteutettu nuorten kesken joko työpainotteisen päivän aikana tai sen ulkopuolella. Nuorten aikuisten keskinäisiin kokoontumisiin monilla Klubitaloilla on myös osoitettu oma tila, ja tämä toiminta on nimetty jonkun Klubitalon työntekijän vastuualueeksi.

Klubitalojen ”varttuneempien” eli yli 35-vuotiaiden jäsenten toimintaan on viime vuosien aikana tullut paljon uusia sisältöjä, joita toteutetaan säännöllisesti kokoontuvissa ryhmissä tai pajoissa: tuttujen koulutuksellisten ryhmien rinnalle ovat tulleet esimerkiksi erilaiset liikunta- ja hyvinvointiryhmät, äijäryhmät, naisten kahvilat, mediapajat, kädentaitopajat, kuvallisen ilmaisun pajat, elämänhallintapajat jne. Tällä on haluttu tuoda jäsenille vaihtelua ja vaihtoehtoja Klubitalon työpainotteiseen päivään, joka kuitenkin muodostaa klubitalotoiminnan kivijalan: työpainotteinen päivä mahdollistaa kaiken sen työn toteutumisen jota tarvitaan Klubitalojen ylläpitämiseen ja jatkuvaan kehittämiseen.

Miksi sitten olimme niin valmiita ottamaan vastaan Sospedin tarjoaman idean yhteistyöhankkeesta kulttuuripajamallin toteuttamiseksi Klubitaloilla – hankkeen jonka myöhemmin yhdessä nimesimme ReAktoriksi?

Mitä me Klubitaloilla halusimme saavuttaa ReAktorin avulla?

- Ehdottomasti tärkein syy oli tarve saada paremmin motivoitua nuoria mielenterveyskuntoutujia lähtemään pois kotoa, tulemaan mukaan yhteiseen toimintaan ja löytämään ajan myötä myös kipinän uusien tavoitteiden asettamiseen elämässä;
- Toinen merkittävä syy oli tarve vahvistaa jäsenten roolia klubitalotoiminnassa kulttuuripajamallin sisältämän vertaisohjaajuuden ja siihen kouluttamisen kautta;

- Kulttuuripajatoiminnan avulla toivoimme myös löytävämme Klubitalojen työpainotteiseen päivään uudenlaisia työalueita, -tehtäviä ja -tapoja. Niiden kautta voisimme laajentaa mielekkään työn ja mielekkään toiminnan käsitteitä sisältämään aiempaa enemmän vaihtoehtoja ja erityisesti erilaisia luovia toimintoja.

Kesällä 2015 ReAktori-hankkeen ensimmäinen pilotti käynnistyi Jyväskylässä, kun Suvimäen Klubitalolla aloitti toimintansa ensimmäinen Klubitalolla toimiva Kulttuuripaja. Kaksi vahvaa toimintamallia siis kohtasivat saman katon alla. Sosped-säätiö palkkasi Kulttuuripajalle kaksi työntekijää. Klubitalo osoitti kulttuuripajatoimintaa varten tilan, joka toimii hankkeen ”kotipesänä”. Osan pajoistahan oli tarkoitus toimia eri paikoissa joissa nuoret muutenkin kokoontuvat.

Muutaman kuukauden kuluessa Suvimäellä toimiva Kulttuuripaja oli julkaissut tiedotusmateriaalia, toteuttanut ensimmäisen vertaisohjaajakoulutuksen, käynnistänyt joitakin pajoja ja antanut itselleen nimeksi Trombi. Hankevetäjä Panu ja hanketyöntekijä Aapo alkoivat päivittäisissä kohtaamisissa vähitellen tulla tutuiksi Klubitalon väelle. Ensimmäisistä vertaisohjaajista useimmat olivat Klubitalon jäseniä, joten myös sitä kautta välittyi tietoa Trombin toiminnasta koko taloon ja päinvastoin.

Kahden erilaisen toimijan yhteiselo on voi tuki liittyä ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen yhdessä ja mahdollisimman nopeasti on ollut toimiva keino, joka on myös vahvistanut yhteistyötä. Tiedonkulkuun ei voi koskaan kiinnittää liikaa huomiota, ja siihen kannattaakin luoda tarvittavia rakenteita ja arkeen soveltuvia käytäntöjä.

Erilaisten toimintakulttuurien kohtaamisissa on varmaan ollut myös jonkun verran ihmettelemistä: me Klubitalon työpainotteiseen päivään tottuneet saatoimme muutaman alkuviikon ajan käydä ovelta ihmettelemässä Trombin tilan askeettista sisustusta, kunnes silmät pyöreinä ja vähän kateellisinakin katsoimme kuinka huoneeseen sitten kannettiin isoa, ihanaa, oranssia kulmasohvaa! Tai ehkä alussa ihmettelimme Trombista kesken päivää kantautuvaa musisointia ja riehakasta impropajan kokoontumista? Vastaavasti Trombin väki on varmaan alussa ihmetellyt Klubitalolla pidettyjen virallisten ja epävirallisten kokousten määrää. Ehkä se ihmetteli myös sitä nopeutta ja tehokkuutta, jolla Klubitalon väki sai aika laajalevikkisen lehtensä maailmalle tai organisoi upean joulujuhlan vajaalle sadalle henkilölle? Mutta useimmiten

ihmettely on hyvästä, ja Platonin mukaan se on myös ohittamaton alku oppimiselle. Olemme jo oppineet aika paljon toisistamme ja toisiltamme kysymällä, kuuntelemalla, katselemalla, jakamalla tietojamme ja kokemuksiamme ja hyviä käytäntöjämme.

Puolen vuoden yhteisten kokemusten jälkeen voi todeta, että Kulttuuripajan ja Klubitalon toimintamallien parhaiden puolien yhdistäminen on meillä vielä kesken. Olemme päässeet nopeasti vaiheeseen, jossa toimimme erittäin hyvässä yhteisymmärryksessä, mutta ehkä vielä liikaa rinnakkain. Parhaimmillaan tuloksena on kokonaisuus joka on jotakin enemmän kuin Kulttuuripaja + Klubitalo. Tällaisen synergian saavuttamiseksi tarvitaan näiden kahden toimintamallin kesken mm. lisää yhteisiä elementtejä, yhteistoiminnallisuutta ja konkreettista yhteistä tekemistä.

Parhaita yhteisiä kokemuksia on ollut eräretki, johon osallistui sekä Trombin vertaisohjaajia että muita Klubitalon jäseniä, samoin työntekijä kummastakin. Olemme saaneet myös hienoja kokemuksia Trombin taitavien vertaisohjaajien esiintymisistä Klubitalon juhlissa, ja vastaavasti Klubitalo on valmistanut Trombin moniin tilaisuuksiin maittavat tarjoilut. Toistemme osaamisen hyödyntämistä kannattaa kehittää edelleen. Klubitalolla on esimerkiksi paljon osaamista ja malleja jäsenten opiskelun ja työllistymisen tukemiseen, joista Trombin porukka voisi hyötyä sitten, kun ne tavoitteet ovat ajankohtaisia itsellekin. Seuraavaan vertaisohjaajakoulutukseen kannustetaan taas Klubitalon jäseniä ilmoittautumaan joukolla. Se on erinomainen mahdollisuus ylittää kulttuuripajoihin osallistuville asetettu 35 vuoden ikäraja: vertaisohjaajat kun voivat olla minkäikäisiä tahansa. Pajojen vetämisessä voisi ehkä toteuttaa enemmän klubitalotoiminnassa tuttua parityöskentelyä.

Halu ja valmius tarttua haasteisiin, oppia yhdessä ja kokeilla ennakkoluulottomasti uusia ratkaisuja auttaa varmasti Kulttuuripajaa ja Klubitaloa yhdistämään vahvuutensa ReAktori-hankkeen avulla. Mahdolliseksi sen tekee se, että meidän kummankin toimintaa ohjaavat arvot ovat yhteisiä.

4.3 KUVATAITEET JA VALOKUVAUS OVAT NOUSUSSA

4.3.1 TAITEET JA LUOVA TEKEMINEN OVAT MIELENTERVEYSKUNTOUTUMISEN VÄLINEITÄ

JERE POHJOSEN & JUSSI KOKKOSEN HAASTATTELU, LAHDEN KLUBITALO:

Oltuani nyt Klubitalon jäsenenä viisi vuotta sekä 40 kiloa keveämpänä sosiaaliset taitoni ovat kohentuneet, itseluottamukseni parantunut ja olen saanut uusia ystäviä, sanoi *Jere Pohjonen* ja jatkoi: Olen ollut neljällä eri radiokanavalla haastatteluissa liittyen Klubitalolta alkuun lähteneeseen taidemaalarin harrastukseen ja taidenäyttelyihini. Välillä olen ollut paikallisissa pienemmissä lehdissä taidesioihini liittyen. Yhtenä päivänä soittivat nuorten työllistämiskeskus Lyhdystä, että haluavat töitani lainaksi viiden huoneensa seinille.

Töitani ovat kehuneet ammattilaiset, ja monet haluaisivat ostaa maalauksiani. Olin saamani apurahan turvin toukokuussa 2014 New Yorkissa kaksi viikkoa, koska 20 työtäni oli esillä Fountain House – Klubitalon taidegalleriassa, mistä koko klubitaloliike on lähtöisin. Jere vakuuttaa, että hän on saanut itsekunnioituksensa takaisin. Pitäisi uskoa elämään. Se on mielenkiintoinen matka!

Maita ja meriä kiertänyt Jere Pohjonen löysi turvallisen sataman Lahden Klubitalosta. Nuorempana, kymppiluokan jälkeen, Pohjonen putosi tyhjän päälle. Opiskelut ja oppisopimukset eivät kiinnostaneet. Kaveri kysyi, lähdetkö Japaniin rakentamaan taloja kestävyysurheilijoille. Siellä sitten hän kantoi hirsitä eräällä vuorella. Jatkossa Jeren matka vei Israeliin kibbutseille töihin. Lähetyslaiva oli lähdössä merille, ja Pohjonen nousi laivaan. Hän sai matkalla kuulla, että laivalla salakuljetettiin 15 000 Raamattua Jemeniin. Pakkasimme ne sata-massa pakettiautoihin ja naamioimme lastin tietokirjoilla, kertoi Jere itse.

Jere on työskennellyt myös tuberkuloosisairaalassa Afrikan Djiboutissa ja yövartijana Israelissa. Hän on suorittanut merimiestutkinnon Etelä-Afrikassa ja teki töitä merillä kaksi vuotta. Intian valtamerellä Pohjonen luki laivan varastossa laatikosta löytyneitä rabbin kirjoituksia ja alkoi pohtia kristinuskon kolmiykeyttä ja koko maailman kolmijakoisuutta. Myöhemmin hän teki aiheesta maalauksen, josta hän sanoi nykyään olevansa kaikkein ylpein.

Jere Pohjonen: Logos

Jere Pohjonen: Sirkus

Taide palasi Jere Pohjosen elämään puolivahingossa kolme vuotta sitten. Hän ihastui erääseen tyttöön ja halusi näyttää, että harrastaa jotakin. Jere kertoi saaneensa rukkaset, mutta taide avasi kanavan ilmaista ajatuksia. Kun Jere oli psykoosissa, hän maalasi rauhallisia merimaisemia. Nyt hyvä olo on jatkunut vuosia ja maalauksissa räiskyvät värit. Mieli hakee Jeren mukaan tasapainoa.

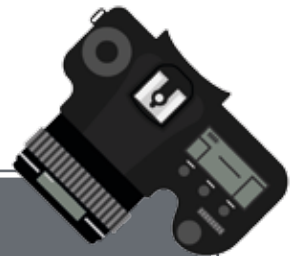
Jossain vaiheessa Jere ryhtyi opiskelemaan teologiaa. Värit katosivat maailmasta. Hänellä on taipumusta ottaa asiat liian tosissaan, suomalaista harmaan kiven läpi menoa. Mielenterveysongelmista hän totesi elämäänsä kuuluneen burnouteja ja psykooseja, kahdeksan ylilääkittyä ja menetettyä vuotta. Taustalla ovat myös hänen lapsuutensa rankat kokemukset. Nykyään hän ei kuulu kirkkoon, vaan oma kirkko kulkee sydämessä.

Vuonna 2014 Lahden Klubitalolla oli Elämäni hullut tilkut -taidenäyttely, jossa oli esillä Jere Pohjosen ja yli 20 muun jäsenen teoksia. Ne on tehty Klubitalon kulttuurityöpajassa. Lahden Klubitalon johtaja *Jussi Kokkonen* totesi, että taide on talon toiminnan osa. Luovuus on hyvin kuntouttavaa ja voimaannuttavaa.

LÄHDE: Niina Rädyn haastattelu, julkaistu *Etelä-Suomen Sanomissa* 23.11.2014

Jere Pohjonen: Viidakon kutsu

Mies (24 v), Salon Klubitalosta toteaa, että ”valokuvausryhmä on tuonut minulle intoa oppia eri kameroiden ominaisuuksia ja olen saanut myös vinkkejä, miten saan otettua parempia kuvia. Kuvaan myös vapaa-aikanani, kun minulla on siihen mahdollisuus. On hyvä, että Klubitalolta saa kameran lainaksi. Yhdessä tekeminen on vahvistanut itsetuntoani ja helpottanut ujouttani. Klubitalo ehkäisee kohdallani syrjäytymistä. Klubitalolla toteutuu hyvin tasa-arvo ja suurin osa ihmisistä hyväksyy minut sellaisena kuin olen. Olen myös saanut keskustelua kun olen sitä tarvinnut.”

4.3.2 KIRJAVAA KULTTUURIA OULUN SEUDULLA SYKSYLLÄ 2015

LÄHTEENÄ HANNA-MAARIT LUKKARIN ARTIKKELI

Kolmatta kertaa järjestetty Kirjavaa kulttuuria – tapahtumakokonaisuus valtasi Oulun seudun syys- ja lokakuussa 2015. Kirjavaa kulttuuria on kattokäsité eri erityisryhmien taide- ja kulttuuritapahtumille sekä näyttelyille. Klubitalo Pönkän jäsenten työt olivat näyttävästi esillä.

Kirjavaa kulttuuria – tapahtumakokonaisuus toteutettiin monen toimijan yhteistyönä. Kokonaisuutta koordinoi Kulttuuritalo Valve ja sen alueelliset kulttuuripalvelut. Yhteistyössä oli mukana Oulun kaupungin eri yksiköitä sekä kulttuurin ja hyvinvoinnin alan toimijoita. Nuorten Ystävät ry:n Klubitalo Pönkkä ja Oulun seudun avopalvelukeskus olivat hienosti esillä tapahtumakokonaisuuden aikana.

Syyskuussa avattiin Oulun kirjastoissa Klubitalo Pönkän jäsenten taide- ja runonäyttelyt sekä Nuorten Ystävät ry:n Koulukoti Pohjolakodin 100-vuotista toimintaa esittelevä valokuvanäyttely. Isoja tapahtumia oli useita. Esimerkiksi Pertti Kurikan Nimipäivät esiintyi Kulttuurikeskus Valveessa syyskuun lopussa. Bändin kehitysvammaiset jäsenet esiintyivät isolla asenteella ja ylpeydellä. Signmark puolestaan esiintyi lokakuussa ja lisäksi Signmark piti Inspiraatio-luennon Oppimis- ja ohjauskeskus Valterissa Tervaväylän koulun Lohipadon yksikössä.

Klubitalo Pönkän jäsen *Juha-Matti Sassi* osallistui Kirjavaa kulttuuria-tapahtumaan ensimmäistä kertaa. Juha-Matti on ollut taiteellinen pienestä pitäen. Kuvataiteilun lisäksi hän kirjoittaa runoja, soittaa pianoa ja huilua. Hän kertoi maalavansa monenaiheisia maalauksia. Fiiliksen on oltava hyvä, alakuloinen maalaamisesta ei tule mitään. – Taide merkitsee minulle onnistumisen ja tekemisen iloa, Juha-Matti sanoo. Hänen taidenäyttelynsä avattiin lauantaina 5. syyskuuta Kiimingin kirjastossa. Aikaisemmin hän on järjestänyt useita näyttelyitä Oulun seudulla.

Pönkän jäsenen *Sandri Isakssonin* runoteokset olivat esillä pääkirjastossa. Sandri on ollut sekä alakoulussa että lukiossa kuvataideluokalla, mutta lukion jälkeen maalaus on jäänyt. Kesäyliopistossa Sandri on opiskellut kirjoittamista ja arvosana ”appro” on muutamaa suoritusta vaille valmis. Hän aikoo jatkaa avoimeen korkeakouluun, luovan kirjoittamisen linjalle. Sandri on osallistunut

kirjoituskilpailuihin ja saanut niissä kunniamaininnan. Eräs runouden harrastaja on verrannut häntä Edith Södergraniin, jonka runous on riimitöntä ja loppusoinnutonta ja sisältää runsaasti kuvailua. Sandri kertoo, että hänen runonsa kertovat kliseisesti kuolemasta ja rakkaudesta, kirjoittaminen on henkireikä, tapa käsitellä tunteita.

Pönkän jäsenen *Karoliina Välimäen* runot ja maalaukset olivat esillä Haukiputaalla. Karoliina osallistui viime vuonna Kirjavaa kulttuuria -tapahtumaan runoillaan ja tänä vuonna häneltä on esillä kolme maalausta nimeltään *Masennus*, *Parempaan Päin* ja *Suru* on kunniavieras. Viimeksi mainitun teoksen innoittajana on ollut Jenni Vartiaisen kappale sekä TV-sarja *Mustat Lesket*. Taiteen teko on Karoliinalle ensisijaisesti tunteiden purkamiskeino - inspiraatio iskee, kun mieli on maassa.

CP-lehti järjesti viime vuonna Arvosta itseäsi -runokilpailun, johon Karoliina osallistui ja sijoittui jaetulle toiselle sijalle. Myös tänä vuonna järjestettävään piirustuskilpailuun hän miettii osallistumista.

Kaakkurin kirjastossa oli esillä näyttely Voimakuvia valokuvauksen ja maalauksen keinoin, johon on koottu Klubitalo Pönkän kesällä järjestetyn taidepajan aikana syntyneet teokset. Klubitalo Pönkän jäsen *Henna Olkkola* osallistui taidepajaan, jossa tutustuttiin taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen voimaannuttavan valokuvauksen menetelmään. Henna halusi lisää itseluottamusta ja oli mielellään valokuvattavana. Itseluottamus on lisääntynyt ja myös taito nähdä itsensä kauniina on kohentunut. Itse prosessia, joka piti sisällään sekä valokuvausta että maalaamista, Henna kuvailee mielenkiintoiseksi. Maalauksessa sovellettiin taideterapiaa ja sen tavoitteena oli musiikin avulla purkaa paperille sisäistä maailmaa ja tunteja akryyliväreillä. Lopuksi osallistujat kirjoittivat vapaasti ylös ajatuksiaan taidepajasta. Monilla ajatukset purkautuivat runomuotoon.

LÄHDE: *Hanna-Maarit Lukkari: "Taide on tekemisen iloa" Nuorten Ystävät ry:n lehdessä no 3/2015*

Nuoret aikuiset ovat kokeneet tärkeäksi jalkautumisen Klubitalon ulkopuolelle.

4.4 NUORTEN JÄSENTEN ERITYISTOIVEIDEN HUOMIOON OTTAMINEN

4.4.1 NUORET AIKUISET PUHUTTAVAT

KAJSAN OPINTOMATKA, NÄSINKULMAN KLUBITALO

Nuorten aikuisten asema on puhuttanut kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla usean vuoden ajan. Aiheesta on muodostunut kuuma tai suorastaan polttava ja ajan-kohtainen peruna monella taholla. Niin myös meillä Näsinkulman Klubitalolla.

Nuoret aikuiset (18–30 v) tarvitsevat erilaista tukea, apua ja rohkaisua kuin vanhemmat jäsenet johtuen kehitysvaiheesta eli itsetuntemuksen, itsetunnon sekä elämäkokemuksen rajallisuudesta. Toki psyykinen sairaus tuo huomattavasti lisää haasteita tuohon muutenkin vaikeaan elämänvaiheeseen.

Vappuviikolla 2014 lähdin jäsenistön edustajana ja Heidi Kujantola-Noronen työvalmentajien puolesta Yhdysvaltoihin Nuoret aikuiset -koulutukseen. Pääosin olimme Worcesterin Genesis Club -Klubitalolla, josta löytyy pitkäaikaista kokemusta ja vahvaa tietotaitoa nuorten aikuisten kanssa toimimisesta. Matkasimme myös yhden päivän vierailulle New Yorkin Fountain House -Klubitalolle, missä koulutus jatkui. Oli vaikuttavaa päästä käymään Klubitalojen syntysijoilla.

Koulutusmatkalta palattuamme pääsimme aloittamaan nuorten aikuisten toimintaa Klubitalollamme vasta syksyllä. Klubikokouksessa esittelimme koko talolle koulutusantiamme ja taisimmepa antaa hieman asennekasvatustakin. Meille näytettiin vihreää valoa, joten polkaisimme toiminnan käyntiin.

Mitä nuorten aikuisten tapaamisissa sitten oikein touhutaan? Jokaviikkosisissa kokoontumisissa ideoimme tulevaa ja läpikäymme tekemisiämme. Nuoret aikuiset ovat kokeneet tärkeäksi jalkautumisen Klubitalon ulkopuolelle, jotta he pääsevät kertomaan Klubitalon ilosanomaa muillekin nuorille ja heidän kanssaan tekemisissä oleville tahoille kuten Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiölle (YTHS). Omien kokemustensa pohjalta nuoret aikuiset kokevat tärkeäksi tavoittaa sellaiset nuoret, jotka tarvitsisivat juuri Klubitalon tapaista tukea ja mielekästä tekemistä. Meidän nuorilla aikuisillamme on aivan mahdettava into ja motivaatio auttaa muita.

Nuorille aikuisille helpoin ja luontevin tapa tutustua toisiinsa ja tehdä asioita ovat erilaiset sosiaaliset aktiviteetit. Meidänkin ryhmämme käy noin kerran kuukaudessa esimerkiksi keilaamassa, pelaamassa biljardia tai vaikkapa

elokuvissa. Tämä vahvistaa ryhmähenkeä sekä hyväksytyksi tulemisen tunnetta ja antaa mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja.

Iloksemme olemme näinkin lyhyessä ajassa onnistuneet verkostoitumaan muutaman muun Klubitalon kanssa koskien yhteistyötä nuorten aikuisten toiminnan kehittämisessä ja toteutuksessa. Järjestimme Näsinkulmassa tammi-kuussa 2015 nuorten aikuisten teemapäivien suunnittelupalaverin ja keväällä 2015 toteutui Tampereella nuorten aikuisten teemapäivät yhteistyössä muiden suomalaisten Klubitalojen kanssa. Yhteisiä kokoontumisia päätettiin jatkaa.

Nuorten aikuisten kokoontumiset ovat jo näin lyhyessä ajassa vakiinnuttaneet paikkansa Klubitalomme toiminnassa. Osallistujia on ollut kiitettävästi ja heistä jokainen on kantanut kortensa kekoon omalla tyylillään. On siis selvää, että meidänkin talollamme oli olemassa todellinen tarve nuorten aikuisten toiminnalle. Ja kun pyörät ovat näin kitkattomasti lähteneet pyörimään, ei tätä fillaria ihan heti saakaan pysäytettyä!

HEIDI KUJANTOLA-NORONEN, TYÖVALMENTAJA

Nyt loppukesästä 2015 voin todeta yhteistyön sekä Kajsan että nuorten aikuisten ja Suomen Klubitalojen kanssa sujuneen oikein mallikkaasti. Nuoret aikuiset puhuttavat edelleen ja klubitalo-maailmassa on siirrytty puheesta toimintaan!

Keväällä 2015 järjestimme Tampereella ensimmäistä kertaa nuorten aikuisten teemapäivät klubitalolaisille. Päiviin osallistui kymmenen eri Klubitaloa ja enemmänkin oli kiinnostuneita, mutta Sopimusvuori ry:n auditorioon mahtuu vain viisikymmentä osallistujaa. Kahden päivän ajan vaihdoimme käytännön kokemuksia omilla taloillamme sekä keskustelimme nuorten aikuisten asemasta yhteiskunnan tasolla. Keskustelu oli vilkasta ja nuoret aikuiset saivat äänensä kuuluviin sekä alustuksissa että paneelikeskustelussa. Uusia suunnitelmia ja ideoita syntyi. Paikalla oli mm. Tampereen apulaispormestari (vuodesta 2015 kansanedustaja) Olli-Poika Parviainen, joka työskenteli nuorisotakuun parissa Tampereella. Totesimme nuorisotakuun toteutumisen oleva haaste kaikissa kaupungeissa tänä aikana. Seuraavat nuorten aikuisten teemapäivät järjestetään eri Klubitaloissa kiertäen.

Innolla ja mielenkiinnolla odotan mitä kaikkea uutta vielä saammekaan aikaiseksi yhdessä nuorten aikuisten klubilaisten kanssa!

4.4.2 KLUBITALOTOIMINTA JA NUORET AIKUISET

LASSE KOIVUMÄKI

Näsinkulman Klubitalo järjesti 23.1.2015 suunnittelupäivän, jossa pohdittiin nuorten osallistumista klubitalotoimintaan. Paikalla oli jäseniä ja työntekijöitä Näsinkulman Klubitalosta, Suvimäen Klubitalosta, Keski-Uudenmaan Klubitalosta, Lahden Klubitalosta ja Heikintalosta. Klubitalot kertoivat, mitä nuorten aikuisten toimintoja heidän Klubitaloillaan on tarjolla:

Näsinkulman Klubitalolla toiminta alkoi kansainvälisen ”Engaging young adults to the Clubhouse model” -koulutuksen jälkeen syksyllä 2014. Toiminta on tarkoitettu 18–30-vuotiaille. Nuoret aikuiset kokoontuvat joka maanantai, jolloin läpikäydään tapahtumia ja suunnitellaan uutta. Nuoret aikuiset käyvät esittelemässä toimintaa eri tahoilla. Kerran kuussa on jokin talon ulkopuolinen juttu esim. keilaus, biljardi, pizzailta tai elokuva.

Lahden Klubitalolla on Nappulaliiga-niminen nuorten aikuisten ryhmä. Joka tapaamiskerralla on oma teema. Ryhmästä saa paljon vertaistukea. Ryhmän nimi halutaan muuttaa sitä paremmin kuvailevaksi. Kerran kuukaudessa on vapaa-ajan toimintaa kuten peli-iltoja. Mietinnässä on, kuinka nuoret aikuiset saataisiin sitoutettua myös työpainotteiseen päivään.

Suvimäen Klubitalolla on Klubari-nimistä nuorten aikuisten, 18–30 -vuotiaiden toimintaa. Klubari alkoi opinnäytetyöstä vuonna 2010. Päiväklubari toimii Klubitalon aukioloaikana, Iltaklubari illalla. Päiväklubarissa suunnitellaan toimintaa, saadaan vertaistukea ja käydään esittelemässä talon toimintaa. Nuoria aikuisia tuetaan opiskeluiden aloittamisessa ja suorittamisessa. Toiminta on teemoitettu kuukausikohtaisesti puoli vuotta eteenpäin. Suvimäki on myös pohtinut, kuinka nuoret aikuiset voitaisiin sitouttaa työpainotteiseen päivään. Reseptinä voisivat olla nuoria kiinnostavat tehtävät tavoitteena nuorten aikuisten kanssa Klubitalolta ulospäin suuntautuminen. On ehdottomasti ymmärrettävä, että nuoret aikuiset käyttävät Klubitaloa eri tavalla kuin vanhemmat ja pitkäaikaiset jäsenet.

Keski-Uudenmaan Klubitalolla ei ole erillistä nuorten aikuisten toimintaa. Ilta-aukiolo on torstaisin klo 15–18, mikä vetää nuoria. Näin alkuun on järjestetty hygieniapassikoulutuksia nuorille.

Heikintalolla nuorten aikuisten toiminta lähti liikkeelle yhden nuoren aikuisen jäsenen aloitteesta. Toiminta alkoi RokkiKlubin merkeissä. Toiminta sai niin paljon nuoria mukaan, että oli järjestettävä nuorten ilta ja RokkiKlubi eri illoille. Nuorten ilta on maanantaisin klo 16–19. Nuorten illassa tehdään ruokaa, pelataan lauta- ym. pelejä, saunotaan, käydään keilaamassa, kesäisin voidaan grillailla ja pelata pihapelejä kuten mölkkyä. Tiistaisin on RokkiKlubi. Kaikki halukkaat saavat soittaa ja laulaa. RokkiKlubiin voi tulla vaikka vain kuuntelemaan ja tapaamaan ihmisiä.

Opiskelijat ovat olleet mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa nuorten aikuisten toimintaa. Työvaihto Kaakonkulman Klubitalojen kanssa on lähtenyt hyvin toimimaan. Tämä kiinnostaa myös nuoria. *Entisten nuorten illat* on tarkoitettu yli 30-vuotiaille. Toimintaa pyritään kehittämään tasapuolisesti. Keski-ikäisissä on mediapaja, jossa tehdä esittelymateriaalia Heikintalon toiminnasta. Perjantaisin on tietovisa. Joka päivä työnjaossa on sosiaalisen median tehtäviä, jotka kiinnostavat nuoria. Kerran kuukaudessa on *Jotakin Kivaa -ilta*, esimerkiksi käydään elokuvissa tai ulkona syömässä. Heikintalolla on oma kunto-klubi, jota saa vapaasti käyttää. PoweriPassi on käytössä nuorille tulokkaille. Sen avulla on mahdollisuus päästä matalalla kynnyksellä kokeilemaan erilaisia työtehtäviä ja asioita, mahdollisuus vahvistaa osaamista ja saada toiminnan kautta uusia valmiuksia suunnitella opintoja ja työkokeiluja.

Osallistujien palautetta Heikintalon tarjoamasta toiminnasta

Nuorille mielenterveyskuntoutujille suunnattua toimintaa on kehitetty vuodesta 2010 alkaen Lappeenrannan Heikintalolla järjestelmällisesti. Nuoret ovat saaneet itse vaikuttaa nuorille suunnattujen toimintojen sisältöön. Nuorten illat ja RokkiKlubi ovat osoittautuneet eräiksi Heikintalon toiminnan menestystekijöiksi.

Nuorten illoissa on ollut 107 kävijää ja RokkiKlubissa samoin 107 kävijää aikavälillä 1.1.–14.5.2013. Kävijäkeskiarvo per ilta on 6,68. Seitsemän osallistujaa per ilta on erittäin hyvä todiste siitä, että tällaiselle toiminnalle on selkeä tarve. Kävijämäärä on vakiintunut samalle tasolle myös vuonna 2015.

Palautetta nuorilta:

"Olen oppinut tekemään ruokaa ja siivoamaan sekä pesemään pyykkiä täällä Heikintalolla. Nyt kun asun omillani, ei tule sormi suuhun."

"Saa tavata ja jutella toisten nuorten kanssa. Ilmaista sapuskaakin!"

"Jos ei näitä olisi, olisin yksin kotona ja söisin roiskeläppäpizzaa."

"Itsellä ei olisi varaa ostaa vaikka kitaraa ja päästä soittamaan."

"Mielekästä ja monipuolista tekemistä: tehdään yhdessä ruokaa, pelataan pelejä sisällä ja ulkona, karaokea ja joskus on joku reissukin."

"Itse tykkään sauna ja täällä se on ilmaista."

"Toivottavasti saadaan niitä kuntoilulaitteita. Salikorttiin ei ole varaa."

Opintojen, työn ja arjen jaksamisen vastapainoksi nuoret toteuttavat monipuolisia vapaa-ajan aktiviteetteja.

4.4.3 HEIJASTUKSIA NUORTEN AIKUISTEN TEEMAPÄIVISTÄ HELSINKIIN

PETTERI, MINNA, VILMA & DISA, HELSINGIN KLUBITALO:

Tampereella järjestettiin 14–15.4.2015 Klubitalojen nuoria aikuisia koskeva seminaari. Helsingistä seminaariin osallistui seitsemän hengen ryhmä sekä Itä-Helsingin että Helsingin klubitaloilta.

Disa, minkä takia halusit mukaan:

Halusin mukaan siksi, että halusin selvittää mikä tämä nuorten aikuisten juttu on. Oli myös kiva päästä reissaamaan ja näkemään muita Klubitaloja.

Kerro vähän matkasta:

Hoidimme ennen matkaa yhdessä bussiliput ja hotellivarauksen. Menimme bussilla Tampereelle, josta jatkoimme taksilla Tampereen Klubitalolle. Mukana olivat: Vilma, Niki, Toni, Rasmus ja Kristian. Sanni saapui vasta toisena päivänä. Yövyimme Klubitalon lähellä olevassa Cumulus-hotellissa.

Ohjelma alkoi ensimmäisenä päivänä klo 11 ja loppui klo 16, minkä jälkeen siirryimme hotelliin ja kirjauduimme sisään. Tämän jälkeen lähdimme tutustumaan Tampereen keskusta ja syömään Thai-ravintolaan. Illan aikana kävimme läpi mitä toiveita eri Klubitaloilta oli kuultu nuorten osalta.

Seuraavana päivänä nautimme hotelliaamiaisesta ennen seminaariohjelmaa. Saavuimme Klubitalolle ja toisena päivänä kuulumme käytännön esimerkkejä siitä, mitä toimintamuotoja muut Klubitalot ovat ottaneet käyttöönsä. Ohjelman päätyttyä palasimme illalla bussilla väsyneinä Helsinkiin.

Mikä oli parasta:

Näki uusia juttuja.

Jälkeenpäin ajatellen, mitä olisit toivonut toisin?

Olisi ollut kiva päästä tekemään seminaarin aikana enemmän.

Syksyllä järjestetään Lappeenrannassa uusi vastaava seminaari.

Kenelle suosittelisit matkaa?

Sellaiselle, jota nuorten aikuisten asiat kiinnostavat.

Ovatko matkaan lähteneet mielestäsi onnistuneet jalkauttamaan seminaarin antia Helsingin Klubitalolla?

Ovat, olemme aloittaneet nuorten työnjaot, jossa nuoret voivat kohdata toisiaan ja tehdä yhdessä töitä ja suunnitella yhteisiä retkiä.

4.4.4 NUORTEN AIKUISTEN JÄSENTEN KOULUTUSKOKEMUKSIA YHDYSVALLOISSA

ELINA & SUSANNA:

Suivimäen Klubitalolta osallistui jäsen ja henkilökuntajäsen *Engaging Young Adults* -koulutukseen. Koulutuksen koordinoi Clubhouse International ja sen järjestäjinä toimi kaksi Klubitaloa: Genesis Club Worchesterissä ja Fountain House New Yorkissa. Suivimäen Klubitalon toimintasuunnitelman päätavoitteeksi muodostui koulutuksen aikana kehittää Klubitalon tutustumis- ja perehdyttämismalleja.

Koulutuksen antia

Päätimme osallistua Suivimäen Klubitalolta nuorten aikuisten koulutukseen, sillä koimme, ja tilastotkin sen kertoivat, että talollamme on vaje nuorista aikuisista. Tavoitteenamme oli oppia kuinka kannustaa nuoria sitoutumaan talon toimintaan, kuinka kehittää taloa houkuttelevammaksi ja kuinka tehostaa nuorten aikuisten ryhmän, Klubarin, toimintaa.

Tärkeintä, mitä opimme, oli ajatusmalli, että Klubitalo on nuorelle vain ponnahduslauta koulutukseen, työhön tai kuntoutukseen. Kehittämällä talostamme siis tehokas ponnahduslauta palvelisimme nuoria aikuisia kaikista parhaiten. Nuoret eivät käytä taloa samalla tavalla kuin ehkä vanhemmat jäsenet käyttäisivät. Nuoret tulevat talolle tekemään tiettyjä ennalta sovittuja tehtäviä ja pitävät haastavista tehtävistä kunhan niihin on selkeä opastus. New Yorkin Klubitalo oli huomannut, että varsinkin sellaiset tehtävät, kuten nuorten tutustujien kierrätys ja perehdyttäminen, suunnittelu ja kehitystehtävät kiinnostivat

nuoria. Nuoret olivat Genesis Klubitalon mukaan entistä kiireisempiä, kärsimättömämpiä ja tavoitesuuntautuneempia ja näihin ominaisuuksiin Klubitalon on haastavaa mutta tärkeää vastata. Nuoren ilmaisemiin toiveisiin ja tavoitteisiin tulisi tarttua heti, kun ne esiin tulevat.

Viikkomme pähkinäkuoressa

Koulutukseen osallistui kanadalaisia, kalifornialaisia, newyorkilaisia jäseniä ja ohjaajia ja me Suvimäen Klubitalolta.

Genesis Klubitalo oli ottanut huomioon Susannan liikuntarajoitteen ja varannut Susannalle ja hänen avustajalleen Emmille hotellin. Valitettavasti kaupungin hotellit olivat ylibuukattuja ja jouduimme melko erilleen toisistamme. Hotelli sijaitsi noin 15 km päässä vierastalosta, joka oli samalla kylällä kuin Genesis Klubitalo. Vierastalo oli ainakin kertoman mukaan perinteinen amerikkalainen kolmikerroksinen omakotitalo. Itse koulutus kesti viisi päivää. Niistä maanantain, tiistain ja perjantain vietimme Worcesterissa ja keskiviikon ja torstai- ja perjantapäivän New Yorkin Klubitalolla. Koulutus muodostui keskusteluista, jotka koulutuksen järjestäjät alustivat. Keskustelun aiheina olivat muun muassa nuoret Klubitalolla, nuorten työllisyys ja päihteiden käyttö.

Ensimmäisenä koulutuspäivänä saimme kuulla Genesis Klubitalon nuorten aikuisten toiminnasta ja keskustelimme siitä, missä tilanteessa kukin Klubitalo tällä hetkellä oli. Vierailimme *toisena koulutuspäivänä* Massachusetts-osa-valtion yliopiston lääketieteen tiedekunnassa (UMASS medical school), jossa Genesis Klubitalolla on huimat 16 siirtymätyöpaikkaa. Siirtymätyöntekijät olivat mm. kahvilatyöntekijän, siivoojan ja talonmiehen tehtävissä. Kierrellessä isoa yliopistoa Genesis Klubitalon työntekijä kertoili kuinka mikäkin siirtymätyöpaikka oli saatu ja kuinka he yleensä siirtymätyöpaikkoja hankkivat.

Keskiviikkoaamuna lähdimme minibussilla kohti Manhattania ja New Yorkin Klubitaloa. Saapuessamme talolle meidät jaettiin pieniin ryhmiin ja esittelyihin perehtyneet jäsenet kierrättivät meitä läpi ensimmäisen Klubitalon. Klubitalo oli sokkeloinen ja tuntui loputtomalta. Yksiköitäkin taisi olla jopa yhdeksän. Kotiuduimme Klubitalon vieressä olevaan vierastaloon ja saimme kuulla New Yorkin Klubitalon nuorten aikuisten toiminnan kehityksestä ja siitä mitä he olivat oppineet.

Keskiviikkoillaksi meille oli suunniteltu iltaohjelmaksi käynti High Linella, joka oli noin kolmannen kerroksen korkeudelle rakennettu puistomainen

muutaman kilometrin pituinen katu. Sen jälkeen menimme metrolla Times Squarelle ja saimme nähdä elokuvistakin tutut mainostaulut ja ihmisvilinän.

Torstaina lähdimme takaisin Worcesteria päin ja kolmen tunnin ajomatkan sijaan ajoimmekin väliä kuusi tuntia Bostonissa pidettävän jalkapallon takia. Torstai-ilta oli vapaata mutta väsymyksen takia vähän tuli tehtyä. Kävimme kuitenkin muutaman ohjaajan ja jäsenen voimin ostoskeskuksessa shoppailemassa.

Perjantapäivänä keskustelimme vielä päihteiden väärinkäytöstä ja sen vaikutuksista Klubitaloilla. Muuten päivä koostui yhteenvedosta ja toimintasuunnitelman laadinnasta.

Laadimme koulutuksen aikana toimintasuunnitelman ja esittelimme sen talomme kehittämispäivänä. Päätaoiteeksi muodostui kehittää tutustumis- ja perehdytysmallit tehokkaaksi ja osallistuttaa nuoret tähän toimintaan. Myös Suvimäen Klubarin toimintaan tuli paljon uusia ideoita.

4.5 EUROOPPALAISET NUORISO- JA EUROPASSIT JA KLUBITALOJEN POWERIPASSI

4.5.1 EUROOPPALAINEN NUORISOPASSI JA EUROPASSI

Nuorisopassi eli Youthpass-todistus on osa Euroopan komission strategiaa edistää epävirallisen oppimisen tunnustamista. Sitä voi käyttää hankkeissa, jotka ovat saaneet rahoitusta muun muassa Erasmus+ Youth in Action -ohjelmasta (2014–2020). Se auttaa kirjaamaan ja tunnustamaan oppimistuloksia ja samalla toteuttaa strategiaa käytännössä ja tuo käytäntöä politiikkaan:

- Laatiessaan Youthpass-todistusta yhdessä tukihenkilön kanssa hankeosallistajat voivat kuvata mitä he ovat hankkeessa tehneet ja millaisia taitoja he ovat hankkineet. Youthpass tukee siten henkilökohtaisen epävirallisen oppimisen ja oppimistulosten arviointia.
- Euroopanlaajuisena, nuorisoalan epävirallisen oppimisen tunnustamisvälineenä Youthpass tukee osaltaan *nuorisotyön yhteiskunnallista asemaa*.
- Hankkeen tuomaa lisäarvoa kuvatessaan Youthpass tukee nuorten ja nuorisotyöntekijöiden *aktiivista eurooppalaista kansallisuutta*.

- Youthpass-todistuksen tarkoituksena on myös tukea nuorten ja nuorisotyöntekijöiden *työllistymistä* kirjaamalla näiden hankkimat avaintaidot.

Europassi on henkilökohtainen osaamista kuvaava asiakirjakokonaisuus. Europassiin kuuluvat sähköinen ansioluettelopohja sekä portfolio, *European Skills Passport*, johon voi koota muita Europass-asiakirjoja, kuten kielipassi tai todistusten liitteet sekä esimerkiksi muita tärkeitä asiakirjoja, kuten työtodistukset. Europassilla voi osoittaa hankitut tiedot ja taidot kansainvälisesti vertailukelpoisella tavalla. Europassi antaa haltijansa osaamisesta, myös vapaaehtoistyöstä, harrastuksista ja järjestötoiminnasta selkeän kokonaiskuvan esimerkiksi työ- tai opiskelupaikkaa varten.

Europassi on tarkoitettu kaikille, jotka tarvitsevat työkalua osaamisensa osoittamiseen. Europassi on maksuton ja sen käyttöönotto on helppoa. Europassi on erityisen hyödyllinen henkilöille, jotka hakeutuvat työtehtäviin toiseen eurooppalaiseen valtioon tai pyrkivät ulkomaiseen koulutusohjelmaan. Europassia voi käyttää myös kotimaassa.

Europassin avulla työnantaja tai oppilaitos voi arvioida hakijan osaamista ja taitoja helpommin. Osaamisen selkeä dokumentointi mahdollistaa työvoiman osaamisen paremman hyödyntämisen. Europassi auttaa opetuksen, koulutuksen ja ohjauksen ammattilaisia neuvomaan koulutukseen hakeutuvia paremmin sekä vertailemaan hakijoiden tietoja ja taitoja.

Europassin tavoite on edistää opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuutta Euroopassa sekä omassa maassaan helpottamalla osaamisen ja tutkintojen vertailua. Suomen Europass-keskus on Opetushallitus. Europass-keskus hallinnoi ja kehittää Europassin asiakirjoja sekä tiedottaa Europassista ja siihen tehtävistä muutoksista.

LÄHTEITÄ

Lisätietoja Euroopan komission verkkosivuilta osoitteista, myös suomenkielellä:

<https://www.youthpass.eu/fi/youthpass/>
<http://www.europass.fi/>

4.5.2 NÄSINKULMAN KLUBITALON POWERIPASSI-OHJELMA

LÄHTEENÄ NÄSINKULMAN POWERIPASSI-ESITE

Edellä kuvatut EU:n elinikäisen oppimisen ohjelmassa kehitetyt *Nuoriso- ja Europassit* ovat innoittaneet suunnittelemaan myös Näsinkulman Poweripassia. Sen tarkoituksena on tuen tarjoaminen mielenterveyskuntoutujille heidän siirtymässään työelämään tai opiskeluun tai muuten aktiivisempaan osallistumiseen yhteiskunnassa. Näsinkulman Klubitalo tarjoaa monipuolisia oppimis- ja kokeilumahdollisuuksia, joista monet nuoret aikuiset hyötyisivät. Näsinkulman Klubitalo on lähes ainoa vastaavia oppimispalveluja tuottava matalan kynnyksen paikka Tampereella.

Poweripassi-ohjelma on suunnattu nuorille alle 30-vuotiaille aikuisille. He voivat osallistua Klubitalon toimintoihin tutustumisohjelmaan, mikä kestää enintään kaksi kuukautta. Osallistujat pääsevät kokeilemaan eri osaamisalueille sijoittuvia toimintoja ja saavat valmiuksia omien opintojensa ja työllistymispolkunsa suunnitteluun. Jakson ohjelma on suunniteltu ja toteutetaan yhteistyössä Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa.

Ohjelmaan osallistujat voivat valita Klubitalon toiminnoista erilaisia kokeilu- ja oppimistehtäviä esimerkiksi seuraavan valikon mukaisesti:

Kassojen laskeminen	Siivous- ja järjestelytehtävät
Rahaliikennetyöt ja kirjanpito	Kukkien hoito ja vihersisustus
ATK-alkeet	Tilastointi ja arkistointi
Kielikurssi	Lehtiryhmä
Käännöstyöt	Info-ryhmä
Kotisivujen päivitys	Työinfo
Johtokuntaryhmä	Työllistymiskomitea
Klubitalon Facebook-sivujen päivitys	Vapaa-aika ja virkistystoimintaan osallistuminen ja siihen liittyvät kehitystyöt

Poweripassi-ohjelmaan hakeutuminen

Poweripassia pääsee suorittamaan, kun ilmoittautuu Poweri-infoon, joka toteutetaan Näsinkulman Klubitalolla parillisina viikkoina tiistaisin. Poweripassi sisältää suunnittelun, ohjauksen ja toteutuksen. Toimintoihin osallistumista seurataan yhdessä. Poweripassin tuottajan, suorittajan ja mahdollisen hoitotahon välillä tehdään yhteistyötä.

Poweripassin suorittaja hyötyy osallistumisestaan monin tavoin. Hän voi vahvistaa osaamistaan haluamissaan asioissa, kokeilla hänelle uusia kokemusalueita ja innostua opiskelemaan ja työkokeiluihin. Osallistumisesta ja sen aikana opituista taidoista henkilö saa merkinnät Poweripassiinsa, mistä on hyötyä sekä opintoihin hakeutumisessa että työtä hakiessa.

Osa Poweripassin suorittajista jatkaa osallistumistaan Klubitalon toimintoihin uusina jäseninä. Kaiken kaikkiaan toiminnasta on muodostunut yhteiskunnallisesti arvokas ja laadukas palvelukokonaisuus.

Ohjelman tunnus on:

Poweria opintoihin, työelämään, arkeen ja jaksamiseen!

Poweripassilla pääsee hyvään alkuun.

Poweripassin käyttö yleistyy Suomen Klubitaloissa

Näsinkulman lisäksi monet muutkin Klubitalot ovat ottaneet käyttöön vastavia Poweripassi-sovelluksia. Helsingin ja Itä-Helsingin Klubitalojen opinto-ohjauksessa on otettu käyttöön Poweripassia muistuttava *henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)*, jonka seuraamisesta opiskelijalle muodostuu *opintojen aikana yksilöllinen opintopolku*.

5. KLUBITALOT OPPIVAT TOISILTAAN SUOMESSA JA MAAILMALLA

5.1 KLUBITALOTOIMINNAN KANSAINVÄLISET TUKIORGANISAATIOIT

ESKO HÄNNINEN

Kansainvälinen kehittämisjärjestö Clubhouse International

1980-luvulla klubitaloverkosto kansainvälistyi ja laajeni myös Eurooppaan. Aluksi Fountain House Klubitalo New Yorkissa auttoi ja tuki uusien Klubitalojen perustamista ja käynnistämistä eri maissa järjestämällä koulutusta ja konsultointia. Kansainvälisiä laatusuosituksia kehitettiin ja kokeiltiin Yhdysvalloissa 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun alussa. Tuolloin todettiin, että maailmanlaajuisesti kasvavan klubitaloverkoston tukemiseen ja koordinointiin eivät Fountain Housen voimavarat yksin riitä. Syntyi ajatus Fountain House Klubitalosta erillisen uuden tukiorganisaation perustamisesta. Myös ensimmäisten Klubitalojen kansainvälisten laatusuositusten käyttöönotto ja sen rinnalle kehitetty Klubitalojen laadunarviointiprosessi lisäsi painetta uuden organisaation perustamiseksi.

Tämä kehitysvaihe edellytti myös laadunarviointikoulutuksen järjestämistä, koska ilman yhtenäisin kriteerein toimivia arvioitsijoita (assessors, auditors) laadunarviointi ei voi olla riittävän luotettavaa. Vuonna 1994 aloitti toimintansa

Kansainvälinen Klubitalojen Kehittämiskeskus (ICCD, International Centre for Clubhouse Development)

Kansainvälistä Klubitalojen koordinointia on toteutettu siitä lähtien laatusuosituksen avulla, järjestämällä kansainvälistä orientoivaa ja pitempikestoista koulutusta uusien ja jo toimivien Klubitalojen jäsenille ja henkilöstölle sekä talojen hallitusten edustajille. Laatusuositukseen perustuva laadunarviointi- eli akkreditointiprosessi on kolmas koordinointimuoto. Klubitalojen toimintaa arvioidaan lisäksi kansainvälisten seurantatietojen keräämisen ja arviointitutkimuksen avulla.

Vuoden 2013 alusta Kansainvälinen kehittämisskeskus ICCD on toiminut nimellä *Clubhouse International*. Periaatteellisesti tärkeä kehitysvaihe oli vuosi 2015, jolloin Clubhouse International palkkasi Euroopan kehitystä tukemaan ensimmäisen työntekijän, aiemmin Tanskassa Klubitalon johtajana toimineen henkilön.

Klubitalojen Euroopan kehittämiskumppanuus ja Clubhouse Europe -järjestö

Klubitalojen lisääntyessä Euroopassa nykyisten noin 80 klubitalon tasolle, myös Eurooppaan haluttiin perustaa oma tukioorganisaatio Clubhouse Internationalin yhteyteen. Vuoden 2007 maaliskuussa allekirjoitettiin Tukholman kaupungintalossa pidetyssä kokouksessa yhteistyösopimus, jolla muodostettiin European Partnership for Clubhouse Development (EPCD).

Vuonna 2011 se rekisteröitiin kansainväliseksi yleishyödylliseksi järjestöksi Tanskan lakien mukaan. ICCD:n mallia seuraten EPCD muutti myös vuoden 2013 alussa nimensä *Clubhouse Europe* -järjestöksi sääntöjen pysyessä ennallaan.

Kansainväliset koulutuskeskukset

Kansainvälistä koulutusta varten Clubhouse International on kehittänyt 11 kansainvälisen koulutuskeskuksen verkoston, joista kaksi on Euroopassa. Koulutuskeskusten verkostoa ja sen toimintaa esitellään lähemmin seuraavassa luvussa 5.2.

Kansainvälisen Klubitalo -järjestön hyväksymät koalitiot

Maissa, joissa on useita Klubitaloja, toimii yleensä kansallisia ja/tai osavaltiokohtaisia Klubitalojen verkostokoalitioita, jotka tukevat omien alueidensa Klubitalojen kehittämistä. Clubhouse International -järjestön klubitalokoalitioiden hyväksymisperusteita ovat seuraavat:

- Koalitioiden jäsenklubitalojen tulee sitoutua osallistumaan kansainvälisiin Klubitalojen koulutusohjelmiin;
- Niiden jäsenklubitalojen tulee noudattaa kansainvälisiä laatusuosituksia;
- Jäsenklubitalojen tulee osallistua kansainväliseen laadunarviointiin, akkreditointiin; sekä
- Hyväksytyin klubitalokoalition tulee edistää maassaan tai alueellaan uusien Klubitalojen perustamista.

Maakohtaisia klubitalokoalitioita toimii Australiassa, Tanskassa, Suomessa, Irlannissa, Norjassa, Skotlannissa ja Ruotsissa. Kanadassa toimii kaksi aluekohtaista koalitiota. Yhdysvalloissa toimii yksi yhteinen maakohtainen Klubitalojen edunvalvontakoalitio, sekä osavaltiokohtaisia koalitioita 12 osavaltiossa.

5.2 HELSINGIN KLUBITALON KOULUTUSKESKUKSEN TOIMINTA

MIKKO HUTTUNEN

5.2.1 KLUBITALOJEN KANSAINVÄLISET KOULUTUSKESKUKSET

Vuoden 2016 alussa maailmassa on kaikkiaan yksitoista Klubitalojen koulutuskeskusta. Ne toimivat Australiassa, Yhdysvalloissa, Kanadassa, Englannissa, Etelä-Koreassa ja Suomessa. Uusin koulutuskeskus aloitti toimintansa Hong Kongissa vuonna 2015. Niiden perustaminen vaatii *Clubhouse International* -järjestön hyväksymisen ja se myös koordinoi koulutuskeskusten toimintaa.

Helsingin Klubitalon koulutuskeskus aloitti toimintansa vuonna 2003. Perustamisestaan lähtien Helsingin Klubitalon koulutuskeskus on toteuttanut kolmen

viikon mittaisia koulutusohjelmia yhtäjaksoisesti lähes vuosittain. Koulutukseen osallistuneet Klubitalot ovat olleet joko toimintansa hiljattain aloittaneita tai sellaisia, jotka haluavat syventää jäsentensä ja henkilökunnan ymmärrystä Klubitalon tarjoamista mahdollisuuksista.

Koulutuksen toteuttamisesta Helsingin Klubitalossa vastaa *Työ- ja Opintoyksikkö*. Koulutuksen ohjaajina toimivat Klubitalon jäsenet ja henkilökunta työpareina.

5.2.2 KOLMEN VIIKON KLUBITALOKOULUTUS

Klubitalokoulutuksen keskeinen anti muodostuu kolme viikkoa kestävästä koulutuksesta. Koulutus koostuu keskusteluista, osallistumisesta Klubitalon arkeen sekä vierailuista esim. Klubitalon siirtymätyöpaikoissa. Kahden ensimmäisen viikon osallistujat muodostuvat jäsen/työntekijä pareista. Kolmannella viikolla mukana on osallistuvasta Klubitalosta talon johtaja tai hallituksen jäsen.

Jokainen koulutukseen osallistuva Klubitalo laatii koulutuksen aikana *kehittämissuunnitelman* omalle talolleen. Kehittämissuunnitelman laatimisessa osallistujilla on tukenaan koulutuskeskuksen konsulttipari. Koulutuksen päätteeksi osallistujat esittelevät kehittämissuunnitelmansa muille osallistujille ja kouluttajille. Osallistujien kanssa työskentelevä konsulttipari suorittaa seurantakäynnin noin puolen vuoden jälkeen tutustuakseen kehittämissuunnitelman toteutumiseen.

Koulutuksen keskeisen elementin muodostavat *keskustelut*, jotka pohjautuvat Klubitalojen toimintaa käsitteleviin artikkeleihin. Keskustelujen tarkoituksena on syventää osallistujien näkemystä Klubitalojen toiminnan keskeistä toimintaperiaatteista ja kansainvälisistä laatusuosituksista, jotka ohjaavat Klubitalojen toimintaa.

Keskustelujen aihealueet perustuvat Klubitalojen *laatusuositusten* ryhmittelyyn: jäsenyys, henkilösuhteet, toimitilat, oppiminen ja koulutus, työpainotteen päiväohjelma ja tuettu työllistyminen, itsenäinen työllistyminen, Klubitalon toiminta sekä rahoitus, johto ja hallinto.

Osallistuminen työpainotteiseen päivään

Toinen koulutuksen keskeinen elementti on osallistuminen Helsingin Klubitalon työpainotteiseen päivään. Mukanaolo Helsingin Klubitalon toiminnassa antaa monille osallistujille uusia ajatuksia ja ideoita, joita he voivat sisällyttää kehittämissuunnitelmaan. Osallistujat voivat valita yksikön omien tarpeidensa pohjalta ja osallistua saman yksikön työhön koko kolmen viikon ajan tai toimia eri yksiköissä.

Siirtymätyökoulutus

Klubitaloille tarkoitettua siirtymätyökoulutusta on toteutettu Klubitalojen kiinnostuksen pohjalta. Klubitalojen siirtymätyöohjelman tavoitteena on auttaa jäseniä jatkamaan sairauden katkaisemaa työuraa tai päästä kiinni työelämään ensimmäistä kertaa. Koulutuksen tarkoituksena on auttaa osallistujia joko käynnistämään siirtymätyöohjelmaa tai terävöittämään jo toiminnassa olevaa ohjelmaa. Koulutus kestää viikon ja siihen osallistuu jäsenen ja työntekijän tiimi jokaisesta osallistuvasta Klubitalosta.

Koulutus kattaa siirtymätyöpaikkojen hankinnan lisäksi jäsenen perehdyttämisen itse työhön sekä yhteistyöhön työnantajan ja Klubitalon kesken.

Johtajakoulutus

Toistaiseksi Suomen Klubitalojen johtajista vain harvat ovat osallistuneet erityisesti johtajille tarkoitettuun kansainväliseen koulutukseen. Syksyllä 2015 käynnistyi Lahden Klubitalon aloitteesta koulutusohjelma Suomen Klubitalojen johtajille, mikä koostui muutamasta kaksipäiväisestä opintojaksosta. Koulutus päättyi keväällä 2016. Kansainvälisen *Clubhouse International* -järjestön johtajakoulutuksen materiaalia on tarkoitus suomentaa ja jatkossa johtajakoulutusta Suomessa järjestää myös Helsingin Klubitalon koulutuskeskus.

5.2.3 MUU KLUBITALOJEN JÄRJESTÄMÄ KOULUTUS

Kaikki Klubitalot ovat myös koulutusyksiköitä ja tuottavat nyky-yhteiskunnassa tarvittavien perustaitojen koulutusta, muun muassa kursseja ATK-, digitaali- ja internetosaamisen vahvistamiseksi.

Myös arkielämän perustaitojen, kuten ruuanlaiton, asunnon puhtaanapidon ja pyykinpesun hallintaan valmentaminen on osa Klubitalojen perustoimintoja.

Seuraavassa esitellään Helsingin Klubitalon koulutustarjontaa.

ATK-koulutus

Helsingin Klubitalo suunnittelee ja organisoii vuosittain useita ATK-koulutuksia jäsenten tarpeiden pohjalta. Niille, joille tietokoneet ja niiden käyttö eivät ole tuttuja, tarjotaan koulutus, joka antaa valmiudet aloittaa työskentely Klubitalolla ja oppia tietokoneen käyttö myös henkilökohtaisten asioiden hoidossa (sähköposti, internetin käyttö, laskujen maksaminen jne).

Kokeneemmilla tietokoneiden käyttäjillä on mahdollisuus osallistua koulutuksiin, joiden aihepiirejä ovat esimerkiksi Excel-ohjelman käyttö, kuvien käsittely (Photoshop), julkaisujen taitto (Indesign), esitysten laatiminen (Power Point). Kaikki koulutukset ovat jäsenille maksuttomia.

Hygieniapassi

Jäsenillä on kaksi kertaa vuodessa mahdollisuus osallistua hygieniapassin suorittamista koskevaan koulutukseen, joka järjestetään Klubitalon tiloissa. Hygieniapassi antaa mahdollisuuden työskennellä monissa palvelutehtävissä kahviloissa, ravintoloissa, suurtaloustehtävissä ja elintarvikkeita valmistavissa yrityksissä. Myös tämä koulutus on jäsenille maksuton.

Ensiapu

Vuosittain Klubitalo järjestää sekä jäsenilleen että työntekijöilleen SPR:n ensiapukoulutuksen. Koulutettuja vähintään EA1 -kurssin käyneitä jäseniä ja työntekijöitä oli Helsingin Klubitalossa vuonna 2015 yli 20.

Alkusammutus

Vuosittain Klubitalo toteuttaa sekä jäsenille että työntekijöille tarkoitetun alkusammutuskurssin. Kurssin aikana osallistujat tutustutetaan yleisimpiin

työpaikolla esiintyviin riskitekijöihin sekä alkusammutusvälineisiin sekä niiden käyttöön.

Koulutuskeskus kentällä

Helsingin Klubitalon koulutuskeskus toteutti ensimmäisen kenttäprojektin Hämeen Klubitalossa, johon osallistui koko Klubitalon väki. Hanke alkoi marraskuussa 2011 esityksellä Klubitalojen historiasta ja toiminnasta. Tämän jälkeen järjestettiin kuukausittain iltapäivisin tilaisuudet, jotka kestivät noin kolme tuntia kerrallaan. Tämä *kenttäkoulutuspilotti* jatkui syksyyn 2012. Koulutuskeskuksesta mukana oli yksi ohjaaja ja kolme jäsentä, jotka pitivät lyhyet alustukset kulloinkin käsiteltävistä aiheista, jonka jälkeen aiheista keskusteltiin kolmessa ryhmässä. Päätteeksi ryhmätyöt purettiin ja niiden pohjalta käytiin lyhyt loppukeskustelu. Koulutuksen sisältö vastasi Koulutuskeskuksen kolmen viikon koulutusohjelmaa.

LÄHTEITÄ

Clubhouse International: Clubhouse directory and resource guide. New York, 2015.

Etelä-Suomen Klubitalo-osaajat ESKOT ry:n vuosikertomukset vuosilta 2014 ja 2015

Propst R: Klubitalot uutena mielenterveyskuntoutuksen muotona – Klubitalojen historia: pienestä ryhmästä maailmanlaajuiseksi liikkeeksi. Suomentanut Eveliina Pöyhönen. In Pöyhönen E. (ed.): Mielenterveyskuntoutujien klubitalo – Yhdessä kohti työelämää. Art-Print Oy, Helsinki 2003: 29–32.

5.3 KANSAINVÄLISET LAATUSUOSITUKSET JA LAADUNVARMISTUSPROSESSI

5.3.1 LAADUNARVIOINTI JA LAATUTODISTUS KLUBITALOJEN TULOSTEN TAKAAJANA

PAULI LÖIJA

Klubitalojen toimintaa ohjaavat kansainvälisesti hyväksytyt periaatteet ja laatusuositukset, standardit. Näitä on yhteensä 36 kappaletta, jotka jakautuvat seitsemään osa-alueeseen: jäsenyys, henkilösuhteet, tilat, työpainotteinen päivä, työllistyminen, koulutus, talon toiminta sekä rahoitus, johto ja hallinto. Standardi 29:n mukaan Klubitalon tulee arvioida vaikuttavuuttaan objektiivisesti ja säännöllisesti. Tähän kuuluu oleellisena osana Klubitalojen toiminnan ulkopuolinen laadunarviointi eli akkreditointi.

Laadunarvioinnin toteuttavat kansainvälisesti Klubitalojen maailmanlaajuisen katto-organisaation (Clubhouse International) kouluttamat arvioijat jäsen-työntekijä-pareittain. Suurin osa arvioijista (Faculty members) ovat yhdysvaltalaisia Klubitalojen työntekijöitä ja jäseniä, mutta viime aikoina on yhä enenevässä määrin koulutettu myös eurooppalaisia akkreditoijia Euroopassa kasvavan klubitaloverkoston tarpeisiin. Kaiken kaikkiaan laadunarvioijia on noin 90.

Eriyisen tärkeänä tekijänä laadunarvioinnissa on arvioitavan Klubitalon tekemä itsearviointi. Se ja edellisen arvioinnin loppuraportti ovat arvioijien keskeiset työkalut. Akkreditoijat perehtyvät raportteihin etukäteen, minkä jälkeen he seuraavat kahden päivän ajan Klubitalon toimintaa ja haastattelevat jäseniä, työntekijöitä ja mahdollisesti myös hallitusten jäseniä arvioitavassa Klubitalossa. Useimmissa tapauksissa kolmas työpäivä kuluu alustavan raportin kirjoittamisessa ja neljäntenä päivänä akkreditoijat kertovat omista vaikutelmistaan klubitaloyhteisölle. Yhdysvalloissa on testattu myös kahden päivän akkreditointimallia, jolloin kolmas työskentelypäivä jätettäisiin prosessista kokonaan pois. Tällainen työskentelymalli on kuitenkin hankala toteuttaa eurooppalaisessa kontekstissa mm. kulttuuristen ja kielellisten eroavaisuuksien takia.

Clubhouse International myöntää arviointiraportin pohjalta Klubitalolle laatutodistuksen, jossa on kolme eri tasokategoriaa: kolmen vuoden laatutodistus, ehdollinen kolmen vuoden todistus sekä yhden vuoden laatutodistus. Näillä laadunvarmistustodistuksilla voi parhaimmillaan olla suuri merkitys haettaessa rahoitusta Klubitalon toiminnalle.

Laadunarvioinnin keskeisin merkitys on toiminnan kehittäminen entistä paremmaksi. Raportin tarkoitus on tarkastella ja antaa ohjeita Klubitalon toimintaan ulkopuolisten silmin. Siinä arvioidaan Klubitalon toimintaa jokaisen 36 standardin pohjalta. Usein jo itsearviointiprosessi Klubitalolla saattaa paljastaa ongelmakohtia, joihin Klubitalo pystyy tarttumaan jo ennen varsinaista akkreditointia.

Kansainvälisen Klubitalojen katto-organisaation tulevaisuuden suunnitelmassa on se, että ainoastaan akkreditoitut Klubitalot voivat nimittää itseään Klubitaloiksi. Yhdenmukaisella laadunarvioinnilla halutaan taata mielenterveyskuntoutujille mahdollisimman hyvät kuntoutumismahdollisuudet eri puolilla maailmaa toimivan ja tutkitusti tehokkaan mallin mukaisesti.

5.3.2 KLUBITALOJEN LAADUNARVIOINTI MERKITSEE SITOUTUMISTA LAATUUN

JOEL CORCORAN & JACK YATSKO

Clubhouse Internationalin akkreditointi on laadunvarmistus- ja laadunparantamisohjelma, joka on kehitetty yhdessä Klubitalojen jäsenten ja henkilökunnan kanssa ja se perustuu Klubitalojen laatusuositukseen.

Akkreditointiohjelma arvioi sitä, miten hyvin Klubitalot pystyvät tarjoamaan kuntoutumismahdollisuuksia jäsenilleen. Se on myös prosessi, jonka yhteydessä tehdään jatkuvaa kehityssuunnitelmaa Klubitaloille. Klubitalon hyväksytty laadunarviointitodistus on näkyvä osoitus sitoutumisesta toiminnan jatkuvaan kehittämiseen ja Klubitalon hyödyllisyydestä jäsenilleen, heidän läheisilleen sekä toiminnan rahoittajille.

Klubitalon akkreditointi on:

- Perusteellista itsearviointia;
- Objektiivista vertaisarviointia;
- Laaja sisäinen prosessi, jossa koko yhteisö sitoutuu toiminnan laadun parantamiseen;
- Laadunarviointitodistus on vahvistus hyvin tehdystä työstä;
- Strategisen suunnittelun työkalu Klubitalon johdolle ja hallitukselle;
- Menetelmä, jolla lisätään jäsenten ja henkilökunnan kommunikaatiota ja ymmärrystä Klubitalon tulevaisuuden suunnasta ja tavoitteista;

- Mahdollisuus luoda myönteistä näkyvyyttä Klubitalolle;
- Laadunarviointitodistus on väline, jolla Klubitalon toimintaa voidaan markkinoida sidosryhmille, palveluiden käyttäjille ja mielenterveyspolitiikan päätöksentekijöille;
- Laadunarviointi lisää tietoisuutta Klubitalon vahvuuksista ja puutteista ja helpottaa strategisen suunnittelun toteuttamista;
- Se antaa mahdollisuuden saada vertaiskonsultointia, koulutusta ja kansainvälisen akkreditoijaryhmän ohjausta;
- Se auttaa ilmaisemaan selkeästi Klubitalon kehittämistarpeita;
- Vahvistaa kilpailuasemaa haettaessa rahoitusta; sekä
- Rakentaa osaltaan luottamusta siihen, että toiminnan laatu vastaa jäsenten, omaisten, ohjaavien tahojen, työnantajien ja valvonnasta vastaavien tahojen tarpeita.

Suomentanut Esko Hänninen kirjoittajien esityksistä
Suomen Klubitalojen kevätseminaarissa Vantaan HEUREKA:ssa 19.5.2015

5.4 KANSAINVÄLISET KEHITTÄMISPROJEKTIT JA KLUBITALOJEN KESKINÄINEN YHTEISTYÖ

MIKKO HUTTUNEN

5.4.1 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJAT TARVITSEVAT TUETTUA KOULUTUSTA

Psykososiaaliseen kuntoutukseen ja asiakaslähtöisyyteen perustuvat toimintamallit ovat yleistyneet läntisen Euroopan hyvinvointivaltioissa viimeisen 20–30 aikana. Voimaantumiseen, yhdenvertaisuuteen ja kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen perustuvat toimintamallit ovat haastaneet lääkinnällisen kuntoutuksen perinteisiä malleja. Yhtenä esimerkkinä uusista toimintatavoista voidaan pitää klubitalomenetelmää, jonka tavoitteena on edistää mielenterveyskuntoutujien kuntoutumista sekä osallistumista koulutukseen ja työelämään.

Myös ”mielenterveyspotilaan” roolissa on tapahtunut muutoksia. Sairausedisäisestä ajattelusta on pyritty pääsemään eroon ja keskittymään sen sijaan kuntoutujien henkilökohtaisten vahvuuksien, itseluottamuksen ja omien odotusten

tukemiseen. Sairauden sijaan pyritään näkemään se ihminen, joka löytyy sairauden takaa. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien työllistymisessä tämä tarkoittaa sitä, että työtä ei lähdetä hakemaan sairauden perusteella, vaan omien vahvuuksien ja osaamisen avulla. Mielenterveyskuntoutajat ovat myös itse entistä selvemmin ilmaisseet, että he haluavat kouluttautua ja työllistyä paremmin.

Iso-Britanniassa julkaistun raportin mukaan (Grove ym. 2005) ammatillisen koulutuksen ja tuen tarve on suuri: suurin osa mielenterveyskuntoutujista haluaisi työskennellä avoimilla työmarkkinoilla, mutta vain 20 % heistä on mukana työelämässä. Skitsofreniaa sairastavien joukossa työttömyysprosentti on 95. Mielenterveyskuntoutajat ovat kaikkein heikoimmassa asemassa verrattuna muihin vajaakuntoisiin. Mitä koulutukseen tulee, niin 70 % tutkimukseen osallistuneista kuntoutujista halusi opiskella, mutta vain 18 % oli mukana koulutuksessa. Tuen tarpeen ja saadun avun välinen kuilu on lähes samansuuruinen. Merkittäviä työllistymisen esteitä olivat tutkimuksen mukaan: puutteellinen koulutus (51 % vastaajista), liian vähäinen työkokemus (54 %) ja kunnollisen tuen puute (53 %). Julkaisussa esitetyt faktat todistavat, että tuetun koulutuksen ja työllistymisen tarve on suurta mielenterveyskuntoutujien keskuudessa. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa maissa, Suomen mielenterveysbarometrien havainnot mukaan lukien.

Mielenterveyden häiriöt ovat yleisiä kaikissa maissa ja ne aiheuttavat paljon kärsimystä sekä vajaakuntoisuutta. Mielenterveyskuntoutujien elämänlaatu on usein heikkoa ja he ovat vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. Eliniän odote on alhaisempi kuin väestöllä keskimäärin. Kuntoutajat joutuvat usein kohtaamaan häpeää ja syrjintää. Heidän ihmisoikeuksiaan poljetaan mm. koulutuksessa ja työelämässä. Jokaisella ihmisellä on oikeus tehdä työtä oman kykynsä mukaan ja olla omalta osaltaan mukana rakentamassa yhteiskuntaa.

Käytännössä nämä oikeudet eivät ole vielä toteutuneet ja kuntoutujia syrjitään muun muassa työnvälityksessä. Lisäksi kuntoutujilla on havaittu myös ”itse-syrjintää” (self discrimination) eli he eivät uskaltaudu hakeutua koulutukseen, koska sen ei ajatella olevan mahdollista omalla kohdalla. Mielen sairaudet, syrjäytyminen ja köyhyys aiheuttavat negatiiviseen kierteen, josta on vaikea murtautua ulos. Mielenterveysongelmat ovat yksi yleisimmistä koulutuksen keskeytymisen syistä.

5.4.2 ELECT-PROJEKTIN YHTEISÖLLISTÄ JA TUETTUA KOULUTUSTA 2007–2009

ELECT-projekti (*European Learning Communities for People with Mental Illness*) kehitti vuosina 2007–2009 yhteisöllisiä ja tuettuja opiskelumuotoja mielen-terveyskuntoutujien Klubitaloilla ja edisti kuntoutujien osallistumista ammat- tiin valmistavaan koulutukseen sekä työelämään.

ELECT-projekti pyrki omalta osaltaan vaikuttamaan siihen, että mielen-terveyskuntoutujien koulutukseen ja sitä kautta myös työelämään pääsy helpot- tuisi. Tuetun koulutuksen ja yhteisöllisen opiskelun avulla kuntoutujille tarjou- tuu mahdollisuus parantaa elämänlaatua, kehittää omia taitojaan ja hankkia myös ammatillista koulutusta. Koulutuksen tukimenetelmät ovat tarpeelli- sia mielen-terveyskuntoutujille siinä missä muillekin osatyökykyisten ryhmille. Huomion kiinnittäminen tähän asiaan on tärkeää myös oppilaitosten kannalta.

ELECT-projektissa oli mukana Klubitaloja, klubitaloverkostoja ja koulutus- keskuksia seitsemästä Euroopan maasta. Mukana oli projektin arviointia varten edustajat Ersta Sköndalin yliopistosta Tukholmasta. Hankkeen koordinaattorina toimi STAKES (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, nykyisin Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL). Projekti sai rahoituksensa Euroopan uni- onin elinikäisen oppimisen aikuiskoulutusohjelmasta.

Klubitalot tarjoavat mielen-terveyskuntoutujille vaihtoehtoisia oppimis- mahdollisuuksia. Klubitaloyhteisössä voi kehittää perustaitoja ja ”oppimaan oppimisen” taitoja. Kuntoutujia kannustetaan ottamaan osaa erilaisille lyhyt- kurseille, jotka käsittelevät muun muassa ammatinvalintaa, tietotekniikka ja kielten opiskelua. Klubitalolta saa apua myös opiskelutavoitteiden selvittämi- seen ja henkilökohtaisen opintopolun suunnitteluun.

ELECT-projektin tarkoituksena oli tiivistää yhteistyötä Klubitalojen ja oppi- laitosten kesken. Projektissa kehitettiin tuetun koulutuksen menetelmiä kun- toutujille, jotka haluavat aloittaa koulutuksen tai jatkaa mielen-terveysyistä keskeytyneitä opintojaan. Tuettu koulutus parantaa mahdollisuuksia menestyä opinnoissa ja suorittaa loppututkinto.

ELECT-projektin tavoitteet olivat:

- Selvittää Klubitalojen jäsenten koulutuksellisia tavoitteita ja urasuunnitelmia sekä auttaa rakentamaan yksilöllisiä opintopolkuja;
- Kannustaa ja motivoida jäseniä osallistumaan lyhytkestoiseen koulutukseen, jonka tavoitteena on parantaa kuntoutujien perustaitoja ja ”oppimaan oppimisen” taitoja;

- Suunnitella ja järjestää kaksi Eurooppalaista verkkokurssia;
- Kehittää tuetun opiskelun menetelmiä yhteistyössä oppilaitosten kanssa;
- Lisätä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa Klubitalojen ja oppilaitosten kesken; ja
- Järjestää tuetun koulutuksen pilottikurssin ja kehittää tuetun koulutuksen opintosuunnitelman Klubitaloille.

Projektin viimeisessä vaiheessa Mosaic Clubhouse järjesti tuetun koulutuksen pilottikurssin Lontoossa, jossa koottiin yhteen projektin kokemuksia ja tuloksia. ELECT-hankkeessa tuotettiin loppuraportin ohella erilliset julkaisut kansainväliseen käyttöön aiheista: *Activation and motivation, Manual for study support, sekä Supported education training for clubhouse members & staff – facilitators' guidance notes*. Kaikki projektille asetetut tavoitteet toteutuivat. Projektin verkkosivut löytyvät osoitteesta www.elect-project.eu.

5.4.3 EMPAD-PROJEKTI 2010–2012

EMPAD-projektin (Empowering Adults with Mental Illness for Learning and Social Inclusion) tavoitteena oli luoda uusi koulutusohjelma mielenterveysalan ja aikuiskoulutuksen ammattilaisille ja näin lisätä Klubitalomallin tunnettua Euroopassa etenkin niissä maissa, joissa Klubitaloja ei ollut lainkaan tai niiden määrä oli pieni. EMPAD-projektissa kehitettiin koulutuskurssi, jonka avulla voi tutustua yhteisölähtöiseen kuntoutukseen (CBR – Community-Based Rehabilitation) ja erityisesti mielenterveyskuntoutujien klubitalotoimintaan. Klubitalomallissa keskeistä on usko toipumiseen ja mahdollisuus saada tukea koulutukseen että työllistymiseen.

EMPAD-projektin koulutuskurssi pilotoitiin projektin aikana. Valmis kurssikokonaisuus liitettiin osaksi silloista elinikäisen oppimisen *Grundtvig-alaohjelman* eurooppalaista kurssitarjontaa. EMPAD-kurssia varten tuotetut koulutusmateriaalit julkaistiin projektin verkkosivuilla, joten aiheeseen oli mahdollista perehtyä myös etäopiskeluna. Mielenterveyskuntoutujat toimivat projektissa kokemusasiantuntijoina ja kouluttajina. He osallistuivat koulutuksen ja koulutusmateriaalien suunnitteluun ja kurssien järjestämiseen.

Myös tässä projektissa saavutettiin etukäteen asetetut tavoitteet, osittain jopa ne ylittäen. Projektin vaikuttavuudesta sen päättymisen jälkeen ovat osoituksena yhä vuodesta 2013 lähtien jatkuneet EMPAD - Klubitalokurssit. Niitä on tarkoitus jatkaa siihen saakka kun niiden toteuttamista rahoitetaan EU:n Erasmus+ ohjelmasta. Lisäksi EMPAD-projektin tuloksia on esitelty vuosina 2013–2015 yli kymmenessä mielenterveysalan tieteellisessä konferenssissa järjestäjien hyväksymissä psykososiaalisen kuntoutumisen innovaatioita käsitelleissä symposiumeissa ja työryhmissä.

Choices for Recovery -raportti

EMPAD-projekti julkaisi päätösseminaarissaan Amsterdamissa syyskuussa 2012 tuolloin THL:n erityisasiantuntijana toimineen Esko Hännisen kirjoittaman raportin “Choices for Recovery”. Raportissa tarkastellaan mielenterveyspolitiikan uudistumista, yhteisölähtöistä kuntoutumista, klubitalomenetelmää yhtenä sen sovelluksena sekä eräitä muita yhteisöllisiä tukimuotoja. Se löytyy osoitteesta: http://www.empad-project.eu/assets/dl/14_15_Choices_for_recovery_report.pdf.

Raportista on saatavilla suomenkielinen tiivistelmä: *Väyliä osallisuuteen*. Sen pohjalta on muokattu edellä tässä kirjassa julkaistu luku 2.1 Kansainväliset mielenterveyspolitiikan suositukset. Tiivistelmä on käännetty myös ruotsiksi, englanniksi, sloveniaksi, hollanniksi, saksaksi, romaniaksi, espanjaksi, italiaksi ja ranskaksi. Muille kielille käännetyt tiivistelmät löytyvät EMPAD-projektin verkkosivuilta osoitteesta: <http://www.empad-project.eu/>.

EMPAD – kurssien jatkuminen tulevana vuosina

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastasi vuoden 2013 loppuun EMPAD-kurssien järjestämisestä. Vuoden 2014 alusta lähtien järjestämisvastuu on ollut Euroopan Klubitalojen *Clubhouse Europe* -järjestöllä. EMPAD-koulutusta järjestävät Amsterdamin, Helsingin, Münchenin ja Tukholman Klubitalot. Vuosittain järjestettävistä kursseista on saatavissa lisätietoja *Clubhouse European* verkkosivuilta sekä Aikuiskoulutuksen eurooppalaisen foorumin EPALÉ-verkkosivuilta, osoitteessa: <https://ec.europa.eu/epale/fi/content/empad-clubhouse-training-course-2>

Kurssien osallistajat valitaan ilmoittautumisjärjestyksessä. Kurssit ovat maksullisia mutta niiden kustannuksiin voi hakea apurahaa Suomessa kansainvälisen yhteistyön CIMO-keskuksesta, mikä toimii Opetushallituksen yhteydessä. Kurssille hakeutuminen tapahtuu sähköisesti, jolloin osallistuvan organisaation on ensin kirjauduttava osallistujien portaaliin. Ohjeet saa verkko-osoitteesta (Ohjelmaopas, s. 191): http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/documents/erasmus-plus-programme-guide_en.pdf.

EMPAD-kurssien jatkuvuus näyttää olevan turvattu ainakin nykyisen EU:n Erasmus+ ohjelman ajan eli vuoteen 2020 saakka. Edellä mainitusta EPALE-foorumien verkko-osoitteesta on syytä tarkistaa tiedot vuosittain järjestettävistä kursseista ja niiden ajankohdista.

5.4.4 JÄSENKOKEMUS EMPAD-KOULUTTAJANA HELSINGIN KLUBITALOLLA

KATI, KOKEMUSASiantuntija ja yksi jäsenkouluttajista

Saimme ilon järjestää koulutuksen talollemme 1.- 5.10.2013. Osallistujat tulivat neljästä eri maasta: Hollannista, Belgiasta, Romaniasta ja Ruotsista. Heistä kolme edusti Klubitaloa, yksi oli erityisopettaja ja muut olivat sosiaali- ja mielenterveysalalla. Kouluttajina toimi kaksi jäsentä ja yksi työntekijä Helsingin Klubitalolta sekä yksi jäsen Itä-Helsingin Klubitalolta.

Kokemus oli innostava ja inspiroiva ja siinä toteutui Klubitalon ydin loistavalla tavalla. Jäsenten panos oli olennaisen tärkeä eikä koulutus olisi onnistunut ilman meitä. Olimme kaikki uuden hankkeen äärellä. Valmistautuessamme pidimme palaverit englanniksi, jotta osaisimme parhaalla mahdollisella tavalla keskittyä koulutuksen aikana olennaiseen.

Viikkoon sisältyi muitten Klubitalokoulutusten tapaan keskusteluja, työskentelyä yksiköissä ja siirtymätyökäynti. Ryhmä oli innostunut ja puhelias, joten keskustelut olivat antoisia. Oman lisänsä niihin toivat osallistujien erilaiset taustat. Osalla ei ollut mitään tietoa tai kokemusta yhteisöllisestä kuntoutumismallista. Tämä tuli konkreettisesti ilmi, kun oli aika osallistua työpainotteiseen päivään. Yksi kurssilainen ei pitänyt sitä lainkaan tarpeellisena. Suostuttelun jälkeen hän lähti kuitenkin – ja kuinka kävikään: hän totesi työskentelyn olleen tajunnan räjäyttävää! Seuraavan keskustelun lähentyessä loppuaan hän halusikin jo kiirehtiä, sillä oli lupautunut olemaan tarjoilija. Oli mahtavaa nähdä ulkopuolisen silmin, kuinka innostavaa Klubitalon toiminta on.

LÄHTEITÄ

Clubhouse International: Clubhouse directory and resource guide. New York, 2014.

Grove B, Secker J, and Seebohm P (Eds.): New thinking about mental health and employment. Introduction: rethinking employment and mental health. Radcliffe Publishing Ltd, Oxford United Kingdom, 2005: xiii-xxii.

Grönberg V and Hänninen E: ELECT project plan and funding application to the European Commission. Document of the National Institute for Health and Welfare (THL). Helsinki, 2007.

Grönberg V: ELECT - European Learning communities for Training of People with Mental Illness. Final report. Document of the National Institute for Health and Welfare (THL). Helsinki 18/12/2009. Verkossa: http://eacea.ec.europa.eu/LLp/project_reports/documents/grundtvig/multilateral_projects_2007/final_reports_2007/grundtvig_gmp_133888_elect.pdf

Grönberg V: EMPAD – Empowering adults with mental illness for learning and social inclusion. Final report. Document of the National Institute for Health and Welfare (THL). Helsinki 12/12/2012. Verkossa: http://www.empad-project.eu/assets/dl/2010_3451_FR_EMPAD_pub.pdf

Hietala-Paalasmaa O, Hujanen T, Härkäpää K, & Reuter A: Mielenterveyskuntoutujien klubitalot – yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Avustustoiminnan raportteja 20. Raha-automaattiyhdistys, Helsinki. In English: Clubhouses of people with mental disorders provide community support and individual empowerment. Activity reports 20/2009. Slot Machine Association, Helsinki 2009.

Hänninen E: Choices for recovery. Community-based rehabilitation and the clubhouse model as means to mental health reforms. National Institute for Health and Welfare (THL), reports 50/2012. Juvenes Print – Tampere University Print Oy. Tampere 2012, Finland.

5.4.5 SUVIMÄEN KLUBITALON SENIORIVAIHTO MÜNCHENIN KLUBITALON KANSSA

PIRKKO KINNUNEN & MAIJA AHONEN

Keväällä 2009 Ushanga-järjestö otti yhteyttä Suvimäen Klubitaloon. CIMO (Kansainvälistä yhteistyötä ja liikkuvuutta edistävä keskus Suomen Opetushallituksessa) oli saanut EU-rahoituksen projektiin *Elinikäinen oppiminen vapaaehtoistyössä*. Projektiin osallistumiseen vaadittiin 50 vuoden ikää ja että oli Euroopan unionin kansalainen. Ikävaatimus rajoitti hakijoiden määrää Klubitalollemme. Tarkoituksena oli tutustuttaa EU-kansalainen toiseen EU-maahan ja heidän tapoihinsa. Tämä oli EU:n pilottihanke. Aiemmin ei tällaista ollut toteutettu seniori-ikäisille. Vapaaehtoistyö oli kestoltaan kolme viikkoa. Aikaa koko projektin läpiviemiseen oli kaksi vuotta. Kaksi jäsenparia Suvimäen Klubitalolta vieraili kahdessa erässä Münchenissä, ja samoin Saksasta vieraili kaksi jäsenparia Jyväskylässä kahdessa erässä.

Ushanga oli aiemmin toteuttanut nuorisovaihtoja ja tuli esittelemään projektia Suvimäen Klubitaloon. Esittely oli meistä hieman lapsellinen eikä vastannut kaikilta osin yli 50-vuotiaiden tarpeisiin. Meille tarkoituksenmukaisempi oli opiskelija Maarit K:n Matkaopasseminaarityö. Hän kävi Klubitalolla pitämässä meille esitelmän Münchenistä: sen nähtävyyksistä, kulkuyhteyksistä, ruokailupaikoista ja hintatasosta. Suvimäen Klubitalolla oli jo aiemmin ollut yhteys Münchenin Clubhaus Schwalbennestiin. Siksi Klubitalomme johtaja ehdotti jäsenten yhteistyötä tähänkin hankkeeseen. Saksalaiset olivat halukkaita mukaan ja niin jätimme hakemuksen.

Ushanga-järjestö oli Suomen puolella auttamassa lähtöjärjestelyissä. Se antoi meille lähtijöille tarpeellisia neuvoja, vähän kielen opetusta sekä hankki bussiliput Helsinkiin ja lentoliput Müncheniin ja takaisin. Saksalaisilla ei tällaista järjestelyä ollut, syytä emme tiedä. Perillä asunto, ruokailut ja kahvitukset sekä kaikki tutustumiskohteet olivat meille maksuttomat. Lisäksi meille annettiin käyttörahaa.

Klubitalolla aloitettiin innolla saksan opiskelu. Tulihan Münchenistä Jyväskylään vastavuoroisesti kaksi kahden hengen ryhmää, joten saksan taito oli kaikille jäsenille tarpeen. Klubitalomme johtaja Ulla osaa saksaa. Maija aloitti saksan opiskelun alkeista, mutta Pirkko oli lukenut kieltä jo koulussa. Ennen matkalle lähtöä opettelimme saksan ryhmässä lauseita, joilla voi esitellä Jyväskylän nähtävyyksiä sekä erityisesti klubitalotoimintaan liittyvää sanastoa. Teimme itsestämme pienen esittelyn saksaksi ja esitimme sen Schwalbennestin toimistoyksikön yksikköpalaverissa.

Lentomatka sujui hyvin ja saavuimme Müncheniin aikataulun mukaisesti. Meitä oli lentoasemalla vastassa Schwalbennestin ohjaaja Claudia ja jäsen Sonja. Saimme seuraavaksi kolmeksi viikoksi kodiksemme omakotitalon ylimmän kerroksen parihuoneet. Saksa on Suomea etelämpänä niin että ”kotipi-hassa” kukkivat vielä ruusut ja mukaan pakatut talvivaatteet jäivät matkalaukuun käyttämättä.

Aamulla meitä tuli hakemaan Klubitalon ohjaaja Gabi, joka kulki kanssamme matkan Klubitalolle. Bussilla maanalaisen asemalle ja maanalaisen jälkeen pari korttelia kävellen. Maanalainen olikin mutkikas paikka, kolme kerrosta ja kerrosten välit liukuportaita ylös ja alas. Pirkon ansiosta kykenimme kulkemaan reitin keskenämme jo seuraavana aamuna. Aamut Klubitalolla alkoivat valmiiksi katetulla aamupalalla. Olimme mukana kattamassa aamiaispöytää.

Lähdimme ”kodistamme” aamuisin klo 8.00 jälkeen ja palasimme sinne klo 22–23 välillä, joten emme juuri ehtineet siellä oleskella nukkumisen lisäksi. TV asunnossa oli, mutta emme osanneet sitä avata joten saimme kolme viikkoa tuijotusvapaata.

Meidät otettiin ystävällisesti vastaan ja olimme odotettuja vieraita. Koko kolmen viikon ajan saksalaiset pitivät meitä kuin ”piispaa pappilassa”. Klubitalotoiminnan laatusuositukset ovat kansainväliset eli samat kaikissa maissa. Suvimäen Klubitalo Jyväskylässä ja Clubhaus Schwalbennest Münchenissä toimivat samoilla periaatteilla. Schwalbennestissä on kaksi yksikköä eli ravintoyksikkö ja toimistoyksikkö.

Ensimmäisen viikon työskentelimme ravintoyksikössä. Aamuisin osallistuimme ravintoyksikön yksikköpalaveriin. Pirkko, joka ymmärsi kieltä paremmin, auttoi Maijaa. Jäsenet olivat hyvin innokkaita opettamaan Maijalle saksan kieltä niin, että viimeisellä viikolla Maija kykeni itse pyytämään aamupalan saksaksi. Yksikkötehtävinä kävimme kaupassa, kuorimme perunoita ja osallistuimme muutenkin ruuan valmistukseen. Iltapäivällä valmistettiin seuraavan aamun salaatti.

Pirkko oli valmistellut saksankielisen esitelmän Suomesta jäsenille. Esitelmä oli hyvin laaja ja keräsi yleistä ihastusta. Jäsenet olivat hyvin kiinnostuneita kuulemaan Suomi-tietoutta. Se esitettiin kaksi kertaa ja kuulijoita riitti. Jäsenet olivat innokkaita esittelemään meille kaupunkiaan eri puolilta. Joulun läheisyyden vuoksi kävimme joulutoreilla. Niiden tavara- ja suklaaherkkujen runsaus sai hengästymään, kun Jyväskylässä ei sellaiseen tavarapaljouteen oltu totuttu. Kävimme myös uimahallissa ja katolisessa gospelkonsertissa Pyhän Stefanuksen kirkossa. Münchenissä on kaksi Klubitaloa, kävimme tutustumassa myös pienempään, Clubhaus Lichtblickiin.

Saksan katolisessa osassa, johon Bayerkin kuuluu, juhliitaan lahjoin Pyhän Nikolauksen päivänä 4.12. Juhliin valmistauduttiin koristelemalla Klubitalo ja leipomalla erilaisia herkkuja. Paikallinen pankki oli lahjoittanut joulukuusen ja leivonta-avuksi tuli puolen tusinaa vapaaehtoistyöntekijää. Pyhän Nikolauksen juhla aloitettiin jouluevankeliumin lukemisella. Meillä Suomessa Klubitalolla ei esitetä mihinkään uskontokuntaan sitoutuneita ohjelmia.

Saksassa Klubitalon jäseniä on monesta eri maasta. Suvimäen Klubitalolla eri kansallisuuksia on vain muutama. Saksalaisista olivat yllättävää että meidän kummankin molemmat vanhemmat ovat suomalaisia ja että vanhempiemekin molemmat vanhemmat olivat myös suomalaisia.

Tietotekniikassa suomalaiset olivat edellä saksalaisia. Meillä on monta tietokonetta kaikissa yksiköissä. Heillä oli vain muutama tietokone käytössään. Sähköpostia käytti vain Klubitalon johtaja Vera.

Olimme toisen viikon toimistoyksikössä. Osallistuimme sen yksikköpalaveriin. Siellä ensin siivosimme huoneita, muina päivinä piirsimme joulukortteja. Niitä postitettiin yhteistyökumppaneille. Yksi heidän jäsenistään, Owe, haastatteli meitä seniorivaihtokokemuksistamme ja muokkasi siitä jutun Klubhaus Schwalbennest -lehteen. Meidän Klubitalolehteä, Suvimäen Sanomia, painetaan kaikille jäsenille. Heidän lehteään painettiin vain 15 kpl ja sitä voi lukea vain Klubitalolla. Allakkakatsauksessa olivat mukana ainoastaan ohjaajat ja jäsen sai paperista lukea mitä ohjaajat olivat kirjoittaneet.

Viimeisen viikon olimme taas ravintoyksikössä. Saksassa tarjottiin kahvileivonnaisina joko pikkuleipiä tai kahvikakkua. Paikalliset leivonnaiset ovat makeita. Leivoimme suomalaista vehnäpullaa, korvapuusteja. Korvapuustimme eivät tainneet olla riittävän makeita, koska saksalaiset ripottelivat pullan päälle lisää sokeria. Meillä ravintoyksikössä työskentelevät käyttävät aina muovihan-sikkaita ja päässä hiukset suojaavia myssyjä, Saksassa ei sellaisia käytetty. Schwalbennestin johtaja Vera haastatteli meitä Klubitalomme eri toiminnoista, millaista vapaa-aika- tai ryhmätoimintaa Suvimäellä jäsenille on järjestetty.

Viikonvaihteessa, ennen kotimatkaa, teimme Klubitalon omalla pikkubus-silla retken Saksan Alpeille, kuljettajana Vera. Tie vuoristoon oli jyrkkää vuoren-rinnettä ylös. Yöllä oli satanut ensilumi. Pelotti katsoa auton ikkunasta lumista vuorenrinnettä alas. Maisemat ja rakennukset olivat upeita. Rakennusten sei-nissä oli Raamatun kertomuksiin liittyviä maalauksia. Katolilaisuus näkyi joka puolella. Pyhäin kuvia ja patsaita näkyi talojen seinissä ja pieniä kotikappe-leita talojen pihoilla. Alppirinteellä on paljon ruokaravintoloita ja kahviloita. Kävimme Kahvimylly-kahvilassa. Sinne on kerätty yli 600 erilaista kahvimyllyä eri aikakausilta ja eri puolilta maailmaa.

Viimeisen päivän kävelimme ”kotimme” ympäristössä, kävimme syömässä pikaruokalassa ja pakkasimme tavaroita seuraavan aamun kotimatkaa var-ten. Palasimme kotimaahan matkalaukussa tuliaisia ja mieli täynnä uusia elämäkokemuksia. Suvimäen Klubitalon jäseniä varten teimme pienen mat-kaesitelmän.

5.4.6 KANSAINVÄLINEN PUZZLE-PROJEKTI

Suomesta tähän kansainväliseen projektiin osallistuivat Näsinkulman Klubitalo ja Suomen Klubitalot ry. Lisäksi projektissa oli mukana toimijoita Italiasta ja Tanskasta. Club Itaca Milanosta koordinoi projektia ja projektin rahoitus saatiin EU:n Progress -ohjelmasta. Puzzle käynnistettiin syyskuun puolivälissä 2011 ja se päättyi vuoden 2013 kesällä. Projektissa työskenteli projektityöntekijän lisäksi noin kymmenen klubitalojäsentä.

Kansainvälisenä projektina sen nimi kuvaa tavoitetta johon pyritään: *Puzzle – keeping together pieces of life! – Pidetään elämän palaset koossa!* Projektin tarkoituksena oli kehittää mielenterveyskuntoutuksen malli jaettavaksi Euroopassa. Hankkeessa oli aktiivisesti kuntoutujia mukana ja mallissa otettiin huomioon asumispalvelut, päivätoiminta ja hoito.

Tarkoituksena ei ollut luoda kokonaan uutta mallia, vaan tunnistaa ja kuvata nykyisen kuntoutuksen parhaat käytännöt ja jakaa ne maiden kesken. Keskeinen innovaatio oli hankkeessa *asiointikansion luominen* jäsenten tueksi viranomaisasioinneissa, terveydenhuollossa ymv tilanteissa. Sen rakenteeseen ja sisältöön voi perehtyä Sopimusvuori ry:n verkkosivuilla, jotka ovat löydettävissä verkko-osoitteesta: <http://www.sopimusvuori.fi/ajankohtaista/asiointikansio>

Asiointikansio yksinkertaistaa asioiden esittelyä ja yhteydenpitoa eri viranomaisten kanssa.

5.4.7 KLUBITALOJEN 17. KANSAINVÄLINEN SEMINAARI OLI HUOLISSAAN NUORISTA JÄSENIÄ

KAI MÄKISALO

Itä-Helsingin Klubitalolta osallistui seminaariin kaksi henkilöä. St Louisiin on pitkä matka ja pelkästään matkustaminen seminaaripaikalle oli jo aikamoinen haaste, sillä odotettavissa oli kokonainen vuorokausi matkustamista. Tiedossa oli, että lentokoneiden vaihdot ovat haasteellisia, joten aikataulujen takia piti olla ripeä ja hereillä. Heti ensimmäinen vaihto Lontoossa oli jo melkoista juoksuja, kun aikaa vaihtoon oli alle tunti. Saimme lentokenttävirkeilijöiltä ”punaiset passit”, joilla pääsimme erinäisistä turvatarkastuksista jonojen ohi, jotta

ehtisimme seuraavalle lennolle. Tässä kohtaa mieleen juolahti, että ehtivätkö matkalaukkumme myös vaihtaa yhtä nopeasti konetta kuin me. Totuus paljastui kun pääsimme vihdoinkin USA:n maaperälle. Matkalaukkumme olivat jääneet Lontooseen ja seuraavat kolme päivää saimme selviytyä pelkillä käsimatkatavaroilla. Eli haasteita riitti heti alkumetreillä.

Matkalta olisi paljon kerrottavaa ja itse seminaarista. Päällimmäisenä jäi kuitenkin mieleen monet työpajat joissa pohdittiin erityisesti nuorten jäsenten asemaa Klubitaloilla. Nuorten aikuisten kiinnittyminen Klubitalon toimintaan koettiin haasteena ja seminaarista saikin hyviä vinkkejä ja vahvistusta myös omalle talollemme, kuinka voisimme saada nuoria aktiivisesti toimintaan mukaan. Esimerkiksi nuorten aikuisten kanssa ei tarvitse tehdä liian pitkiä suunnitelmia työpainotteisen päivän suhteen, vaan riittää kun suunnitellaan tavoitteita seuraavalle päivälle ja muutamaksi viikoksi eteenpäin. Nuoremmat Klubitalon jäsenet ovat kokeneet, että Klubitalon työpainotteinen päivä on heille liian hidastempoista ja he toivovatkin tehtäviä, joihin voisi ryhtyä heti ja saattaa ne loppuun nopeammassa aikataulussa.

Klubitalon työntekijöistä toivottiin, että osa voisi olla itse nuoria tai ainakin ”mieleltään nuoria”, jolloin yhteisen kielen ja nuorille suunnatun toimintakulttuurin löytäminen olisi helpompaa. Koulutuksen ja opiskelun merkitys korostuu nuorten keskuudessa ja monilla klubitaloilla onkin järjestetty tiloja, joissa voi tehdä opintoihin liittyviä asioita. Nuorille aikuisille on perustettu omia yksiköitäkin, joissa nuoret aikuiset voivat tavata toisiaan ja kehittää yhdessä työpainotteista päivää, sekä Klubitalon toimintaa nuorten omista tarpeista lähtien.

Kaikissa nuoriin aikuisiin liittyvissä keskusteluissa todettiin, että Klubitalot tarvitsevat nuoria jäseniä ja nuoret jäsenet Klubitaloa. Klubitalojen tulisi huolehtia siitä, että Klubitaloilla on tarjota monipuolisia mahdollisuuksia kaiken ikäisille jäsenilleen ja näin olla edistämässä jäsenten kouluttautumista, työllistymistä ja integroitumista yhteiskuntaan.

*Näkymää seminaarihotellin
välittömästä läheisyydestä.*

Aamupalalla.

Paikallisen klubitalon oma tv studio.

6. KLUBITALOT OVAT TUTKITUSTI TULOKSELLISIA

6.1 KLUBITALOJEN PÄIVITTÄISEN TYÖOHJELMAN MERKITYS JÄSENILLE YHDYSVALLOISSA JA SUOMESSA

KIMIKO TANAKA & LARRY DAVIDSON, TIIVISTÄEN SUOMENTANUT ESKO HÄNNINEN

Johdanto

Tutkimuksen lähtökohta on että päivittäinen työohjelma tai työpainotteinen päiväohjelma (work-ordered day, WOD) on psykososiaalisen kuntoutumisen klubitalomenetelmän ydin. Työohjelman merkitystä on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän verrattuna muihin klubitalotoiminnan osatekijöihin ja niiden vaikutuksiin. Siksi tutkijat pitivät käsillä olevaa laadullisiin tutkimusmenetelmiin perustuvaa analyysia tarpeellisenä.

Tutkimus perustuu haastatteluaineistoon, joka on kerätty vuosina 2009–2013 (102 klubitalon jäsentä, 25 henkilöstön edustajaa), *kahdesta* Yhdysvaltain ja *kolmesta* Suomen laatuarvioidusta ja Kansainvälisen Klubitalojärjestön (Clubhouse International, CI) laatutodistuksen saaneesta eli akkreditoidusta Klubitalosta. Jäsenhaastatteluista 45 tehtiin New Yorkissa, 33 Ohiossa ja 24 Helsingin, Espoon ja Salon Klubitaloissa. Lisäksi haastateltiin 25 henkilöstön edustajaa, heistä neljä Suomessa. Kaksikielinen tutkimusavustaja oli mukana Suomen haastatteluissa.

Haastattelujen analysoinnissa tutkijoiden päähuomio keskittyi kahteen havaintoryppäeseen:

- Päivittäinen työohjelma Klubitalojen jäsenten autonomian, itsemääräämisen lähteenä (sisältäen mielekästä tekemistä sekä suoriutumisen tunteen ja taitojen kehittymistä); sekä
- Päivittäinen työohjelma Klubitalojen jäsenten keskinäisten suhteiden muovaajana ja ylläpitäjänä (jäsen saa tukea muilta, oppii yhteistyötä ja vahvistaa Klubitaloa yhteisönä).

Havaintojen valossa on ilmeistä, että nämä kuntoutujajäsenten kokemukset yhdistyneinä ihmisten muiden perustarpeiden kohtuulliseen täyttymiseen johtavat yksilön hyvinvointiin ja kuntoutumiseen mielen sairaudesta osana henkilökohtaisen kasvun, oppimisen ja elämänhallinnan eli voimaantumisen prosessia.

Tutkijat viittaavat aikaisempiin eri maissa tehtyihin Klubitalojen arviointitutkimuksiin. Niissä päähuomio on ollut jäsenten menestymisessä työllistymispoluilla siirtymätyön ja tuetun työllistymisen tukiohjelmien kautta itsenäiseen työllistymiseen yleisillä työmarkkinoilla. Heidän mukaansa vähemmälle huomiolle ovat jääneet ne Klubitalotoiminnan sisäiset prosessit, joiden avulla jäsenet saavuttavat edellä mainitut työllistymistuloksensa. Nämä prosessit puolestaan ovat tämän tutkimuksen kohteena.

Päivittäisen työohjelman sisältö ja ohjaavat periaatteet on määritelty kansainvälisissä Klubitalojen laatusuosituksissa. Jäsenet ja työntekijät tekevät yhdessä tasavertaisina kaikki työtehtävät joita tarvitaan Klubitalon toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Jäsenille tehtävien suorittaminen on taitojen oppimista ja harjoittelua eikä heille makseta palkkaa.

Aikaisempien tutkimusten havainnot

Viime vuosina julkaistuissa Klubitalotutkimuksissa on lisääntyvästi ollut kohteena niiden psykososiaalisten prosessien selvittäminen, joiden avulla jäsenet saavuttavat työllistymistuloksiaan. Erityisesti tällaisia tutkimuksia on tehty Ruotsissa, Suomessa ja Yhdysvalloissa. Näissä tutkimuksissa tunnistettuja kuntoutumista edistäviä Klubitalojen psykososiaalisia prosesseja ovat mm. jäsenen yhteisöön kuulumisen tunteen vahvistuminen ja yhteisyyden kokemus

(Hietala 2013), keskinäisen tuen verkostot (Carolan et al. 2011) ja Klubitaloissa toteutuva vertaistuki (Karlsson 2005; Tanaka 2013).

Normanin (2006) Ruotsin Klubitaloissa osallistuvalla havainnointimenetelmällä tehty tutkimus tuotti tietoa kuntoutujajäsenten kokemista käännekohtista (turning points). Päivittäinen työohjelma jakautui kolmeen alateemaan: ”mielekkäät työtehtävät”, ”mielekkäät ihmissuhteet” ja ”tukeva toimintaympäristö”. Jäsenten haastattelut paljastivat kuntoutumisprosessissa erilaisia yksilöllisiä piirteitä: esimerkiksi asteittain lisääntyvä osallistuminen Klubitalon toimintoihin, häilyvyyttä jäsenten osallisuus- ja syrjäytymistunteissa, ajan myötä kasvava ihmissuhteiden verkosto, sekä jäsenen kasvaminen syrjään vetäytyjän roolista muiden jäsenten tukijaksi ja roolimalliksi. Klubitalon päivittäinen työohjelma osoittautui näiden yksilöllisten käännekohtien ja muutosten lähteeksi.

Toinen vastaavia asioita Yhdysvalloissa selvittänyt tutkimus (Tanaka 2013) keskittyi vertaistuen ja rinnakkaisen työskentelyn vaikutuksiin sekä vertaisten keskinäisten suhteiden muotoutumiseen. Tulokset osoittivat erilaisia ”oma-apuvaikutuksia” joihin kuului myös tunne ”emme ole yksin” sekä ilmiö, joka tunnetaan ”auttajan terapiana” (helper therapy principle): Samalla kun ihmiset tukevat ja auttavat toisia, heille kehittyy tunne että samalla he auttavat myös itseään.

Seuraavassa tutkimuksen tuloksia tarkastellaan johdannossa mainitun jaon mukaan: Työhön osallistuminen autonomian, itsemääräämisen lähteenä; ja Klubitalon päivittäinen työohjelma ihmissuhteiden verkoston muovaajana.

Päivittäinen työohjelma itsemääräämisen lähteenä

Klubitalojen jäsen- ja henkilöstöhaastattelujen keskeisiä tuloksia Yhdysvalloissa ja Suomessa esitellään tässä jaksossa. Työpainotteinen päiväohjelma tuo esimerkiksi seuraavia vaikutuksia Klubitalon jäsenen elämään molemmissa maissa:

- Rakennetta, järjestystä ja ryhtiä jäsenen päivään; monella jäsenellä ei ollut ennen Klubitalon jäsenyyttä mitään järkevää tekemistä;
- Kotona ei välttämättä ole kaikkia laitteita arjen ajankäyttöön, mutta Klubitalolta löytyy, siellä voi oppia monia uusia asioita esimerkiksi tietokoneiden käytöstä;

- Klubitalolla jäsenet voivat unohtaa sairautensa ja osallistua mielekkääseen tekemiseen, mikä vähentää riskiä joutua esimerkiksi poliisin kanssa tekemisiin;
- Itseluottamuksen vahvistuminen on ollut oleellinen tekijä monen kuntoutujajäsenen arjen muutosten ja aktiivisemmän osallistumisen taustalla;
- Päivittäiseen työohjelmaan osallistuminen merkitsee myös mahdollisuuksia päästä työelämään ja sitä varten oppia uusia taitoja ja harjoitella niitä Klubitalossa;
- Osallistuminen Klubitalon päiväohjelmaan auttaa monia jäseniä myös ”ammattillisen minän” ja tahtotilan löytymiseen, mikä edistää työllistymistä yleisillä työmarkkinoilla.
- Monet jäsenet kertoivat saavuttaneensa helpotuksen tunteita siitä, että Klubitalon päiväohjelma kannusti heitä tekemään itse valitsemiaan tuttuja kotitaloustöitä ja omaan tahtiin, koska heillä on tarve toipua sairaudestaan ja vahvistaa omaa hyvinvoinnin tunnettaan.
- Jäsenten kannalta on sinänsä helpottavaa saapua paikkaan (Klubitaloon) jossa ei tyrkytetä minkäänlaista terapiaa, vaan tarjotaan ainoastaan mahdollisuuksia osallistumiseen yhdessä muiden kanssa.

Päivittäinen työohjelma ihmissuhteiden kehittymisen tukena

Tutkimustuloksissa korostuvat muun muassa eräiden suomalaisten Klubitalojen jäsenten kokemukset päivittäiseen työohjelmaan osallistumisesta. Heidän mielestään työpainotteinen päiväohjelma merkitsi heille enemmän kuin työ sinänsä: osallistumisen myötä kehittyi monia myönteisiä ihmissuhteita. Nämä positiiviset vuorovaikutussuhteet kehittyivät toveruuden ja ystävyysyden tasolle ja ne sisälsivät sekä jäsentovereita että henkilökuntaan kuuluvia. Siinä ohessa vahvistui myös jäsenten Klubitaloyhteisöön kuulumisen tunne. Havainnot olivat samoja sekä Yhdysvalloissa että Suomessa. Haastatteluissa ilmeni mm. seuraavia kokemuksia:

- Klubitalon jäsenet ja henkilöstö tukevat ja opastavat uusia jäseniä sekä osoittavat arvostusta heitä kohtaan;
- Monet uudet jäsenet odottivat, että heille annetaan tehtäviä, mutta Klubitaloissa heitä rohkaistiinkin tekemään sitä mitä he itse haluavat ja mistä he ovat kiinnostuneita;
- Monet jäsenet ilmaisivat myönteistä palautetta siitä, kuinka heille osoitettiin arvostusta ja luottamusta klubitaloyhteisössä, mitä he eivät olleet koskaan aiemmin kokeneet sairautensa aikana;
- Luonteva ja helppo ymmärretyksi tuleminen olivat myös eräs haastateltujen esille tuoma kokemus. Mikäli sattuu väärinymmärrys jonkin tehtävän tai asian kohdalla, se voidaan aina korjata ystävällisen opastuksen avulla;
- Monet ovat kokeneet erityisen kannustavana sen, että hyvin suoritettuja työtehtäviä otettiin huomioon yhteisesti antamalla tunnustusta ja kiitosta, mikä kannusti jatkamaan työntekoa;
- Jäsenet kertoivat, että päivittäisen työohjelman ansiosta heille oli kehittynyt tunne kuulumisesta ”johonkin yhteiseen”, tekemällä asioita yhdessä he myös tukivat ja auttoivat toisiaan erilaisissa tilanteissa, ”kukaan ei keikuta yhteistä venettä”;
- Työpainotteiseen päiväohjelmaan kuuluvat myös virkistystauot, joiden aikana monet ystävyysuhteet alkoivat kehkeytyä vapaamuotoisten keskustelujen aikana;
- Jäsenten kertomukset osoittavat että osallistuminen Klubitalon toimintoihin ja työtehtävien suorittamiseen vahvistavat heidän osallisuuden tunnettaan, asioihin vaikuttamista ja itsensä arvostamista;
- Klubitalon päivittäiset työtehtävät koetaan yleisesti tärkeiksi, koska niiden suorittaminen hyödyttää koko jäsenyhteisöä, ja ne kehittävät vapaaehtoista vastuullisuutta, omistajuutta ja jäsenten omanarvon tunnetta;
- Klubitalojen jäsenten ja työntekijöiden yhteistoiminta perustuu yhdenvertaiseen rinnakkaiseen tekemiseen (side-by-side working) alkaen päivittäisten tehtävien jaosta perehdyttämiseen ja yhdessä tekemiseen ja päättyen klubitaloyhteisön asioista yhdessä päättämiseen. Tämä toimintamalli on johtanut siihen, ettei ulkopuolinen pysty erottamaan jäseniä ja työntekijöitä toisistaan.

Päätelmät

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Klubitalojen työpainotteisen päiväohjelman vaikutuksia jäsenten kokemiin merkityksiin liittyen heidän omaan osallistumiseensa ja miten ne näkyvät jäsenten toipumisprosesseissa.

Jäsen- ja henkilöstöhaastattelujen analyysi osoitti todeksi johdannossa esitetyt kaksi alustavaa havaintorypäästä: (a) päivittäinen työohjelma toimii Klubitalojen jäsenten autonomian eli itsemääräämisen lähteenä, ja (b) päivittäinen työohjelma toimii myös jäsenten keskinäisten suhteiden muovaajana ja ylläpitäjänä. Aineiston analysointi osoitti myös, että mainittujen kahden havaintoryppään välillä oli keskinäisiä yhteyksiä, jotka olivat tunnistettavissa jäsenten kertomuksista.

Tulosten mukaan Klubitalojen päivittäinen työohjelma tukee jäsenten toipumis- ja kuntoutumisprosesseja vahvistamalla heidän itsetuntemustaan, onnistumisen kokemuksia, uusien taitojen oppimista ja uskoa omaan kykyihinkin. Muita myönteisesti vaikuttavia tekijöinä Klubitaloyhteisöissä ovat lisäksi kannustava sosiaalinen tuki sekä muiden jäsenten vertaistuki. Kaikki mainitut tekijät samalla myötävaikuttavat *minäpystyvyyden (self-efficacy) ja itseluottamuksen* kehittymiseen.

Koska työpainotteinen päiväohjelma on luonteeltaan uusien taitojen oppimista ja erilaisten töiden kokeilua, monet siihen sisältyvät työtehtävät ovat samanlaisia kuin yleensä työelämässä. Klubitalojen päivittäinen työohjelma valmistaa siten jäseniä – heidän niin tahtoessa – osallistumaan myös Klubitalon siirtymätyöhön ja sen jatkoksi tuetun työllistymisen ohjelmaan tai hankkimaan itsenäisen työpaikan yleisiltä työmarkkinoilta.

Tulokset osoittivat, että Klubitalojen jäsenten kokemukset työpainotteisesta päiväohjelmasta yhdistyneinä ihmisten muiden perustarpeiden kohtuulliseen täyttymiseen johtavat yksilön hyvinvointiin ja kuntoutumiseen mielen sairaudesta osana henkilökohtaisen kasvun, oppimisen ja elämänhallinnan eli voimaantumisen prosessia. Tulokset olivat samanlaisia Yhdysvalloissa ja Suomessa.

LÄHTEITÄ

Hietala O: Fluid orientations and multiple meanings: Three complementary modes of membership at Clubhouse. In T. Craig (Chair): The 2nd International Clubhouse Symposium at Ersta Sköndal högskola/Ersta Sköndal University College. Stockholm, Sweden 2013.

Carolan M, Onaga E, Pernice-Duca F, et al: A place to be: The role of Clubhouses in facilitating social support. *Psychiatric Rehabilitation Journal* 35(2): 125-132, 2011.

Biegel D, Pernice-Duca F, Chang CW, et al: Correlates of peer support in a Clubhouse setting. *Community Mental Health Journal* 49(3): 249-259, 2013.

Karlsson M: Fountain House. In Borkman T, Karlsson M, Munn-Giddings C, Smith L (Eds.): *Self-help and mental health: Case study of mental health self-help organizations in US, England and Sweden*. Stockholm, Sköndalsinstitutets Research Department, 2005, pp 95-106.

Norman C: The Fountain House movement, an alternative rehabilitation model for people with mental health problems, members' descriptions of what works. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 20: 184-192. 2006.

Tanaka K: Clubhouse peer support among individuals with psychiatric illness. *International Journal of Self Help and Self Care* 7(2): 131-149. 2013.

Riessman F: The "helper" therapy principle. *Social Work* 10: 27-32. 1965.

Alkuperäinen artikkeli on julkaistu: *Psychiatric Quarterly* online 23. marraskuuta 2014.

6.2 KLUBITALOTOIMINNASTA HYÖTYVÄT SEKÄ KUNTOUTUJAJA ETTÄ YHTEISKUNTA

TIINA JÄPPINEN

Klubitalotoiminta ja mielenterveyskuntoutujiin investoidut aktivointitoimenpiteet ovat usein kannattavia niin yksilön kuin julkisen talouden kannalta. Tämä selviää ekonomisti *Harri Hietalan* Vates-säätiössä vuonna 2014 tekemistä taloudellisista laskelmista, jotka tehtiin yhteistyössä Suomen Klubitalot ry:n ja ARTO-hankkeen kanssa.

Selvitys osoittaa, miten suuri merkitys etenkin pidemmällä aikavälillä on siitä, että kuntoutujille on tarjolla mielekästä toimintaa ja kuntoutusta sekä mahdollisuus osallistua työelämään. Aktivointitoimet sisältävät mm. Klubitalojen toiminnan ja siirtymätyön, työvoimahallinnon palvelut, kuntien työtoiminnan sekä ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen.

Kunnalle klubitalotoiminnan myönteinen taloudellinen vaikutus näkyy mm. kuntoutujan muiden palvelutarpeiden vähenemisenä. Klubitalojen jäsenille etsitään työtä avoimilta työmarkkinoilta siirtymätyöohjelman avulla. Siirtymätyöhön osallistuminen on kuntoutujalle tärkeä osa kuntoutumista ja tuo samalla hänelle lisäansioita. Lisäksi yhteiskunta saa tehdystä työstä verotuloja ja yritykset hyvää työpanosta. Tehty työ kasvattaa myös kuntoutujan myöhempiä eläkettä.

Klubitalotoiminta on asiakaslähtöistä ja tasa-arvoista, mikä lisää kuntoutujien osallisuutta yhteiskunnan toimintaan ja auttaa kuntoutujaa löytämään voimavaroja. Klubitalot tarjoavatkin monipuolista arkielämään, ihmissuhteisiin ja työllistymiseen liittyvää tukea. Toiminta rakentuu työpainotteisen päivän ympärille.

Klubitoimintaa rahoittavat pääasiassa Raha-automaattiyhdistys ja kunnat. Rahoittajien kannalta on merkittävää se, että toiminta perustuu laatusuosituksille, joiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Näin vaikutukset arvioitiin

Selvityksessä ”Klubitalot – neljä elinkaarilaskelmaa kustannuksista ja hyödyistä” tehtiin neljästä henkilöstä esimerkkilaskelmat klubitalotoiminnan potentiaalisista vaikutuksista yksilölle ja julkiselle taloudelle. Laskelmat perustuvat todellisiin henkilöprofiileihin, jotka saatiin haastattelemalla Klubitalojen jäseniä.

Laskelmassa otettiin huomioon kunkin henkilön toteutunut työ- ja palveluhistoria ja hänen tulevaisuuttaan arvioitiin kolmella eri kehityskulkuvaihtoehdolla:

1. Todennäköinen kehityskulku, jolloin kuntoutujaa tuetaan tavanomaisimmilla palveluilla ja toiminnalla;
2. Passiivinen kehityskulku eli kuntoutujaa ei tueta työllistymisessä juuri mitenkään, vaan henkilö siirtyy työkyvyttömyyseläkkeelle; sekä
3. Aktiivinen kehityskulku eli kuntoutujaan investoidaan enemmän ja varhaisemmin palveluita, kuten kuntoutustukea ja TE-hallinnon palkkatukea ja hän osallistuu esimerkiksi Klubitalon toimintaan.

Vaihtoehtoisissa poluissa (jatkuu tavanomaisin toimenpitein sekä passiivinen ja aktiivinen kehityskulku) laskelmissa on otettu huomioon Klubitalon

jäsenen työhön ja työttömyyteen liittyvät seikat. Sen sijaan lapsuus, kouluikä, ammattikoulutus, vanhuus (eläkettä lukuun ottamatta), perhe-elämä sekä työhön ja työttömyyteen ”liittymätön” (esim. tavanomaiset flunssat) sairastaminen ja muu julkisten palveluiden käyttö on jätetty laskelmista pois.

Julkisen sektorin tuloina on otettu huomioon tuloverot, kulutusverot ja ns. SOVA-maksut eli sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu, päivärahamaksu sekä työeläke- ja työttömyysmaksu.

Julkisen sektorin menoja ovat esimerkkilaskelmissa puolestaan työttömyyteen ja työllistymisen edistämiseen liittyvät palvelut sekä työhön ja työttömyyteen liittyvät sosiaali- ja terveyspalvelut. Lisäksi menoja aiheutuu työttömyys- ja toimeentuloturvasta, asumistuesta, työkyvyttömyyseläkkeestä ja vanhuuseläkkeestä.

Laskelmissa on otettu huomioon myös työllistymistä edistäviin palveluihin liittyvät korvaukset ja tuet, kuten palkkatuki, työosuusraha, toimintaraha tai ylläpitokorvaukset.

Henkilöprofiilit

Esimerkkilaskelmat tehtiin neljästä todellisesta henkilöstä, joiden historiansa kartoitettiin ja sen pohjalta jokaiselle luotiin kolme vaihtoehtoista elämänpolkua eteenpäin.

Nainen 34 vuotta

Tässä esimerkissä naishenkilö on syntynyt vuonna 1980. Lapsuuden sekä peruskoulun jälkeen henkilö on työskennellyt vajaan vuoden jakson hampurilaisravintolassa. Toimeentulo on tullut sairauspäivärahoista, kuntoutustuesta ja työkyvyttömyyseläkkeestä sekä asumistuesta. Henkilö on kouluttautunut lähes lähihoitajaksi.

Henkilö on kärsinyt mielenterveysongelmista 18-vuotiaasta alkaen kouluksiusaamisen seurauksena ja saanut hoitoa. Hoitoihin on sisältynyt sekä hoitokäyntejä ja -puheluita omahoitajan kanssa että hoitajaksoja psykiatrisilla osastoilla. Klubitalotoimintaan henkilö on osallistunut nyt 33-vuotiaasta alkaen.

Mies 31 vuotta

Mieshenkilö on syntynyt vuonna 1983. Lapsuuden sekä peruskoulun jälkeen henkilö on työskennellyt vuoden jakson valmistuttuaan ammattikoulutuksesta kokiksi. Toimeentulo on tullut sairauspäivärahoista, kuntoutustuesta ja työkyvyttömyyseläkkeestä sekä asumistuesta. Kymmenisen vuoden ajan henkilö on ollut mukana klubitalotoiminnassa. Lisäksi hän on osallistunut työkokeiluun kerran.

Henkilö on kärsinyt mielenterveysongelmista 20-vuotiaasta alkaen, jolloin oli ensimmäisen kerran työssä, ja saanut hoitoa. Hoitoihin on sisältynyt noin joka neljäs vuosi pidempiä jaksoja psykiatrisilla hoito-osastoilla. Muutoin henkilö on selvinnyt hoitokäynneillä ja -puheluilla.

Nainen 44 vuotta

Naishenkilö on syntynyt vuonna 1970. Peruskoulun ja lukion jälkeen henkilö on työskennellyt vajaan kolmen vuoden ajan hoitotehtävissä kehitysvammaisten hoitolaitoksessa ja vanhainkodissa. Ensimmäinen lapsi on syntynyt 21-vuotiaana. 23–26 -vuotiaana henkilö on toiminut siivoojana. 27- ja 29-vuotiaana ovat syntyneet toinen ja kolmas lapsi. Toimeentulo on tullut vanhempainetuksista ja palkkatulosta.

Lasten vartuttua 31–32-vuotiaana henkilö on ollut työttömänä työnhakijana ja osallistunut mm. työvoimakursseille. Tätä kautta henkilö on työllistynyt kirjastonhoitajaksi 33-vuotiaana, mutta kouluttautunut myös myynnissä. 35–36-vuotiaana henkilö onkin toiminut myyjänä kaupassa. Henkilöstövähennysten myötä henkilö on hakeutunut kuitenkin takaisin siivousalalle, missä hän on toiminut myös kohdevastaavana 37–38-vuotiaana.

Henkilö on sairastunut 39-vuotiaana aivorungon autoimmuuniseen tulehdukseen ja saanut MS-tautidiagnoosin. Myös sydän on oireillut. Mahdollisesti vahvan lääkityksen seurauksena henkilö on sairastunut vajaan parin vuoden päästä myös masennukseen. Oikean lääkityksen löydyttyä henkilön elämäntilanne on palannut. Henkilö on hakenut kuntoutusta, mutta tämä on evätty häneltä ja sen sijaan hänelle on myönnetty työkyvyttömyyseläke.

Nainen 53 vuotta

Naishenkilö on syntynyt vuonna 1961. Lapsuuden sekä peruskoulun jälkeen henkilö on työskennellyt muutaman kerran lyhyesti suksitehtaalla, makkara-tehtaalla ja kaupassa täytettyään 30 vuotta. Opinnot ja kurssitus keittäjäksi on suoritettu. Pidempiä työsuhteita ei kuitenkaan ole ollut. Pääsääntöisesti toimeentulo on tullut työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta.

Alkoholilla on ollut merkittävä rooli elämässä nuoruudesta viime vuosiin asti. Henkilö on saanut päihdehoitoja ja päässyt nyt viimein irti alkoholista. Mielenterveysongelmia on ollut ilmeisesti aiemminkin, mutta diagnosoitu ja saanut hoitoja vasta 42-vuotiaasta alkaen. Hoitoon ohjautuminen tapahtui vajaan neljän vankilassa vietetyn vuoden aikana. Hoidoista on voitu luopua vuosi sitten.

Klubitalotoimintaan henkilö on osallistunut 51-vuotiaasta alkaen.

Tulokset

Kaikissa esimerkeissä sekä julkisen että henkilökohtaisen talouden kannalta aktivointitoimenpiteet, jotka johtavat henkilön työllistymiseen, ovat luonnollisesti paras vaihtoehto.

Yhteiskunta saa kuitenkin suuren hyödyn myös siitä, kun mielenterveyskuntoutujaan investoidaan kuntoutus- ja aktivointipalveluita, mikä vähentää muiden palveluiden tarvetta, vaikka pidempää työllistymistä ei tapahtuisikaan.

Esimerkiksi 34-vuotiaan naisen elinkaarilaskelmassa, jossa on oletettu naisella olevan 30 vuotta työuraa jäljellä, yhteiskunnan saama säästö aktiivisessa kehityskulussa verrattuna passiiviseen on jopa puoli miljoonaa euroa. Säästöä tulee mm. sosiaali- ja terveystalouden kysynnän laskusta, sosiaaliturvan pienentymisestä, eläkemaksujen noususta ja verotulojen kasvusta. Kunnalle tuleva säästö on yli 100 000 euroa. Toisaalta sosiaaliturva jää alle neljäsosaan passiiviseen ja todennäköiseen kehityskulkuun verrattuna. Naisen käteen jäävä nettotulokin on 120 000–130 000 euroa suurempi työhistorian aikana. Vanhuuseläke on 1,4-kertainen nykyarvoltaan verrattuna muihin kehityskulkuihin.

Tavanomainen työllistymistoiminta tuottaa säästöä, mutta tätä aktiivisemmän ennakoivan tuen ja auttamisen vaikutus on paljon suurempi.

Heikoin vaihtoehto riippuu siitä, kuinka paljon aktivointitoimenpiteiden ulkopuolelle jättäminen lisää julkisten palveluiden kysyntää ja minkä palveluiden

kysyntä lisääntyy. Palveluista kalliimpia yhteiskunnalle ovat vankeinhoito ja erikoissairaanhoido.

Mikäli henkilön palvelujen kysyntä kasvaa vähänkään voimakkaammin, pidempikin aktivointi on kannattavaa, jos sillä saadaan elämänhallinta säilytettyä ja kalleimpien julkisten palveluiden tarvetta laskettua.

Selvityksessä tehtiin yhteenvetona seuraavat havainnot:

- Yksilön talouden kannalta on ratkaisevaa työuran pituus. Merkitystä korostaa ansiosidonnainen sosiaaliturva – erityisesti vanhuuseläke.
- Koko julkisen talouden kannalta on kannattavaa pyrkiä pitämään työttömyysjaksot mahdollisimman lyhyinä ja panostaa henkilön aktivointiin – vaikka työllistymistä ei aina edes tapahtuisi. Yhteiskunnalle myönteinen taloudellinen vaikutus on sitä suurempi, mitä nuoremasta henkilöstä on kyse. Luonnollisesti aikaiset – jopa ennakoivat – ja tuloksekkaat toimenpiteet korostuvat. Aktivointipanostukset voisivat usein olla kymmeniä ja jopa satojatuhansia euroja enemmän ja silti kannattavia.
- Kunnan talouden kannalta henkilöä ei välttämättä kannata pyrkiä ”työntämään” työkyvyttömyyseläkkeelle, vaan aktivoimaan esimerkiksi juuri kuntouttavan työtoiminnan kautta sekä estämään mm. syrjäytymistä ja päihderiippuvuutta. Tämä vaatii tuloksia aktivoinnin osalta niin, että terveyden-, mielenterveys- ja päihdehuollossa syntyy säästöjä pidemmällä aikavälillä vaihtoehtoihin kehityskulkuihin verrattuna.
- Puhtaasti valtion talouden kannalta voi joskus olla kannattavampaa aktivoinnin sijaan siirtää henkilö ansiosidonnaisen turvan piiriin. Aktivointi on sitä todennäköisemmin kannattavaa mitä pidempi terveydenhuoltopalveluiden kysyntä on edessä ja etenkin mitä todennäköisemmin kehitys johtaa laitoshoidon tarpeeseen.

”Klubitalot – neljä case-elinkaarilaskelmaa kustannuksista ja hyödyistä” -selvitys on saatavissa tarkemmin laskelmin ja tiedoin Suomen Klubitalot ry:stä ja Vates-säätiöstä.

6.3 MUITA AJANKOHTAISIA TUTKIMUSTULOKSIA

ESKO HÄNNINEN

Ruotsin Klubitalot ovat tuottavia yhteiskunnalle

Taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin asiantuntija Björn-Anders Larsson on tehnyt vuosina 2010–2011 selvityksen Ruotsissa tuolloin toimineiden 11 Klubitalon vaikutuksista yhteiskunnalle. Tutkimusaineistona hänellä oli 1000 aktiivijäsentä, jotka osallistuivat Klubitalojen toimintaan vähintään kerran kuukaudessa. Suurin osa heistä osallistui toimintaan viikoittain. Analyysi perustui vaihtoehtoiskustannuslaskennan menetelmiin.

Tutkimuksen lopputulos oli, että Ruotsin 11 Klubitaloa tuottivat vuonna 2010 *nettosäästöä* Ruotsin yhteiskunnalle, nykyrahan arvoon muutettuna, 40 miljoonaa kruunua vuodessa, mikä vastaa noin 4,0 miljoonaa euroa. Nettosäästöön tulisi vielä lisätä elämänlaatuun ja klubitalojäsenten ja heidän läheistensä yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja aktiivisuuteen liittyvät muut positiiviset vaikutukset ja kokemukset, joille on vaikea määritellä edes hinta-arvioita.

LÄHDE: *Tutkijan laskelma-asiakirja. Lisätietoja sähköpostitse, bjorn-anders.larsson@nordeg.se*

Selvitys Suomen nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta

Kuntoutussäätiö laati vuoden 2014 aikana sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskukselta selvityksen nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta, mikä liittyi vuonna 2015 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain toimeenpanoon.

Sosiaalisen kuntoutuksen käytännön toteutuksessa tunnusomaista on, sosiaalisten tekijöiden huomioon ottaminen eli kuntoutumisen laadullinen laajentuminen on mukana yhteisöllisissä kuntoutusmalleissa (Community Based Rehabilitation CBR). WHO on julkaissut yhteisökuntoutuksesta laajan sarjan käsikirjoja (ks. luku 4.3 edellä).

Yhä yleisemmin on alettu hyväksyä, että yhteisölähtöisessä kuntoutumisessa edetään kahta väylää: (a) toiminnan yleistavoitteena ovat osallisuus ja ihmisoikeudet, ja samalla (b) pyritään vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin.

Suomessa mielenterveyskuntoutujien *klubitalotoiminta edustaa parhaiten CBR-mallin mukaista toimintaa*, jossa korostuvat palveluun pääsyn matala kynnys, palvelun kytkeytyminen lähiyhteisöön, yhteisöllisyys, toiminnallisuus sekä työllistymisen tukeminen. Klubitalotoiminnan peruseriaatteena on myös, että jäsenet itse vastaavat pitkälti toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Kiinnostavaa klubitalotoiminnassa on se, että sitä on vaikea sijoittaa mihinkään nykyiseen kuntoutuksen osajärjestelmään, eikä sen rahoitus pohjaa ole saatu vakiintuneeksi. Nykyisellään toiminta mahdollistuu RAY:n ja kuntien rahoituksella.

Hyvien käytäntöjen toimintamalleista tutkijat nostavat esiin Nuorten Ystävät ry:n käynnistämän kuntien ja RAY:n rahoittaman sosiaalisen työllistämisen projektin (2012–2016), jonka tavoitteena oli klubitalotoiminnan käynnistäminen kolmella paikkakunnalla Oulussa, Kajaanissa ja Rovaniemellä. Klubitalojen toiminnassa tavoitteena on luoda osatyökykyisten ihmisten työllistymistä tukevia yksilöllisiä jatkopolkuja avoimille työmarkkinoille. Klubitalot edistävät osallisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla jäsenilleen matalan kynnyksen kohtaamispaikan, jossa voi kokea yhteisöllisyyttä, saada vertaistukea ja tehdä työtä Klubitalolla tai tavallisella työpaikalla. Toiminnasta on saatu positiivisia kokemuksia. Kokemukset ovat myös osoittaneet, että tarve tämän tyyppiselle toiminnalle on olemassa kaikilla kolmella paikkakunnalla.

Klubitalojen jäsenten keskuudessa kolme tärkeintä tavoitetta toimintaan osallistumisessa ovat: tuki arkeen, tuki työhön ja opiskeluun siirtymiseen sekä vertaistuki. Monet jäsenet kokevat saavansa taloista tarvitsemaansa tukea ja kaikilla paikkakunnilla muut toimijat ovat pääsääntöisesti toivottaneet Klubitalot tervetulleiksi.

Kaikki kolme hankkeen myötä perustettua Klubitaloa ovat alkutaipaleellaan onnistuneet saavuttamaan määrälliset ja laadulliset tavoitteensa hyvin. *Monien sidosryhmien edustajien mukaan Klubitalot ovat olleet se puuttuva palikka alueen palvelutarjonnassa.*

Tutkijat esittävät, että tukea tarvitseville nuorille järjestetään matalan kynnyksen integroitua palvelupisteitä, joissa on mukana laaja kirjo nuorten tarvitsemia palveluja. Yhtenä hyvänä käytäntönä on tunnistettu nuorille suunnattu klubitalotoiminta, joka edistää osallisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla jäsenilleen matalan kynnyksen kohtaamispaikan, jossa voi kokea yhteisöllisyyttä, saada vertaistukea ja tehdä työtä klubitalolla tai tavallisella työpaikalla. – Tässä on nykyisille ja tuleville Suomen Klubitaloille selkeä haaste.

LÄHDE:

Tuusa Matti ja Ala-Kauhaluoma Mika (2014): Selvitys nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014: 42.

Klubitalon jäsenille etsitään työtä avoimilta työmarkkinoilta siirtymätyöohjelman avulla. Siirtymätyöpaikka voi löytyä esimerkiksi ravintola-alalta.

Siirtymätööhön osallistuminen on tärkeä osa kuntoutumista ja tuo kuntoutujalle samalla lisäansioita.

7. UUSIA AVAUKSIA JA KEHITYSNÄKYMÄ

7.1 TOIMINTOJEN UUDISTAMINEN VARMISTAA KLUBITALOJEN TULEVAISUUDEN

ESKO HÄNNINEN

Monissa klubitalomaissa kuten Irlannissa, Tanskassa, Norjassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa on kiinnitetty erityistä huomiota sellaisten toiminta-alueiden kehittämiseen, joilla näyttäisi olevan merkitystä pitkällä aikavälillä yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti kestävästä klubitalotoiminnan turvaamiselle. Klubitalojen tulisi kuunnella herkällä korvalla erilaisten jäsenryhmien kokemuksia ja ehdotuksia toimintojen kehittämiseksi. Kuten yrityksissä myös Klubitaloissa on tunnistettava erilaisten ”jäsensegmenttien” tarpeita ja kehitettävä toimintoja niiden mukaisesti.

Esimerkiksi huoli nuorten aikuisten mielenterveyskuntoutujien osallistumisesta klubitalotoimintaan on johtanut nuorten tarpeita vastaavien toimintamuotojen kehittämiseen. Clubhouse International on käynnistänyt yhteistyössä New Yorkin Fountain Housen ja Massachussetsin Worcesterissa toimivan Genesis Klubitalon kanssa erityisen *Engaging Young Adults* -koulutusohjelman. Suomesta siihen ovat osallistuneet Näsinkulman ja Suvimäen Klubitalojen jäsen ja työntekijä. Heidän kokemuksiaan ohjelmasta on kuvattu edellä luvussa 4.7. Useilla Suomen Klubitaloilla on jo käynnissä

erilaisia nuorille aikuisille suunnattuja toimintamuotoja. Nuorten aikuisten osuuden lisääminen varmistaa osaltaan Suomen Klubitalojen jatkuvuutta tulevaisuuteen. Vastaavia kehitystarpeita on myös seniorijäsenillä ja toiminnasta erkaantumisessa olevilla jäsenillä.

Klubitalojen toimintoja on uudistettava myös siitä syystä, että yhteiskunta Klubitalojen ympärillä muuttuu. Toimintaa on kehitettävä kulloinkin vallitsevan todellisuuden ja muutossignaalien suuntaviittojen mukaan. Jäsenten kuntoutumisen ja osallisuuden edistäminen muuttuvissa olosuhteissa on Klubitalojen tärkein tehtävä. Kansainvälisten laatusuosituksen yksityiskohtiin takertuminen ei edistä sopeutumista muutokseen, laatusuosituksia on sovellettava luovalla tavalla ottaen huomioon, että toimintaympäristön muutokset avaavat myös uusia mahdollisuuksia.

Tässä luvussa esitellään nykyisin havaittavia ja tulevaisuudessa vahvistuvia kehitysnäkymiä Klubitalojen toimintojen uudistamiselle. *Kokemusasian-tuntijuus* on kehittyvä toiminta-alue, mikä tulee olemaan vahva muutosvoima tulevaisuuden mielenterveystyössä ja palvelujen kehittämisessä. *Vertaistukea Klubitaloilta* on uusi avaus Imatralta; siellä on käynnistetty VETURI-yhteistoiminta Klubitalon ja psykiatrisen hoito-osaston kesken, mikä on malliesimerkki siitä, miten psykiatriset palveluyksiköt ja Klubitalot voivat kehittää molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä. *Työhyvinvointiasiat* koskevat myös koko klubitaloyhteisöä ja sitä koskevassa artikkelissa esitetään jokaiseen Klubitaloon jäsenten ja henkilöstön yhteisen työhyvinvointiryhmän perustamista. Luvussa pohditaan myös, *voisivatko muutkin ryhmät hyötyä klubitalomenetelmän soveltamisesta*. *Seniorijäsenten* erityistarpeita esitellään myös. Lopuksi kuvataan *New Yorkin Fountain Housen* uusia avauksia jäsenten työllistymisen edistämiseksi ja taidegallerian merkitystä jäsenten kuntoutumiselle ja osallisuudelle.

7.2 KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS KLUBITALOILLA

PÄIVI LEPISTÖ

Mitä on kokemusasiantuntijuus? Kuka on kokemusasiantuntija?

Kokemusasiantuntijatoiminnan juuret löytyvät potilasjärjestöistä, vapaaehtoistyöstä, tukihenkilötoiminnasta ja vertaistuesta (Rissanen 2013, 14). Vanhimpia esimerkkejä vertaistuesta ja vertaisryhmistä on AA-liikkeen toiminta, joka on aloitettu 1930-luvulla ja klubitalotoiminta, jonka juuret ovat 1940-luvulla.

Usein kokemusasiantuntijaksi määritellään henkilö, joka on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen, ja jolla on omakohtaista kokemusta mielenterveys- ja/tai päihdeongelmasta, joko sitä sairastavana, siitä kuntoutuvana palvelujen käyttäjänä tai omaisena. Hänellä on kokemukseen perustuvaa tietoa sairaudesta, sairastamisesta sekä hoidossa ja kuntoutuksessa olemisesta. Kokemusasiantuntija tietää, mikä häntä on auttanut ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet hänen tai hänen läheisensä toipumiseen. Hänellä on myös halu kehittää palveluita tai auttaa muita oman kokemuksensa perusteella. (esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2009; Mielen avain -hanke 2012; Nordling & Hätönen 2013.)

Päivi Rissanen (2013, 14) mukaan kokemus yksin ei voi vielä tehdä kuntoutujasta kokemusasiantuntijaa. Kokemusasiantuntijana toiminen edellyttää tarpeeksi pitkälle edistynyttä kuntoutumisprosessia, omien kokemusten reflektointia ja kykyä, taitoa sekä halua käyttää omia kokemuksia työvälineenä.

Kokemusasiantuntija tarvitsee omakohtaisen kokemuksen lisäksi monipuolisia tietoja ja taitoja, jotta hän voi toimia erilaisissa työtehtävissä (Sinkkonen & Kurki 2013, 21). Kokemusasiantuntijakoulutuksessa omaksutut tiedot ja taidot ikään kuin nostavat kokemuksen uudelle tasolle, jolloin omia kokemuksia oppii peilaamaan esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvclujärjestelmän ja toisten koulutusryhmäläisten kokemusten kautta saaden uutta ja laajempaa perspektiiviä omiin kokemuksiin.

Mielen avain -hankkeen¹ järjestämien kokemusasiantuntijakoulutuksien valintakriteereinä pidettiin hakijan omaa halukkuutta jakaa omaa kokemustaan sekä kiinnostusta kokemusasiantuntijatehtävissä toimimiseen. Koulutukseen

¹ Mielen avain -hanke oli Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelmasta rahoittama koko Etelä-Suomen alueen mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämishanke.

osallistuminen edellytti, että opiskelijan oma kuntoutuminen oli suhteellisen pitkällä, jotta hän kykeni sitoutumaan koulutukseen. Jokaisessa kokemusasiantuntijakoulutusryhmässä oli opiskelijoita, jotka keskeyttivät koulutuksen. Keskeyttämisen syynä oli useimmissa tapauksissa se, että koulutuksen alettua opiskelija huomasi, etteivät hänen resurssinsa riittäneet pitkään ja haastavaan koulutukseen sitoutumiseen. (Sinkkonen 2013, 23.)

Kokemusasiantuntijakoulutusta ovat Suomessa järjestäneet useat eri tahot eri puolilla Suomea. Sitä ovat järjestäneet muun muassa Mielen terveyden keskusliitto, Muotialan asuin- ja toimintakeskus Tampereella, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri osana Välittäjä-hanketta, Omaiset mielen terveystyön tukena sekä Mielen avain -hanke. Mielen avain -hankkeessa koulutusta on myös järjestetty yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Kokemusasiantuntijakoulutusten sisältö ja toteutustavat eivät vielä ole yhtenäisiä, mutta kaikissa koulutuksissa on samanlaisia piirteitä. (Nordling & Hätönen 2013, 143.)

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tulevaisuuden linjauksissa on korostettu palvelujen käyttäjien osallisuutta palvelujen kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa (Nordling & Hätönen 2013, 143). Mielen terveys- ja päihdesuunnitelman (2009–2015) yhtenä ehdotuksena oli, että kokemusasiantuntijuutta ja vertaistoimintaa kehitetään niin, että kokemusasiantuntijat ja vertaistoimijat saadaan osallistettua mielen terveys- ja päihdetyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Partanen & Moring 2013, 3). Mielen terveys- ja päihdesuunnitelmassa mainitaan myös klubitalotoiminta tärkeänä kolmannen sektorin järjestämänä avohoitoa tukevana palveluna (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 32).

Kokemusasiantuntija on yleisnimitys ja kattotermi kokemusasiantuntijan eri rooleista (esim. Jankko 2008 Rissanen 2013 mukaan). Kokemusasiantuntija voi toimia muun muassa vertaisohjaajana, ryhmänohjaajana, tukihenkilönä, kokemuskouluttajana, kokemustiedottajana, kokemuskehittäjänä tai kokemusarvioijana (Rissanen 2013, 14).

Kokemusasiantuntijatoiminnan tärkeänä tavoitteena on sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kehittäminen, osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden lisääminen, osallistuminen asiakastyöhön ja sen suunnittelemiseen ja arviointiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009). Tärkeä tavoite on myös mielen terveys- ja päihdeongelmiin liittyvän leimautumisen vähentäminen jakamalla tietoa mielen terveys- ja päihdeongelmista sekä näiden ongelmien kanssa elävistä ihmisistä. (Rissanen 2013, 17.)

Mitä kokemusasiantuntijuus on ja voisi olla Klubitaloilla?

Kokemusasiantuntijuus on jo osaltaan mukana klubitalotoiminnan ideologiassa: Klubitalon jäsenet ovat mukana kaikessa Klubitalon operatiivisessa toiminnassa, toiminnan kehittämisessä ja toiminnan arvioinnissa, ja tämä on itsessään selvä osa Klubitalojen arkea ja toimintaperiaatteita. Kaikissa Klubitalojen työryhmissä työskentelee sekä jäseniä että työntekijöitä ja Klubitalojen ei olisi mahdollista toimia ilman jäsenten työpanosta. Klubitalotoiminnassa voi siis todellakin sanoa ”asiakkaan osallisuuden” toteutuvan.

Klubitalon jäsenet osallistuvat kokouksiin ja työryhmiin oman kiinnostuksensa mukaisesti. Arkipäivän huomiona olen tehnyt, että sellaisissa kokouksissa, joissa käsitellään talon päivittäistä toimintaa, jäsenet osallistuvat aktiivisesti keskusteluun ja ovat innokkaasti mukana kehittämässä ja suunnittelemassa talon toimintaa. Kuitenkin ns. hallinnollisissa kokouksissa jäsenten osallistuminen keskusteluun jää usein vähäiseksi. Jäseniä on mahdollisesti paikalla useitakin, mutta keskustelu käydään pääasiallisesti henkilökuntajäsenten välillä. Tällaisissa tilanteissa Klubitalojen henkilökuntajäsenten tulisi rohkaista jäseniä kertomaan omia mielipiteitään ja kehottaa antamaan aktiivisesti omaa panostaan tällaiseenkin työskentelyyn.

Voiko Klubitalon jäsen olla kokemusasiantuntija? Jos määrittelemme kokemusasiantuntijan samoin kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö (2009) tai Päivi Rissanen (2013), niin Klubitalon jäsen voi toki olla kokemusasiantuntija, jos hän on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen. Tämän määritelmän mukaan kokemusasiantuntija ei voi olla ilman koulutusta. Klubitalojen jäsenistössä on jonkin verran koulutettuja kokemusasiantuntijoita, mutta kovin yleistä kokemusasiantuntijakoulutuksen käyminen ei ole Klubitaloilla ollut. Tiedossani on, että esimerkiksi Mielen avain -hankkeen kokemusasiantuntijakoulutuksiin on ollut Klubitaloilta hakijoita. Harva klubitalolainen on kuitenkaan tullut valituksi koulutukseen.²

Voiko kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyt jäsen sitten toimia kokemusasiantuntijana Klubitalolla? Vastaus tähän kysymykseen onkin kinkkisempi. Sosiaali- ja terveysministeriön (2009) mukaan kokemusasiantuntijatoiminta ei

² Koulutukseen valitsemisen edellytyksenä on ollut, että oma kuntoutumisprosessi on jo pitkällä ja mahdollisimman erilaisten kokemusten ja eri-ikäisten henkilöiden valitseminen koulutuksiin (Sinkkonen 2013: 23).

ole vapaaehtoistyötä ja työtehtävistä maksetaan palkkaa tai palkkiota. Klubitalotoiminnassa palkkaa tai palkkioita ei makseta eikä minkäänlaista palkkiojärjestelmää jäsenille ole. Tämän perusteella vastaus kysymykseen on siis kielteinen. Kuitenkin kokemusasiantuntijuus käsitetään kattoterminä jonka alle kuuluu muun muassa vertaisohjaajana toimiminen, ryhmänohjaajana toimiminen, omasta sairaudesta ja kuntoutumisesta kertominen esimerkiksi seminaareissa eli kokemuskouluttajana toimiminen, kokemustiedottajana toimiminen eli haastattelujen antaminen medioihin, lehden toimittaminen tai sosiaalisen median kautta tiedottaminen, kokemuskehittäjänä toimiminen eli esimerkiksi ohjausryhmien jäsenenä työskentely yms. Näitä kaikkia edellä mainittuja työtehtäviä Klubitalojen jäsenet tekevät päivittäin vapaaehtoistyönä.

Tässä kirjassa on artikkeli Imatran Klubitalon Veturi-toiminnasta (Hänninen Jyri, luku 7.3), jossa kerrotaan vertaistoiminnasta ja vertaisohjaajuudesta Imatralla. Kaikilla Klubitaloilla toimii jäsenten vetämiä ryhmiä (esimerkiksi kielten opiskeluryhmiä, hyvinvointiryhmiä, keskusteluryhmiä) eli Klubitaloilla työskentelee ryhmänohjaajia. Jäsenet toimivat kokemuskouluttajina kertomalla sairaudesta ja kuntoutumisesta niin Suomessa kuin ulkomaillakin seminaareissa, ja kokemustiedottajina jäsenet toimivat esimerkiksi tekemällä Klubitalon omaa lehteä, antamalla haastatteluja lehtiin ja kirjoittamalla blogeja. Kokemuskehittäjäjäseniä osallistuu muun muassa Suomen Klubitalot ry:n ARTO-hankkeen ohjausryhmään. Kokemusasiantuntijatoimintaa Klubitaloilla on myös mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvän leimautumisen vähentäminen jakamalla tietoa mielenterveys- ja päihdeongelmista.

Voin siis todeta itse olevani sitä mieltä, että Klubitalojen jäsenet voivat toimia kokemusasiantuntijoina, vaikkakaan suurimmalla osalla Klubitalojen kokemusasiantuntijoista ei ole kokemusasiantuntijatehtäviin koulutusta, eivätkä he saa tekemästään työstään rahallista korvausta. Mielestäni kuitenkin olisi tärkeää tarjota Klubitalojen jäsenille mahdollisuutta osallistua kokemusasiantuntijakoulutuksiin. Kokemusasiantuntijakoulutuksesta saatavat tiedot ja taidot hyödyttäisivät Klubitalojen jäseniä heidän tehdessään kokemusasiantuntijatoimintaa Klubitaloilla. Esimerkiksi Mielen avain -hankkeen kokemusasiantuntijakoulutuksessa opiskelijoille opetettiin media-, esiintymis- ja vuorovaikutustaitoja. Tällaisista taidoista ja tiedoista olisi paljon hyötyä myös niille Klubitalojen jäsenille, jotka aktiivisesti käyvät kertomassa omasta kuntoutumisen polustaan Klubitalojen ulkopuolella ja Klubitalojen seminaareissa

ja jotka antavat haastatteluja medioille. Esiintymis- ja mediakoulutuksella on myös roolinsa stigman vähentämisessä: kun jäsen tietää kuinka mediaa kohdataan ja miten sellaisissa tilanteissa käyttäytyään, kuinka omaa tarinaa kerrotaan selkeästi ja johdonmukaisesti ja kuinka esiinnyään vakuuttavasti, on todennäköistä että tällaisissa hyvin menneissä vuorovaikutustilanteissa muiden tilanteissa olijojen mahdolliset asenteet mielenterveyskuntoutujia kohtaan lientyvät.

Koska Klubitaloilla kokemusasiantuntijatyöt ovat Klubitalotöitä muiden joukossa, Klubitaloilla ei ehkä aina huomata sitä tukea mitä näiden töiden tekijät kaipaisivat. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Mielen tuki -hankkeessa on selvitetty muun muassa sitä, minkälaista tukea koulutetut kokemusasiantuntijat ovat kaivanneet koulutuksen jälkeen. Tämän kyselyn tulosten mukaan työllistymiseen kaivattiin tukea, työnohjausta pidettiin tärkeänä tukimuotona ja erityyppiset verkostotapaamiset, joissa voisi jakaa kokemuksia toisten kanssa, koettiin jaksamista tukevana. (Nordling & Hätönen 2013, 146.) Imatran Klubitalon Veturi-hankkeessa vertaisohjaajille on tarjottu työnohjausta ja siitä on saatu vertaisohjaajien mukaan tukea jaksamiseen (Hänninen & Rinkinen 2014).

Klubitaloilla järjestetään paljon erilaista jäsenvetoista ryhmätoimintaa, esimerkiksi kielten opiskeluryhmiä, hyvinvointiryhmiä ja keskusteluryhmiä. Monesti ryhmiä aloitetaan innostuneesti, mutta usein ryhmät myös loppuvat nopeasti. Tähän syynä on usein se, että ryhmänohjaajien jaksamisen rajat tulevat vastaan tai motivaatio ja sitoutuminen jokaviikkoiseen ryhmän ohjaamiseen eivät riitä. Klubitalotoiminnan on tärkeää tuoda jäsenilleen onnistumisen kokemuksia. Ryhmänohjaajalle voi olla valtaisa pettymys, että oma jaksaminen ei riitäkään ryhmän ohjaamiseen. Ryhmien ohjaajat tarvitsisivat selkeästi jonkinlaista tukea jaksamiseensa. Klubitaloilla voisimme yhdessä miettiä ryhmänohjaajien kanssa, minkälaista tämä tuki voisi olla. Tukimuotona voisi ainakin kokeilla eri ryhmien ohjaajien verkostotapaamista, jossa voisi yhdessä keskustella ryhmän ohjaamisen haasteista ja onnistumisista.

Kokemusasiantuntijuus ja vertaisohjaajuus on saamassa uusia merkityksiä klubitalomaailmassa. Helsingin Klubitaloilla toimii ELY-keskuksen rahoittama Tuetut työelämäpolut ja yritysysteistyö -hanke, jonka hankevastaavan työpariksi on palkattu työntekijä vertaisohjaajan nimikkeellä osa-aikaiseen työsuhteeseen. Vertaisohjaaja aloitti työnsä heinäkuussa 2014. Vertaisohjaajan tehtäviä oli muun muassa suunnitella ja toteuttaa työnhakukursseja jäsenille,

osallistua yritysysteistyöhön ja toimia kouluttajana sekä käynnistää vertaisryhmätoimintaa. Tehtävään valittu vertaisohjaaja on koulutettu kokemusasiantuntija, jolla ei ole aikaisempaa klubitelokokemusta. Klubitaloillakin käsitykset vertaisohjaajuudesta ja kokemusasiantuntijuudesta ovat muuttumassa ja rajat palkatun henkilökunnan ja kuntoutujien välillä edelleen hämärtyneinä.

Mielestäni Klubitatot voisivat yhdessä pohtia pitäisikö Klubitalojen kehittää oma kokemusasiantuntijakoulutusmallinsa, joka olisi lyhyempi ja kevyempi kuin esimerkiksi Mielen avain-hankkeen kokemusasiantuntijakoulutusmalli, mutta kuitenkin siinä käytettäisiin hyväksi Mielen avain-hankkeen koulutusmallia ja siitä saatuja hyviä tuloksia (ks. Falk & Kurki 2013, 37). Klubitalojen koulutusmallissa jäsenille tarjottaisiin muun muassa media-, esiintymis- ja vuorovaikutustaitokoulutusta, työelämätaidokoulutusta ja kuntoutujien oikeuksiin liittyvää koulutusta. Klubitalojen kokemusasiantuntijakoulutusmalli voitaisiin kehittää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (esim. MTKL ja SOSTE) ja koulutusmallin kehittämistä voitaisiin keskitetysti koordinoida Suomen Klubitatot ry:n toimesta.

LÄHTEITÄ

Nordling Esa & Hätönen Heli. 2013. Miten toteutuu kokemusasiantuntijatoiminta? Julkaisussa Moring Juha ym. (toim.) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 15/2013. Tampere: Juvenes Print.

Sinkkonen Niina. 2013. Koulutuksen toteutus ja ope-
tusmenetelmät. Julkaisussa Falk Hanna ym. Kuntou-
tujasta toimijaksi – kokemusasiantuntijuudeksi. Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 39/2013.
Tampere: Juvenes Print.

Partanen Airi & Moring Juha. 2013. Lukijalle.
Julkaisussa Falk Hanna ym. Kuntoutujasta toimijaksi
– kokemusasiantuntijuudeksi. Terveiden ja
hyvinvoinnin laitos, työpaperi 39/2013. Tampere:
Juvenes Print.

Rissanen Päivi. 2013. Mitä on kokemusasiantun-
tijuus? Julkaisussa Falk Hanna ym. Kuntoutu-
jasta toimijaksi – kokemusasiantuntijuudeksi.
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 39/2013.
Tampere: Juvenes Print.

Sinkkonen Niina & Kurki Marjo. 2013. Koulutuksen
rakenne ja sisällöt Julkaisussa Falk Hanna ym.
Kuntoutujasta toimijaksi – kokemusasiantuntijuudeksi.
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 39/2013.
Tampere: Juvenes Print.

Falk Hanna & Kurki Marjo. 2013. Kokemusasiantun-
tijoiden tarinat. Julkaisussa Falk Hanna ym. Kuntou-
tujasta toimijaksi – kokemusasiantuntijuudeksi. Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 39/2013.
Tampere: Juvenes Print.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Mielenterveys-
ja päihdesuunnitelma. Ehdotukset mielenterveys-
ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Hel-
sinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä
2009/3.

Mielen avain -hanke 2012. Kokemusasiantuntija-
koulutus. Mielen avain -hankkeen kokemusasian-
tuntijapilotti. Projektisuunnitelma. www.mielen-avain.fi.

Hänninen Jyri & Rinkinen Sanna. 2014. Veturi-
toiminta Imatralla.

7.3 VETURI-VERTAISTUKEA KLUBITALOILTA

JYRI HÄNNINEN

Imatralla on toiminnassa vertaistukiryhmä VETURI. Tämä ryhmä toimii Imatran psykiatrisella osastolla. Samassa paikassa aloitettiin Suomen ensimmäinen kokemustukijaprojekti, jossa arvioitiin psykiatrisen osaston toimintaa potilaitten näkökulmasta.

Psykiatrinen osasto otti yhteyttä Imatran Klubitaloon vuonna 2010. He olivat huomanneet lämpimän klubitalohengen, kun Klubitalon jäsenet kävivät tapaamassa osastolla hoidossa olevia jäseniään. Silloisen osastonhoitajan toivomuksena oli, että klubitalohenkeä voidaan levittää myös osastolle. Toinen erittäin tärkeä tarkoitus oli vaikuttaa myös osaston työntekijöiden asenteisiin.

Osasto maksaa kulukorvauksen ryhmän vetäjille. Kulukorvaus on tärkeä ja sitouttaa osaltaan ryhmän vetämiseen, jos ei muuten niin saa ainakin pienen rahallisen korvauksen. Se on myös merkki osaston puolelta, että työtämme arvostetaan. Suunnittelimme itse aiheet vertaistukiryhmien pohjaksi. Kaikki aiheet perustuvat ryhmänvetäjien omiin kokemuksiin vastaavista tilanteista.

Ryhmien aiheet ovat:

- *Osastolla olemisen merkitys:* Onko tämä ensimmäinen kerta osastolla, oletko ollut täällä aikaisemmin, kuinka nopeasti sait apua, kuka ohjasi sinut hoitoon. Keskustellaan siitä, että oma asenne on ratkaiseva tekijä kuinka paljon voit hyötyä osastohoidosta. Itse olen monesti ollut osastohoidossa väärällä asenteella, joka on haitannut todennäköisesti osastohoidon tehokkuutta.
- *Lääkehoidon merkitys:* Keskustelua siitä että sopivalla lääkehoidolla voi tulla parempaan kuntoon. Henkilökunnan ja potilaan välinen luottamus on avainasemassa potilaan hoidossa ja oikean lääkityksen löytymisessä. On tärkeää saada lääkkeiden ikävät sivuvaikutukset minimiin, etteivät lääkkeet jää niiden takia syömättä, kuten minulla joskus oli.

- *Apua raha-asioiden hoitoon:* Tarkoitus on rohkaista potilaita vastaanottamaan kaikki apu osastolta ennekuin he kotiutuvat (esim. sosiaalityöntekijä). Ryhmän vetäjät kertovat esimerkkejä omasta taloudestaan. Esimerkiksi yksi vetäjästä on yksinhuoltajaäiti ja kykenee hoitamaan raha-asiansa itsenäisesti ja on selvillä monenlaisista etuuksista. Minä käytän toistaiseksi edunvalvojaa raha-asioitteni tukena. Kun raha-asiat ovat kunnossa, auttaa se selviytymään paremmin myös siviilielämässä.
- *Mitä osastohoidon jälkeen:* Tässä ryhmässä on hyvä tilaisuus mainostaa klubitalotoimintaa. Annamme myös tietoa muista kuntoutumispaikoista ja mahdollisuuksista.
- *Sosiaalisten suhteiden merkitys* on VETURI-toiminnan uusin aihepiiri.

Ryhmiiin osallistuu kaksi Klubitalon jäsentä ja hoitaja osastolta. Hoitaja ei kovin paljon osallistu keskusteluun vaan on pääasiassa vain kuuntelemassa. Osasto valitsee potilaat, jotka voisivat hyötyä ja hyödyntää vertaistukiryhmää. Itse Rauhan suuren sairaalan entisenä potilaana halusin vaikuttaa hoitokulttuuriin ja -työhön. Haluaisin lisää asiakkaan arvostusta ja kunnioitusta. Edistää hoitohenkilökunnan ja potilaan tasavertaisuutta kuten juuri Klubitaloissa toimitaan. Tärkeää on, ettei potilasta kohdella kaltoin. En hyväksy eriarvoisuutta vaan haluan rohkaista potilaita pitämään puolensa, mutta myös luottamaan apuun, jota kuntoutuksella tarjotaan. Olen tutkijaprojektissa ja omassa elämässäni kokenut ja kuullut, että väärinkäytöksiä sattuu hoitotyössä. Asiakas ei saa aikaa ja huomiota hoitajilta, vaan hoitajat näyttävät viihtyvän akvaariossa potilaan silmin katsottuna.

Kysyin kerran hoitajalta, onko teillä mitään ryhmiä potilaille. Hoitaja vastasi, että tämä on ainut ryhmä sairaalateologin käynnin lisäksi. Monellakaan ei käy omaisia ja ystäviä osastolla katsomassa, joten VETURI-ryhmät ovat monelle hyvin tärkeitä.

Ryhmien vetämistehtävä on haastava mutta mielenkiintoinen. Itse olen kokenut eri vaiheissa monenlaisia tunteita, kuten seuraavat:

- Alussa oli tärkeää pitää työnohjaus ryhmän jälkeen, myöhemmin sen tarve on ollut vähäinen kokemuksen karttuessa.
- Ryhmän vetäminen on joka kerta haaste ja se on vaativaa. Olisi ollut aikoinaan kiva saada tietoa vertaisilta, ettei kaikki tieto olisi tullut hoitajilta. Tuntee että voi olla hyödyksi ja avuksi toisille.
- Pidän keskustelusta ja tunnen myötätuntoa potilaita kohtaan. Vuoropuhelusta hyötyvät kaikki keskustelijat, myös vetäjät.
- Saan ryhmän vetämisestä uusia näkökulmia ja perspektiiviä myös omaan elämään.

Palaute on ollut positiivista. On hienoa että meillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa osaston työntekijöiden asenteisiin positiivisesti. Ryhmä tarjoaa parempaa palvelua potilaille ja ryhmän myötä olemme saaneet uusia jäseniä Klubitalolle. Potilaiden ja hoitajien antama kiitos on paras palkkio ja rohkaisee jatkamaan Veturi-toimintaa!

7.4 TYÖHYVINVOINTI MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN KLUBITALOILLA

JANI HUOTARI

Tutkimuksen kohteena olivat suomalaiset mielenterveyskuntoutujien Klubitalot. Klubitaloyhteisöissä työntekijöiden työhyvinvoinnista on keskusteltu viime vuosina entistä enemmän ja sen tutkiminen on koettu tärkeänä. Tutkimus oli ensimmäinen Klubitalojen työntekijöiden työhyvinvointia laajemmin käsittelevä tutkimus Suomessa. Myöskään kansainvälisiä työhyvinvointitutkimuksia ei ole toistaiseksi tehty Klubitaloista. Tutkimus on työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämisen näkökulmasta ajankohtainen ja tärkeä. Klubitaloissa tulisi olla aikaa pysähtyä pohtimaan yhdessä keinoja ja menetelmiä työhyvinvoinnin kehittämiseksi ja kuormitusta aiheuttavien tekijöiden poistamiseksi.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin Klubitaloissa työskentelevät ohjaajat määrittelevät työhyvinvoinnin. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin mitkä tekijät vaikuttavat ohjaajien työhyvinvointiin Klubitalossa. Tutkimuksessa tarkasteltiin työhyvinvointia edistäviä ja heikentäviä tekijöitä ja nostettiin esiin ohjaajien kehittämisehdotuksia työhyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa työhyvinvoinnin kehittämiseksi klubitaloyhteisöille. Tutkimuksen toimeksiantaja oli Suomen Klubitalot ry.

Tutkimus oli kvalitatiivinen tapaustutkimus ja se toteutettiin teemahaastattelumenetelmällä. Tutkimuksessa haastateltiin yhdeksää Klubitalolla työskentelevää ohjaajaa seitsemästä eri Klubitalosta. Aineiston kerääminen tapahtui yksilöhaastatteluina marraskuussa 2013 ja se analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tutkimuksessa oli edustettuna noin kolmasosa Suomen klubitaloverkostoon tutkimushetkellä kuuluvista Klubitaloista.

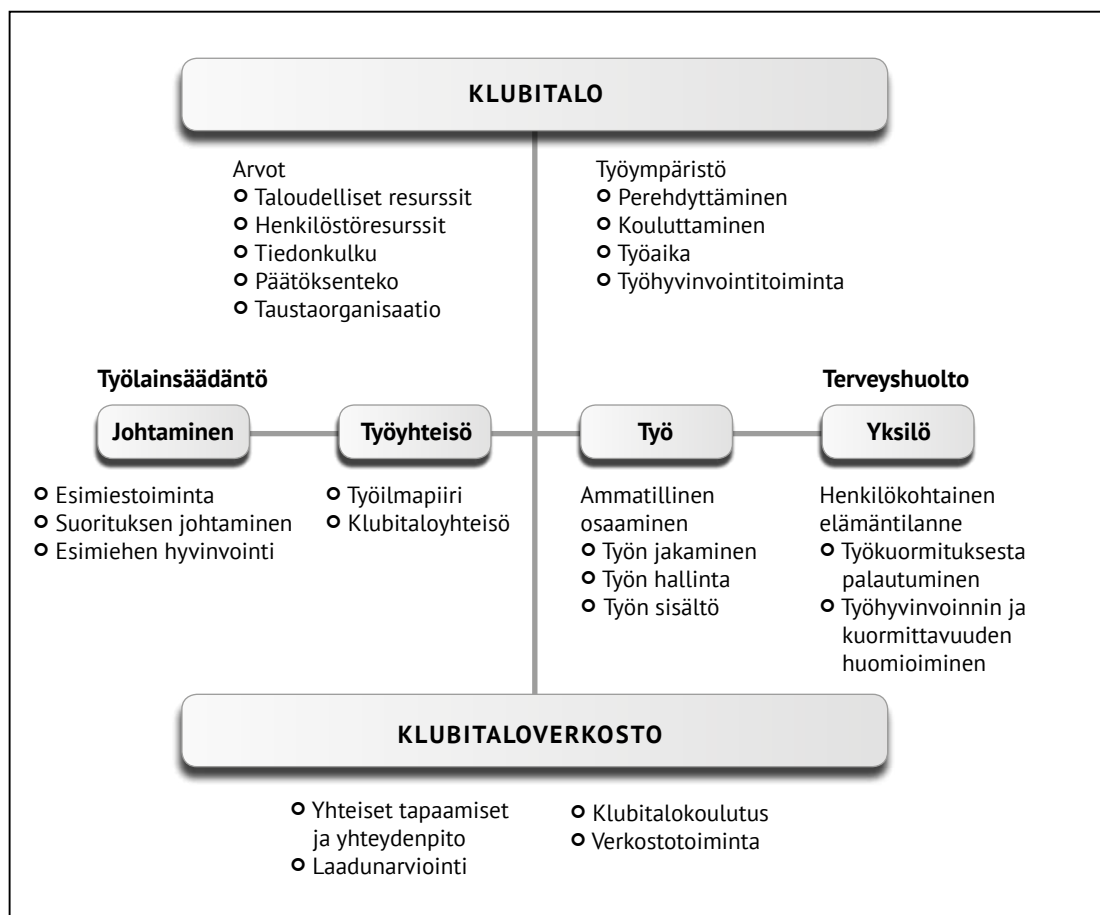
Tutkimustulokset

Tutkimuksen kautta saatiin monipuolinen ja laaja aineisto Klubitalojen työntekijöiden työhyvinvoinnista. Tutkimustulokset osoittavat työhyvinvoinnin muodostuvan monesta eri osatekijästä, eikä sitä voida määritellä yksiselitteisesti. Haastateltavat totesivat, että vastuu työhyvinvoinnin edistämisestä jakautuu organisaation, esimiehen, työyhteisön ja työntekijän välille. Työhyvinvointityössä tulee lisäksi huomioida työlainsäädäntö ja hyödyntää työterveyshuollon osaamista. Haastateltavat kokivat työhyvinvointinsa hyvänä, eikä työyhteisön sisällä nähty olevan suuria ristiriitoja.

Tutkimustulokset osoittavat, että Klubitaloissa on tehty paljon asioita työhyvinvoinnin edistämiseksi, mutta kehitettävää vielä löytyi. Tutkimustulosten mukaan työhyvinvointia edistäviä tekijöitä ovat muun muassa sujuva päätöksentekoprosessi, toimiva ja turvallinen työympäristö, toimiva esimiestyöskentely, hyvä työilmapiiri, yhteisöllisyys ja selkeä perustehtävä. Työhyvinvointia heikentävinä tekijöinä nähtiin puolestaan muun muassa niukat henkilöstöresurssit, liian suuri työmäärä, epäselvät vastualueet, työn epätasainen jakautuminen ja omaan elämäntilanteeseen liittyvät haasteet. Tutkimus osoitti, että Klubitalossa työhyvinvointia tulee tarkastella työntekijöiden näkökulman lisäksi yhteisöllisesti ja työhyvinvoinnin kehittämisessä tulisi sitoa toisiinsa nämä kaksi näkökulmaa.

Tutkimustulosten pohjalta luotiin työhyvinvointimalli Klubitalojen työntekijöiden työhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Työhyvinvointimallin tarkoituksena on tukea klubitaloyhteisöjä työhyvinvoinnin määrittelyssä ja kehittämisessä. Tutkimustulokset toivat uutta tietoa Klubitalossa työskentelevien työntekijöiden työhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Toisaalta ne vahvistivat ja täydensivät aikaisempia tutkimuksia.

Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää Klubitalojen työhyvinvoinnin kehittämisen ja ylläpitämisen tukena sekä Suomessa että kansainvälisesti. Lisäksi tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää kansainvälisissä klubitalokoulutuksissa. Tutkimustuloksista on myös hyötyä Klubitalossa työskentelevälle työntekijälle oman työhyvinvoinnin edistämiseksi.

Kuvio 11. Työhyvinvoinnin osatekijät ja niiden keskinäinen vuorovaikutus.

Tutkimuksen johtopäätökset

Työhyvinvointi muodostuu monen eri osatekijän yhteisvaikutuksesta. Vastuun edistämisestä jakautuu organisaation, esimiehen, työyhteisön ja työntekijän välille. Työhyvinvointi on jatkuvassa muutoksessa ja työolosuhteiden lisäksi työntekijän omalla elämäntilanteella on siihen keskeinen vaikutus. Työhyvinvointia edistävät ja heikentävät tekijät esiintyvät usein samanaikaisesti työn arjessa ja jokainen työntekijä kokee ne yksilöllisesti. Myös työlainsäädäntö ja työterveyshuolto ovat keskeinen osa työhyvinvoinnin kokonaisuutta.

Organisaation selkeä perustehtävä, oikein mitoitettu henkilöstö, toimiva tiedonkulku ja sujuva päätöksentekoprosessi ovat keskeinen osa työhyvinvointia. Toimiva työympäristö sekä turvalliset ja terveelliset työolosuhteet luovat perustan laadukkaan työn tekemiselle. Työhyvinvointia heikentävät puolestaan monet yksittäiset tekijät, kuten epäselvät vastualueet, liian suuri työmäärä, heikko perehdyttäminen sekä työn epätasainen jakautuminen työyhteisössä.

Hyvä johtaminen ja esimiestyöskentely ovat avainasemassa työhyvinvoinnin edistämisessä ja ylläpitämisessä. Esimiehen vastuulla on huolehtia työhyvinvointia ja työn tekemistä tukevien olosuhteiden sekä toimenpiteiden, kuten työnohjauksen, henkilökuntapalaverien ja kehityskeskusteluiden järjestämisestä. Esimiehen tulee toimia työyhteisössä tasavertaisesti ja hänellä tulee olla aikaa työntekijöiden kuuntelemiselle ja perustoimintaan osallistumiselle. Esimiehen vastuualueeseen kuuluu samalla huolehtia toiminnan rakenteiden ylläpitämisestä ja kehittämistoiminnasta.

Työyhteisön työilmapiiri on keskeinen osa työhyvinvointia. Jokainen työntekijä vaikuttaa omalla toiminnallaan työilmapiiriin laatuun ja työn sujuvuuteen. Työyhteisön hyvä yhteishenki, avoin vuorovaikutus ja palautteen jakaminen tukevat työn tekemistä ja työssä jaksamista. Työntekijöiden erilaisuus on työyhteisön voimavara ja yhteisöllisyyden perusta. Toisaalta erilaisuus voi olla haaste yhteistyölle, mikäli työntekijöiden persoonallisuuksia ja taustoja ei oteta huomioon työyhteisössä. Työntekijöiden vaihtuminen ja pitkät poissaolot kuormittavat työyhteisön toimintaa ja heikentävät työilmapiirin laatua.

Jokainen työntekijä on itse vastuussa omasta työhyvinvoinnistaan ja pystyy vaikuttamaan siihen monin eri tavoin. Vapaa-aika on työntekijän omaa aikaa ja sen tulisi mahdollistaa työasioista irrottautuminen ja itselle mielekkäiden asioiden tekeminen. Työhyvinvoinnin kannalta on tärkeää tunnistaa itselle

kuormitusta aiheuttavat tekijät ja tuoda ne esiin omassa työyhteisössä. Työntekijän elämäntilanne ja taustatekijät tulisi huomioida työn sisällön suunnittelussa työpaikalla. Yksilöllisillä työaikajoustoilla ja työjärjestelyillä on mahdollista edistää työhyvinvointia.

Klubitalon toimintaperiaatteisiin kuuluu keskeisesti yhteisöllisyys ja työntekijöiden ja jäsenten välinen tasavertaisuus. Klubitalossa työntekijät ja jäsenet tekevät paljon samoja työtehtäviä ja monet työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät koskettavat koko klubitaloyhteisöä. Klubitalossa työhyvinvointia tulee tarkastella työntekijöiden näkökulman lisäksi yhteisöllisesti ja työhyvinvoinnin kehittämisessä tulisi sitoa toisiinsa nämä kaksi näkökulmaa.

Suomalainen ja kansainvälinen klubitaloverkosto on tärkeä voimavara klubitaloyhteisöille. Klubitalojen yhteiset tapaamiset ja yhteydenpito lujittavat Klubitalojen välisiä suhteita ja yhteistyötä.

Tutkimuksen kehittämissuhteet

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että klubitaloyhteisössä on tärkeää keskustella ja määritellä yhdessä, mitä työhyvinvoinnilla tarkoitetaan ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Klubitaloille tulee perustaa työntekijöistä ja jäsenistä muodostettu työhyvinvointiryhmä vastaamaan työhyvinvointiin liittyvistä asioista ja ylläpitämään yhteistä keskustelua. Työhyvinvoinnin kehittämistä tukee työhyvinvointisuunnitelma, jossa huomioidaan työhyvinvointia edistävät toimenpiteet ja työssä kuormitusta aiheuttavat tekijät. Klubitaloissa tulee harkita työsuojeluvaltuutettujen ja luottamusmiesten kouluttamista sekä riskikartoitusten tekemistä.

Klubitaloissa tulee luoda selkeä toimintamalli työntekijöiden kehityskeskustelujen järjestämiseksi. Kehityskeskusteluja tulee järjestää säännöllisesti sekä tarvelähtöisesti ja niissä tulee ottaa puheeksi työntekijöiden työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Työntekijöiden vastualueiden ja työtehtävien suunnittelun tukena on mahdollista hyödyntää työntekijöiden yhteisiä ryhmäkehityskeskusteluja.

Klubitaloissa tulee olla kirjallinen perehdyttämissuunnitelma. Perehdyttämissuunnitelmaan tulee pitää sisällään sille asetetut tavoitteet, vastualueet, arviointi ja seuranta. Perehdyttäminen on käynnistettävä heti uuden työntekijän aloittaessa. Perehdytyksen merkitys korostuu myös työtehtävien

ja vastuualueiden muuttuessa sekä työntekijän palatessa takaisin töihin pitkän poissaolon jälkeen. Klubitalokoulutuksiin osallistuminen on keskeinen osa uusien työntekijöiden perehdyttämistä.

Työhyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että Klubitalojen työntekijämäärä ja työmäärä on mitoitettu oikein toiminnan laajuuteen nähden. Yksikkötyöskentelyssä on suosittava työpari- ja tiimityöskentelyä työntekijöiden työssä kuorittumisen vähentämiseksi.

Klubitalojen laatusuosituksissa ja laadunarvioinnissa tulee huomioida työhyvinvointia edistävien toimenpiteiden merkitys työntekijöiden työssä jaksamisen tukena. Hyvinvoivien ja työhön sitoutuneiden työntekijöiden merkitys on nähtävä koko klubitaloyhteisön hyvinvoinnin ja toiminnan kannalta tärkeänä.

LÄHTEITÄ

Aalto, M., Saari J. & Martimo, K-P. 2010. Työturvallisuus. Teoksessa Työstä terveyttä. Toim. K-P. Martimo, M. Antti-Poika & J. Uitti. Porvoo: WS Bookwell Oy, 137–149.

Ahola, K., Virtanen, M., Pirkola, S. & Suvisaari J. 2010. Työ ja mielenterveys. Teoksessa Suomalaisten työ, työkyky ja terveys 2000-luvun alkaessa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 11/2010. Toim. A. Aromaa ja S. Koskinen. Helsinki: Yliopistopaino.

Anderson, S. 1999. Fountain House 1948–1998. A Transforming Vision. New York: Fountain House, Inc.

Hietala, O., Valjakka, S. & Martikka, N. 2000. ”Täällä tehdään töitä itseä varten”. Klubitalot ja jäsentalot mielenterveyskuntoutuksen ja työllistymisen uusina vaihtoehtoina. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 65/2000. Helsinki: Yliopistopaino.

Hietala-Paalasmaa, O., Hujanen, T. Härkäpää K. & Reuter, A. 2009. Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot. Yhteisön tukea ja yksilöllistä kuntoutumista. Avustustoiminnan raportteja 20. Raha-automaattiyhdistys. Helsinki: Yliopistopaino.

Hänninen, E. 2012. Choices for Recovery. Community-Based Rehabilitation and the Clubhouse Model as Means to Mental Health Reforms. THL–Report 50/2012. Tampere: Juvenes Print - Tampere University Print Oy.

Juuti, P. 2010. Työhyvinvoinnin strategia – mitä sillä tarkoitetaan? Teoksessa Työhyvinvoinnin johtaminen. Toim. M. Suutarinen ja P-L. Vesterinen. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy, 45–55.

Järvinen, P. 2008. Menestyvän työyhteisön pelisäännöt. Juva: WS Bookwell Oy.

Valkonen, J., Peltola U. & Härkäpää, K. 2006. Työtä, tukea ja mielenterveyttä. Kokemuksia mielenterveyskuntoutujien työllistämismallista. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 75/2006. Helsinki: Yliopistopaino.

Vesterinen, P-L. 2010. Hyvät työyhteisötaidot luovat työhyvinvointia. Teoksessa Työhyvinvoinnin johtaminen. Toim. P-L Vesterinen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 111–117.

7.5 KLUBITALOISTAKO MALLIA MYÖS MUILLE RYHMILLE?

ESKO HÄNNINEN

Mielenterveyskuntoutujien tarpeisiin kehittynyt Fountain House -klubitalomenetelmä on vaatinut paljon työtä yhteisen näkemyksen rakentamiseksi kansainvälisen yhteistyön puitteissa. Klubitalojen kansainväliset laatusuositukset toimivat hyvin mielenterveyskuntoutujien toteuttamina heidän omissa jäsenyhteisöissään. Edellytyksenä on kuitenkin klubitaloyhteisön sitoutuminen jatkuvaan toiminnan kehittämiseen. Laadunarviointi varmistaa tuloksellisuuden, koska se perustuu kuntoutujajäsenten vertaistukeen, omatoimiseen arviointiin ja muiden Klubitalojen edustajien suorittamaan ulkoiseen arviointiin.

Malli on sovellettavissa myös muille vastaavaa yhteisöllistä tukea tarvitseville ryhmille. Helsingissä on jo toiminnassa aivovammaisten oma jäsenyhteisöllinen Klubitalo. Vastaavia periaatteita sovelletaan myös Tallinnassa ja Tanskassa vanhusten päivätoimintakeskuksissa. Siis vanhustenhuollonkin kasvaviin palvelutarpeisiin voidaan vastata kehittämällä heille soveltuva klubitalomalli. Eräät päihdehuollon kuntoutusyksiköt soveltavat toiminnassaan klubitaloperiaatteita. Syrjäytymisuhan alaisten nuorten työpajoista osa soveltaa klubitaloperiaatteita. Myös maahanmuuttajien kotouttamisen tukemiseksi on kehitetty klubitalotyyppejä yhteisöjä.

Klubitaloperiaatteita soveltamalla voidaan kehittää uusia innovatiivisia palvelumalleja laajempaan käyttöön sosiaali- ja terveydenhuollossa, mutta se vaatii systemaattista tuotekehitystyötä ja pitkäjänteistä kehittämistä. Yhteisöllisten Klubitalojen tärkein menestystekijä on jäsenlähtöisten tarpeiden ja odotusten tunnistaminen. Sitoutuminen ihmisten yhteiskunnallista osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja itsemääräämistä edistävien ratkaisujen toteuttamiseen on toiminnan peruseriaate.

7.6 SENIORIJÄSENTEN ODOTUKSIA KLUBITALOJEN KEHITTÄMISEKSI

PAULI LÖIJA & MARJUKKA FRIMAN-REINIKKA

Johdanto

Helsingin Klubitalo on toiminut kahdeksantoista vuotta ja osa edelleen aktiivisista jäsenistä on ollut mukana sen toiminnassa alusta tai alkutaipaleelta lähtien. Nyt he ovat jo ikääntymässä tai jo ikääntyneitä (yli 55-vuotiaita). Heidän asemansa huomioon ottaminen Klubitalon toiminnassa on jäänyt monella tavalla paitsioon, koska keskiössä on suuressa määrin jäsenten opiskelemaan ja työllistymiseen tukeminen. Ikääntyvien ja ikääntyneiden jäsenten tarpeet ja toiveet voivat olla hyvin erilaisia kuin nuorten ja keski-ikäisten jäsenten. Näistä ei kuitenkaan ole ollut tarkempaa tietoa.

Helsingin Klubitalolla toteutettiin alkuvuonna 2015 kysely Klubitalon senioriohjelmaa varten. Sen tarkoituksena oli kartoittaa toiveita niistä toimintamuodoista, joita yli 55-vuotiaat haluavat Klubitalolta. Kyselyyn tuli kaikkiaan 11 vastausta. Viisi kyselyyn vastannutta ilmoitti, että erilliselle senioriryhmälle voisi olla kysyntää. Helsingin Klubitalon jäsenistä 245 on yli 55-vuotiaita, joista 60 yli 65-vuotiaita. Kaiken kaikkiaan Helsingin Klubitalolla on annettu jäsenyys 1154 henkilölle (tilanne 6.8.2015), joista osa on menettänyt tai eronnut jäsenyydestään. Vuoden 2014 lopussa tosiasiallinen jäsenmäärä oli 1030. Yli 55-vuotiaiden osuus jäsenistöstä on siten noin neljännes ja yli 65-vuotiaiden osuus kuudesosa jäsenistöstä.

Kyselyssä oli kuusi kysymystä sekä mahdollisuus vapaalle sanalle. Eri kysymyksiin oli esitetty jonkin verran samoja vastauksia. Tässä koosteessa on kootuna kaikki esille tulleet teemat riippumatta siitä, mihin kysymykseen ajatus on annettu. Kaikki vastaajat eivät vastanneet jokaiseen kysymykseen, kun taas jotkut vastasivat useilla eri ajatuksilla kysymystä kohti.

Yleisiä toivomuksia

Eniten toivomuksia (N=10) esitettiin siitä, että iäkkäämpien jäsenten ikä ja kunto otettaisiin paremmin huomioon sekä se, että heidän työtahtinsa voisi olla nuorempia jäseniä rauhallisempi. Senioreilla on edelleen halua (N=4) käyttää aikaisempaa työkokemustaan ja perehdyttää nuorempia jäseniä Klubitalon tehtäviin (N=3). Iäkkäämmät jäsenet toivovat vuorovaikutusta nuorempien jäsenten kanssa, eivätkä halua tulla ulkoistetuiksi Klubitalon toiminnasta (N=3). Yhden vastaajan mielestä tulisi muistaa myös se, että seniorit eivät välttämättä enää halua Klubitalon paljon esillä pitämiin siirtymätöihin.

Tiedollisia toiveita

Senioreilla on tarvetta saada tietoa neuvontapalveluista (N=3). Lisäksi erilaiset atk- ja puhelimen käyttöön liittyvät koulutukset olivat toivelistalla (N=2). Myös uuden oppimiseen (N=2) liittyviä mahdollisuuksia toivottiin. Yksi vastaaja toivoi keskittymistä vaativia työtehtäviä varten erillisiä työtiloja.

Virkistys- ja harrastustoiminnan toiveita

Erilainen virkistys- ja harrastustoiminta sai paljon kommentteja. Erityisesti tarkentamatta toivettaan vastasi kuusi henkilöä. Eniten (N=5) esitettiin halukkuutta järjestää elämäntarinoiden kirjoitusryhmä. Myös seniori-ikäisille suunnattua jumppaa (N=5) toivottiin paljon. Keskustelukerho (N=4), sitä lähellä oleva sunnuntaikahvilatoiminta (N=1) ja historialliset teemat (N=1) olivat toivelistalla. Tansseja (N=3) ja musiikkia menneiltä ajoilta (N=2) kannatettiin toiminnaksi. Erilaiset toimintapäivät ja aivojumppa olivat yksittäisten vastaajien toivelistalla.

Johtopäätöksiä

Seniorit toivoivat erityisesti, että heidän ikänsä ja sen tuomat rajoitukset otettaisiin huomioon Klubitalon työpainotteisessa toiminnassa. Ikääntyneemmät jäsenet ovat valmiita tekemään Klubitalon töitä, mutta omaan tahtiinsa. Heillä on halukkuutta hyödyntää omaa osaamistaan, jota he tahtovat myös siirtää nuoremmille jäsenille.

Ikääntyvät ja ikääntyneet jäsenet toivovat aivan erityisesti erilaista virkistys- ja harrastustoimintaa. Erilaiset liikunnalliset toiveet olivat paljon esillä. Seniorijäsenet haluavat myös keskustelu-, yhdessäolo- ja teemaryhmiä sekä ohjattua elämäkerran kirjoittamisryhmää.

Jäsenet eivät itse ole halukkaita toimimaan ryhmien vetäjinä.

*New Yorkin Fountain House,
maailman ensimmäinen Klubitalo.*

7.7 TYÖTÄ JÄSENILLE OSUUSKUNNISTA JA YRITYKSISTÄ – OSALLISUUTTA TAIDEGALLERIASTA

ESKO HÄNNINEN

Lisätäkseen jäsenten työllistymisvaihtoehtoja New Yorkin Fountain House Klubitalon uuden vuosituhannen avauksia ovat olleet sosiaalisten osuuskuntien ja yritysten perustaminen. Vuonna 2000 avattiin myös taidegalleria koulutus- ja työskentelystudioineen tukemaan taiteellisesti lahjakkaiden jäsenten kehittymistä menestyviksi taiteilijoiksi, mikä edistää heidän sosiaalista osallisuuttaan lisäten heidän itsensä ja teostensa arvostusta yleisön silmissä.

Sosiaaliset osuuskunnat

Fountain House on perustanut jäseniään varten useampia sosiaalisia osuuskuntia rohkaistakseen heitä yrittäjyyteen. Kyseessä oli lähinnä pienyrityksinä toimivien osuuskuntien kehittäminen yhdessä kuntoutujajäsenten kanssa. Fountain House järjestää näille osuuskunnille neuvontaa, ohjausta, rahoitus-apua ja tukea hallinnollisissa tehtävissä. Useimmilta jäseniltä puuttuu perinteiset yrittäjyysvaatimukset – koulutus sekä työ- ja luottohistoria – joita pienyritysten edistämisvirastot ja kauppakamarit edellyttävät yrityslainojen ja muun tuen myöntämisen ehtoina.

Sosiaalisilla osuuskunnilla on suhteellisen vaatimattomat pääomitarpeet liiketoiminnalleen ja ne ovat osoittautuneet kannattaviksi sijoituksiksi. Selvitysten mukaan pienosuuskunnat tuottavat yhteiskunnallisia hyötyjä (SROI, social return on investments) auttamalla ihmisiä irtaantumaan hoito- ja palveluriippuvuudesta ja sosiaaliturvaetuksista kohti itsemääräämistä ja tavoitetilaa, missä he ansioillaan kattavat ainakin osan toimeentulostaan.

Fountain Housen jäsenet omistavat kyseiset sosiaaliset osuuskunnat ja he pyörittävät niiden päivittäistä liiketoimintaa. Seuraavassa esitellään kaksi sosiaalista osuuskuntaa:

- *Phoenix Collective* perustettiin tuottamaan jatkuvaa neuvontaa ja ohjausta muille voittoa tavoitteleville osuuskunnille. Sen toimisto sijaitsee Fountain Housen toimistotiloissa erillisyyksikkönä ja se tuottaa muille osuuskunnille erilaisia tukipalveluja kuten päivittäisten hallintorutiinien tukea, kirjanpitoa ja tietohallinnon ATK-palveluja taloussuunnittelua ja raportointia varten.
- *La Luna Enterprises* myy talonmies-, huolto- ja vartiointipalveluja sekä osavaltion että kaupungin omistamille puistoille kuten mm. Jackson Parks Alliance. Se hoitaa vastaavia tehtäviä myös Fountain Housen taidegalleriassa.

Sosiaaliset yritykset

Sosiaalisen yritystoiminnan perusidea on, että sen avulla pyritään saavuttamaan taloudellisen tuloksen lisäksi myös yhteiskunnallisia hyötyjä ja muita positiivisia vaikutuksia (double bottom-line periaate). Sosiaaliset yritykset myyvät laadukkaita tuotteita tai palveluja asiakkailleen samalla kun ne työllistävät työelämän marginaalissa tai ulkopuolella olevia henkilöitä tarjoten heille mahdollisuuden oppia työpaikoilla yleensä tarvittavia sosiaalisia ja työtehtävissä vaadittuja taitoja.

Klubitalon jäsenet oppivat sosiaalisissa yrityksissä myös elinkeinojen toimialakohtaisia erityistaitoja ja muita valmiuksia, jotka ovat siirrettävissä työmarkkinoille joko yritysten tai julkishallinnon työpaikoille.

Linking Lives Enterprises on Fountain House Klubitalon *pienyrityshautomo*, mikä on onnistunut luomaan neljä sosiaalista yritystä ja niitä esitellään seuraavassa:

- *Jack Rabbit Deliveries* on polkupyörillä liikkuva kuriiripalvelu, mikä toimittaa tilaajille verkkokaupoista, maatilatoreilta ja muista markkinapaikoista tilattuja ruoan valmistukseen liittyviä tuotteita ja/tai valmisruokia.
- *Bluebird Designs* on kukka-asetelmien tekemiseen ja puutarhaistutuksiin ja niiden hoitoon erikoistunut yritys. Lisäksi se myy erilaisia yrityslahjoja ja maisemointipalveluja asiakkailleen.
- *Clever Cheetah Catering* on ateriatuotanto- ja tapahtumatuottajayritys, jonka asiakkaita ovat mm. maailmanlaajuisen lääke- ja kemikaaliyritys Johnson and Johnsonin New Yorkin toimipiste sekä Sunovion.
- *Rock Dove Industrial Services* myy asiakasyrityksille ammatillisesti hoidettuja sille ulkoistettuja postinkäsittelypalveluja.

LÄHDE: *Fountain House Clubhouse online: <http://www.fountainhouse.org/what/model/employment>*

FOUNTAIN HOUSE GALLERY

Taidegalleria Fountain House New York

New Yorkin Fountain House Klubitalon yhteydessä on toiminut vuodesta 2000 lähtien oma taidegalleria taiteellisesti lahjakkaille jäsenille ja taiteilijoille, joilla on tai on ollut jokin mielen sairaus.

Galleriassa toimii myös Klubitalojen jäsenistä nykyisiä ja tulevia taiteilijoita opastava koulutus- ja työskentelystudio.

Galleria on osa Fountain House Klubitalon mielenterveyskuntoutujien syrjinnän vastaista anti-stigma -työtä. Se tarjoaa turvallisen näyttely- ja työskentely-ympäristön kuntoutujille, jotka haluavat ilmaista itseään ja tulkita elinympäristöään omista näkemyksistään lähtien esimerkiksi kuvataiteiden avulla (maalaukset, valokuvaus, videotaide ja veistotaide).

Gallerian toimintaa rahoitetaan sekä lahjoitusvaroin että New Yorkin kaupungin kulttuuribudjetista. Kaupungin hallinnossa galleriaa pidetään arvokkaana lisänä muun taidetarjonnan täydentäjänä ja yhtenä vetonaulana matkailijoille. Galleria myy taiteilijoiden alkuperäisiä teoksia halukkaille. Lisäksi sillä on laajat yhteistyöverkostot vastaavien taiteilijoiden ja näyttelykuraattoreiden ja kulttuuri-instituutioiden kanssa maailmanlaajuisesti. Riippumatta siitä, miten taiteilijat ovat oppineet luomaan taidettaan, Fountain House Galleria tarjoaa heille mahdollisuuden täydentää heidän taiteellista kehitystään. Samalla New Yorkin kaupunki on saanut uuden elinvoimaisen lisän ennestään rikkaaseen taideyhteisöön.

Gallerialla on ollut vuodesta 2009 lähtien myös vierailevien mielen sairauksien kanssa elävien taiteilijoiden ohjelma, jonka puitteissa esitellään eri puolilla maailmaa asuvien mielenterveyskuntoutujien taidetta. Tämän ohjelman puitteissa myös *Jere Pohjonen* Lahden Klubitalosta oli kutsuttu Fountain House Klubitaloon esittelemään kahden viikon ajaksi omaa taidettaan toukokuussa 2014. Näyttelyssä oli esillä yhteensä hänen 20 maalaustaan.

Fountain House Galleriassa esillä olleita taideteoksia on ostettu jo yli 400 julkiseen ja yksityiseen taidekokoelmaan. Lisäksi gallerian taideteoksia on esitelty lukuisissa taidetapahtumissa ja näyttelyissä Yhdysvalloissa ja muissa maissa.

LÄHDE: <http://fountaingallerynyc.com/About.cfm>

Gallerian osoite: FOUNTAIN HOUSE GALLERY • 702 Ninth Avenue • New York NY 10019

ESIMERKKI KLUBITALON YHTEISKUNNALLISISTA TUKIPALVELUISTA (SOSIAALINEN LUOTOTUS)

Talouteni oli huonossa jamassa, velkaa oli kertynyt vuosien varrella tuhansia euroja. Kävin usein ravintoloissa laskematta seurauksia. Sitten heräsin todellisuuteen. Tiesin, että minun oli vähennettävä ravintoloissa käyntiä ja pelaamista, ja muutettava elämäntapojani, että selviän. Siinä prosessissa sain apua myös Klubitalolta.

Puhuin taloudellisesta tilanteestani Klubitalolla, kerroin rehellisesti tilanteestani. Klubitalolla työntekijä ehdotti minulle sosiaalisen luoton hakemista kaupungilta. Kävimme yhdessä työntekijän kanssa paperit läpi, ja menimme yhdessä myös keskustelemaan velkaneuvojan kanssa ja jättämään hakemus. Sain sieltä parin kuukauden päästä myönteisen päätöksen.

Aluksi jouduin olemaan edunvalvonnassa, joka oli määräaikainen. Totesimme sitten yhdessä edunvalvojan kanssa, että sitä ei kannata jatkaa. Päätimme, että yritän selviytyä omin avuin.

Olen saanut tilanteeni hallintaan, ja maksanut jo yli puolet veloistani. Nykyisin isäni toimii uskottuna miehenä. Tälläkin hetkellä säästän pikku summia kuukausittain, ja hoidan raha-asiani. Pyrkimyksenä on tavata tytärtäni kesällä. Hän asuu ulkomailla, joten säästän sitäkin varten. Itse koen tilanteeni hyvänä nykyisin. Sydänvikani vuoksi olen saamassa myös kuntoutusjakson kolme kertaa vuoden sisällä.

Kiitän kaikkia saamastani tuesta!

Jaakko, Klubitalon jäsen (nimi tekaistu)

8. TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA KLUBITALOJEN TOIMINNAN JA TALouden TURVAAMISEKSI

8.1 SUOMEN MIELENTERVEYSPOLITIIKAN KEHITTÄMINEN VAATII TEHOSTAMISTA

Suomessa on vuodesta 1990 lähtien ollut voimassa mielenterveyslaki (L 1116/1990), jossa on määritelty ensisijaisiksi avohoitopalvelujen kehittäminen ja yhteistyö muiden tahojen kanssa. Silti valtaosa psykiatrisen terveydenhuollon voimavaroista on yhä sidottu sairaalahoidon ylläpitämiseen.

Suomen 2020-luvun mielenterveyspolitiikka on rakennettava kansainvälisten suositusten periaatteille: WHO:n ”pyramidimalli”, YK:n asiantuntijajärjestöjen yhteiset suositukset ”yhteisölähtöisen kuntoutuksen (CBR) suunta-viitoiksi”, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, sekä tammikuussa 2016 hyväksytty ”Euroopan toimintaohjelma mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi”. Suosituksia on esitelty lähemmin tämän kirjan luvuissa 2.1 – 2.3.

Kaikkien mielenterveyspolitiikan kehittämissuositusten tavoitteena oleva palvelujärjestelmän rakennemuutos tiivistyy Maailman terveysjärjestön ”pyramidimallin” toteuttamista koskeviin toimenpiteisiin (WHO 2009: 21–23):

- Pyramidirakenteen perustan muodostavat henkilöiden valmentaminen mielenterveysongelmien itsehallintaan (psykoedukaatio), oma-apu- ja vertaistukiryhmiin osallistuminen, perheiden ja/tai läheisten perehdytys oikeanlaisen tuen antamiseen, ongelmatilanteiden hallintaan ja huumaavien aineiden käytön vaaroihin.
Tähän tasoon kuuluvia tukitoimintoja tarvitaan määrällisesti eniten, mutta niiden kustannukset henkilöä kohti ovat alhaisimmat.
- Asuinyhteisöissä jo olevien, muiden kuin terveydenhuollon voimavarojen hyödyntäminen, kuten opetusalan ammattilaisten, sosiaalitoimen ja poliisi- ja turvallisuushenkilöiden tuki, aikuiskoulutusyksiköiden, uskontokuntien, erilaisten järjestöjen ym tahojen tarjoamiin toimintoihin osallistuminen.
Klubitalojen yhteisölliset tukimuodot kuuluvat pääosin tähän ja edelliseen kerrokseen. Tämänkaltaisia toimintoja tarvitaan toiseksi eniten, ja myös näiden toimintojen kustannukset ovat henkilöä kohti huomattavan edulliset.
- Pyramidin kaksi keskikerrosta rakentuu mielenterveyspalvelujen liittämistä yhteen perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen ja muiden peruspalvelujen kanssa, sekä yhteisölähtöisten mielenterveysyksiköiden ja toimintojen perustamisesta.
Klubitalojen toiminta kuuluu erityisesti kuntoutujajäsenten opintoihin, työllistymiseen, asumiseen ja edunvalvontaan liittyviltä osin eli viranomaisyhteistyön osalta tähän kerrokseen.
- Pyramidimalli kehottaa keskittämään kaiken psykiatrisen sairaalahoidon yleissairaaloihin.
- Lopulta malli kehottaa rajoittamaan psykiatrisen sairaalahoidon käytön vain lyhytaikaisiin kriisitilanteisiin keskittyviin hoitoihin. Tämä on kallein ja vähiten tarvittu mielenterveyspalvelujen osa, mikäli pyramidin alemmat kerrokset on organisoitu suositusten mukaan.

8.2 KLUBITALOTOIMINNAN KEHITTÄMISTAVOITTEET VUOTEEN 2025

Klubitalot ovat parhaimmillaan – silloin kun niiden voimavarat on mitoitettu oikein – seudullisesti toimivia yhteisöllisen psykososiaalisen kuntoutumisen keskuksia. Ne toimivat jatkuvassa yhteistyössä mielenterveysalan toimijoiden ja jäsentensä yhteiskunnallista osallisuutta edistävien muiden tahojen kanssa. Suomen Klubitalot ry ja paikalliset Klubitalot haluavat olla osa Suomen mielenterveyspolitiikan kehittämistä kohti Maailman terveysjärjestön pyramidimallin toteutumista.

Tässä tarkoituksessa Suomen Klubitaloilla on kolme keskeistä tavoitetta vuoteen 2025:

1. Nykyisten Klubitalojen rahoituksen turvaaminen maakuntahallinnon ja SOTE-uudistuksen tullessa voimaan todennäköisesti vuodesta 2019 alkaen.
2. Klubitalomenetelmän juurruttaminen koko maassa osaksi paikallista ja alueellista mielenterveyspolitiikkaa.
3. Uusien Klubitalojen perustaminen alueille, joilla niitä ei vielä ole.

Nykyisten Klubitalojen rahoituksen turvaaminen

Tavoitteena on, että vuodesta 1995 noudatettu kuntien ja RAY:n voittovaroista osoitettu yhteinen *kumppanuusrahoitus* voisi jatkua itsehallintomaakuntia ja SOTE-uudistusta koskevan lainsäädännön tultua voimaan. Tähän liittyen kaksi vaihtoehtoa on nähtävissä: (a) klubitalotoiminta jatkuu kansalaisjärjestöve-toisena osana kunnille jääviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä, jolloin nykyinen rahoitusmalli jatkuisi kuntien ja uuden rahapelimonopoliyhtiön yhteisrahoituksena; tai (b) itsehallintomaakunnille luodaan lainsäädännössä vastaava mahdollisuus kumppanuusrahoitukseen kuin on ollut kunnilla aikaisemmin.

Kolmas mahdollinen vaihtoehto on, että joku tai jotkut itsehallintomaakunnista päättäisi sisällyttää klubitalotoiminnan osaksi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelmaa, jolloin maakunnan Klubitalojen rahoitus olisi osa maakunnan rahoittamaa palvelukokonaisuutta. Tälle vaihtoehdolle ei liene myöskään estettä, ellei lainsäädännöstä muuta johdu.

Rahoituksen turvaamisen yhteydessä on myös tiedostettava, että parhaisiin vaikuttavuustuloksiin yltävät sellaiset Klubitalot, joilla on rahoitus työntekijöiden palkkaamiseen kaikille keskeisille klubitalomenetelmän osa-alueille. Kokemus on osoittanut, että yhteistyö muun muassa oppilaitosten, yritysten ja muiden työnantajien kanssa edellyttää näiden toimialojen erityisosaamista. Osaamisen puuttuessa Klubitalo ei myöskään saa aikaan yhteistyötä oppilaitosten ja/tai työnantajien kanssa siirtymätöiden ja tuetun työllistymisen työpaikkojen järjestämiseksi. Tällainen tilanne vallitsee noin kymmenessä Klubitalossa.

Klubitalomenetelmä osaksi kuntien ja maakuntien mielenterveyspolitiikkaa

Yhdessä muiden tuloksellisten yhteisölähtöisten avohuollon palvelujen kanssa klubitalomalli tulisi juurruttaa osaksi paikallista ja maakuntien alueellista mielenterveyspolitiikkaa. Kansallisella tasolla klubitalomenetelmä on ollut osa mielenterveyspalvelujen kehittämistä 1990-luvulta lähtien. Menetelmä sisältyi myös 2000-luvun alussa hyväksytyihin sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton yhteisiin kuntien mielenterveyspalvelujen laatusuosituksiin. Klubitalomenetelmän käyttöönotto koko maassa oli yksi MIELI 2009–2015 –kehittämissuunnitelman tavoitteista mutta toteutui vain osittain.

Klubitalomenetelmä olisi neuvoteltava osaksi Itsehallintomaakuntien ja SOTE-alueiden mielenterveyspalvelujen järjestämis- ja tuotantosuunnitelmia, sekä toisaalta osaksi niiden kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelmia, jotka jatkavat kumppanuusrahoitusta Klubitalojen taustayhteisöjen kanssa. Tämä edellyttää koko maan kattavaa neuvottelukierrosta, mitä varten tarvittaisiin vuoteen 2020 jatkuvaa erillistä vaikuttamisprojektia.

Suomen Klubitalot ry on varautunut osaltaan hakemaan edellä mainittua projektirahoitusta ja tarjoutuu yhteistyöhön Mielenterveyden Keskusliitto ry:n, Omaiset mielenterveystyön tukena ry:n ja Suomen mielenterveysseura ry:n kanssa, jotka ovat myös aiemmin olleet mukana monissa Klubitalojen perustamis- ja kehittämishankkeissa.

Uusien Klubitalojen perustaminen

Tavoitteena on uudistaa MIELI 2009–2015 -ohjelmaan sisältynyt tavoite: Yhteisöllisten psykososiaalisen kuntoutumisen keskusten eli matalan kynnyksen Klubitalojen verkosto laajennetaan koko maan kattavaksi ja sen tarpeenmukaiseen laajuuteensa vuoteen 2025 mennessä. Jäsenet osallistuvat kokemusasiantuntijoina kaikkeen klubitalotoiminnan kehittämiseen ja yhteistyösuhteiden ylläpitämiseen muiden tahojen kanssa.

Klubitaloissa kuntoutujien osallisuutta yhteiskuntaan edistetään muun muassa opinto-ohjauksen, tuetun koulutuksen, työpainotteisen päiväohjelman sekä työvalmentajien ohjaamia siirtymätöiden ja tuetun työllistymisen menetelmiä käyttäen. Tavoitteena on jäsenten itsenäinen osa- tai kokoaikainen työllistyminen, tai muilla tavoin lisääntynyt mielekäs osallistumisaktiivisuus tarjolla oleviin yhteiskunnallisiin toimintoihin.

Klubitaloverkoston laajentumistavoite on tarkoitus toteuttaa vaiheittain: *I vaiheessa* pyritään perustamaan uudet Klubitalot niihin maakuntien keskuskaupunkeihin, joissa sellaista ei vielä ole (kuusi maakuntaa ja niiden keskuskaupungit sekä Kouvola: Turku, Mikkeli, Joensuu, Seinäjoki, Vaasa, Kokkola ja Kouvola). *II vaiheessa* käynnistetään Klubitalojen perustamistoimet niissä maakuntien seutukunnissa, joiden väkiluku on vähintään 50 000 asukasta ja joilla ei vielä ole klubitalotoimintaa. Tilastokeskuksen mukaan (2013: 12) sellaisia seutukuntia on 10, ja vastaavia seutukuntia joissa on 30 000–50 000 asukasta on myös 10. Joten klubitaloverkoston realistinen laajuus Suomessa on todennäköisesti noin 50–55 Klubitalon suuruusluokkaa.

Uusien Klubitalojen perustamiseksi toimitaan yhteistyössä muiden mielen-terveysalan järjestöjen kanssa.

LÄHTEET:

Salmisaari Timo (2015): Tuollainen voikin onnistua – viiden vuoden tarkastelua kaleidoskoopin läpi. Teoksessa Partanen Airi, Moring Juha ym (toim.): Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Miten tästä eteenpäin? THL työpäpaperi 20/2015. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere, 2015: 183–219.

Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2013. Tilastokeskus, Edita Prima Oy, Helsinki 2013.

WHO – World Health Organization (2009): Improving health systems and services for mental health. Geneva 2009: 21–23.

LIITE 1.

Kansainväliset Klubitalojen laatusuositukset 2015

Klubitalojen kuntoutumismalli määrittää klubitalotoiminnan kansainvälisissä laatusuosituksissa, joista maailmanlaajuinen klubitaloyhteisö on sopinut konsensusperiaatetta noudattaen. Näissä suosituksissa ilmaistut periaatteet ovat klubitaloyhteisön menestyksen kannalta keskeisessä asemassa autettaessa psyykkisesti sairastuneita ihmisiä tulemaan toimeen ilman sairaalahoitoa ja samalla saavuttamaan sosiaalisia, taloudellisia, koulutuksellisia ja ammatillisia tavoitteitaan. Laatusuositukset toimivat myös jäsenten perusoikeuksien määrittelyä ja eettisenä ohjesääntönä henkilökunnalle, hallitukselle ja hallintoon osallistuville henkilöille. Klubitalon tulee toimia paikkana, joka kunnioittaa jäseniään ja luo heille mahdollisuuksia kehittymiseen, elämänhallintaan ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Laatusuositukset luovat pohjan Klubitalojen laadun ja vaikuttavuuden arvioinnille maailman klubitalojärjestön (Clubhouse International) akkreditointiprosessissa.

Kahden vuoden välein maailmanlaajuinen klubitaloyhteisö käy läpi laatusuositukset ja muuttaa niitä tarpeen mukaan. Tätä prosessia ohjaa maailman klubitalojärjestön komitea (Standards Review Committee), joka koostuu eri puolilla maailmaa toimivien, akkreditoitujen Klubitalojen jäsenistön ja henkilökunnan edustajista.

JÄSENYYS

1. Jäsenyys on vapaaehtoinen ja aikarajoitteeton.
2. Klubitalo päättää uusien jäsenien hyväksymisestä. Jäseneksi pääsee kuka tahansa henkilö, jolla on tai on ollut mikä tahansa mielen sairaus, ellei hän sillä hetkellä merkittävästi uhkaa klubitaloyhteisön yleistä turvallisuutta.
3. Jäsenet valitsevat, kuinka he hyödyntävät Klubitaloa ja keiden henkilökuntaan kuuluvien kanssa he työskentelevät. Jäseniä ei velvoiteta osallistumiseen sopimusten, aikataulujen tai sääntöjen avulla.
4. Kaikilla jäsenillä on tasavertainen oikeus käyttää kaikkia Klubitalon tarjoamia mahdollisuuksia riippumatta diagnoosistaan tai toimintakyvystään.
5. Jäsenet voivat halutessaan olla mukana kirjoittamassa kaikkia asiakirjoja, jotka koskevat heidän osallistumistaan Klubitalon toimintaan. Kaikki tällaiset asiakirjat allekirjoittaa sekä jäsen että henkilökuntaan kuuluva.
6. Jäsenillä on oikeus palata milloin tahansa klubitaloyhteisöön poissaolon pituudesta riippumatta, mikäli heidän paluunsa ei aiheuta uhkaa klubitaloyhteisölle.
7. Klubitalolla on tehokas järjestelmä yhteyden pitämiseksi niihin jäseniin, jotka eivät käy Klubitalolla, alkavat eristäytyä yhteiskunnasta tai ovat sairaalahoidossa.

HENKILÖSUHTEET

8. Kaikki Klubitalon kokoukset ovat avoimia sekä jäsenille että henkilökunnalle. Klubitalolla ei ole sellaisia muodollisia, pelkästään jäsenille tai pelkästään henkilökunnalle tarkoitettuja kokouksia, joissa keskusteltaisiin toimintaan liittyvistä päätöksistä ja jäseniin liittyvistä asioista.
9. Klubitalossa on henkilökuntaa riittävästi tukemaan jäsenten sitoutumista, mutta niin vähän, ettei henkilökunta selviydy velvollisuuksistaan ilman jäsenten aktiivista osallistumista.
10. Klubitalon henkilökunnalla on yleisluonteinen työnkuva. Koko henkilökunnalla on yhteinen vastuu työllistymisestä, asumisesta, ilt-, viikonloppu- ja juhlapäivätoiminnasta sekä yksiköiden toiminnasta. Klubitalon henkilökunnalla ei ole klubitalotyön ohella muita suuria velvoitteita, jotka ovat ristiriidassa jäsenten ja henkilökunnan suhteiden erityisluonteen kanssa.
11. Vastuu Klubitalon toiminnasta on jäsenillä ja henkilökunnalla ja viime kädessä Klubitalon johtajalla. Keskeistä tässä vastuussa on jäsenten ja henkilökunnan sitoutuminen kaikkeen Klubitalon toimintaan.

TILAT

12. Klubitalo on erillinen toimija, jolla on oma nimi, osoite ja puhelinnumero.
13. Klubitalolla on omat toimitilat. Se on erillään mielenterveyskeskuksista ja laitoksista, eikä sen tiloja käytetä muuhun toimintaan. Klubitalon tilat on suunniteltu niin, että ne mahdollistavat työpainotteisen päivän ja ovat samalla viihtyisät ja kooltaan tarkoituksenmukaiset sekä viestittävät arvostusta ja kunnioitusta.
14. Jäsenet ja henkilökunta pääsevät kaikkiin Klubitalon tiloihin. Pelkästään henkilökunnalle tai pelkästään jäsenille tarkoitettuja tiloja ei ole.

TYÖPAINOTTEINEN PÄIVÄ

15. Työpainotteinen päivä sitouttaa jäsenet ja henkilökunnan yhdessä, rinta rinnan, huolehtimaan Klubitalon toiminnasta. Klubitalo kiinnittää päähuomion jäsenten vahvuuksiin, taipumuksiin ja kykyihin, joten Klubitalon työpainotteiseen päivään ei saa sisältyä lääkehoitoa eikä päiväkeskus- tai terapiatoimintaa.
16. Klubitalolla tehdään yksinomaan työtä, joka syntyy Klubitalon toiminnasta ja klubitaloyhteisön kehittämisestä. Maksullinen tai ilmainen työ ulkopuolisille henkilöille tai yhteisöille ei ole hyväksyttävää. Jäsenille ei makseta palkkaa mistään klubitalotyöstä, eikä mitään keinotekoisia palkkiojärjestelmiä ole.
17. Klubitalo on avoinna vähintään viitenä päivänä viikossa. Työpainotteinen päivä vastaa tavanomaisia työaikoja.
18. Klubitalo on organisoitu yhdeksi tai useammaksi työyksiköksi, joissa kussakin on riittävästi henkilökuntaa, jäseniä ja mielekästä työtä täysipainoisen ja sitoutumista tukevan työpainotteisen päivän toteuttamiseksi. Yksiköiden kokouksia pidetään jäsenten ja henkilökunnan suhteiden ylläpitämiseksi sekä päivän töiden organisoinniseksi ja suunnittelemiseksi.
19. Kaikki Klubitalon työ on suunniteltu auttamaan jäseniä saamaan takaisin omanarvontuntonsa, itseluottamuksensa ja mielekkyyden elämälleen. Sen ei ole tarkoitus olla mihinkään tiettyyn työhön valmentavaa koulutusta.
20. Jäsenillä on mahdollisuus osallistua kaikkiin Klubitalon töihin, myös hallintoon, tutkimukseen, jäseneksi ottoon ja perehdyttämiseen, yhteydenpitoon poissaoleviin jäseniin sekä henkilökunnan työhönottoon, valmennukseen ja arviointiin, suhdetoimintaan, edunvalvontaan ja Klubitalon vaikuttavuuden arviointiin.

TYÖLLISTYMINEN

21. Klubitalo mahdollistaa jäsentensä paluun ansiotyöhön siirtymätyön, tuetun työllistymisen ja itsenäisen työn avulla. Siksi Klubitalolla ei ole jäsenten työllistymistä varten sisäistä liiketoimintaa, erillisiä liikeyrityksiä eikä suojatyoaikoja.

Siirtymätyö

22. Klubitalolla on oma siirtymätyöohjelma, joka tarjoaa jäsenoikeutena mahdollisuuksia avoimilla työmarkkinoilla työskentelyyn. Klubitalon siirtymätyöohjelmaan kuuluu oleellisena piirteenä se, että Klubitalo takaa sijaisen kaikille siirtymätyöpaikoille jäsenten poissaolojen ajaksi.

Lisäksi siirtymätyöohjelma täyttää seuraavat peruskriteerit:

- a. Halu tehdä työtä on tärkein yksittäinen tekijä, joka ratkaisee mahdollisuuden päästä siirtymätyöhön.*
- b. Jäsenellä on mahdollisuus päästä uuteen siirtymätyöpaikkaan riippumatta siitä, kuinka hyvin hän on onnistunut edellisissä siirtymätyöpaikoissa.*
- c. Jäsenet työskentelevät työnantajan toimitiloissa.*
- d. Työnantaja maksaa suoraan jäsenille yleisen palkkatason mukaisen palkan mutta vähintään minimipalkan.*
- e. Siirtymätyöpaikat kattavat laajan valikoiman erilaisia työmahdollisuuksia.*
- f. Siirtymätyö on osa- ja määräaikaista, yleensä 15–20 tuntia viikossa, kestoltaan 6–9 kuukautta.*
- g. Jäsenten valitseminen ja valmentaminen siirtymätyöhön on Klubitalon, ei työn antajan vastuulla.*
- h. Klubitalon jäsenet ja henkilökunta laativat siirtymätyöpaikkoja koskevia raportteja kaikille asianomaisille tahoille, jotka käsittelevät jäsenten etuuksia.*
- i. Siirtymätyöpaikoista vastaavat Klubitalon henkilökunta ja jäsenet, eivät siirtymätyöhön erikoistuneet henkilöt.*
- j. Klubitalon sisällä ei ole siirtymätyöpaikkoja. Taustaorganisaatiossa olevien siirtymätyöpaikkojen tulee olla Klubitalon ulkopuolella ja täyttää edellä mainitut kriteerit.*

Tuettu työllistyminen ja itsenäinen työ

23. Klubitalolla on tuetulle työllistymiselle ja itsenäiselle työlle omat ohjelmat, joiden tarkoitus on auttaa jäseniä hankkimaan työtä, säilyttämään työpaikkansa ja saamaan entistä parempia työpaikkoja. Tuetulle työllistymiselle on ominaista se, että Klubitalo pitää yhteyttä jäseniin ja työnantajaan. Jäsenet ja henkilökunta ratkaisevat yhdessä, millaista tukea ja kuinka usein tarvitaan ja missä paikassa tätä tukea annetaan.
24. Itsenäisessä työssä käyvillä jäsenillä on edelleen käytettävissään kaikki Klubitalon tukimuodot ja palvelut, kuten etuuksiin liittyvä etujen ajaminen sekä apu asuntoasioissa ja hoidollisissa, oikeudellisissa, taloudellisissa ja henkilökohtaisissa asioissa. Heillä on edelleen myös oikeus osallistua Klubitalon ilta- ja viikonlopputoimintaan.

KOULUTUS

25. Klubitalo auttaa jäseniä pääsemään ammatillisiin ja koulutuksellisiin tavoitteisiinsa hyödyntämällä paikkakunnan koulutusmahdollisuuksia. Jos Klubitalolla on myös sisäistä koulutustoimintaa, siinä hyödynnetään merkittävästi jäsenten opetus- ja ohjaustaitoja.

TALON TOIMINTA

26. Klubitalo sijaitsee alueella, jonne pääsee paikallisliikenteen kulkuneuvoilla niin, että sekä toimintaan osallistuminen että siirtymätyössä käyminen on mahdollista. Klubitalo tarjoaa tai järjestää toimivia vaihtoehtoja silloin, kun julkiset kulkuyhteydet ovat puutteelliset.
27. Klubitalon jäsenet ja henkilökunta tarjoavat yhteiskunnallisia tukipalveluja. Yhteiskunnalliset tukipalvelut on sijoitettu Klubitalon työyksiköihin. Niihin kuuluu oikeuksiin ja etuuksiin liittyvä apu, asuminen ja terveiden elämäntapojen edistäminen sekä apu laadukkaiden terveydenhoidon, mielenterveyden, lääkinnän ja päihdehuollon palvelujen hankkimisessa.
28. Klubitalo on sitoutunut järjestämään kaikille jäsenille valikoiman turvallisia, asianmukaisia ja kohtuuhintaisia asumisvaihtoehtoja, myös mahdollisuuksia itsenäiseen asumiseen. Klubitalolla on käytettävissään nämä kriteerit täyttäviä asumismahdollisuuksia, tai ellei ole, Klubitalo kehittää oman asunto-ohjelmansa.

Klubitalojen asunto-ohjelmat täyttävät seuraavat peruskriteerit:

- a. Jäsenet ja henkilökunta vastaavat toiminnasta yhdessä.*
 - b. Jäsenet asuvat asunnoissaan omasta halustaan.*
 - c. Jäsenet valitsevat asuntonsa sijainnin ja huonetoverinsa.*
 - d. Toimintatapoja ja -periaatteita kehitetään Klubitalon muun kulttuurin kanssa yhdenmukaisella tavalla.*
 - e. Tuen määrää lisätään tai vähennetään jäsenen kulloistenkin tarpeiden mukaan.*
 - f. Jäsenet ja henkilökunta ylläpitävät aktiivisesti yhteyksiä auttaakseen jäseniä säilyttämään asuntonsa etenkin sairaalahoitajaksojen aikana.*
29. Klubitalo arvioi vaikuttavuuttaan objektiivisesti ja säännöllisesti, mihin kuuluu maailman klubitaloverkoston akkreditointi.
 30. Klubitalon johtaja, jäsenet, henkilökunta ja muut asianosaiset osallistuvat klubitalomallia käsittelevään kattavaan kahden tai kolmen viikon koulutukseen koulutuskeskusoikeudet saaneessa Klubitalossa.
 31. Klubitalolla on virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa iltaisin ja viikonloppuisin. Juhlapäiviä vietetään niiden varsinaisina kalenteripäivinä.

RAHOITUS, JOHTO JA HALLINTO

32. Klubitalolla on itsenäinen hallitus, tai jos se on liittynään taustaorganisaatioon, sillä on erillinen neuvoo-antava hallitus. Tämä koostuu henkilöistä, jotka ovat sellaisessa yhteiskunnallisessa asemassa, että he voivat tarjota Klubitalolle taloudellista, oikeudellista, lainsäädännöllistä, työllistymistä edistävää, potilasetujärjestöihin liittyvää ja yhteiskunnallista tukea sekä etujen ajamista.
33. Klubitalo laatii oman budjettinsa ja noudattaa sitä. Hallitus hyväksyy budjetin tai neuvoo-antava hallitus tukee sitä. Hallitus tai neuvoo-antava hallitus tarjoaa materiaalia ja antaa suosituksia budjettia varten ennen tilikauden alkua ja seuraa budjetin toteutumista säännöllisesti tilikauden aikana.
34. Henkilökunnan palkat ovat kilpailukykyisiä verrattuina vastaavista tehtävistä maksettaviin palkkoihin mielenterveysalalla.
35. Klubitalolla on asiaan liittyvien viranomaisten tuki ja kaikki tarpeelliset luvat. Klubitalo toimii yhteistyössä sellaisten henkilöiden ja organisaatioiden kanssa, jotka voivat lisätä Klubitalon vaikuttavuutta yhteiskunnassa.
36. Klubitalolla on avoimia keskustelutilaisuuksia ja toimintatapoja, jotka tekevät mahdolliseksi jäsenten ja henkilökunnan aktiivisen osallistumisen päätöksentekoon, yleensä konsensuksessa, asioissa, jotka koskevat hallintoa, toimintaperiaatteista sopimista sekä Klubitalon tulevaisuuden suuntalinjoja ja kehittämistä.

Mieleni minun tekevi

Mielenterveyskuntoutujien Klubitalot 20 vuotta Suomessa

Esko Hänninen (Toim.)

mielenterveyskuntoutujien Klubitalojen yleinen unelma on, että jokainen kuntoutuja voisi toteuttaa itseään kykyjensä mukaisesti ja olisi arvostettu ja tasavertainen kansalainen, ystävä, naapuri, työkaveri tai opiskelutoveri. Yhteisöllisen kuntoutumisen Klubitalot toimivat mielen sairauksista toipuvien henkilöiden tukena kohti omatoimista elämää tasa-arvoisina muiden ihmisten kanssa.

Useiden tutkimusten mukaan mielenterveyskuntoutajat ja heidän läheisensä kokevat saaneensa psykiatrisesta terveydenhuollosta lähinnä lääkehoitoa ja terapiapalveluja. Heidän koulutukseen, itsenäiseen asumiseen, työllistymiseen, toimeentuloon ja edunvalvontaan liittyvät tarpeensa ovat jääneet lähes kokonaan huomiotta. Klubitalotoiminta vastaa juuri näihin kuntoutujien ja heidän läheistensä ilmaisemiin tarpeisiin.

Käsillä olevassa kirjassa esitellään 20-vuotista klubitalotoimintaa Suomessa jäsenkokemusten ja muiden sidosryhmien näkökulmasta sekä lukuisten arviointitutkimusten valossa. Klubitaloissa noudatetaan yleismaailmallisia ihmisoikeuksia ja kunnioitetaan ihmisarvoa. Toiminta perustuu vertaistukeen, tasa-arvoisuuteen, yhteisöllisyyteen ja jäsenten elämänhallinnan ja itsemääräämisen vahvistamiseen. Ensimmäiset Klubitalot avattiin vuonna 1995 Tampereelle ja muutamaa kuukautta myöhemmin Naantaliin. Vuonna 2005 klubitaloverkostossa oli 18 Klubitaloa ja 20-vuotisjuhlavuotena 2015 verkosto koostui 25 Klubitalosta. Tavoitteena on laajentaa verkosto koko maan kattavaksi vuoteen 2025 mennessä. Kirjan artikkeleista käy ilmi miksi ja miten tavoite on tarkoitus toteuttaa.

9 789529 371228 >

ISBN: 978-952-93-7122-8

Suomen Klubitalot ry
Hämeentie 54
00500 Helsinki
www.suomenklubitalot.fi

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

